नं० ५८१ — घ

शिशुपालवधः

पत्राणि १६५

नं० ५८१

पत्राणि १६१

राकाशशांकः किमकालगोचरो रात्रिं विना सोपि विराजते कथम् २

मा० १

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रियः पतिः श्रीमति शासितुं जगज्जगन्निवासो वसुदेवसद्म
नि॥ वसन्ददर्शावतरंतमंबराद्धिरण्यगर्भांगभुवं मुनिं हरिः॥१॥ द्विधाकृतात्मा कि
मयं दिवाकरो विधूमरोचिः किमयं हुताशनः॥ गतं तिरश्चीनमनूरुसारथेः प्रसि
द्धमूर्द्ध्वज्वलनं हविर्भुजः॥ पतत्यधो धाम विसारि सर्वतः किमेतदित्याकुलमीक्षितं ज
नैः॥२॥ युग्मं॥ चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा ततः शरीरीति विभाविताकृतिं॥ विभु
र्विभक्तावयवं पुमानिति क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः॥३॥ नवानधोधो बृहतः पयो
धरान्समूढकर्पूरपरागपांडुरं॥ क्षणं क्षणोत्क्षिप्तगजेंद्रकृत्तिना स्फुटोपमं भूतिसि
तेन शंभुना॥४॥ दधानमंभोरुहकेसरद्युतीर्जटाः शरच्चंद्रमरीचिरोचिषं॥ वि

उदेशो रि...

पाकपिंगास्फुरिनस्यहन्तीरुरोधवाधरं द्रुवृत्ततीतता रिव॥ ५॥ पिशंगमौ जीयु जमंदु
नद्धविंवसानमेनाज्जिनमंमेजन छाति॥ सुवर्णास्त ग्राकलिताधाराख रांवि उव्ययंत्नशितिवा
ससंस्तनुं॥ ६॥ विसंगराजांगरु रैरि वांयतौ फिर एमयोवी रुस्वल्लि तंत्रभिं कृतोप
वीतं स्मिमसुभ्रमुन्त्वकेघं नघनां तेतडितांयु रौरिव॥ ७॥ निसर्गचित्रोज्वलसूक्त्म नि
पद्म णांत्लसद्विसद्रुदसितांगसंगिना॥ चकासतंचारु चमरु कंचमेणा॥ कृष्णेननागेश्रीमवेद्रुवा
स्तनां॥ ८॥ स्फुजस्वमास्फालितवज्रकोणा॥ क्षतोज्वलांगुष्ठनखांशुभिन्नया॥ पुरः
प्रवालैरिवपूरिताक्षया॥ विभ्रमंकस्फुटिकाक्षमालया॥ ९॥ रणाद्विराभद्दनया
नन्नास्वतंश्राप्यविभिन्नश्रुतिमंडलैः स्वरैः॥ स्फुटीभव ग्रामावेशेषमूर्छनाम

तःकृता

मा० वेल्लमालांमरुतीमुहुर्मुहुः ॥ १० ॥ कुलकं ॥ निवर्त्य सोऽनुव्रजतः कृतानतीनतीन्द्रिय
ज्ञाननिधिर्नभस्सदः ॥ समासदत्सादितदैत्यसंपदः पदं महेन्द्रालयचारुचक्रिणः ॥ ११ ॥
२ पतत्पतंगप्रतिमस्तपोनिधिः पुरोऽस्य यावन्न भुवि व्यलीयत गिरेस्तडित्वानि
वतावदुच्चकैर्जवेन पीठादुदतिष्ठदच्युतः ॥ १२ ॥ अथ प्रयत्नोन्नमितानमत्फणैर्धृ
तेकथंचित्फणिनांगणैरधः ॥ न्यधायिषातामभिदेवकीसुतं सुतेन धातुश्चरणौ भु
वस्तले ॥ १३ ॥ तमर्घ्यमर्घ्यादिकयादिपूरुषः सपर्यया साधु स पर्यपूपुजत् ॥ गृ
हानुपैतुं प्रणयादभीप्सवो भवन्ति नापुण्यकृतां मनीषिणः ॥ १४ ॥ न यावदेता
गोत्रेन्द्रि नवा वुदपश्यदुत्थितौ जनस्तुषाराञ्जनपर्वताविव ॥ स्वहस्तदत्ते मुनिमासने मुनिश्चि

आसित्वेन निवेशितवान्

महानीला महानीलशिला नायाः रुचिव कान्त्यस्येति स्पोपमा
सिंहलस्थाकरोद्भवा नाम महानीलाः स्युरिन्द्रनीलाः

रंतनवस्तावदमित्यवीविशत्॥ १५॥ महामहानीलशिलारुचः पुरो निषेदिवान्कंस
कृषः स विष्टरे॥ श्रितोदयाद्रेरभिसायमुच्चकैरचूचुरच्चन्द्रमसोऽभिरामतां॥ १६॥
विधाय तस्यापचितिं प्रसेदुषः प्रकाममप्रीयत यज्वनां प्रियः॥ ग्रहीतुमार्यान्
परिचर्यया मुहुर्महानुभावा हि नितान्तमर्थिनः॥ १७॥ अशेषतीर्थोपहृताः कम
ण्डलोर्निधाय पाणावृषिणाभ्युदीरिताः॥ अघौघविध्वंसविधौ पटीयसीर्नतेन मू
र्ध्ना हरिरग्रहीदपः॥ १८॥ स कांचने यत्र मुनेरनुज्ञया नवांबुदश्यामतनुर्न्यविक्ष नवं ३
त॥ जिगाय जंबूजनितश्रियः श्रियं सुमेरुशृङ्गस्य तदा तदासनं॥ १९॥ स तप्त ९ =
कार्तस्वरभास्वरांबरः कठोरताराधिपलांछनच्छविः॥ विदिद्युते वाडवजा

मा॰ २ तवेदसः शिखाभिराश्लिष्ट इवांभसां निधिः ॥२०॥ रथांगपाणेः पटलेन रोचिषामृ
षित्विषः संवलिता विरेजिरे ॥ चलत्पलाशांतरगोचरास्तरोस्तुषारमूर्त्तेरिव
नक्तमंशवः ॥२१॥ प्रफुल्लतापिच्छनिभैरभीषुभिः शुभैश्च सप्तच्छदपांसुपाण्डुभिः ॥
परस्परेणाछुरितामलच्छवी तदेकवर्णौ विवते बभूवतुः ॥२२॥ युगांतकालप्र
तिसंहृतात्मनो जगंति यस्यां सविकासमासत ॥ तनौ ममुस्तत्र न कैटभद्विषस्तपो
धनाभ्यागमसंभवा मुदः ॥२३॥ आनिदाघधामानमिवाधिदीधितिं मुदा विकासं मुनिम
भ्युपेयुषी ॥ विलोचने बिभ्रदधिश्रितश्रिणी स पुण्डरीकाक्ष इति स्फुटोभवत् ॥२४॥
सितं सितिम्ना सुतरां मुनेर्वपुर्विसारिभिः सौधमिवाथ लंभयन् ॥ द्विजावलि

मैः =

च९

व्याजनिशाकरांशुभिः शुचिस्मितां वाचमवोचदच्युतः॥२५॥ हरत्यघं संप्रति हेतुरेष्य
तः शुभस्य पूर्वाचरितैः कृतं शुभैः॥ शरीरभाजां भवदीयदर्शनं व्यनक्ति कालत्रितयेऽपि
योग्यतां॥२६॥ जगत्यपर्याप्तसहस्रभानुना न यन्नियंतुं समभावि भानुना॥ प्र ३स
सह्य तेजोभिरसंख्यतां गतैरदस्त्वया नुन्नमनुत्तमं तमः॥२७॥ कृतः प्रजाक्षेमकृता प्र
जासृजा सुपात्रनिक्षेपनिराकुलात्मना॥ सदोपयोगेऽपि गुरुस्त्वमक्षयो निधिः श्रु यो=
तीनां धनसंपदामिव॥२८॥ विलोकनेनैव तवामुना मुने कृतः कृतार्थोऽस्मि निब
र्हितांहसा॥ तथापि शुश्रूषुरहं गरीयसीर्गिरोऽथवा श्रेयसि केन तृप्यते॥२९॥
गतस्पृहोऽप्यागमनप्रयोजनं वदेति वक्तुं व्यवसीयते यया॥ तनोति नस्तामुदि

मा
४

तात्पगौरवोग्रस्तवेंवागमं एवबंध ष्टतां ॥ ३० ॥ ब्रुवंतमेवं तमुवाच सव्रती नवाच्यमस्ति स्वं
पुरुषोत्तम त्वया ॥ त्वमेव साक्षात्करणीय इत्यतः किमस्ति कार्यं गुरु योगिनामपि ॥ ३१ ॥
उदीर्णरागप्रतिरोधकं जनैरभीक्ष्णमक्षुण्णतयातिदुर्गमं ॥ उपेयुषो मोक्षपथं मनस्वि
नस्त्वमप्रवृत्तिर्मयि निरपायसंश्रया ॥ ३२ ॥ उदासितारं निगृहीतमानसैर्गृहीतमध्यात्म ही
दृशा कथंचन ॥ बहिर्विकारं प्रकृतेः पृथग्विदुः पुरातनं त्वां पुरुषं पुराविदः ॥ ३३ ॥
निवेशयामासिथ हेलयोद्धृतं फणाभृतां छादनमेकमोकसः ॥ जगत्त्रयैकस्थप
तिस्त्वमुच्चकैरहीश्वरस्तंभशिरस्सु भूतलं ॥ ३४ ॥ अनन्यगुर्व्यास्तव केन केवलं पुरा
णमूर्तेर्महिमावगम्यते ॥ मनुष्यजन्मापि सुरासुरान्गुणैर्भवान्भवोच्छेदकरैः ॥

करोत्यंघः॥३५॥लघूकरिष्यन्नतिभारभंगुरामम्रूंकिलत्वंत्रिदिवादवातरः॥ड दूढलोक
त्रितयेनसांप्रतंगुरुर्धरित्रीक्रियतेतरांत्वया॥३६॥निजौजसोज्जासयितुंजगद्दुहा
मुपंजिहीर्षानमहीतलंपदि॥समाहितैरप्यनिरूपितस्ततःपदंदृशःस्याःकथ
मीशमादृशां॥३७॥उपप्लुतंपातुमदोमदोद्धतैस्त्वमेवविश्वंभरविश्वमीशिषे॥
ऋतेरवेःक्षालयितुंक्षमेतकःक्षपातमस्कांडमलीमसंनभः॥३८॥करोतिकंसादि
महीभृतांवधाज्जनोमृगाणामिवयत्तवस्तवाः॥हरेर्हिरण्याक्षपुरस्सरासुरद्विपद्वि
षःप्रत्युतसातिरस्क्रिया॥३९॥जवनत्रएवस्वयंकृतभ्रमः क्रमेणपेतुंभुवन
द्विषामसि॥तथापिवाचालतयायुनक्तिमांमिथस्त्वदाभाषणलोलुपंमनः॥४०॥

मा° ५
5

तदिंद्रसंदिष्टमुपेंद्र यद्वचः क्षणंमयाविश्वजनीनमुच्यते ॥ समस्तकार्येषु गतेनधु
र्यतामहिद्विषस्तद्भवतानिशम्यतां ॥४१॥ अभूदभूमिः प्रतिपक्षजन्मनांभियां
तनूजस्तपनद्युतिर्दितेः ॥ यमिंद्रशब्दार्थनिषूदनंहरेर्हिरण्यपूर्वंकशिपुंप्रच
क्षते ॥४२॥ समत्सरेणासुरइत्युपेयुषाचिरायनाम्नः प्रथमाभिधेयतां ॥ भयस्य
पूर्वावतरस्तरस्विनामनस्सुयेनद्युसदांन्यधीयत ॥४३॥ दिशामधीशांश्चतुरो
यतः सुरानपास्यतंरागहृताः सिषेविरे ॥ अवापुरारभ्यततश्चला इतिप्रवा चक्षे =
दमुच्चैरयशस्करंश्रियः ॥४४॥ पुराणिदुर्गाणिनिशातमायुधंबलानिशू
राणिघनाश्चकंचुकाः ॥ स्वरूपशोभैकफलानिनाकिनांगणैस्तमाशंक्यतदा

वायकत्वेन ३
प्राकारपरिखादिरि: २

द्वितीयायांचसांगे पतिह्नि प्रथमाने चेति गशहल = हिंसायां प्रने चेतिम्ह ६= १

दिचक्रे ॥४५॥ संसंचरित्तुंभुवनांतरेषु यंयद्दृक्रुयां शिशिष्रियदांत्र्यः श्रियांबकारितस्यैसमु
टोपलस्खलत्करैस्त्रिसध्यं त्रिदशैर्दिशेनमः ॥४६॥ सदाकुटाभिन्नघनेनविभ्रतान्दसि
हसंहीमितनुंतनुंत्वया । समुग्धकांताल्तनसंगमेगुरैरैरोविदारञतिचस्कैरैनरवैः ॥४७॥
विनोदमिकन्नपदप्रजन्मनोररोनवैर्त्रिदशैस्समंपुनः ॥ मरावाणीनामन्निकामभीष
णांवभूवरक्तः सततरक्ताांदिवः ॥४८॥ प्रभुर्भुविभुवनत्रयस्यय शिरोऽतिरागादधा
मंचिकर्तिषुः ॥ व्यतत्कुयाद्विचत्रमिवैषसाहसं प्रसादमिकासद्दृशंपिनाकिनः ॥४९॥
समुल्लिपन्नयः पृष्ठवीक्षितांवरंकरप्रदानस्यचकारफालिनः ॥ वस तुषारादिसु
तासंभ्रमस्ययं प्रहास्त्विषस्तुरवनंनिः श्रियां ॥५०॥ पुरामिवल्कंदत्तुनीहिनंदनं

हिंसायां हिंसा न चे हेस्य्रतोमेननसा हसंस्सेतन

द्विशेमारिनश्वर्दः

भवचसंद लुलाव सामान्यग्रियाचवरुभातोः
समूर्ध्वपरमेतरसाप्नोल्लोल्लादेहिसो समस्तयेत्सामोऽप्यवचनस्य भ्रुनुप्रयोगः

मा० ६

मुषाणरत्नानिहरामरांगनाः॥ विगृह्यचक्रेनमुचिद्विषाबलीयइत्थमस्वास्थ्य
महर्निशंदिवः॥५१॥सलीलयातानिनभर्तुरभ्रमोर्नचित्रमुच्चैःश्रवसःपद
क्रमं॥अनुद्रुतःसंयतियेनकेवलंबलस्यशत्रुःप्रशशंसशीघ्रतां॥५२॥ श० शं =
अशक्नुवन्सोढुमधीरलोचनःसहस्ररश्मेरिवयस्यदर्शनं॥प्रविश्यहे
माद्रिगुहागृहांतरंनिनायबिभ्यद्दिवसानिकौशिकः॥५३॥बृहच्छिला
निष्ठुरकंठघट्टनाद्विकीर्णलोलाग्निकणंसुरद्विषः॥जगत्प्रभोरप्रसहि
ष्णुवैष्णवंनचक्रमस्याक्रमताधिकंधरं॥५४॥विभिन्नशंखःकलुषीभवन्मु
हुर्मदेनदंतीवमनुष्यधर्मणः॥निरस्तगांभीर्यमपास्तपुष्पकंप्रकंप

जगदुप्रसहिष्णु ... [illegible]
मो० ३
निपि: कपोल ...

नाऽप्रतिहतं ... [illegible] ... कारेऽको पद ... भयादय: भावस्था
नोपलभ्यं तेन ... [illegible]

याभासनमानसं नयः ॥५५॥ रागोद्धृतस्य प्रतिदितांशुचैत साम्सरोषदृकारयराहू

रवीहितं ॥ अहर्दुरेखोरगराजरज्जुर्वोज्जवनकोशसंभयाः जपेद्विरे ॥५६॥ पर

तभर्त्रु मैत्रिषीमुनाधर्षविधातुमुत्खातविषाणमण्डलः ॥ क्लेपिभारेभसत

याभराड्डवाप्तदुःखेनमश्वानतंशिरः ॥५७॥ स्पृशन्सकं समयेषुचावायैस्थितः

कराग्रैरसमग्रपातिभिः ॥ अर्धर्घघर्मोदकविंदुमौक्तिकैरलंचकारास्यवधूर

स्तकः ॥५८॥ कलासमग्रेणगृहानमुंचता मनस्विनीरुत्कयितुंपटीयसा

विलासिनस्तस्यवितन्वतारतिंननर्मसाचिव्यमकारिइंदुना ॥५९॥ विद

धालीलोचितदंतपत्रिकाचिकीर्षयानूनमनंनमालिनी ॥ नंजातवेना

प्रशस्यो योली

लादिचेस्र: नच्यो

स्मा

शीतल

दंत

पत्र

पत्रहस्ता कर्णाभर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मा०

7

यत्कर्ममेकमुद्धृतं विषाम्भ्यापि पुनः प्रारोहति ॥६०॥ निशांतनारीपरिधानधूननस्फुटा
गसाप्यूरुषु लोलचक्षुषः ॥ प्रियेण तस्यानपराधबाधिताः प्रकंपनेनानुचकंपि
रे सुराः ॥६१॥ तिरस्कृतस्तस्य जनाभिभाविना मुहुर्महिम्ना महसां महीयसा ॥ बभार बाष्पैर्द्वि
गुणीकृतं तनुस्तनूनपाद्धूमवितानमाधिजैः ॥६२॥ तदीयमातंगघटाविघट्टितैः
कटस्थलप्रोषितदानवारिभिः ॥ गृहीतदिक्कैरपुनर्निवृत्तिभिश्चिरायथार्थ्यम
लंभि दिग्गजैः ॥६३॥ परस्य मर्माविधमुज्झतां निजं द्विजिह्वतादोषमजिह्मगामिभिः ॥
तमिद्धमाराधयितुं सकर्णकैः कुले न जेभफणीनां भुजंगता ॥६४॥ तपेन वर्षाः शरदा
हिमागमो वसंतलक्ष्म्या शिशिरः समेत्य च ॥ प्रसूनक्लृप्तिं दधतः सदर्तवः पुरेऽस्य वा

सप्तगत

विद्यते हृदये
... मुखे:

पुष्पफले

महीसार

...
... शिशिर ... वसं
... ति

सदर्पस्य सुरवंदीवनाद्यैः

स्तव्यक्तुदधितीयैयुः ॥६६॥ अभीक्ष्णमुष्णैरपि तस्य सोष्मणः सुरेन्द्रबंदीश्वसितानिलै
र्यथा ॥ सचंदनांभःकणकोमलैस्तथा वपुर्जलार्द्रापवनैर्न्न निर्ववौ ॥६७॥ अग्रमानवं
जातमजं कुले मनोः प्रभाविनं भाविनमंतमात्मनः ॥ मुमोच जानन्नपि जानकीं न यः
सदाभिमानैकधना हि मानिनः ॥६८॥ अथोपपत्तिं छलनापरोपरामवाप्य शैलूषइ
वैष भूमिकां ॥ तिरोहितात्मा शिशुपालसंज्ञया प्रतीयते संप्रति सोप्यसः परैः ॥६९॥
स्मरत्यदो दाशरथिर्भवन्भवानमुं वनांताद्वनितापहारिणं ॥ पयोधिमाविद्धचलज्जला
विलं विलंघ्य लंकां निकषा हनिष्यति ॥७०॥ बलावलेपादधुनापि पूर्ववत्प्रबा
ध्यते तेन जगज्जिगीषुणा ॥ सतीव योषित्प्रकृतिश्च निश्चला पुमांसमभ्येति भवां

सजलं वासो जलार्द्रा वाऽ लेपन कादिभिः स्त्रियाप्रयुज्यते

पर्वतेन पातालस्थं

पतन

सती अपि तावचने ...

भवान

तेरेद्यपि॥१०१॥ सबालत्वेप्यासीद्द्विषड्भुजश्चतुर्भुजो मुखेन पञ्चाननपौंड्रकश्चित्त्रिलोचनः। यु
वाकराक्रांतमहीन्द्रं दुःखाकैरसंशयं संप्रति तेजसा रविः॥१०२॥ स्वयं विधाता सुरदै
त्यरक्षसामनुग्रहावग्रहयोर्यदृच्छया॥ दशाननादीनभिराद्धदेवतावितीर्णवीर्या
तिशयान्हसत्यसौ॥१०३॥ तदेनमुल्लंघितशासनं विधिर्विधोहि कीनाशनिकेतना
तिथिं॥ शुभेतराचारविपक्त्रिमापदो विपादनीया हि सतामसाधवः॥१०४॥ हृ
दयमृगविद्धोदयादेवीषद्गाढिमं दधातु पुनः पुरंदरस्य॥ घनपुलकपुलोमजाकु
चाग्रद्रुतपरिरंभनिपीडनक्षमत्वं॥१०५॥ ओमित्युक्तवतोऽथ शार्ङ्गिणः इति व्याहृतवा
वाचं नभस्तस्मिन्नुत्पतिते पुरः सुरमुनौ विंदोः श्रियं बिभ्रति॥ शत्रूणामनिशं

कां ऊर्मतिं मंगति

विनाशपिशुनः क्रुद्धस्य चैद्यं प्रति व्योम्नीव भ्रुकुटीछलेन वदने केतुश्चकारास्पदं॥
७५॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये माघकृतौ श्र्यंके नारदाभिगमनो नाम
प्रथमः सर्गः॥ ॥यियक्षमाणेनाहूतः पार्थेनाथ द्विषन्मुरं। अभिचैद्यं प्रति
ष्ठासुरासीत्कार्यद्वयाकुलः॥१॥ गुरुः काव्यानुगां बिभ्रच्छांद्रीमभिनभः श्रियं।
सार्द्धमुद्धवसीरिभ्यामथासावासदत्सदः॥२॥ जाज्वल्यमाना जगतः शांतये स
मुपेयुषी। व्यद्योतिष्ट सभावेद्यामसौ नरशिखित्रयी॥३॥ रत्नस्तंभेषु संक्रांत
प्रतिमास्ते चकाशिरे। एकाकिनोपि परितः पौरुषेयवृता इव॥४॥ अध्यास
मासुरुत्तुंगहेमपीठानि यान्यमी। तैरूहे केसरिक्रांतत्रिकूटशिखरोपमा॥५॥ गुरु

पर्यं १ अस्य द्वारपतिः

शुश्राव त्रयुक्तस्य रघवराभ्यस्त्वेनिदनः = गेयन्वाग्रस्मात्विनादेवस्तुतिःपूर्वरंगः=१

इत्यायेकृतयोःकंभयोरपकार्ययोः॥ हरिर्विज्ञातिसिद्धं तमात्तपक्षेविबुधप्रिया:॥

द्योतितांतःसभैःकुंदकुड्मलाग्रदतःस्मितैः॥ स्नपितेवाभवत्तस्य शुद्धवर्णा सरस्वती

॥ भवद्गिरामवसरप्रदानाय वचांसि नः। पूर्वरंगः प्रसंगाय नाटकीयस्य वस्तुनः॥

करदीकृतभूपालोभ्रातृभिर्जित्वरीर्दिशं विनाप्यस्मदलंभूष्णुरिज्यायैतपसः सु

तः॥ उत्तिष्ठमानस्तु परो नोपेक्ष्यः पथ्यमिच्छता॥ समौ हि शिष्टैराम्नातौ वर्त्स्यं

तावामयः स च॥ १०॥ न दूये सात्वतीसूनुर्यन्मह्यमपराध्यति॥ यत्तु दंदह्यते

लोकमतो दुःखाकरोति मां॥ ११॥ ममतावन्मतमिदं श्रूयतामंग वामपि॥ ज्ञातसा

रोपि खल्वेकः संदिग्धे कार्यवस्तुनि॥ १२॥ यावदर्थपदां वाचमेवमादाय माधवः॥

३:स्वाम्रा ति लोकमेइ ति ... लोकेदुःखं ... मेघपः समंसप्रत्यन = २ प्रिया ...: २

यावानर्थः यावदवयारतो यावदर्थंपदानियस्यांतांगाद्यं समवदनाम = १

दृ॰ ... १रान राजि महिभ्यः कुरु॰ ... ग्रमहायः

लाजि स्पथ्य ... भवस्य ... ते लुपसः ... निपुणः ... कारिनादइ

सा त्राहिभिः मामा न्याय प्रयोगो = २

लोकपीड   कोप

विरराम महीयसः प्रकृत्या मितभाषिणः ॥१३॥ ततः सपत्नापनयस्मरणानुशयस्फु

उपलक्षितः   रन्नोष्ठेन रामो रामौष्ठबिंबं चुचुम्बन चैत्तुना ॥१४॥ विवहितामर्थविदस्तत्र ज्ञातिस

कृतां ॥ ज्ञापयन्त्यपि नैवाधीर्यं विमुख रपस्ततां ॥१५॥ घूर्णयन्मदिरास्वादमदपा

उच्छिष्ट दष्ट पर्याय: टलितद्युती। रेवतीदशनोच्छिष्टपरिपूतपुटे दृशौ ॥१६॥ आश्लेषलोलुपवधूस्तनाका

र्कश्यसाक्षिणीं ॥ म्लापयन्नभिमानोष्णैर्वनमालां मुखानिलैः ॥१७॥ दधत्संध्यारुणा

व्योमस्फुरत्ताराजुकारिणीः ॥ द्विषच्छेदोपरक्तांगसंगिनीः स्वेदविप्रुषः ॥१८॥ प्रोल्ल

सत्कुंडलप्रोतपद्मरागदलत्विषा ॥ कृष्णोत्तरासंगरुचं विदधच्चौतपल्लवीं ॥१९॥

जगत्कल्पान्तसंक्रान्तवासलक्ष्म्याधिवासया। मुखामोदं मदिरया कृतानुव्याधम्

मान्योगन्धेन संस्कारमधिवासं विदुर्बुधाः

प्रभो योऽसौ हि मंत्रजाः कोपचक्र··· वलं प्र··· क्रिः प्रमिति···पामिव··· मित्र पाः मिथ्या यः स्थान···द्याः

उन्नताभीशावोयेदशनाः

ह्मन्वा॥२०॥जगाद वदनछद्मपद्मपर्यंतपातिनः॥नयन्मधुलिहः श्वैत्यमुदग्रदशनांशुभिः॥२१॥अथादिकुलकं॥यद्वासुदेवेनादौ निर्दिष्टमनादौ नैवमीरितं॥वचसस्तस्य सपदि क्रियां केवलमुत्सं॥२२॥विरोधिवचसो मूकान्वागीशानपि कुर्वते॥जडानप्यनुलोमार्थान्प्रवाचः कृतिनां गिरः॥२३॥नैतल्लघ्वपि भूयस्या वचो वाचातिशय्यते॥इंधनौघधगप्यग्निस्त्विषा नात्येति पूषणं॥२४॥पक्षं पुष्णाति शत्रूणां···यः॥ऐषां नैधीत्यस्य···धसोऽप्यलं॥भूयसां···स्यापि तोऽस्यैव वाक्यस्यार्थगरीयसः॥अविस्तरतरा वाचो भाष्यभूता भवंतु मे॥२५॥अनिर्लोडितकार्यस्य वाग्जालं वाग्मिनो वृथा॥निमित्तादपराद्धेषोर्धानुष्कस्येव वल्गितं॥२६॥

मा॰

१० 10

ग॰

सहायाः साधनोपायाः विभागो देशकालयोः विपत्तेश्च प्रतीकारः सिद्धिः पंचांगमुच्यते॥ विषयआत्मीयस्वामंयः [illegible] सैन्य अपचयो
[illegible] स्कंधः ... तान् स्कंधः ... स्कंधः ५॥

सत्याद्दि
पंचांगैः

सर्वकायशरीरेषु मुलोगस्कंधपंचकं॥ सौगतानामिवात्मान्यो नास्ति मंत्रो महीभुजां॥
रघु॥ मंत्रो योध इवाधीरः सर्वांगैः संवृतैरपि। चिरं न सहते स्थातुं परेभ्यो भेदशंकया॥
आत्मोदयः परज्यानिर्द्वयं नीतिरितीयती॥ तदूरीकृत्य कृतिभिर्वाचस्पत्यं प्रतायते॥
तो॥३०॥ तदप्तियोगः परोत्सापि न मसिग्रामसात्मनो॥ प्राणैषं द्रोदयावान्दीह्यातो
जन्म लक्ष्मीर्व॥३१॥ संपदा सुस्थिरं मन्यो भवति स्वल्पयापि यः॥ कृतकृत्यो विधि
र्मन्ये न वर्धयति तस्य तां॥३२॥ समूलघातमघ्नंतः परान्नोद्यंति मानिनः॥ प्रध्वं
सितांधतमसस्तत्रोदाहरणं रविः॥३३॥ विपक्षमखिलीकृत्य प्रतिष्ठा खलु दुर्ल
भा॥ अनीत्वा पंकतां धूलिमुदकं नावतिष्ठते॥३४॥ धिप्पतेयावदेकोपि रिपु

२४

स्नावत्कृतः सुखं पुरः ॥ किं स्माति सोमं दिसैंदिकौ योऽस्य सुरद्विषां ॥ ३५ ॥ सखा गरीया
न्नशत्रुश्च कृत्रिमस्तौ हि कार्यतः ॥ स्यातामित्रौ मित्रे च सहजप्राकृतावपि ॥ ३६ ॥
उपकर्त्रारिणां संधिर्न मित्रेणापकारिणा ॥ उपकारापकारौ हि लक्ष्यं लक्षणमे
तयोः ॥ ३७ ॥ त्वया विप्रकृतश्चैद्यो रुक्मिणीं हरता हरेः बद्धमूलस्य मूलं हि मह
द्वैरतरोः स्त्रियः ॥ ३८ ॥ त्वयि भौमं गते जेतुमरौत्सीत्स पुरीमिमां ॥ प्रोषितार्य
मणं मेरोरंधकारस्तटीमिव ॥ ३९ ॥ आलप्यालमिदं बभ्रोर्यत्स दारानपाह
रत् ॥ कथापि खलु पापानामलमश्रेयसे यतः ॥ ४० ॥ विराद्ध एवं भवता विराद्धा
बहुधा च नः ॥ निर्वर्त्यतेरिः क्रियया स श्रुतश्रवसः सुतः ॥ ४१ ॥ विधाय वैरं सामर्षे

सहजमित्रं मातृष्वसेयपितृष्वसेयादिः सहजशत्रुश्च पितृव्यसुतादिः प्रकृतामित्रः प्राकृतः ... कृत्रिमः ... देशानंतरः प्राकृतः शत्रुः ... प्राकृतमित्रं ... सहजप्राकृतौ तु मित्रे ... मित्रौ च ... मित्रे च स्यातां ... न तु स्वाभाविकवत् शत्रुः शत्रुरेव मित्रं मित्रमेवेति ...

उपकारापकार न पापादनपे ... उपकारहेतुः

सोऽयं वज्रीदम् मित्रामित्रभावे ... भावः

नवकृत्यामि ... विप्रकर्त्री

११

नरौ सौवैउदासितौ ।। अक्षिप्प्योदर्विषं कक्षे शैर तेतौ भुमाकृतौ ।। ४२ ।। मानागममभ्याघृत्यावा
कामं साम्पतुयः दासी ।। क्रियासमभिहारे विराध्यन्तं क्षमेत कः ।। ४३ ।। अन्यदा
भूषणां पुंसः समालज्जेव योषितः ।। पराक्रमः परिभवे वैयात्यं सुरतेष्विव ।। ४४ ।। मा
जीवन्यः परावज्ञा दुःखदग्धोऽपि जीवति ।। तस्याजननिरेवास्तु जननीक्लेशकारि
णः ।। ४५ ।। पादाहतं यदुत्थाय मूर्द्धानमधिरोहति ।। स्वस्थादेवापमानेऽपि देहिन
स्तद्वरं रजः ।। ४६ ।। असंपादयतः कंचिदर्थं जातिक्रियागुणैः ।। यद्दृ[illegible]ा शब्दवत्पुं
सः संज्ञायै जन्म केवलं ।। ४७ ।। तुंगत्वमितरा नाद्रौ नेदं सिंधावगाधता ।। अलंघ
नीयता हेतुरुभयं तन्मनस्विनि ।। ४८ ।। तुल्येऽपराधे स्वर्भानुर्भानुमंतं चिरेण यत् ।।

सुरतव्यतिरिक्ते काले योषितो लज्जेव पुंसोऽन्यदा पराभवे क्षमा भूषणं

तुंगत्वं

विभाषास ॥ पोवजवस्मात स्पादीयदसमाप्तौ वेकुवप्रकृतिलिंगते तिवचमातप्रकृतिलिंगता

मा॰ १२

12

हिमांशुमाशु ग्रसते तन्म्रदिम्नः स्फुटं फलं ॥ ४९ ॥ स्वयं प्रणमतेऽल्पेऽपि परवायावुपेयुषि ॥
निदर्शनमसाराणां लघुर्बहुतृणं नरः ॥ ५० ॥ तेजस्विमध्ये तेजस्वी दवीयानपि गण्य
ते ॥ पंचमः पंचतपसस्तपनो जातवेदसां ॥ ५१ ॥ अकृत्वा हेलया पादमुच्चैर्मूर्द्ध
सु विद्विषां ॥ कथंकारमनालंबा कीर्त्तिर्द्यामधिरोहति ॥ ५२ ॥ अंकाधिरोपित
मृगश्चंद्रमा मृगलांछनः ॥ केसरी निष्ठुरक्षिप्तमृगयूथो मृगाधिपः ॥ ५३ ॥ च
तुर्थोपायसाध्ये तु रिपौ सांत्वमपक्रिया ॥ स्वेद्यमामज्वरं प्राज्ञः कोंऽभसा परिषिं
चति ॥ ५४ ॥ सामवादाः सकोपस्य तस्य प्रत्युत दीपकाः ॥ प्रतप्तस्येव सहसा सर्पि
षस्तोयबिंदवः ॥ ५५ ॥ गुणानामायथातथ्यादर्थं विप्लावयंति ये ॥ अमात्यव्यं

स्वेदार्हे स्वेदेन प्रतिकार्ये स्वेदनस्वेद नेद्यमिति विग्रहः

अंकोरोपेतमृगो मेन्दुः मोऽपक्रोशगतश्च वस्ति विग्रहः

स्वामात्यापप दः उभय वेतना वा

मंथ्यादीनां वैपरीत्येन वर्णनात् राजः विद्रावयन्ति

य४२

सांत्य शास्त्रो के पृष्ठे ३ द्विसच २ त्रिभो ग२

जनां राज्ञां द्विषस्ते शत्रुसंन्निहिताः ॥५६॥ स्वस्य वृत्युपचये केचित्परस्य व्यसनेऽपरे । यात
मानमाकुर्वन्तः सदासीनं त्वामुत्थापयति द्वयं ॥५७॥ लिलंघयिषतो लोकान्नलंघ्यान्
धीसः ॥ पादं वाम्भोनिधीन्नस्पृधैवेत्येव भवतः क्षमा ॥५८॥ विजयस्त्वयि सेनायाः साक्षि
मात्रेऽपदिश्यतां फलभाजि समीक्ष्योक्ते बुद्धेर्भाग इवात्मनि ॥५९॥ हृतोत्सिक्तं वरिपुणांर
द्वैमातुरे वृधीचिरस्य मित्रव्यसनी सुदमोदमघोषजः ॥६०॥ नीतिरापदि यद्गम्य
स्यः परस्तन्मानिनो ह्रिये । विधुर्विधुंतुदस्येव पूर्णस्तस्योत्सवाय सः ॥६१॥ अन्यदु
च्छृंखलं सत्त्वमन्यच्छास्त्रनियंत्रितं ॥ सामानाधिकरण्यं हि तेजस्तिमिरयोः कुतः ॥६२॥
इड्यस्य गमस्तावत्कारिमासं तु चेद्वयं ॥ आस्माकदंतिसांनिध्याद्वामनीभूतभास्करं ॥६३॥

सं५

दीवधः पश्चिमायेव ग्रासारो भिन्नबलं ग्रसारे वासकाप्रादिः

प्रधानं कर्म गौणं गौणंकर्म प्रधानकर्म

१३

13

निरस्य वीर्याधासारघसारां मा इव बृत्तं ॥ उपारतं धनुदाशगा वपुरीमाहिरमतीद्धिबः ॥
६४ ॥ यजतां पांडवः स्वर्गमिवालिंद्रस्तपाविनः ॥ वयं हनामंद्धिषतः सर्वस्वापयंस
मीहते ॥ ६५ ॥ आप्यतां विघतां संपत्से पक्षी यं करोति विषं ॥ शास्त्रै द्धिमहिरके
दग्नोक्लछोगतिते व्हितेः ॥ ६६ ॥ इति संरंभिणो वाणीर्विलस्यालिरवदेवताः ॥
मभागितिप्रतिद्धानेर्भयादंन्ववदन्निव ॥ ६७ ॥ निशम्यताः शेषगवीरभिधातुमधो
क्षजः ॥ शब्दायपवस्ततां पतुः प्रस्तावमादिशद्दृशं ॥ ६८ ॥ भारतीमांसितभरामं
पाऽनु ऊँमुज्वः ॥ तस्यामुत पयानुजवजुगादोंगेगोदाग्जं ॥ ६९ ॥ संप्रत्यंसं
प्रतं वक्तुमुक्तमुशलपागिना ॥ निर्ह्रादितेपैलिरवेनारंव लंकारवलुबानिकं ॥ ७० ॥

१८

युक्ति न गौरवं

तथापि यन्मया पितेमुरारित्येष गौरवं। मतत्रयोजकः कर्तृत्वं ब्रुवीति स्म जल्पतः॥७१॥ न

तौ कतिपयैरेव प्रथितस्पष्टस्वैरैरिवा अनंतावाङ्मयस्याहो नोयस्यैवाविचित्रता॥७२॥

बहूपि स्वेच्छया कामं अकीर्त्तिमभिधीयते॥ अथ उक्तिता र्थसंबंधो प्रबंधो दुरुदाहर ॥७३॥

मदीयसीमपि प्रबंधोऽल्पगुणकाल्पितां॥ विस्तारयन्ति कुशला। अंशुका वाचंपटीमिव ॥७३॥

विशेषविदुषः शास्त्रं यत्तवोदाहृत्य ते पुरः॥ हेतुः परि चयस्थैर्यं वक्तुं गुणानिके व

सः॥७४॥ अज्ञोत्साहवतः स्वामी पितेतौ धातुमात्मनी। तौहि मूलं समुदेष्यंत्याजि

गीषोरात्मसंपदः॥७५॥ सोपधानां धियं धीरा स्थेयसी रवदूयन्ति ये॥ तत्रा

निशां निषण्णास्ते जानते जातु न श्रमं॥७६॥ स्यपशान्ति शरख तीक्ष्णा। स्तोकमत्तं विषा

श्चपद् ताबज्ञयोर्दीर्ध्यं वेषम्यमाह =

नामर्दं

४

युक्तिय

क्षौ

मा॰

२४

अरिर्मित्रमरेर्मित्रमित्रमरिमित्रमित्र पूर्वभागः

त्रिं च॥ वसुस्पष्टं शांपिसमलेन स्थापयितेव हि रसवत्॥७७॥ आरभंतेल्पमेवाज्ञाः का-
मं व्यग्रा भवन्ति च॥ महारम्भाः कृतधियस्तिष्ठन्ति च निराकुलाः॥७८॥ उपायमा-
स्थितस्यापि नश्यन्त्यर्थाः प्रमाद्यतः॥ हन्ति नोपशयस्थोऽपि शयालुर्मृगयुर्मृगा-
न्॥७९॥ उदेतुमत्यजन्नीहां राजसु द्वादशस्वपि॥ जिगीषुरेको दिनकृदादि-
त्येष्विव कल्पते॥८०॥ तन्त्रावापविदा योगैर्मण्डलान्यधितिष्ठता॥ सुनिग्रहा न-
रेन्द्रेण फणीन्द्रा इव शत्रवः॥८१॥ करप्रचेयामुत्तुङ्गः प्रभुशक्तिं प्रथीयसीं॥ प्रज्ञा-
बलबृहन्मूलः फलत्युत्साहपादपः॥८२॥ बुद्धिशस्त्रः प्रकृत्यङ्गो घनसंवृतिकञ्चुकः॥ चारेक्षणो
दूतमुखः पुरुषः कोऽपि पार्थिवः॥८३॥ तेजः क्षमा वा नैकान्तं कालज्ञस्य महीपतेः

स्वप्रकृतीनामु
त्पत्तिविधानं तंत्रं
परप्रकृतीनामाक्र
मणोपायआवापः

उ३

लं फलदं

उपायमास्थितस्यापि राजानः प्रमाद्यतः ... तस्याप्रमादप्रकारमाह ...

चतुर्थोपायसाध्ये इत्यादिना यत्नात्मेव कर्तव्यमुक्तं तत्रोत्तरमाह तेज इति

प्यते ॥ नैकं भोजः प्रसादो वा रसभावविदः कवेः ॥ ८३ ॥ कृतापराधोपि परैरनावि

ष्कृतविक्रियः ॥ असाध्यः कुरुते कोपं प्राप्ते काले गदो यथा ॥ ८४ ॥ मृदुर्व्यवहितं तेजो

भोक्तुमर्थान्प्रकल्पते ॥ प्रदीपः स्नेहमादत्ते दशयाभ्यंतरस्थया ॥ ८५ ॥ ना

लंबते दैष्टिकतां न निषीदति पौरुषे ॥ शब्दार्थौ सत्कविरिव द्वयं विद्वानपेक्ष

ते ॥ ८६ ॥ स्थायिनोर्थे प्रवर्तन्ते भावाः संचारिणो यथा ॥ रसस्यैकस्य भूयांसः प्रधानभूतस्य रसस्य

स्तथा नेतुर्महीभृतः ॥ ८७ ॥ अनल्पत्वात्प्रधानत्वाद्वंशस्येवेतरस्वराः ॥ वि

जिगीषोर्नृपतयः प्रयान्ति परिवारताम् ॥ ८८ ॥ अप्यनारभमाणस्य विभोरुत्पा

दिताः परैः ॥ व्रजन्ति गुणतामर्थाः शब्दा इव विहायसः ॥ ८९ ॥ यातव्यपार्ष्णि

मा०

यस्तदि मालायामधिकाधकाति॥ एकार्थतंतु जातायां नायको नायकायते॥ ९०॥

बाहुद्वयमुपयुंजीत शत्रुपेक्षया रसायनं॥ भवत्यस्यैव मेगानिस्यास्नूनि वलवंति

उपचयापचययोः वे ... वि नहे मति

च॥ ९१॥ स्थानेशमवतां शत्रुपाव्यायामेव द्विरंगिनां॥ अप्रयपावलीमारंभोनि

९५

शान्तं क्षयसंपदः॥ ९२॥ तदीपितारंचेदीनां भवांस्तमवमंस्तमा॥ निसंत्यरीन

15

वापदेयउदात्तः स्वरानि च॥ ९३॥ मावेदियदंसावेकोजेतव्यास्त्वादिराउति॥

नैवोजनं समाहः सप

बाणाशल्यंच

लक्ष्मेदार्थ

राजायक्ष्मेव रोगाणां समूहः संमहीभृतां॥ ९४॥ संपादितफलस्तेन संपदः॥

मा३

परभेदनः॥ कार्मुकेणैव गुणिना वाणः संधानमेष्यति॥ ९५॥ येचांत्यपेका

लयवनप्रात्तदधिमद्रुमादयः॥ तमः स्वभावास्तेप्येतेंद्रदोषमनुयायिनः॥ ९६॥

अकृह्लेशं ... भृत्रिम त्वेंच

शिशुपालेन

भेदः   नानुभेदः

उपजापः कृतस्तेन तानाकोपवतस्त्वयि॥ आशु दीपयितात्योपि साग्नीनेधा
निवानिलः॥९९॥ बृहत्सहायः कार्यंतं क्षोदीयानपि गच्छति॥ संभूयांभोधिम
भ्येति महानद्या नगापगा॥९८॥ तस्य मित्राण्यमित्रास्ते ये च ये चोभये नृपाः॥
अभियुक्तं त्वयैनं ते गंतारस्त्वामतः परे॥ ॥ मखविघ्नाय सकलमित्थमुत्था
प्य राजकं॥ हंत जातमजातारेः प्रथमेन त्वयारिणा॥९९॥ संभाव्य त्वामतिभरक्षम
स्कंधं स बांधवः॥ सहायमध्वरधुरं धर्मराजो विवित्सते॥ १००॥ महात्मनो [illegible] तिमन्यमानातरी
तपि॥ सपत्नीः प्रापयंत्यब्धिं सिंधवो नगनिम्नगाः॥ १०१॥ चिरादपि बलात्कारो बलिनः सिद्ध
येऽरिषु॥ छन्दानुवृत्तिदुःसाध्याः सुहृदो विमनीकृताः॥१०२॥ मन्यसे रिपुवधः श्रेयानप्रीत

अविमनस्तो विमनसः संपद्यमानाः कृता विमनीकृता वेमनस्यं प्रापि ... ग्र. ताः त्वर्थः अदर्मनस्त्वश्चे तोरहोरजसां लोपश्चेति च्विप्रत्यय सलोपो अस्म
च्वि विनीकारः शोभनहृदयं येषां ते सुहृदः ... चित्रा तुरोपनो पिदुःसाध्याः अवधि ते
सवाकल्पतर्थः अभिप्राय ... अदंतुनापि ... ति मित्रे वेमनस्ये सति न सा प्राप्यतीति भावः॥

मेमित्रा सहुः
वः ८

येनाकिंचनमित्तौ पुरोडाशभुजामिष्टमिष्टं कर्तुमलंतरां ॥१३॥ अमृतं नाम यत्संतो मंत्रजि
ह्वेषु जुह्वति शोभैव मन्दरक्षुभितांभोधिवर्णना ॥१४॥ सखित्वे शतमंगां सिस्तनो स्वदितियत्वया ॥
तत्प्रतीक्षपतीत्यो येपितव्यसेजातिभुतं ॥१०॥ पातीनामानां रुक्तुपदबंधः कर्मशान्तग्रत
प्रवत् ॥ नापृष्टपिमनः साक्षम वागकावाज्ञानतः मत ॥१६॥ स्वयंकृतप्रसादस्यतस्य
क्रोधानुमानिवा ॥ समयावधिमप्राप्यनांतायालंभवानपि ॥१७॥ कृत्वा कृत्पावदस्ते
र्वृत्तिः प्रागोधयेः पदं विदांवर्त्तवमस्तस्तलंविद्धि षदंभसः ॥१८॥ अनुत्सूत्र
पदन्यासा सद्वृत्तिः सन्निबंधना ॥ शब्दविद्येव नो भाति राजनीतिरपस्पशा ॥१९॥
अज्ञातदोषैर्दोषज्ञैरुद्वीज्योभयवेतनैः ॥ भेद्याः शत्रोरभिव्यक्तशासनैः सामवायिकाः ॥

इंदप्रस्थे गम्या कां मरु राजकार्यं न विद्यते तद् धर्मात्मजेन न मन्त्र हेराग ... मिति गूढं सं ... त्रसर्वे मेलयितन्या ... र्थः = ९ शहवैरकलत्राश्रक लव मेघे यः करतोइति ... न :

मन्त्र द्विषयादिनाक्षिप = २

पुरीश्राम ...

उपप्यविंवासिवातीरः पुरीमाजातशात्रवीम्॥ राजन्यकानुपायज्ञैरैकार्थ्यानि चरैस्तव॥११ ११

सविशेषं सुतः पाण्डोर्भक्तिं भवति तन्वति॥ वैरायितारस्तरलाः स्वयं मत्सरिणः परे॥११२॥

ये चान्ये कालयवनशाल्वरुक्मिद्रुमादयः॥ तमःस्वभावास्तेप्येनं प्रदोषमनुयायिनः ... वलिपुच्छकुलादिवोन्नपु

च्छेः॥ उपायसमादुविरोधाभावितात्॥११३॥ सहजचापलदोषसमुद्धतश्चलितदुर्व

लपरिग्रहः॥ तव दुरासदवीर्यविभावसो शलभतां लभतामसुहृद्गणः॥११४॥

इति विशकलितार्थामौद्धवीं वाचमेनामनुगतनयमार्गामर्गलां दुर्नयस्य॥ जनितमुदमु

दस्थादुच्चकैरुच्छ्रितोरःस्थलनिहितनिषण्णश्रीस्तुतां श्रुत्वा रसेनः॥११५॥ इति

श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये द्वितीयः सर्गः॥२॥ कौवेरदिग्भागमपास्य मार्ग

वीर्यम् ... प्रभाव च तेजः सामर्थ्य योरपि सूर्यवह्नी विभावसू इति विश्वः = ४

उत्पसनादुत्थितवान् ... मालिकारो मालिनीवृत्तम् = ८

अन्यारादिपुरा ... प्रा ... वेष्ट ... गादप्रयो ने पि चंद्रमीने ... के विदस्मा भिः ... गच्छति ... दृमि कं ...

पतः सहयो गरुडं पतः पार्श्वमरुत्मा ... मिति ... यत्री = ५

चरंतीति ... मा : पना ... चापलं ... नत्वम ... नतं च चपलः पा रदेशी ... नवादित्य ... यती = ४ यमका लंकारः ... नि वारयितुं ... लत्तूप काले कारः

जनितमुदं उदस्थादिति पाठः

मा० १० 17

मागस्य सु रिवांतीर्भिः ॥ अपेतयुद्धाभिनिवेशसौम्यो हरिर्हरिप्रस्थमथैरावतस्थौ ॥१॥
जगत्पवित्रैरपि तं न पादैः स्प्रष्टुं जगत्पूज्यमयुज्यतार्कः ॥ यतो वलत्पार्श्वोपचक्र
चारस्तस्यातपत्रं विभरांवभूवे ॥२॥ मृणालसूत्रामलमंतरेण स्थितश्चलच्चामरयोर्द्वयं
सः ॥ भेजेभितः पातुकसिद्धसिन्धोरभूतपूर्वांरुचमंबुराशेः ॥३॥ चित्राभिरस्योपरिमौलि
भाजांभाभिर्मणीनाममणीयसीभिः ॥ अनेकधातुच्छुरितां समेरोः श्रृंगेविडंबनस्यास्तिरत्न श्लो० ५
कारि ॥४॥ तस्योल्लसत्कांचनकुंडलाग्रप्रत्युप्तगारुत्मतरत्नभासा ॥ अवाप्य बाल्योचितनी
लकंठपिछावचूडाकलनामिवोरः ॥५॥ तंमादिमन्दरकूटकोटिव्याघट्टनोत्तेजनयाम
णीनां वंशीपसादीद्विवितानकेनवकासयामासपतुरुंक्ष्मसंती ॥६॥ निसर्गचित्रैर्वलयं
रत्नैः

वनच्छताग्राश्मरश्मिस्फुरितैर्मयूखैः ॥ व्यद्योतततांघ्रिपिसुराद्रिवद्धो विद्धो भजास्य कृत्स्नापि तैरिवा
सौ ॥ ७ ॥ उभौ यदि व्योम्नि पृथक्प्रवाहावाकाशगंगापयसः पतेतां । तदोपमीयेत तत
ल = मालनीलमंमुक्तमुक्तालतमस्य वक्षः ॥ ८ ॥ तेनौ भसां सारमयः पयोधेर्दुग्धैर्मणिर्दीधितिदीपि
ताशः । स्यांत द्धसद्वेविम्बगतस्तदंगे साक्षादिवालक्ष्यत यत्र लोकैः ॥ ९ ॥ मुक्तामयं सारसनावलं
नीलालंचक ... वली = विभाति स्मदामाग्रपदीनमस्य ॥ अंगुष्ठनिष्ठ्यूतमिवोर्ध्वमुच्चैस्त्रिस्रोतसः संततधारमंभः ॥ १० ॥
पीत॰
संदृष्टनिद्रनीलस्थलनीलमूर्तिरराजकौचेरपिसंगवासाः ॥ विसृत्वरैर्मुरुहांरजोभिर्यमस्य
सुष्विन्नवद्धोदवाहः ॥ ११ ॥ ग्रसाधितस्याप्यमधुद्विषोऽस्य दन्तैर्बलक्ष्मीरिति युक्तमेतद्वपु सहशीविभिन्नाच
ष्यशेषैर्खिललोककान्तासौन्दर्यकान्तासुरसीतरांतु ॥ १२ ॥ कपाटविस्तीर्णमनोरमोरः स्थ

दैत्याधिपत्राणमुषी —

मा॰

पृ॰ 18

ल्लाष्यितश्रीललनस्यतस्य॥आनंदिताशेषजनाविभवसंर्वागसंगिन्यपरेवलक्ष्मीः॥१३॥
डाराक्रियादैत्यपतेर्न्नरवानामुपेयुषांभूषणतांक्षतेन॥अकाशंकार्कि[illegible]गौदधानाःस्त
नौतरूणेपःपरिवव्रुरेनां॥१४॥आकर्षतेवार्द्धिमतिक्रशीयानभ्युन्नतत्वात्कुचमंडलेन॥न
नाममध्योतिगुरुत्वभाजांनितांतमाक्रांतिवशोस्तनानांतेरेजोघुरंमुकटाक्षैः॥१५॥तस्यांत
सीस्ततुसमानभासोभ्राम्यन्मयूषावलिमंडलेन॥चक्रोरेजेयमुनाजलौघःस्फुर
न्मरालवक्त्रैवकैवाकुः॥१६॥विरोधिनांविग्रहभेददक्षाम्रैर्विशातिग्धकाचिदस्खल
त्वीनित्यंसुरैःसन्निहितानिकामंकौमोदकीमोदयतिस्मचेतः॥१७॥नकेवलंयःस्व
तयामुरारेरनन्यसाधारणतांदधानः॥प्रत्यर्थिमूर्द्धजपितापरथांना[illegible]पितस्यैव
तद्वांगनानां॥१८॥यायांडीयःजितकातरालसां[illegible]वोमंवं॥निःशंकमेन्यास्ममौप

सन्नद्धकौंभूतः ॥१९॥ नानीतमन्येन नतिं कदाचित् कर्णातिकप्राप्तगुणोत्क्रियासु ॥ विधेय
मस्याभवद्यतिकस्य प्रा... धनुर्मित्रमिव द्वितीयः ॥२०॥ अवद्यमंद्राम्बुदनादधीरैः कृत्स्ना
ले न्वाम्यर्णाचरैकहंसः ॥ मंदानिलापूरकृतं दधानो निध्यानमभ्यर्यत पांचजन्यः ॥२१॥
क्ष= रराज संपादितकामिवद्धसिद्धेः सर्वासु [illegible] ध्वतिबिद्धमार्गैः ॥ मसारपा पुष्करपांगहीद्विषां द्वे थंर
पानाप्यपङ्कवांधिरूढः ॥२२॥ धजायधामा दहृशे पं शौरेः संक्रांतमूर्तिर्मणिमेदिनीषु ॥ क
णावतंसासपितंरसायास्तलं विविक्तान्निवपन्नगारिः ॥२३॥ यियासतस्तस्य महीधरन्ध्र
भिदापटीयान् पटहप्रणादः ॥ जलान्तराणीव महार्णवौघः शब्दान्तराण्यन्तरयांचका
र ॥२४॥ यतः समन्ताज्जगतां जनानां धात्रीधरद्वीपाकरीकराणां ततोऽधः ॥ महाभरा भुग्नशिरः

मा० सदस्त्रसहृएकवाग्यभुजं असत्त्वोः॥२५॥ अथ पौञ्चकै स्तारणसंगमं गभर्यां वनश्रीकृतकेतनानि॥
क्रियाफलानीव सुनीतिभाजं सैन्यानि सीमामन्वयुस्तम्॥२६॥ श्यामायमानौ वरणादानतायै
१९ रालोडिताः कांचनभूपरागाः॥ आनेमिमग्नैः शितिकंठपिह्लादघतस्मुह्लादे रैरथौघैः॥
19 २७॥ नं लंघयामास समस्तजनानां शिरांसि नैवोद्धतिभाजगाम॥ अचेष्टतां ध्वापदभूमिरेणुः
जादाहतौ यत्सहदर्शांगरिम्नः॥२८॥ निरुध्यमानाय द्रुभिः कपांचिरे सुकर्ये द्रुचिर्त्रिपुरस्य
पादौ॥ ध्रुवं गुरुन्मार्गरुधः कारी न्द्रान्त्रैल्लंघयं तं तुरगा सस्तदंबु॥२९॥ अवेक्षितानाय
तवल्गमग्रे तुरंगिभिर्यत्नानि रुद्धवाहैः अक्रीडितान्रेणुभिरेत्य रूसां निकुञ्जैर्नन्वः
पाण्डुकानं पपिध्यभ्यः॥३०॥ दिदृक्षमाणाः प्रतिरथ्यमीयुर्मुरारिमामदनं घजनौघाः॥

अनेकशःसंस्तुतमप्यनल्पानवंनवंप्रीतिरहोकरोति ॥३१॥ उपेयुषोवर्त्मनिरंतराभि
रसौनिरुद्धासमनीकिनीभिः ॥ रघस्यतस्यांपुरिदत्तचक्षुर्विद्वानवेदामासशनैर्न्नवेद्य
तम् ॥३२॥ मध्येसमुद्रंककुभःपिसंगीर्याकुर्वतीकांचनवप्रभासा ॥ तुरंगकांतामुखह
व्यवाहज्वालेवभित्वाजलमुल्ललास ॥३३॥ कृतास्पदाभूमिभृतांसहस्रैरुदन्वदंभः
परिवीतमूर्त्तिः ॥ अन्यानिर्विदार्यांविदधेविधात्रापृथ्वीपृथिव्याःप्रतियातनेव ॥३४॥
त्वष्टुःसदाभ्यासगृहीतशिल्पविज्ञानसंपत्प्रसरस्यसीमा ॥ अदृश्यतादर्शतलाम
लेषुछायेवयास्वर्द्दिलधेर्जलेषु ॥३५॥ रथांगभर्त्रेभिनववंरायेयस्याःपितेवप्रतिपा
दितायाः ॥ प्रेम्णोपकंठंमुहुरंकभाजोरत्नावलीरंबुधिराबबंध ॥३६॥ यस्याश्चलद्व

वि
रिधिवारिवीहटोद्धलत्करवकुलाकुलेन॥ वप्रेणोपर्यन्तचरोडुचक्रो सुमेरुवज्रोत्थसमं
मा० न्वकारि॥३९॥ वाशिलाकृपपक्षेपकृतानियत्र भ्रमागतैरंकुभिरंवुराशिः॥ लोलैरलोल
२० घातिभांजिपुसत्रलानिरत्नाकरतामवाप॥३०॥ अंभस्रुतः कोमलरत्नपाणीनैपा
२० नि धिफेननिरधभास॥ यत्रालिपैदातुमिवोपतल्पं विस्तारयामासतरंगहस्तैः॥३६॥ रघुतनय
गर्बी यछलेमुतुंगतया विजेतुं द्रराडुदस्थीयतं सागरस्य॥ मत्तोर्मिभिर्व्याकृतवाञ्छि
ताप्रैश्रीउदिवौभ्यासंगतैर्विलिल्ये॥४०॥ कुलस्थलेनैव जवाडुपेत्य प्राकारमि
त्यासस्तमानिषिद्धः॥ ससन्नीरोदीवैम शंभवुवर्षव्याजेनयस्यां वकिरंवुवासः॥४१॥
यदंगनारूपसरूपतायाः कंचिद्गुणं भेदकमिच्छतीभिः॥ आराधितोज्ञामनुरंस

कु=२

मिभि श्च चन्द्रो प्रजा: स्वाः संनिमेषा चिह्नाः ॥ ४२॥ स्फुरत्सु धौराभ्रमरीचिजालैर्विनि मुक्ताः स्फाटिकसौधपंक्तीः ॥ आरोहनार्यः क्षणदासु यस्यां नभोगता देव्य इव व्यराजन् ॥ ४३॥ कांतेन्दुकांतोपलकुट्टिमेषु प्रतिक्षपं हर्म्यतलेषु यत्र ॥ उच्चैरधः पातिपयोमुचोपि समूहमूहुः पयसां प्रणाल्यः ॥ ४४॥ रतोद्विग्नायत्र निशाम्य दीपान् जालागताभ्योधिय साहसंगता दीपाः ॥ विम्प्रभैर्वि डालेक्षणाभीक्षणाभ्या वैदूर्य कुड्येषु शशि द्युतिभ्यः ॥ ४५॥ यस्यामति स्वच्छतया गृहेषु विधातुमालिख्य मंशाकुवन्तः ॥ चक्रुर्युवानः प्रतिबिम्बितांगाः सजीवचित्रा इव रत्नभित्तीः ॥ ४६॥ सा वायिमाजां प्रतिबिम्बितानां लक्ष्मैः स्मरापाण्डुतया विभूनां ॥ यस्यांकपोलैः क

आकाश=

मा०
२१

लधौतधाम्नः स्तम्भेषु मञ्जुनेनवदर्पणाभाः ॥४७॥ शुकाङ्गनीलोपलनिर्मितानां लिप्त
षु भासां गृहदेहलीनाम् ॥ यस्यामलिन्देषु न चक्रुरेव मुग्धाङ्गना गोमयगोमुखानि ॥
४८॥ गोपानसीषु क्षणमाश्रितानां मालां विभिन्नचन्द्रकिणां कलापैः ॥ हरिन्मणिश्याम
तृणाभिरामैर्गृहाणि नीध्रैरिव यत्र रेजुः ॥४९॥ वलन्तुलम्बैरपि तुलैर्वितानमाला
नद्धैरपि चाक्वितानैः ॥ रेजे विचित्रैरपि यासचित्रैर्गृहालिविशालैरपि भूरिशालैः ॥५०॥
चित्रं सयाकृत्रिमपत्रिपङ्क्तेः कपोतपालीषु निकेतनानां ॥ मार्जारमप्यानत
निश्चलाङ्गं यस्यां तनाकृत्रिममेव मेने ॥५१॥ दीप्तिप्रातिघ्नोपि मुखारविन्दै राम २१
र्वधूजनस्य भ्रमधम्यचकार ॥ अतीतनक्षत्रपथानि यत्र प्रासादशृङ्गाणि विं

म्रै

मि: =

यांध्यपरोऽस्तु ॥ ५२ ॥ रम्याद्युतिं प्राप्नुवतीः पताकां रागं विविक्तां द्युतिं वर्द्धयंतीः ॥ यस्यामसेवं
तनमद्ध्वकाः समं बंधति विल्लमीर्युवानः ॥ ५३ ॥ सुगंधितामप्रतीयत्न पूर्वां विश्रांतिं यत्र प्र
मादाय पुंसाम् ॥ मधूनि चक्राणि च कामिनीनामामोदकर्म व्यतिहाररम्याः युः ॥ ५४ ॥
रतांतरे यत्र गृहांतरेषु वितर्द्धिनिर्व्यूहविटंकनीडः ॥ रुतानि शृण्वन्वयसां गणोंते वा
सित्वमाप स्फुटमंगनानाम् ॥ ५५ ॥ छिन्नोपि स्पर्द्धितरेखयैव स्वच्छानि नारीकुचमंडले
षु ॥ आकाशसाम्यं दधुरंबराणि न नामतः केवलमर्प्पितोऽपि ॥ ५६ ॥ यस्यामजिह्मा म
हतीमपंकाः सीमानमत्यायतयोऽत्यजन्तः ॥ जनैरजातस्खलनैर्न जातु द्वयेप्यमुच्यंत वि
नीतमार्गाः ॥ ५७ ॥ परस्परस्पर्द्धिपरार्द्धरूपाः पौरस्त्रियो यत्र विधाय वेधाः ॥ श्रीनि

विभावाज तीतिसर्वनाम सेना =

द्वये अपि द्विरूपा अपि विनीतमा
र्गाः विरचितपुरवीथयः [illegible]
उ तेय श्च जानु कदाचिद [illegible]

ग्रभ्यसं ममेदं भूयादिति = वीचामभूमयइति किंतु वक्तव्यमिति = २

भा० र्मितिर्ग्रन्थगुणाक्षतेकवर्णोपमावाच्यमलं ममार्द्रीऽभ्यपा स्तोत्रं पंयदंत· करोतैनकसः फल

तिकल्पोपपद्यास्त देवं ॥ अधृष्य बुधोत्तमैर्भवद्भिर्जनस्य याः संपदस्ता मनसोऽप्यभूमिः ॥ पक्षी

२२ 22 कलादधानः सकलास्वभाभिर्भद्रासपत्न्यो धवसिताभिरीशाः ॥ यां रेवतीजानिरियेष लब्धुं

तुं नैवाक्षणीयो न च रौहिणीशः ॥ ६८ ॥ बाणा स्मरं व्याहतशंभुशक्तेरासन्निमासाद्य जना

जेतारः शरायस्यै र्दनस्य ॥ शरीरिणां जैत्र शरोऽयत्रं निःशंकमेष मकरध्वजेन ॥ ६९ ॥ निजकर्मणा नाशि

वैमर्दिताद्रिंधयास्यमानान्हरिणां चिराय ॥ उद्ररश्मिरत्नांकुर धाम्निसिन्धावलक्षा

स्तेमेरावं मरावतीया ॥ ६४ ॥ स्निग्धांजनश्यामरुचिः सुवृत्तो वध्वाऽस्ववांध्वांसितवर्तिका

तेः ॥ विशेषकोवांविशिष्येषयस्याः श्रियं त्रिलोकी तिलकं सएव ॥ ६३ ॥ तामंदमाणा

वध्वाःश्वस्त्रियाविशेषकोविशेषकेणवानस्यवकेह: =

सपुरीपुरस्तादथ गोपुरप्रतोलीभिरतुल्यतापः॥ वज्रप्रभोद्भासिसुरायुधश्रीर्या देवसेनेव परै
रलंघ्या॥ ६४॥ महाकुलकं॥ अजाड्यवांगांदुरविंदनाभेः शंभोर्जटाजूटतटादिवापः॥ मुखा
दिवाथश्रुतयोविधातुः पुरान्निरीयुर्मुरजिद्ध्वजिन्यः॥ ६५॥ मिलत्प्रपद्मिरन्यान्यमुखाग्र घ्य ३
संगस्खलत्तरवलीनिकरिभिर्विलोलैः॥ परस्परोत्पीडितजानुभागाद्दुःखेन निष्क्र
सादिन: ४ मुरश्ववाराः॥ ६६॥ निरंतरालेपि विमुच्यमाने दूरंपथि प्राणभृतां गणेन॥ तेजोमह
से. द्भिस्तमसीव दीपैर्द्विपैरसंबाधमयांबभूवे॥ ६७॥ शनैरनीयंत रयात्पतंतो रथाः
क्षितिं हस्तिनखादखेदैः॥ सयत्नमासन्नतरश्मिभुग्नग्रीवांशसक्तायुगैस्तुरंगैः॥ ६८॥
बलोर्मिभिस्तत्क्षणहीयमानरथ्याभुजायावलयैरिवास्याः प्रायेणनिःक्रामति

ह्रुं म ३ य ३

ना॰ चक्रपाणौ नैषधं पुरो द्वारवती त्वमासीत् ॥ ६९ ॥ पारे जलं जैनसि निधेरपश्यन्मुरारिरानी
लपलाशराशीः ॥ वनावलीः कालिकासहस्त्रप्रतिबिम्बोत्कलितशैवलाभाः ॥ ७० ॥ लक्ष्मी
भर्तौम्भोधितटाधिवासान्द्रुमानसौ नीरदनीलभासः ॥ लतावधूसंप्रयुजौ धिवेलं व
२२ कृतान्स्वाभिवपश्यतिस्म ॥ ७१ ॥ ज्याप्रक्षेपभ्रमिरेसितारमुद्वेल्लोलनिकुञ्जाकारदृष्टस्त ७८
23 रत्नगर्भं ॥ फेनायमानं पतिमापगानामसाववपश्य[illegible] ॥ मौघसांके ॥ ७२ ॥ पीत्वा जलानां
निधिनातिगाध्या द्वाद्विंगतप्पात्मनि नैवमान्तीः ॥ विप्राडुवैदो संरुद्धोधितीरं मुक्ताव स॰कर्त्री—
श्री लीरा कलयांचकार ॥ ७३ ॥ साटोपमुर्वीमनिशं नदंतो यैः प्लावयिष्यंति स्म तं तमी ॥ ता
न्येकदेशान्निभृतं पयोधेः सौ भ्रांसि मेघान्पिबतो ददर्श ॥ ७४ ॥ उद्धृत्य मेघैस्तत एव

तीर्थपार्श्वमुनीन्द्रौ रविसंप्रणीताः ॥ आलोकय प्रासरुचिः पतंती नदीः समं तविदीमिवांबुराशिं ॥ १० ॥ विक्रीयदिक्ष्वात्मधनानु पिंडिष्वानैः साधुत्तमलाभभाजः ॥ तरीषु तत्रत्यमपण्यभांडं सांयात्रिकानां वपतोभिनंदन ॥ ११ ॥ उत्पित्सवोतन्नुदमत्तु राष्ट्रे गीरी ॥ पयः सिभत्ता ॥ रसवासि ॥ ताभिलनं पवकापनवां द्वीश अग्नि उवाप रुशं भ्रा ॥ १२ ॥ तमीगतौ प्रेष्ठपयुगांतबंधु तंगाः शय्याः शयमंबुराशिः ॥ उत्पुनाम्वे ॥ उमोदप्रसारितौ वृंगतरंगबाहुः ॥ १३ ॥ उत्संगितांभः कणिकाभानव प्रवाल नदतीस्वेदलवानमभाजाः ॥ तस्यानुवेलं ब्रजतोधिवेलमेलालतास्फालन लब्धगंधाः ॥ १४ ॥ उत्तालतालीवनसंप्रवृत्तसमीरसीमंतितकेतकीकाः ॥ आसे दिरे लाव सैरद्वीनां च

५=

मा०
२५

मृचैर्ककुभांप्रदेशाः॥८०॥ लवंगमालाकलितावतंसास्तेनालिकेरांतरपः पिबंतः॥ कु
स्वादिताद्र्द्रुक्रमुकाः समुद्रादभ्यागतस्यप्रतिपत्तिमीयुः॥८१॥ तुरमशताकुलस्य
परितः परमेकतुरंगजन्मनः प्रमाथितभूभृतः प्रतिपथंमाथितस्यभृशं महीं
भृतां॥ परिचरतौबलानुजबलस्यपुरः सततंधृतश्रियांचिरविगतश्रियः सलि
लनिधेस्तदाभवदंतरमहत्॥८२॥ इतिश्रीशिशुपालवधेमहाकाव्ये द्वारवती
समुद्रवर्णनोनामतृतीयः सर्गः॥ ॥ निश्वासधूमंसहरत्नभाभिर्भित्वोत्थितं
भूमिमिवोरगाणां नीलोपलस्यूतविचित्रधातुमसौगिरिंरैवतिकंददर्श॥१॥
गुर्वीरजस्रंदृषदः समंतादुपर्युपर्यंबुमुचांवितानैः॥ विंध्यायमानंदिवसस्य

भर्त्तुर्विमार्गं पुनरारुरुक्षुमिवोन्नमद्भिः ॥२॥ क्रांतं रुजां कांचनवप्रभाजां नवप्रभाजालमतां मणी
नां॥ छित्तं शिलारूपामलताभिरामं लताभिरामंत्रितषट्पदाभिः ॥३॥ सहस्रसंख्यै
र्गगनं शिरोभिः पादैर्भुवं व्याप्य वितिष्ठमानं ॥ विलोचनस्थानगतोष्णरश्मिनि
शाकरं साधु हिरण्यगर्भं ॥४॥ क्वचिज्जलापाययविपांडुराणि धौतोत्तरीयप्रतिम धौ॰
च्छवीनि ॥ अभ्राणि बिभ्राणमुमांगसंगविभक्तभस्मानमिव स्मरारिं ॥५॥ क्वायांनि
जस्रीव चटुलालसानां मदेन किंचिच्चटुलालसानां ॥ कुर्वाणमुत्पिंजलजातप २लकारभेदः
त्रैर्विहंगमानां जलजातपत्रैः ॥६॥ स्कंधाधिरूढोज्ज्वलनीलकंठानुर्वीरुहः स्थि
तन्नमनींद्रैः ॥ अनर्तितानेकलतामुजापान्करप्रानंनतानिवधारयंतं ॥७॥ ॥

मा० विलेविनीलोत्पलकर्णपूराः कपोलभित्तीरिव लोध्रगौरीः ॥ मुचीसं० शैवालिनीर्द्धिधा
नं नवोलपालं कृतसैकतां भाः ॥ ८ ॥ राजीवराजीवशलोलभृंगं मुष्णंतं तिमिस्तरू मुखांत
२५ णां धकांतालकांतालत्नुनां सुराणां रक्षोभिरङ्गोभितमुद्वहंतां ॥ ९ ॥ मुदे मुरारेरम
25 रैः सुमेरोरानीय यस्योपचितस्य शृंगैः ॥ भवंति नोद्दाममिरां कवीनामुच्छ्राय सौंद
र्यगुणां मृषोद्याः ॥ १० ॥ पतोम श्राद्धपात्राणि मितान्यं नेनैः प्रेक्ष्ये मुद्धधीरिभिः सिद्ध
खानि ॥ प्राबादिबं प्राप्यापाणि कादंजस्यं जग्राहरत्नान्यमितानि लोकः ॥ ११ ॥ प्र
विध्यतीं सिन्धुमुदग्रतापैरविंदधानापयमविंदधनो ॥ मं गावलीयस्यतटेनिपी
तरसाने नमः तामरसानंमन्ताः ॥ १२ ॥ यन्नायाधिकलेन महीकसौं च्चैरां निद्रपुष्प

श्रीमुवं०म
ध्य०ढि:४

लिसद्भस भाजां॥ सुराधिपाधिष्ठितशक्तिभक्तं लीलांदधौ राजतां उ शैल:॥१३॥वि
भिन्नवर्णा गिरुडाग्रजेनसूर्यस्यरथ्या:परित:स्फुरंत्या॥ रत्नै:पुनर्यत्ररुचोच
चैस्ताँ सानिन्यिरे वंशकरीरनीलै:॥१४॥ यत्रोज्झिताभिर्मुहुरंबुवाहै:समुन्नम
द्भि:॥ वनं स्ववाधै विषपावकाभ्यां विपन्नगानामविपन्नगानां॥१५॥ फलद्रि
रम्भांघ्रुकराभिमर्शात्कौशीनवंधामपतंगकांते:॥ शुभ्रांसस्य:पात्रमुपात्तमुल्ल
नांस्तं क्रांतिमाक्रांतगुणातिरेकां॥कुलकं॥ पर्थाद्द्वकोपिशैलसमुद्रंमुरारे:पूर्व
वद्विस्मयमाततान॥ तत्ताद्भुतायन्नवतामुपैतितदेवरूपंरमणीयताया:॥१७॥
उच्चाराणांचापिगिरांदधानं मुख्यारणात्पाद्गीरणात्तदात्तं॥ उत्कंधरं द्रष्टुमवेक्ष्य

मा॰ शौरिमुत्कंधरं दारकं उत्पुवाच ॥ १८ ॥ आच्छादितायतदिगंबरमुच्चकैर्गामाक्रम्य संस्थित
मुदग्रविशालशृंगं ॥ मूर्ध्नि स्खलत्तुहिनदीधितिकोटिमेनमुद्वीक्ष्य को भुवि न विस्म
२६ यते नगेशं ॥ १९ ॥ उदयति विततोर्ध्वरश्मिरज्जावहिमरुचौ हिमधाम्नि याति चां
स्तं ॥ वहति गिरिरयं विलंबिघंटाद्वयपरिवारितवारणेन्द्रलीलां ॥ २० ॥ वहति य:
वि॰ परितः कनकस्थलीः सहरितालसमाननवांशुकः ॥ अचल एष भवानिव राजते
२८ सहरिताल समाननवांशुकः ॥ २१ ॥ पाश्चात्यभागमिह सानुषु संनिषण्णाः प
श्यंति शांतमलसांद्रतरांशुजालं ॥ संपूर्णलब्धललनालपनोपमानमुत्सं
गि सरितास्य हिमांशुमतेः ॥ २२ ॥ कृत्वा पुंवत्पातमुच्चैर्भृगुभ्यो मूर्ध्नि ग्राव्णां ज

ॐ सांतिकुरोधाः॥ कुर्वीत धामुत्पतंतः स्मरान्तः स्वर्लोकस्त्रीगावानिर्वाणमत्रे॥२३॥ स्थि
गयंत्यमुः शमितचातकार्त्तस्वराजलमुस्त्तउन्मुलितकान्तकान्तास्वराः॥ जगतीरि
रूस्फुरितचारुचामीकराः सवितुः क्वचित्कपिशयंति चामीकराः॥२४॥ अन्विमुदे
तहिमांशुकरावलंवेरुत्तंभितोडुभिरतीवतरां शिरोभिः॥ ऊर्द्धयनिर्झरजलव्यपदे
शमेस्यैविष्वक्तटैषुपततिस्फुरमंतरिक्षौ॥२५॥ एकत्र स्फाटिकतटांशुभिन्ननीलाश्मा नीला
घतिभिर्दुरोसोपिस्ता॥ कालिंदीजलजानिताश्रियः अयंते वैदग्धीमिह सरितः॥ गाव सुराप
२६॥ इतस्ततोस्मिन्विलसंत्निमेरोः समानवप्रेमणिसानुरागाः॥ स्त्रियः स्वपत्योमुरसुद
रीभिः समानवप्रेमणिसानुरागाः॥२७॥ उच्चैर्महारजतराजिताः सोदुर्वीणाभिन्निरिहसां
विराति

सुधासवर्णा ॥ यस्योतिभस्मपरिपांडुरितस्मरारेरुद्बद्धलोचनललामललाटली
मा॰ लां ॥ २८ ॥ अयमतिजरठाः प्रकामगुर्वीरलघुविलंबिपयोधरोपरुद्धाः ॥ सततमसुमतां
२७ मगम्यरूपाः परिणतदिक्करिकास्तटीर्बिभर्ति ॥ २९ ॥ धमाकारं दधति पुरः सौव
९७ र्णे वर्त्मन्यग्नेः सदृशितटे पश्यामी ॥ श्यामीभूतां कुसुमसमूहैर्लीनां लीनां श्रेणीमि
हतरवौ विभ्राणाः ॥ ३० ॥ व्योमस्पृशः प्रथयता कलधौतभित्तीरुन्निद्रपुष्पचणकां
पकपिंगभासः ॥ सोमेरवीमधिगतेनां निकुंजशोभामेतेन भारतमिलावृतवद्विभा
ति ॥ ३१ ॥ रुचिरचित्रतनूरुहपालिभिर्विचरितैः परितः प्रियकव्रजैः ॥ विविधरत्न
मयैः प्रतिभात्ययं सावयवैरिव जंगमतां गतैः ॥ ३२ ॥ कुशेशयैरत्र जलाशयोषिता

मुदारमंतेकलभांविकस्वरैः॥अगीयतोसिद्धगणोधिपेयोषितांमुदारमंतेकलभाविकस्वरैः
३३॥प्रासादितस्यतमसोनियतेर्नियोगादाकांक्षतःपुनरपक्रमणेनकालं॥पत्युस्त्विषा
मिहमहौषधयःकलत्रस्थानंपरैरनभिभूतममूर्भजंते॥३४॥वभुःपतिस्कंधनिषण्णस
वालऽज्ञवालकस्ताःप्रमदाइवांत्राः॥पुष्पेक्षणैर्लंभितलोचकैर्वामधुव्रतव्रातवृतैर्व्रत
त्यः॥३५॥विसारिकंदवसुरभांविसृगोःकालयंतप्यनुसा॥मेनिकलयाः॥भ्रमयन्नुपेति
मुहुरभ्रमयंवनस्थांधूतनवनीपवनः॥३६॥विकचकेरगायरविवर्तकर्षाचिर्क्षुत्वापि
दुर्गमेमनिष्ठितधीभिरन्यैः॥ध्रेयान्नरोद्विजातिरविस्तुभयानिदलंगंदर्पमेषानिधि
मंत्रगणांविभाती॥३७॥विवोध्यंवज्ञमनुतेवरंगावक्रोष्ठुवंतंमुखामीकिन्नरंडियया:॥

वनस्पति

पर वि ६१

मा०
२८
१४

च्युतं मुकुलितरोपितं निजस्त्रीमुक्तं गास्तनभरभंगभीरुमघं प्यो इतीयदेतंदस्यांनुतटं विभा
तिं वनं ततानेकतमालतालं ॥ न्यपुष्पितं नेस्यपितान्तिरस्थावनं ततानेकतमालतालं ॥
उली दंतोज्वलासु विमलोपलमेखलांताः सद्रत्नचित्रकटकासु बृहन्नितंबाः ॥ ध्यासि
नं भजांतिघनकोमलगंडशैला नार्यो नुरूपमंधिवासमधित्यकासु ॥ ४० ॥ अभिरितिच
रोक्षितस्य जलदे नोचिरस्थितबुबुदस्य पयसोनुकृतिं ॥ विरल वर्ण विकीर्णविज
शकलां सकलां मिसंविधौ दंतिधौतकलधौतमसी ॥ ४१ ॥ वर्जयंत्याजनैः संगम
कांततस्तर्कयंत्यासुरवं संगमे कांततः ॥ योषयैषेस्मरासंनतापांगयासेव्यतेनेकया
संनतापांगया ॥ ४२ ॥ संकीर्णकीचकवनस्खलतैकवालविच्छेदकातराधियश्चमलि

तुंचमर्यैः॥ अस्मिन्नंभ्रदुश्वसनाभ्रतदीयरंध्रानियत्स्वरस्युतिसुखादिवनोत्तेसहन्ते॥४३॥
मुक्तांमुक्ताःगोरोमिपल्लीरिमिवाभ्रैर्वापीष्वतर्लीनमहानीलदलासु॥ शक्त्रीशिपामैरस्तुभिरा
प्रुडुतमैभंच्छायामैरुज्ज्वतिनीलीसलिलस्थो॥४४॥ यौनंयवौऽजियमन्नपवधूम्नाः स्तार
तरागमनायतमानौ॥ तेनसफेहंविभर्तिरसः॥ स्त्रीसारतरागमनायतमानं॥४५॥ भिन्नपु
रत्नकिरणैः विरणोर्विहिन्दाकेवावचैरूपनतेषुसहस्रसरव्यां॥ दोर्भ्यांपिन्तनमैंहिमांशु
रसौंकिलैतिव्याकाशवोकनदतांदधातैनलिन्यः॥४६॥ अपशंकामैकपारिवर्तिनो
चिता स्खलितापुरः पातिमुपेतुमात्मजाः॥ अनुरोदितीवकरुणानपत्रिणांविरुतेनवत्स
लतयैषनिम्नगाः॥४७॥ मधुकरविटपानमितास्तरूपंतस्तौबिभ्रतोस्पविटपानामि
मंपवंतोमानवतीरुणिमपउहीपयतीति २ = ३

मा·

२९

२९

ताः॥परिपाकपिशंगलतारजसारोधश्चकास्तिकपिशंगलतां॥४८॥प्राग्भारतः प
तादिहाद्रेः स्रुपत्यकासु शृंगारितायतमहेभकराभमंभः॥ संलक्ष्यते विविधरत्नकरा
नुविद्धमूर्ध्वप्रसारितसुराधिपचापचारु॥४९॥दधति च विकसद्विचित्रकल्पद्रु
मकुसुमैरभिगुंफितानि वैतां॥ सणमलघुविलंबिपिंदाम्नः॥पारिवरपिरैवतानमुच्चैः॥
५०॥सवधूकाः सुखिनोऽस्मिन्ननवरतममंदरागताम्रसदृशः॥नासेवंते रसवन् खांगुरिवि
नवरतममंदरागताम्रसदृशः॥५१॥आच्छाद्य पुष्पपटमेष महांतमंतरावर्ति
भिर्गृहकपोतशिरोधराभैः॥स्वांगानि धूमरुचिमागुरवीं दधानैर्धूपायतीव प
टलैर्नवनीरदानां॥५२॥अन्योन्यव्यतिकरचारुभिर्विचित्रैरत्रस्यन्नवमणिज

न्मभिर्मयूखैः॥ विस्मापनं गगनसद्मः करोत्यमुष्मिन्नाकाशे रचितमम्भि ... य
न्ति चित्रकर्म॥ ५३॥ समीरशिशिरः शिरस्सु वसतां सतां जवनिका निकामसुखिनां॥
बिभर्ति जनयन्नयं मुदमपायमप्राय धवलावलाप्सकतती॥ ५४॥ मेख्यादि चित्रपरिक
मिविपोविधायं लोशास्त्राणामिह लब्धसवीजयोगः॥ रख्यातिवैसत्वपुस्तकान्नतया
धगम्यवांछति तामपि समाधिभक्तो॥ ... ॥ ५५॥ ...करेतमालीमदनाकुमानीस्त
रुचिरपातरज्यातिनीमयरवाः॥ अवनतशितकंठ कंठलक्ष्मीमिस्ददधतिस्फुरितारुण
रएउजालाः॥ ५६॥ योविभर्तिकलवल्लकीगुणास्वानमानमपतिर्कालिमालया॥ नांन
कांतमुपगीतयातयोस्वानमानमतिकांलिमालया॥ ५७॥ सायंसशांकविर

गिरौ

मरकतमय

मा॰ णाहृते चंद्रकांतनिःस्यंदनीरनिकरैःकृताभिषेकोः॥ कर्पूरपल्लवोल्लसितवप्रीभिरद्रिंदी
प्तास्तीर्थमहाव्रतमिवांत्रचरंतिवप्राः॥५५॥एतस्मिन्नधिकपयःश्रियंवहंत्याःसंक्षोभं
३२ पवनभुवाजवेननीताः॥ वाल्मीकेरैरचितरामलक्ष्मणानांसाधर्म्यंदधतिगिरामहा
30 सरस्याः॥५६॥इहमुहुर्मुदितैःकलभैरवःप्रतिदिशंक्रियतेकभैरवःस्फुरतिचानुवनं
चमरीचयःकनकरत्नभुवांचमरीचयः॥५७॥त्वकसारंध्रपरिपूरणाप्तगीतिरस्मि ध्यं॰
न्नसौमदयितपक्ष्मलरल्लकांगः॥कस्तूरिकामृगविमर्दसुगंधिरेतिरागीविंसक्तिमधि
कांविषयेषुवायुः॥५८॥प्रीत्यैयूनांव्यवहिततपनाःप्रौढध्वांतांदिनमिहजलदाःदि
शामन्यांविदधातिसुरतक्रीडायासश्रमशमपटवः॥५९॥भग्नोनिवासोयमिहास्यपु ३

द्योः सद्यो ननतो येनै विषाग्निनां गः ॥ तीक्ष्णो तनो कृतिकोपि तोसोसद ननतोयेनविषाग्नि
नांगः ॥ ६३ ॥ प्रालयपरीतं मचलेश्वरमम्बिर ॥ पिसांद्रेभ चर्म वसनावरणौ ॥ धिशेते ॥ स
र्वर्तुनिर्वृतिकरे निवसन्नुपैति न द्वंद्वदुःखमिहकिंचिदकिंचनोपि ॥ ६४ ॥ नवनगव
नलेखाश्यामम ध्यामिराभिः स्फटिककटकभूभिर्नाद्य त्यंषशैलः ॥ अहिपरिकर
भाजोभास्मनैरंगरागैरधिगतधवलिम्नः शूलपाणेरिवार्था ॥ ६५ ॥ दधाज्ज्ञिरभितस्तटौ
विकचनारिजां वर्नतटैर्विनोदित दिनक्लमाः कृतकचेष्टआवूनदैः ॥ निषेव्यमधुमा
धवाः सरसमत्रकादंबरं रह्म तिरतपरस्हः प्रियतमांगकादंवरं ॥ ६६ ॥ दर्पणनिर्मलासु
पतितघनातिमिरमुषिज्योतिषि रोप्यभित्तिषु पुरः आतिफलतिस्फुट ॥ श्रीउमसन्न

मा· मुक्त्वौघमिरमौरपरूक्तनुसना: कांचनकंदरासुतरुणीरिहनूयतिरवि:॥६७॥ उच्चुक्त
शिखरौघश्रीप्रिरभ्यागतैस्त्वाधिसरभसमभ्युत्तिष्ठतीवाद्रिरुच्चै:॥ द्रुतमरुदुपकुन्नैरैन
३१ माद्रिसफेलंसलघरपरिधानश्यामलैरंबुवाहै:॥६८॥ इति श्री शिशुपालवधे महाका
31 व्योंके रैवतवर्णनो नाम चतुर्थ: सर्ग:॥ ॥ इत्थंगिरे: प्रियतमाइवसोव्यलीका: शुश्रू
वस्कृततनयस्यतदाव्यलीका:॥ रंतुंनिरंतरमियेषततोवसानेतासांगिरौचवनरा
जिपटंवसानो॥१॥ तंसडिपन्द्रुतलिताकुलकांगरागंगमभ्युल्लसत्कदलिकावनराजिरुच्चै:॥
विसारतरुवसुधान्वचलंचचालंलक्ष्मींदधत्प्रतिगिरेरलघुर्बलौघ:॥२॥ भास्वत्कर
व्यतिकरोल्लसितांबरांता:सापिनपाइवभत्सध्वजदर्शनेन॥ संविभुरवरविकाशिरम्य

द्वारस्याशि द्वारस्योद्वौ द्वौ द्वौ रन्ध्रौ परस्परयोः ५ कोमल्ले [illegible] पाते चरणावजोऽथ तेस्मृताः ॥ [illegible] स्मृतिः
[illegible] गलावर्तीः [illegible] भारदय [illegible] : [illegible] दे [illegible] दे [illegible] येभ्यो

समुत्थं पप्पीरजां करभकंठकडारमापः ॥३॥ आस्थावर्त्तिनैसुभपाल अदस्युक्तियुक्ताः संपन्न
देवमायायोभितरंध्रमागाः ॥ अथ्रोर्ध्वपंधु वसुमतीमतिरोचमानारत्नूरांपयोधयइवोर्मिभि
रापतन्तः ॥४॥ आरदमय नमवमतपस्थीतोपितागमेकाः पलायतजवनकृतार्त्तनादः ॥ अ
न्यः पुनर्मुकुरुद्धवतांस्तिभारमन्योन्यपतः पर्यपतत् ॥ बिभितामिभोद्धो ॥५॥ आयस्तमेद
तजनष्वडुलागत्रपाटंगोद्धंतमुक्कलितचामरचासमस्थोनागंपुनर्मृदुकुसलीलानिमीलि
ताक्षं सर्वं श्रियः खलुभवत्यनुरूपचेष्टः ॥६॥ त्रस्तः समसज्जनहासकरः करोगोत्स्लावतव
रः जरवरमुल्लल्घ्यांचकार ॥ याकल्ललासनाविलोलानितंबाविंवाविस्रस्तवल्गमवरोधवधूः
पपात ॥७॥ शैलोपशल्यनिपतद्रथनेमिधारानिष्पिष्टनिष्ठुरशिलातलाबूता

मा गुरि म ते श्र
का र लोपे कृते प्य
धु धी ति रूपम्
=
श्राक्राद या मा हुः

मा॰ गर्भीः॥८॥स्मेरेण चौनभासि वङ्कुपयोदचक्रा स्वक्री वियद्गौ रम्य धर्मप्रसचौ विसस्नुः॥७॥उद्घाल्लकक्षा
नुशाकलेषु खुराभिघाताद्भूमी समाय तशिलाफलकाचितेषु॥ पर्यन्तवर्त्मसु विचक्रमि
रे महाश्वाः शैलस्य दर्दुरपुटानिव वादयंतः॥९॥ तेजोनिरोधसमतावहितेन यंत्रा सम्य म३
३२ क्कशात्रयविचारविदा नियुक्तः॥ आरट्टजश्चटुलनिष्ठुरपातमुच्चैश्चित्रं चकार पदम
32 र्द्धपुलायितेन॥१०॥ नीलरजालमलिनः पुनरुक्तसांद्रः कुर्वन्वधूजनविलोचनप
क्ष्ममालाः॥ क्षुण्णः क्षणाद्यदुबलैर्दिवमाततान पांसुर्द्दिशां मुखमनुच्छयदुति आह्लाद पतिस्म ९३
ताद्रिः॥११॥ उच्छिद्य विद्विषइवप्रसभं मृगेन्द्रानिंद्रानुजानुचरभूमिभुजोऽध्यवात्सुः॥
वन्यापमत्तकरिणीवातनखाग्रमुक्तमुक्ताफलप्रकरभाञ्जि गुहागृहाणि॥१२॥

पं.क.

विश्वाणायां व कुलयावकौ पिंगपिष्टकावच्च लंमुमाधवधाम जग्मुः॥ येच्च यदच्चचदुलादि
पताकयोन्यपेक्षावास भागमुरगाशन केतुयष्ट्या॥१३॥ छायामयास्य मसृतीमपविवर्तमाना
मागामिनीं जगतः सितरेखा नतास्तरला॥ सर्वीकृतोपन तमप्यपवीयमानं वा द्विरूपमाश्रमूम
नागतमम्बुपातं॥१४॥ अन्ये गते नवमालतीपरिगतस्यपामीपातयसौ निकटतिराकरा कुल
ने॥ यांतोन्यतः स्तुतकृतस्वरमीश्वमुकुंद दृष्ट्वा पुनः जुधुश्चविरेमु सुरांस्तविकपाः॥१५॥ सितको
वीमृतरसे नैमुकुंदजुर्णामालं तं तिष्ठितोनगवनस्पतये दानीं प्रारब्धसत्कवसनाभर
णाभिरामाः कल्पद्रुमैः समेविचित्रफलैर्विरेजुः॥१६॥ यानाङ्गनं परिजनैरवताय्यमा
णा राज्ञीर्निराप नयनाकुलसौविदल्लाः॥ सस्तावकुंठनपट दारालनयालस्यमाना

वक्त्रश्रियं सभयकौतुकमीक्षते स्म॥ १७॥ कंठावसक्तमृदुबाहुलतास्तु रंगाद्राजावरोधवधवः खवताः प्रपन्नाः॥ आलिंगनान्यधिकृताः स्फुटमापुरेवं उत्पलीह चितया न तु चुंबुरा
सं॥ १८॥ दृष्ट्वैव निर्जितकलापभरामवज्ञां पौरीणि माल्यकबरीं कबरीं तरुण्याः॥ प्रादुर्भवत्सपदि चंद्रकवान्मयूरो मा सारितेषु सहसा मृधि के दुरासं॥ १९॥ रोचिष्णु कांचनचयांशुपिशंगिताशां वंशध्वजैर्ज्वलदसं हतिमुल्लिखंतः॥ भर्मर्य तनि रंतरसन्निविष्टाः पादांबुवां धिव सुरावलयोरपानोः॥ २०॥ छायां विधाय विभुरं कितभाति शोभे कुपिपिर्विबुद्धलपाटलधातुरागैः॥ दृष्टैरिवोन्नति भृतां द्विरदैः सुरताना कलीविसर्ब बैरचानिवाल्या॥ २१॥ उद्दिन्नकांड पटकांत लीयमानमंदानिल प्रशमितश्रम घर्मतापैः॥

द्रवीभूतामम सखीजनेत्तरगोचभजेप्रमुदासुरबंधवसनवेशमसुराजदारैः ॥२२॥ प्रस्वेदवारिसविशे
विशेषविषक्तमंगेकूर्पासकं स्तनतटे क्षतमुद्भिपंती आविर्भवद्घनपयोधरबाहुमूला शातो
दरीयुवदृशां क्षणमुत्सवोभूत् ॥२३॥ यावत्स एवसमयः सममेवतावदव्याकुलाः परमया
त्वरयाभितोभितत्यु ॥ पर्याप्तकोपिकलोकमगात्पपातपापापपातविपपातविपपातविपपातवि
सृजुः ॥२४॥ अल्पप्रपंजनवृतोनुतरप्रयासैरुत्फालोत्थलत्पुडैः परितोस्तुविद्धं ॥ उधं
तमुत्प्लुतमनोकहजालमध्यादन्यः शशंगुणमनल्पमैवनवाप ॥२५॥ त्रासाकुलाः प
रिपतन्परितोनिकेतान्पुंभिर्नकैश्चिदपिधन्वभिरन्वबंधि ॥ तस्थौ तथापिनमृगः क्वचिदंग
नानामाकर्णपूर्णनयनेषु हतेक्षणश्रीः ॥२६॥ आप्तास्तुरीगतित्वपरचितावसपः क्षणा
नामैर १

मा॰ मंविश्यपाजग्मुः कृतनवप्रतिकर्मवेशाः॥ स्विन्नानखिन्नमतिरापततोमनुष्यात्प्रत्युद्गतीर्वि
रतिर्विहङ्गवोपचारैः॥ ७॥ स्रस्तुः पयः प्रपुरनेकनिकुरंबरागाण्यंतर्विबंधधृतविकारपीनि ७३=
सपस्त्राः॥ सैन्याः स्त्रियामनुपभोगनिरर्थकत्वदोषप्रवादममृजन्नगनिम्नगानां॥
३४ २८॥ नाभीह्रदैः परिगृहीतरयाणि निम्नैः स्त्रीणां बृहज्जघनसेतुनिवारितानि॥ जग्मु
35 र्जलानि जलमंडुकवाद्यवल्गुर्वल्गुस्तनतटस्खलितानि मंदं॥ २९॥ आलोलपु
ष्करमुखोल्लसितैरभीक्ष्णमुच्चैर्भितोवपुरंबुववर्षे॥ स्वेदायतो ह्रसितवेगानि
रस्तमुग्धमर्धेन्दुपरस्तनिकरैरविस्फाटिकानि॥ ३०॥ प्रेपालिणि प्रणमंबुनिधिंगता
स्तेयैपीदृपाणितलितायुधलक्ष्मनपत्ताः॥ तेजग्मुरद्रिपतयः सरसीर्विगाढुमानि

तत्केऽकुणपसैन्यगजकलेन ॥३१॥ आत्मानमेव जलधेः प्रतिबिंबिताङ्गमूर्मौ महत्यभि
मुखापतितं निरीक्ष्य ॥ क्रोधादधावदपभीरतिदन्तिनामि भ्यनागाभियुक्त इव युक्तमसह्यम
हस्ती ॥३२॥ नादातुमन्यकरिमुक्तमदाम्बुतिक्तं धूतांकुशेन न विनीतमपीक्षितोऽम्भः ॥ रुद्ध
गजेन सरितः सरुषावतारे रक्तोदपात्रकरमास्त चिरं जनौघैः ॥३३॥ पेप्यानमम्बु विज
ह्रीसिपुरास्तनौ तेपप्लन्नतितद्विरदकुंभविभ्रमाविचेतां ॥ स्तंबेरमः परिणिनंसुरसाव
पैतिविद्रुरंगघनतसंभ्रममेव मक्ता ॥३४॥ कीर्णाशिनैरनुकपोलमनेकपानां स्वितौ वि
गाढमदतापरुजः शमाय ॥ आकर्णमुल्लसितमम्बुविकाशिकाशनीकाशमाप समतां
सितचामरस्य ॥३५॥ गंडूषमुज्झितवता पयसः सरोषं नागेन लब्धपरवारणमारुतेन ॥

मा॰ र्मोधिरोधसि पृथुप्रतिमानभागरुद्धोरुदंतमुशलप्रसरं निपेते ॥३६॥ दानं ददत्यपि
जलैः सहसाधिरूढे को विद्यमानगतिरासितुमुत्सहेत ॥ यद्दंतिनः कटकटाहत
टान्मिमंक्षोर्मंक्षूदपाति परितः पटलैरलीनां ॥३७॥ अन्तर्जलौघमवगाढवतः कपो
३५ लौ हित्वा क्षणं विततपक्षतिरंतरिक्षे ॥ द्रव्याश्रयेष्वपि गुणेषु रराज नीलो वर्णः पृथ
35 ग्गत इवालिगणो गजस्य ॥३८॥ संसर्पिभिः पयसि गैरिकरेणुरागैरंभोजगर्भर
जसांगनिषंगिणा च ॥ क्रीडोपभोगमनुभूय सरिन्महेभानन्योन्यवस्त्रपरिवर्त
मिवं व्यधत्त ॥३९॥ यांचंद्रकैर्मदजलस्य महानदीनां नेत्रश्रियं विकसतो विदधुः
गजेंद्राः ॥ तां प्रत्यवापुरविरलैवितमुत्तरंगधौ तां गलन्नवनीलपयोजपत्रैः ॥४०॥

अत्यन्यथैतैर्निशितांकुशाग्रैरभिन्ननिर्याणनिर्यदस्रं चलितौ निषादी॥रोद्धुंमतेभमपरि

द्रुढिमानमैनागादकौतितौनवेशमेतिमहान्नृपस्य॥४१॥सेव्योपिसान्नुनयमौकलनायय्यै

त्रांनीतेनवन्यकरिदानकृताधिवासं॥नोभाजिकेवलमभाजिमजनशाखी(रवे)नान्यस्यगंधि

मायमानमतःसहन्तौ॥४२॥त्वंडीद्रकुंजरगंडकाषसंक्रान्तदानपयसोवनपादपस्य॥

सेनागजेनमपिनस्यनिजकस्तनैर्मत्तैयथागतमगामिकुलैरलीनां॥४३॥नोच्चैर्यदात

रुतलेयमसुस्तदानीमौघोरारौरभिहिताःप्रपुम्नलशाखं॥वंधायचिद्धिदुरिभ्भास्तै

रसांमनर्नैवनैवात्मनीनमपथ्यवाक्रियतमथांधैः॥४४॥उस्नोस्तशीकरस्रजःप्रवती

भ्रमणोन्नतंस्फुटनीलनलिनोदरवल्पभासः॥एकांतविशालशिरसोहरिचंदनद्रु

५ कन

मा॰ नागान्तरं वंधुरं परान्ममतु आनिरास्तुं:॥ ४५॥ कंडूयते: कटभुवं करिणो मदेन स्कंधं सुगंधि

मनुलीनवतीं नगस्य॥ स्थूलेंद्रनीलशकलावलिकोमलेन कंठेन रात्र्यमलिनां वल

३६ ३ यतनेन जे॥ ४६॥ निर्द्धूतवीतमपि वालकमुल्ललंतं यंतारमेणपरिसांत्वनतर्जना

भिः॥ शिक्षावशेन शनकैर्वशमानिनाय शास्त्राणि निश्चितधियां क्व न सिद्धिमेति॥ ४७॥

स्तंभं महान्तमुचितं सहसा मुमोच दानं ददावतितरां सरसाग्रहस्तैः वंधापराधिपरितो

वधं निगडान्यलावीत् खातं च पांशुज्वलमेव वाप करेणुराजः॥ ४८॥ जन्तोर्जनैः सुकुलितादि

मनुदददाते संवध्यमाततिप कानिबध्यूरनादनामि:॥ गंभीरवेदिनिपुरः कवलं करेणुमे

दौपि नाम ने मसानवगटघसाध्य:॥ ४९॥ हिंस्रं पुरोनं नगटघमुत्र रलुकोडनाप ज

वन

तेस्मिंनिकटोपनतांकरेणुं॥समस्मारस्वारणपतिः परिमीलितांक्षं स्वेच्छाविहारवासमं
होत्सवानां॥५०॥दुःखेनभोजयितुमाशयितांशशाकतुंगाय्यकायमनमेतमनादरे
ण॥उक्षिप्तहस्ततलदत्तविधानपिंडस्नेहस्रुतिस्नपितवाकुरिभाधिराजं॥५१॥
मुक्तांशुकोपरचितानिनिम्निं ताभिर्विश्रमानिरश्मिविततानिनराधिपानां॥चंद्राकृती
निगजमंडलिकाभिरंचैर्नीलाभ्रपांक्तिपरिवेषमिवाधिजग्मुः॥५२॥गत्वाननमार्गगि
तयोपिगीतारुमार्गिनः स्वैरंसमाचवृधिरैभुविवेल्लनार्थ॥दर्पोदयोल्लसितफेनजा
तानुसारसंलक्ष्यपल्ययनवधूपदांस्तुरंगाः॥५३॥आजिघ्रतिअणालमूर्द्धनिवा
लिकेष्वतस्यांगसंगमसुखानुभवोत्सुकायाः॥नासाविराकपवनोल्ललितंतनीयो

मा·

३७ रोमांचितं रश्मिव जगाम रजः पपिव्यः ॥५४॥ हेमन्त्रः स्थलीषु परितः परिवृत्य वाजीद्ध
न्वन्वपुनं स्तनिरायस्तकेशपंक्तिः ॥ ज्वालाकलापारुणरत्नकिरणैः शैलेयतेजस
इवोल्लसतारराजे ॥५५॥ दंतालिकाधरणानिश्चलपाणियुग्ममर्द्धो दितोलिरिवोदय ३२
शैलमूर्द्धः ॥ स्तोकेन नोन्नमतवक्षभयालमुच्चैः श्रीदेवकीपुरुषकोन्नमितागयका
यः ॥५६॥ रेजे जनैः स्नापितश्चांद्रतरा द्रमूर्तिर्दिव्यैरिवानिमिषदृष्टिभिरीक्ष्यमा
णः ॥ श्रीसिद्धधानरमणीयतरोष्ठबद्धैरुद्धेक्षवाजलनिधे रिवजातमात्रः ॥५७॥
ज्यक्षुआविभ्रमिभूपातिभिः दूरात्तलब्धनिधेरस्मन्नुपुरोसारत्नकंमुदमाद्धानशारजीवायली
लकालकिंकिणिकाननिनादमिश्रं दधदूशनेन वपुरपाचमस्य ॥५८॥ उत्तवायद

ष्पचालितेन सहैव रज्वा कीलं अयत्नपरमानवदुर्गदेशाः ॥ आकुल्पकारिकेर कानुरागा

न्तर्गमिष्वेति विद्रुतमनुद्रवतां नयमिष्वां ॥ ५८ ॥ अव्याकुलं प्रकृतमुत्तरधेयवर्मधाराः प्रस

धिप्रतुमत्यति कीर्त्तिरूपां ॥ सिद्धैर्मुखेन वसुवीर्यपुंकाङ्क्षिदर्शवल्गाविमानकुशलाः गम

यां बभूव ॥ ६० ॥ मुक्ताः स्त्रागानिपरितः कटकं चरंतं सद्यो घाङ्कितानततनिकाव्यपिशाभाजः ॥

सद्यः सरोषपरिचारकवार्यमाणादामं च नस्खलितलोलपदा स्तुरंगाः ॥ ६१ ॥ मृषिंड

शेवारितकोटिभिरैर्द्विचंद्रैस्यूगैः श्रिखाग्रगतलिद्धमलं हसद्भिः ॥ उत्कंगितान्यचमाः

सरितां नयंतौ योधाः सिंधीरमंपचस्वारिरैमहोला ॥ ६२ ॥ उत्तीर्णभारलघुना पर्णलघुल

पौ च सोह्लित्यनिः सहतं रौगांतरारंधसातां ॥ रोमं पश्चमं पर्चलतमु स्यास्नमांसां चक

मा॰ निमीलदलसंहतिमोहकेन॥६३॥मेदस्विनःसरभसोपगतानभीकान्दभ्रं...परान्ननुउत्तोमु
पुराहवेन॥उज्जिखलेनसुरभीमनुतानिःसपत्नंजग्मेजयोद्धुरविशालविषाणमुक्ता॥६४॥
३८ विघ्राणमापतितमंतीमकृष्णाशिरोधिंप्रत्यग्रतामधिरसामधिकंदधन्तिलोलोच्छमो
२८ क्षकमुदग्रमुखंतरूणामभ्यंलिहानिलिलिहेनवपल्लवानि॥६५॥सार्धंकथंचि
दुचितैःपिचुमंदपत्रैरास्यान्तरालगतमाम्रदलंम्रदीयः॥दासेरकःसपदिसंवलि
तंनिषादैर्विप्रंपुरापतिगराउडवान्निजगार॥६६॥स्पार्धंवाहिःस्थितवतेऽपिनिवेद्यं
तःचेष्टाविशेषमनुजीविजनायराज्ञां॥वैतालिकाःस्फुटपदप्रकटार्थमुच्चैर्भोग
वलीःकलगिरोवसरेषुपेठुः॥६७॥उन्नम्रताम्रपटमंडपमंडितंतदानीलनाग

कुलसंकुलमावभासे॥ संध्यांशुभिन्नघनकर्बुरितान्तरिक्षलक्ष्मीविडंबिशिवरंशि
वरंकीर्त्तितस्य॥ ६९॥ धरस्योद्धर्त्तासि त्वमिति ननु सर्वत्र जगति प्रतीतस्तत्किं मामतिभर
मधः प्रापिपयिषुः। उपालब्धेवोच्चैर्गिरिपतिरिति श्रीपतिमसौ वलाक्रान्तः क्री
डद्विरदमथितोर्वीरुहरवैः॥ ७०॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये माघकृ
तो सेनावासो नाम पंचमः सर्गः॥ ॥ अथ रिरंसुममुं युगपद्गिरौ कृतयथास्वतरुप्र
सवश्रियं॥ ऋतुगणेन निषेवितुमादधे भुवि पदं विपदंतकरं सतां॥१ नवपलाशपला
शवनं पुरः स्फुटपरागपरागतपंकजं॥ मृदुलतान्तलतान्तमलोकयत्स सु
रभिं सुमनोभरैः॥ २॥ विलुलितालकसंहतिरामृशन्मृगदृशां श्रमवारि ललाटजं

सुरभिं

मा०

३१

नकुतरंगततीः सरसां दलत्कुवलयं वलयन्मरुदाववौ ॥ आतुलयंति स्म विलोचनता
रकाः कुरवकस्तवकव्यतिषंगिनि ॥ गुणवदाश्रयलब्धगुणोदये मलिनिमालिनिमा
धवयोषितां ॥ ४ ॥ स्फुटमिवोज्ज्वलकांचनकांतिभिर्युतमशोकमशोभत चंपकैः ॥ वि शिशु० ४
रहिणीहृदयस्य भिदाभृतः कपिशितं मदनाग्निना ॥ ५ ॥ स्मरहुताशनमुर्मुरचू
र्णतां दधुरिवाम्रवणस्य रजःकणाः ॥ निपतिताः परितः पथिकव्रजानुपरितोपरि
तेपुरितो भृशं ॥ ६ ॥ रतिपतिप्रहितेव कृतक्रुधः प्रियतमेषु वधूरनुनायिका ॥ बकु
लपुष्परसासवपेशलध्वनिरगान्निरगान्मधुपावलिः ॥ ७ ॥ प्रियसखीसदृशं
प्रतिबोधिताः किमपि काम्यगिरा परपुष्टया ॥ प्रियतमाय वपुर्गुरुमत्सरच्छिदुरया ।

डुरया चितंमंगानां ॥ ८ ॥ मधुकरैरंववादकैरिदस्मृतिसुविपंचिकाः करिणीइवा ॥ कलनयावं

चसंः परिवादिनीस्वरजितांरजितांवशमाययुः ॥ ९ ॥ समभिसृत्य रसादवलंवितः प्रमदया कुसु

मावचिन्वीच्छया ॥ अविनमन्नंरराजंहीषचकैरनतयानतयावनपादपः ॥ १० ॥ इदमपास्य

विरागिपयोगिरीरलिकदंवकमंकुरुहांततीः ॥ स्तनभरेराजितस्तवकानमन्नवलतैभिमुखं वलतै ४

गि तवां ॥ ११ ॥ सुरभिमित्यथसितैदधतस्तवकंन वसुधामधुरैचतवाधरौ ॥ अलमलेरिवगंधरसा

चमरंभ्रमनैसोमनसौमनसोमुचे ॥ १२ ॥ इतिवदंतमनंतरमंगनाभुजयुगोन्नमनोच्चतरस्तनी ॥

प्रणयिनंरभसाडुदरश्रियावलिभयालिभयादिवसस्वजे ॥ १३ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ वदन

सौरभलोभपरिभ्रमद्भ्रमरसंभ्रमसंभृतशोभया ॥ चलितयाविदधेकलमेखलाकल

ला

कलीनांगिवलीनाभाकांतिः विघतेताहश्या

उमलक्षेति शेषः

मा॰ ...कालोलैर्बलोलदृशां न्मया ॥१४॥ अजगणन्गणशः प्रियमग्रतः प्रणतमप्यभिमानतया
नयाः ॥ सति मधावभवन्मदनव्यथाविधुरिताः धुरितां कुकुरस्त्रियः ॥१५॥ कुसुमकार्मुककार्मुक
संहितद्रुतशिलीमुखखण्डितविग्रहाः ॥ मरणमप्यपराः प्रतिपेदिरे किमु मुमुहुर्मुमुहुर्
४० गतभर्तृकाः ॥१६॥ रुरुचिषा वदनाम्बुरुहश्रियः सुतनु सत्यमलंकरणाय ते ॥ तदपि संप्रति
६० सन्निहिते मधावधिगमं धिगमंगलमश्रुणः ॥१७॥ त्यजति कष्टमसावचिरादसून्विरहवे
दनयेत्यघशंकिभिः ॥ प्रियतया गदितास्त्वयि बान्धवैरवितथाः सखि मा गिरः ॥१८॥ न खलु
दूरगतोप्यनुवर्त्तते महमसाविति बन्धुतयोदितैः ॥ प्रणयिनो निशमय्य वधूर्बहिः स्वर
मृतैरमृतैरिव निर्ववौ ॥१९॥ विशेषकं ॥ मधुरया मधुबोधितमाधवीमधुसमृद्धिसमे
धितया:

धितमधया॥ मधुकरांगनया मुहुरुन्मदध्वनि [redacted] भृतां निभृताक्षरमुज्जगे॥२०॥ प्र
तीतनिखिलशैलवनां मुहुर्विदधतीं पथिकान्परितापिनं॥ विकचकिंशुकसंहति
रुच्चकैरुदवहद्वनराज्यमुजं श्रियं॥२१॥ इति वसंतवर्णनं॥ रवितुरंगतनूरुहतुल्यतां द
धति पत्रणि विषजोरजः॥ उपययौ विदधन्नवमल्लिकाः शुचिरसौ चिरसौरभसंपदः॥२२॥
दलितकोमलपाटलकुड्मले निजवधूश्वासितानुविधायिनि॥ मरुति वाति विलासिभि
रुन्मदभ्रमदलोमदलोलपमुपाददे॥२३॥ निदाघेरदेघ्यतपसितज्ज्वाला स्नपनवारितुषा
८३ रस्पृतांस्तनाः सरसचंदनरेणुरनुक्षणां विचकरे वरोरुभिः॥ इति ग्रीष्मवर्णनं॥२४॥
स्फुरदधीरतडिन्नयनां मुहुः प्रियामिवांगलितोरुपयोधरां जलधरावलिरैक्षत पा

७४

रैवतकं आवाणे

मा० लितस्वसमयासमयाञ्जगतीधरं॥२५॥गजकदंबकमेचकमुच्चकैर्नभसिवीक्ष्यनवांबुदमंबरे॥
अभिससारनवल्लभमंगनानचकमेचकमेकमकरसंरहः॥२६॥अनुययौविविधोपलकुंडलद्यु
५० तिवितानकसंवलितांशुकौ॥धृतधनुर्वलयस्यपयोमुचःशबलिमाबलिमानमुषोवपुः॥२७॥ गडिर
४१ द्रुतसमीरचलैःक्षणलक्षितव्यवहिताविटपैरिवमंजरी॥नवतमालनिभस्यनभस्तरोरचि
रराचिरैरोचतवारिदैः॥२८॥पटलमंबुमुचांपथिकांगनासपदिजीवितसंशयमेष्यती॥
ग० अमंलं= अशोभनं सनयनांबुसखीजनसंभ्रमाद्विधुरबंधुरबंधुरमैक्षत॥२९॥अवसतःसुतरामुदकंपयद्द्वि
दलकंदलकंपनलालितः॥नमयतिस्मवनानिमनस्विनीजनमनोनमनोघनमारुतः॥३०॥
जलदपंक्तिरनर्तयदुन्मदंकलविलापिकलापिकदंबकं॥कृतसमार्जनमर्दलमंडल

धनिंजयानिजयास्वनसंपदा॥३१॥नवकदंवरजोरुणितांवरैरधिपुरंध्रिशिलींध्रसुगं
धिभिः॥मनसिरागवतामनुरागितानववनवायुभिराददे॥३२॥शमितताापमपा
स्तमहीरजः प्रथममविंदुभिरंवुमुचां भसां॥अविरलैरवलांगणगामिनाजनसुगंधेनसुगं
धिनेचक्रिरे॥३३॥द्विरददंतवलक्षमलक्ष्यतस्फुरितभृंगमृगच्छविकेतकं॥घनघनौघ
विघट्टनयादिवंकृशशिखंडमिवच्युतं॥३४॥ललितमौक्तिकचारणिविपां
डवः स्फुरितनिर्झरशीकरचारवः॥कुटजपुष्पपरागकणाः स्फुटंविदधिरेदधिरेणु
विडंवनां॥३५॥नवपयःकणकोमलमालतीकुसुमसंततिसंततसंगिभिः॥प्रचलि
ताद्गुनिभैः परिपांडिमासुभरजोभरजोलिभिरावदधे॥३६॥निजरजः परवासमिवां

मा॰

समिवाकिरद्भुतपटोपमवारिमुच्चौ दिशां ॥ प्रियवियुक्तवधूजनचेतसामनवनी नवनीप

वनावलिः ॥ ३७ ॥ प्राप्य कोपमनुतापि पराङ्मुखाः सपदि वारिधरारवभीरवः ॥ प्रणयि

४२ बधु नः परिरब्धुमथाङ्गना ववलिरे वलिरेचितमध्यमाः ॥ ३८ ॥ विगतरागगुणोपि नरोनकं

५८ स्खलति वाति पयोदनभस्वति ॥ अभिहिते लिमिरेवमिवोत्सुकैरनवतेनवते नवपल्लवैः ॥

३९ ॥ स्मरमयन्भवनादचिरद्युतेः किल भयादपयातुमनिच्छवः ॥ यदुनरेन्द्रगणं तरुणी

गणास्तमथ मन्मथमन्थरमाशिषन् ॥ ४० ॥ इति वर्षावर्णनं ॥ दधतमन्तरितामलदीधितीः

खगकुलायकुलायनिलायितां ॥ जलदकालमबोधकृतं दिशामपरथापरथावपवायु प्रकारान्तरेण

धः ॥ ४१ ॥ स विकचोत्पलचक्षुषमैक्षतक्षितिभृतोङ्कगतां दयितामिव ॥ शरदमच्छगल

ले शारद

व्यसनोपमास्तंभघनांमघनापानकीर्त्तनं॥४२॥जगतिनैशमसीतकरःकरैर्वियतिवारिद
वृंदमयंतमः॥जलजराजिषुनैद्रुमसंनु प्रववैम सतामसताः श्वोचनोरयः॥४३॥समयं
एवकरोतिबलाबलंप्रणिगदंतइतीवशरीरिणां॥शरदिहंसरवाःपरुषीकृतस्वरमयूरमयू
रमणीयतां॥४४॥तनुरुहाणिपुरोविजितध्वनेर्धवलपक्षविहंगमकूजितैः॥जगलुरक्षम
यैवविशिखंडिनःपरिभवोरिभवोसिसुदुःसहः॥४५॥अनुवनंवनराजिवधूमुखेबहलरा
ग[illegible]जपाधरचारुणि॥विकचबाणदलावलयोधिकंरुरुचिरेरुचिरे
क्षणविभ्रमाः॥४६॥कनकभंगपिशंगदलैर्दधेसरजसारुणकेसरचारुभिः॥प्रियविमानि
तमानवतीरुजांनिरसनैरसनैर्वृषपार्पिता॥४७॥मुखसरोजरुचंमदपाटलामनुचकार

किंडीदलानि

मा॰ चकोरदृशायितं॥४९॥ तनवातपमुत्सुकतामितो नकमलं कमलं भयदं भसि॥५०॥ विरतमस्य
जिघत्सुमघहृत्कलमगोपवधूर्न्नमिमं गवां व्रजं॥ श्रुततदीरितकोमलगीतकध्वनिमिषेनिमि श्राम्यति=
४३ षेन्नाणामगमतः॥५१॥ नीलतमं निगदंतश्चांबु लीकृतजगत्त्रयमेदुर्मतंगजं॥ बकुलमुर
४३ च्छदकुसुमगंधयः सततगोस्तनगानगिरौलिभिः॥५२॥ विततवारिधरावरणाः क्वचिद्
दृशुरुल्लसिताः सिलतापिता॥ क्वचिदिवेंद्रगजाजिनकंचुकाः शरदि नीरदिनीर्यदवोंदि
शः॥५३॥ विलुलितांमनिलैः परदंगनानवसदालकवोसरसंभवां॥ विवाखिलं परितास
विधलसयाहरिवधारिधरलिमुदादिपत्॥५४॥ स्फरितपत्रमयीं विमराजणो म्रावनद्रुमना
रमपल्लवा॥ मधुरिपौ रोमितानुमुदं दधितेतनां विततानशुकावलिः॥५५॥ स्मितसरारा

हनेत्रसरोजलीलामतिसितांगविहंगहंसद्वीं॥ अकलयन्मुदितामिवसर्वतः सशरदंतुरदि शुरदं
शुरवी॥ इतिशरद्वर्णनं॥५४॥ गजपतिद्वयसीरपिहैमनस्तुहिनयन्सरितः पृषतां
पतिः॥ सलिलसंततिमध्वगयोषितामतनुतातनुतापकृतं दृशो॥ ५५॥ इदमयु
क्तमहो महदेव यद्वरतनोः स्मरयत्यनिलोन्मिषत्॥ स्मितसयौवनसोष्मपयोधरान्
तुहिनमस्तुहिनर्तुवियोगिनः॥५६॥ प्रियतमेन यया सरुषा स्थितं न महसा कुसुमप स४
रिरम्भितं॥ स्फपयितुं हसालमलमतांगनानसमसा कृतवेपथुः॥५७॥ व्रणभृता सुतनो
कलसीत्कृतास्फुरितदंतमरीचिमयं दधो॥ स्फुटमिवावयवाहिममारुतैर्मृदुतया
दुतयाधररेखया॥५८॥ भृशमद्यूतयाधरपल्लवक्षतिरनावरणा हिममारुतैः॥

सहसा

मा॰
५५
४८

दशनरस्मिपटेनचसीत्कृतौर्निवासितेवसितेनसुनिर्वृतौ ॥ ५८ ॥ धृततुषारकणास्यन
भस्वतः स्तरलतांगुलितर्जनविभ्रमाः ॥ पृथुनितंबरामियसुजांतरं वनितयानितयानंवि
वेल्लिरे ॥ ६० ॥ हिमऋतावपिताः स्मभृशस्वदो गुरुतया सुतरामुपकारिणी प्रकट
यत्यनुरागमकृत्रिमं स्मरमयं तिविसासिनं ॥ ६१ ॥ इति हिमंतवार्णनं ॥ कुसुमयत्फ
लिनीरलिनीरवैर्मद विकासिभिराह्वित कुर्वती ॥ उपवनं निरभर्त्सयत प्रियान्
विपुलवती युवतीः शिशिरानिलः ॥ ६२ ॥ उपचितेषुपरेष्वसमर्थतां व्रजति कालवशा
द्बलवानपि ॥ तपासिमंदगभास्तिरभीषुमान्नहिमसाहिमसंहतिनिकरेभवद् ॥ ६३ ॥
अभिविभेराद्यियुंभुवनानिपकं स्मरमिवारव्यातलोध्ररजश्चय ॥ छुपितसैन्यपराग

स्मयंच

विपांडुरद्युतिरियं तिरयत्यलं दमोद्दिशः ॥ ६४ ॥ शिशिरमाससमेपास्य गुरोस्यनं वाड्व
शीतकरस्य कुचोष्मणा ॥ इति धिया स्तिकपः परिरम्भिरे घनमतोनमतो नुमताम्ब्रि
या ॥ ६५ ॥ अधिलवंगममीरजसांधिकं मालिनितां सुमनोदलतालिनः ॥ स्फुटमिवपि
तिजसवनं पुरोहसलम्बपादिवकुं दलतादोलितालिनः ॥ ६६ ॥ इति शिशिरवर्णनं ॥ ॥
आतिसुरभिरैभाजिपुष्पक्रियामतनुतरतयैवसंतानवः ॥ तरुणापरभृतः स्वनं रागि
णामितनुतरतयैवसंतानकः ॥ ६७ ॥ नौकितुयुवतिमाननिरासेदक्षोमि[illegible]मधुवासर
सारं ॥ चूतमालिरलिनामतिरागादॆतमिष्कमधुवासरसारं ॥ ६८ ॥ जगदवशीकर्तु
मिमाः स्मरस्य प्रभावनीकेतनवैजयंतीः ॥ इत्यस्यपतेनेकदलीमिधृष्टीः अभाव

स्वमं जीव =
मज्जोस्मामर्दने
नम्र इत्यर्थः ::

स्वनमतनुतम
धुर्चुरुजेन
र्थः ::

मा॰
५८
४५

मैकेतनवैजयंती॥६९॥स्मररागमयीवपुस्तमिस्रापरितस्तारवैरसत्यैवरूपं॥द्वि
यमापदिवीपिकोकिलैस्मीपरितस्तारवैरसत्यैवरूपं॥७०॥वपुरंबुविहाररसाहिम
शुचिनारचिरंकमनीयतरागमिता॥रमणेनमनापिचिरांशुलताचिरंकमनी
यतरागमिता॥७१॥मुदमंबुरुवामपपामयुराः सरसीयंतनदीपपाटलाम॥भ्र
लिनारमतालिनीरिरालीघ्र सरसंसायंतनदीपपाटलाम॥७२॥कुरुआनिवीद्य
शिखिभिः शिखरीद्रुसमयावनौघनमदभ्रमराः॥गगनंचगतानिनदस्यगिरा चैः
समयावनौघनमदभ्रमराः॥७३॥प्रभीष्ममासाद्यचिरायकालेसमुद्धताशंकमनी
चकाशे॥योषिन्मनोजन्मसुखोदयेषुसमुद्ध ताशंकमनीचकाशे॥७४॥

स्तनथौः समयेषु गानानामभिनद्धारसमानसारसेन॥ परिरंभरुचिं ततिं जितानामभिनद्धार
समानसारसेन॥७५॥ जातप्रीतिर्या मधुरेणानुवनान्तं कामे कान्तं सारसिका काकुरुतेन॥
तत्संपर्कं प्राप्य पुरा मोहनलीलां कामे कांतं सा रसिका काकुरुतेन॥७६॥ कांताजनेन रहसि
प्रसभं गृहीतकेशे रते स्मररसस्फुटासवतोषितेन। प्रेम्णा मनस्सु रजनीष्वपि हैमनीषु काऽरो
रतेस्मररसस्फुटासवतोषितेन॥७७॥ गतवतामिव विस्मयमुच्चकैरसकलामलपल्लवलील
या। मधुकृतां ससकाकुविरमावली रसकलामलपल्लवलीलया॥७८॥ कुर्वन्तमित्यतिभ
रेण नगानवाचः पुष्पैर्विराममलिनां च न नगानवाचः। श्रीमान् समस्तमनुसानु गि
रौ विहर्तुं बिभ्रत्यनोदि स मयूरगिरा विहर्तुम्॥७९॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाका

अवाङ् वाचौ
अवाञ्चः अवा
ञ्चं अवाचौ अ
वाचः

कौ

मा. ये सर्वर्तुवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः ॥ अनुगिरमृतुभिर्वितायमानामथ स विलोकयितुं
वनान्तलक्ष्मीं ॥ निरगमदभिराद्धुमादृतानां भवति महत्सु न निष्फलः प्रयासः ॥ १ ॥
दधति सुमनसो वनानि बह्वीर्युवतियुता यदवः प्रयातुमीषुः ॥ मनसिशयमहास्त्र
४६ मन्यथामी न कुसुमपंचकमप्यलं विसोढुं ॥ २ ॥ अवसरमधिगम्य तं हरन्त्यो हृदयमय
त्नकृतोज्वलस्वरूपाः ॥ अवनिषु पदमंगनास्तदानीं न्यदधत विभ्रमसंपदोंगनासु ॥ ३ ॥
नखरुचिरचितेन्द्रचापलेखं ललितगतेषु गतागतं दधानाः ॥ मुखरितवलयं पृथौ नितं
बे भुजलतिका मुहुरस्खलत्कराग्राः ॥ ४ ॥ अतिशयपरिणामवान्वितेने बहुतरमर्पि
तरत्नकिंकिणीकः ॥ अलघुनि जघनस्थलेपरस्या ध्वनिमधिकं कलमेखलाकलापः ॥ ५ ॥

गुरुनिबिडनितंबबिंबभाराक्रमणनिपीडितमंगनागणास्यं॥ चरणयुगमसुस्रुवत्य
देवुस्वरसंमसृतं म नक मलककफलेन॥६॥ तवसपदिसमी पमौनयेतामेदमिपिति
तस्पमेमयएैव्रतोभ्यपायि॥ अतिरभसकृतालघुप्रतिज्ञामन्त तपिरंगुणागेगोरिमा प्या कु
मां॥७॥ नचेसुतनुनवह्निजन्मसीयानसुनिरसंहृतवांनिस्वयपरेण॥ वितपथपति
नजातुमद्वचोसौविविचतपोपिसर्वीगुमेभिमानः॥८॥ सततमेनभिभाषणेम
यांतेपरिपणितंभवतीमनानयन्त्या॥ त्वयितदितिविरोधनिश्चितायांभवतिभ
वत्बसुहृज्जनःसकामः॥९॥ गतधतिरवलंबितंबतासहनंनलमनालपनता
दृशंभवत्याः॥ प्रणयिनियदिनंप्रसादबुद्धिर्भवमममानिनिजीवितेदयाल
मे

मा॰
४१

प्रियमितिवनितानितांतमागःस्मरणसरोषकषायितायताक्षी॥ चरणागतसखी
वचोनुरोधात्किलकंचमप्यनुकूलयांचकार॥११॥ पंचमिकुलकां॥ द्रुतपद
मितिमांवयस्ययासीन्निनुसुतनुमनुपालयानुयांती॥ नहिनविदितंखे
दमेतदीयस्तनजघनोद्वहनेनवापिबेत॥१२॥ इतिगदतिसखीजनेनुरागाद्दयि
ततमामपरोक्षवत्प्रतीक्ष्य॥ तदनुगमवशादनर्घ्ययत्नान्यधितसमानइवाववि
पदानि॥१३॥युग्मं॥ यदिमयिलघिमानमागतायांतवधृतिमितिगतास्मिसं
प्रतीयं॥ अनिभृतपदपातमापपातप्रियमितिकोपपदेनकापिसख्या॥१४॥
अविरलपुलकःसहव्रजंत्याःप्रतिपदमेकतरःस्तनस्तरुण्याः॥ घटितविघटि

तः श्रियस्यवल्लास्स्तस्मुविकेंदुकविभ्रमंव भार॥१५॥ चपशिखिलमंपरावसज्यकंठे दृढ
परिरब्धवक्षबद्धहिस्तेनमंछापिततनूरुहा भुजेनभर्तुर्हृदुमंमदुव्यति बद्धमेकवाहुः॥१६॥
सुकुरंसुखममाध्वतीनितांतंआशाहितकांचिनितंवमंडलेन॥ विषमितपदपुरुः
रयाष्टं तिर्यक्कुचंमितरंतुरस्थलेनिपीड्य॥१७॥ कृतरवकलनूपुरानुनादंस
ललितनर्तितवामपादपद्मा॥ द्रुतरदनतिलोलमादधानापदमंषमन्मथम
परंजगाम॥१८॥ त्रिभिर्विशेषकं॥ लघुललितपदंतदंसपीठद्वयनिहिताभ
यपाणिपल्लवान्या॥ स्फुटिनकुचचचुकआणोरंश्रियमवलासविलासम
न्वियाय॥१९॥ जघनमलघुपीवरोरुकद्वाद्रुनिविरीसानितंवभारखेदि॥

मा॰ दयिततमशिरोधराावलंबिस्वभुजलतावि...भवैनकाचिद्दुहे॥२०॥ अनुवपुरप
रोणाबाहुमूलप्रहितभुजाकलितस्तनेननिन्ये॥ निम्हितदशनवाससाकपोलौवि
१४ भ्रमवितीर्णपयंबलाद्दिवान्या॥२१॥ अनुवनमसितभ्रुवः सखीभिः सहपदवीम
४८ परः पुरोगतायाः॥ उरसिसरसरागपादलेखाजातिमतयात्विययावसंशयानः॥२२
मदनरसमहौघपूर्णनाभी...परिवाहितरोमराजयस्ताः॥ सरितइवसविभ्रमप्र
यातप्रणादितहंसकभूषणाविरेजुः॥२३॥ श्रुतिपथमधुराणिसारसानामनुनदिसु
श्रुविरेकलानिताभिः॥ विदधतिजनतामनः शरव्यव्यधपटुमन्मथचापनादशंकां॥
॥२४॥ मधुमथनवधूरिवाह्वयन्तिभ्रमरकुलानिजगुर्यदुत्सुकानि॥ तदभिनय

मिर्गां वतिर्विनानामतनुतन्ततनपल्लवांगुलिभिः ॥ २५ ॥ प्रसकलकालिकाकुली

कृतालिस्खलनविदीर्णविकासिकेशराणां ॥ मरुद्ववनिरुहां रजोविधर्म्यः

समुपहरन्विचकारकोरकाणि ॥ २६ ॥ उपवनपवनानुपातदक्षैरलिभिर

लाभियदंगनागणस्य ॥ परिमलविषयस्तदुन्नतानामनुगमने खलु संपदो

ग्रत स्याः ॥ २७ ॥ रथचरणधरांगनाकराब्जव्यातिकरसंपदुपात्तसौमनस्याः ॥

जगति सुममसस्तदादि नूनं दधाति परिस्फुर मर्पितोभिधानं ॥ २८ ॥ प्रमि

मुखपतितैर्गुणाडकपोदवजितमुद्गतिमुज्वलां दधाने ॥ तराकिशल जाल

मग्रहस्तैः प्रसभमनीयत भंगमांगनानां ॥ २९ ॥ मुदितमधुभुजो भुजेन शा

श्रयतः चि
केसीतिरि

श्चंत्न१

मा· खाश्चलितविशंखवकेंधुवत्याः॥ तदयतिशयिता परागानाय्याः शिरसि मुकेवमुभो

वपुष्मवर्षे॥ ३०॥ अनवरतरसेन रागभाजा करजपरिक्षतिलक्षसंस्तवेन॥ पारेदयेन =

७१ सपदि तरुणापल्लवेन वध्वा विगतदयं खलु खंडितेन मन्ये॥ ३१॥ प्रियम

४८ भिकुसुमोच्चयलपंचा शोन्निवनखमंडनचारुमूलमन्या॥ मुकुरितरका

क्तितनपीनस्तनतटरोधितिरोदधे मुकेन॥ ३२॥ विततवलिविभाव्यपां

लीन = डुलरवा कृतपरभागविनीलरोमराजि॥ कृशमपि कृशतां पुनर्नयंती

विपुलतरोज्वलत्तोचनोत्वलग्नं॥ ३३॥ घसकलकुचबंधुरोघुरोरः

सभाविभित्ततनूत्तरीयवंधा॥ अवनमदुदरोच्छसदुकूलस्फुटतरलक्ष्य

गभीरनाभिमूलौ॥३४॥ व्यवहितमविजानतीकिलान्यत्वं भुवि वल्लभमांपिमुखव्य
भाजं॥ व्यधिविटपिसलीलमंगपुष्पग्रहणापदेनचिरंविलंब्यकाचित्॥३५॥
अपांकिलकापितेसखीभिस्त्रंहरणमपरेवसंभ्रमाभवंती॥ शिथिलितकु
सुमाकुलाग्रपाणिः प्रतिपदसंभ्रमितांशुकावृतांगी॥३६॥ कृतभयपरितो
षसंनिपातंसचकितमास्मितवक्त्रवारिजश्री॥ मनसिजगुरुतत्क्षणोपदिष्टं
किमपिरसेनरसांतरंभजंती॥३७॥ अवनतवदनेंदुरिच्छतीवव्यवधिमधीरतया
यदंस्थितांसा॥ अरुरतंसुतरामतोस्यचेतःस्फुरमभिभूषयतीत्रियस्त्रपैव॥
३८॥ षड्भिःकुलकं॥ किसलयशकलेष्वावाचनीयाः पुलकिनिकेवलमंगके

मा॰
प॰
50

निश्चया॥ नखपटलिप्तयोऽपि भाविताः ध्यो अणादधिरंदयितेरं नमलेखा॥ ३॥ प्रि
कृतकृतकरुणासखीमं आस्याखेम कुशलेतिकया चिह्नोऽन्मनैव॥ प्रभिमतमभि
साभिलाषमाविःकृत्भुजमूलमं वं धिम्नूर्द्धिमाला॥ ४॥ अभिमुखमभियाति
मास्मा किंचित्त्वमभिदधाः पटलेमधुव्रतानां॥ मधुसुरभिमुखाब्जगंधलुब्धेरंध्रि
कमंधिलवदनेनमानिपाति॥ ४१॥ सरजसमकरंदनिर्भरासुप्रसवविभूतिषु वीरुधांविरक्तः
ध्रुवममृतपनामवांछयासावधरममुंमधुपस्तवाजिहीते॥ ४२॥ इतिवदतिसखीजने
निमीलद्विगुणितसांद्रतराक्षिपक्ष्मलेखा॥ अपदलभयेनभर्तुरंके भवतिस्मिविल
वताङ्गरागिनानाम्॥ ४३॥ त्रिभिर्विशेषकम्॥ मुखकमलकमुन्नमय्ययनायदंभि

नवोढवधूवलादंबुंवि॥ तदपि नं किल वालपल्लवाग्रग्रहपरस्पाविविदेविदग्ध
स्पराख्या॥४४॥ व्रततिविततिभिस्तिरोहितायां अतियुवतौ वदनं प्रियः प्रियायाः॥
यदधयदधरावलोपनत्पल्कर वलयस्वा नेतेनतांश्चिवश्वौ॥४५॥ विलसितमनुकुर्व
तीपुरस्ताद्धरणिरुहाधिरूढवधूर्लतायाः॥ रमणाणमद्भुतयापुरः सखी नामं कु
लितचापलदोषमालिलिंग॥४६॥ सललितमवलंव्यपाणिनांसे सकचरमुत्क्रि
तगुच्छकांकयान्या॥ सकलवलमकुंभाविभ्रमाभ्यामुरसिरसादवतस्तरेस्तना
भ्यां॥४७॥ मृदुचरणतलाग्रदुःस्थितत्वादसहतराकुकुंभयोर्भरस्य॥ उपरि
निरवलंवनांप्रियस्यन्यपतदथोच्चितरुच्छिचीषयान्या॥४८॥ उपरिजकुसु

७२

मा. मानिनियाचमानां कुशलतयापारंभलोलुपो न कः॥ आपीतपृथुपयोधरांगरुहा
स्वयमिति मुग्धवधूमुदासदोर्भ्यां॥ ५०॥ हृदि मिद मितिभरु रुहांअस्तैर्मुकुं
५१ भिलोभयतापुरः परोत्र्यां॥ अनुरागसमं मानिनाप्यकेनत्वरपतिरं तुर्मस्तोजानंम
51 नोम्तः॥ ५०॥ विजतमिति वलादमुंर्सीत्वाहृता॥ मैप्यवीक्ष्य विपक्षमंत्रिकेन्या॥ अभि
पतितुमनालघु त्वमीतैरं भवदमुंचातिवल्लभैति गुर्वी॥ ५१॥ कृप्राधीरजानिजगामधा
मतस्याः प्रियतमयोतिरुपान्त्रजांवनद्धः॥ पदमपि चालितुं युवा न सेसे किमिव न वा
कि हरंसस्माद्भसानां॥ ५२॥ न खलु वयमंमुख्यदानयोग्याः पिवति च पाति च यां
सकौ रसत्त्वां व्रजं विटपमंदुंद दस्व तस्यै भवानु यतः सदपो क्षिपरायं योराः॥ ५३॥

...नारणार्थे परिहासमानामिवास्थितां कलिकां कोरकमालां कलहं च कलहकोरकेकलिरिति वैजयन्ती स्त्रीसत्ययास्त्वः विवक्षितः श्ले
प्रियकारिन् [illegible] हवि । प्रियसे [illegible] इति दर्पारूपके त्वद्गत्पदवमहतिकलौ स्थिते किमस्यने [illegible] अज्ञापितर्वदेवाकस्मार्थ्य [illegible]

तवांकितवांकिमाकृतेर्वृथानेः स्थितिरुहपल्लवपुष्पकाणियरैः ॥ ननु जनाविदितैर्भवच्छ
लीकौ स्थिरपरिपूरितमेव कर्णौ युग्मम ॥ ५४ ॥ मुकुलेन हसितामिवालि[illegible]नादैर्वित
रसिनं कलिकां किमपेक्षसे नौ ॥ वसतिमुपगतेन धाम्नि तस्याः शठ कलिरेष मसौ
स्त्वया घटन्तां ॥ ५५ ॥ इति गदितवती रुषा जघान स्फुरितमनोरमपक्ष्मकेसरेण ॥ स्वी
वणानियमितेन कान्तमस्याः स्मरमंसितांबुरुहेण चक्षुषा च ॥ ५६ ॥ कालापकौ
स्विनयति सुहृशोदृशः परागैः आणायि निकौसुममन्तनानि लेनतं दोहितयुवतेरभि
लाममलाण्डूयमपि रोषरजोभिराशुपरे ॥ ५७ ॥ स्फुटमि[illegible]माभिचारमंत्रेण वंशाति
युवतेरभिधानमैरानानौ ॥ वरतनुरमुनोपहृय पत्पामृदुकुसुमेन यदा हताऽप

षे शठ वि
लकलहा कथा
र्थ कंकाव्य
लिंगे मकलिका
मिति श्लेषो व्या
पितया कोरक
कलहयोर्भेदे
अभेदरूपाति
शयोक्तिराग न
प्राणितमिति
संकरः

मर्कितं ॥५८॥ समदनमवतंसितेऽधिकर्णं प्रणयवता कुसुमे सुमध्यमायाः । व्रजदपि लघु
मा° तां बभूव भारः सपदि हिरण्मयमंडनं सपत्न्याः ॥५९॥ प्रविजितमसुना तवाहमस्या
राचिरतयेत्यवनम्य लज्जयेव । श्रवणकुवलयं विलासवत्या भ्रमररुतैरुपकर्णि
माचचक्षे ॥६०॥ अवचितकुसुमा विहाय वल्लीर्युवतिषु कोमलमाल्यमालि
५२ नीषु । पदमुपदधिरे कुलान्यलीनां न परिचयो मलिनात्मनां प्रधानं ॥६१॥
स्नपशिरसिजपाणिपातभाराद्विवनितरां नतिमाद्रिरैः सभागैः । मुकुलितनय
नैर्मुखारविंदैर्घनमहतापि वपुष्मतां भरेण ॥६२॥ अधिकमरुणिमानमुद्व
हद्भिर्विलसदशीतमरीचिरश्मिजालैः । परिचितपरिचुंबनाभियोगादपगत

कुंकुमरेणुभिः कपोलैः ॥६३॥ प्रवासितललितक्रियेणावाङ्मौर्लीलिततरागातनी
यसा युगेन ॥ सरसकिसलयानुरंजितैर्वा करकमलैः पुनरुक्तभूषाभिः ॥ ६४ ॥ एभ
रसरससमुद्ररसपलेन पत्युर्विनिमयसंक्रमितांगरागरम्यैः ॥ भृशमतिशय स्वेदसं
पदैर्वस्तनयुगलैरितरेतरं निषेव्यैः ॥६५॥ प्रतनुकुचभरानतेन भूयः क्लमजनि
तानतिनांशरीरकेन ॥ अनुचितगतिसादनिस्सहत्वं कलभकरोरुभिरुरुभिर्दधानैः ॥
६६ ॥ अपकृतनवयावकोऽधिरायद्युतिगमनेन पुनर्विवीतरागैः ॥ कथमपि च
रणोत्पलैः स्खलद्भिर्भृशविनिवेशवशात्परस्परस्य ॥ ६७ ॥ मृदुरिति वनविषमा
भिषंगाद्दैतमितदानितरां नितंबिनीभिः ॥ अद्भुततरतनवोलसांऽकृत्या चिरमा

मा॰ ताः किमु तत्प्रयासभाजः ॥६८॥ सपदि मुकुलकम्रा ॥ प्रथममभिलघुमौक्तिकाभमासीत्तत्कु
चजलमुज्ज्वलगंडमंडलेषु ॥ कठिनकुचतटाग्रपाति पश्चाद्दथ शातशर्करतां जगा
53 म तासां ॥६९॥ विपुलकमपि यौवनोद्धतानां घनपुलकोदयकोमलं चकासे ॥
परिमलितमपि प्रियैः प्रकामं कुचयुगमुज्ज्वलमेव कामिनीनाम् ॥७०॥ अविरल
५३ कुसुमावचायखेदान्निहितभुजालतयैकयोपकंठम् ॥ विपुलतरनिरंतरावला
ग्नस्तनपिहितप्रियवक्षसालिलिंगे ॥७१॥ अभिमतमभितः कृतांगभंगा कुचयुगमु
न्नतिवित्तमुन्नमय्य ॥ तनुरभिलषितं क्लमच्छलेन व्यवृणुत वलितबाहुवल्लरी
का ॥७२॥ हिमलवसदृशः श्रमोदविंदूनपनयता किल नूतनोढवध्वाः ॥ कुच

कलशकिशौरकौकण्ठंचिरतरलतयातरुणेनपश्यप्रशते॥७३॥गत्वोद्रेकंजघनपुलि
नेरुद्धमध्यप्रदेशःक्रामन्नूरुद्रुमभुजलताःपर्वणोनाभिकूदांतः॥उल्लंघ्योच्चैःकुच
तटभुवंप्लावयन्नौमग्नःकापान्तंस्वेदापूरोयुवतिसरितांप्रापगंडस्थलानि॥७४॥
श्रियकरपरिमार्गादुन्मनानांयदाभूत्पुरंध्रिकतैवस्वेदतोयोदयश्रीः॥प्रथमव
पुरभिषिक्तांतास्तदाम्भोभिरीषद्वनविहरणखेदम्लानमम्लानशोभाः॥७५॥इतिश्री
शिशुपालवधेमहाकाव्येश्रयंकेरैवतवर्णनेकुसुमावचयोनामसप्तमःसर्गः॥
ज्प्राययासादलघुतरस्तनैस्तनाभ्रीर्नितानामविकचलोचनारविंदैः॥प्रमदाः
कथमपियोषितांसमूहेस्तैर्वीनिभृतचलत्पदंप्रचेले॥१॥यांतीनांसमममसित

भुवां नतत्वादसानां महति नितांतमन्तरायि ॥ संसक्तैर्विपुलतया प्रियो नितंबैः संबाधं च
मा॰ स्फूर्दपितं अभवद्वर्त्मा ॥२॥ नीरंध्रद्रुमणिशिशिरां भुवं व्रजन्ती: साशंकैः मुकुरिव कौतुकात्कैः
स्ता: ॥ पस्पर्श स्तनौ मानिलाकुलीकृतानां शाखानामंबुकिनरस्मिंतरालैः ॥३॥ एक
५४ स्यास्त्वयनं करैः करालितायाविभ्राणा: सपदि सितोप्सवारणात्वं ॥ सेवायै वदनसरो
५५ जतर्जितश्रीरागत्यश्रियमिव चंद्रमाश्चकार ॥४॥ स्वैरं रागादुपरि वितन्वतोत्तरीयं का
तेन प्रतिपथवारितातपाया: ॥ सक्रूरादपरविलासिनी सम्महाया सीदधिकतरं
दादापिरस्पा: ॥५॥ संस्पर्शप्रभवसुखोपचीयमाने सर्वांगे करतललग्नवल्लभाया:
कौशेयं व्रजदपिगाढतामजस्रं संस्रंसे विगलितनीवि नीरजाक्ष्या: ॥६॥ गच्छंतीर

तसमैव्रह्मजंनिस्मापिन्पस्तोस्तन्वीन्नैविदधिवेतानिसंस्पृशः॥उध्धावाजितमपरो
कामममीवि:कुर्वीतस्वगुणा॥मेपत्रपंकेएवं॥७॥श्रीमद्भिर्जितपुलिनानिमाधवीनामो
रोलैर्निवध्वलन्नितंवाविवैः॥पाषाणास्खलितविलोलमंबुन्नेवेलक्ष्यादंयुरव
रोधनानिसिंधो॥८॥मुक्ताभिःसलिलरयास्तसुक्तिपेशीमुक्ताभिःकृतरुचिसैकता
नदीनां॥स्त्रीलोकःपरिकलयांचकारतुल्यंपल्यंकैर्विगलितसारचारुभिःस्वैः॥९॥
उप्राघ्रायश्रमजामलिंघगंधवंधुंनिश्वासस्वसनमसंगमंगनानां॥आरंलपाःसुम
नसंदूषिरनंभंगैरौचित्यंगणा॥पतिकोविशेषकामैः॥१०॥आयांत्यांनिजयुवतौ
वनात्ससंकंवर्हाणामपराशिखंडिनीभरेगा॥आलोक्यपंवबदधतंमपरमारात्को
ख

काम १

मा०

५५

५५ द्य

पिनयंत्रदधुरंनाजिवन्त्रेषु ॥११॥ आलोलैरंगुलितरवालिनीनां माधुर्याद्धमलपतत्रि

णां कुलानि । अन्तर्ज्ञामेष्वपध्युरुत्पलावलीषु प्रादुष्यात्को स्वजितः पुरः पुरस्तौ ॥१२॥

मुग्धस्याः स्मरललितेषु चक्रवाक्यां निःशंकं दयिततमेन चुंबितायाः ॥ आशेशान्

भिविदधुर्विधूतहस्ताः सीत्कारं समुचितमुत्तरं तरुण्यः ॥१३॥ उद्भिन्नस्फुरितसरोरुह

धैर्मुखैः सस्नेहं विहगरुतैरिवालपंती ॥ नारीणां प्रियसरसी सकेतनासांद्रीत्ये वक्त्र

भ्रू योनिवासादरवि न्नाह

तनुतपाधर्मामिहस्तैः ॥१४॥ नित्यायां निजवसतेर्निरासिरेया द्वागाग्नि यमरविं

निःसुषकमला मौम

तः कराग्रैः वाकत्वं नियतमनेन निन्युरस्याः सापत्न्यां क्षितिसुतविद्विषो मोलिष्यं ॥१५॥

आस्कंदनं कपमं प्रियोषितानयांशीमत्पाश्रियकरधार्यमानहस्ताः ॥ श्रोत्स्वपा

श्रंबु — ६

कर्टै

त्वरितमम्भस्तदें तुतावत्संक्रांत प्रतिमतयादधाविवेतिः॥ २६॥ ताः पूर्वमेस्य चाकिमागनय्य

गाधं कृत्वाथोम्रदुपदमेतराविशंत्यः॥ कापिन्याममनङ्ग वक्रा मिनांसखाखीगेस्तञ्जल

मनुरजयांवभूवुः॥ १७॥ संक्षोभं पयसि मुहुर्महेभकुंभश्रीभाजा कुचयुगलेननीयमाने

श्लेषेप्सुर्गमितमङ्गनामपांरङ्ग तः कइन सुखावसरः परेषां॥ १८॥ आसीनात टभुविस

स्मितेन भर्त्रा रंभोरूरवतरितुं सरस्यनिच्छुः॥ धुन्वाना करयुगमीक्षितुं विलासाञ्छी

तालुः सलिलगतेन सिच्यते स्म॥ १९॥ नेतृकांतामममुनानरोवगाढुंधस्त प्रतिजल

मीरितामरवीभिः॥ श्यामाः स्निग्ध्य ञ्ज पत्रावितोतमालानवोढा बोकारैविषादिन द्राषितोतिभूमिः॥

२०॥ तिष्ठंतै पयसि पुमांसमंसमात्रे तद्वघ्नं तदवयतिकिलात्मनोपि॥ अल्पत्वं सतां

अंसप्रमाणं

शीतं न सहते

मा०
56
५६

रमीरिये ष मोग्धात्र्यं स्तनपिहुतमं भ्रुनांनिमज्जतीति ॥२१॥ आनाभेर्मग्नासिनेतमम्बुवावगाढे
चापल्पादृष्टपयसस्तरंगहस्तैः ॥ उद्धृत्य इस्तनयुगं मध्ये रोहिलछ्छै स्पर्शानां भवतिकु
तोष्य वाप्यवस्था ॥२२॥ कांतानां कुवलयमप्यपास्तमक्ष्णोः शोभाभिर्नमुखरुचा च हेम
कोमेवं ॥ संहर्षादृक्षिवितःतं प्रतीव गायल्लोलोर्म्यौ पयसि महोत्पलं ननर्त ॥२३॥ त्रस्यच्छी
चलशफरीविघट्टितोरवोमोरूंरतिशयं विभ्रमस्या ॥ लुम्पन्ति प्रसभमहो विनापि हेतो
नीलाभिः किमु सितिकारणे ॥२४॥ आकृष्य प्रतनुवपुले तोस्तराजिस्त्रस्यां मस
दृष्टसरोमहाणिवस्त्र ॥ अन्तोभिप्रसृतविलोलबाहुपल्लीयोषाणां मुरुमि सरोजगंड
शैलैः ॥२५॥ गांभीर्यं दधदपि गंतुमंगनाभिः प्रक्षोभं जघनविघट्टितेन नीतः ॥ अंभो

धीर्विकसितवारिजास्मनौसौमर्यादां समपादि विलंघयांबभूवा॥२६॥अन्वेषुं दयितंमि
वांवगाढमैमारादूमीणांततिभिरैभिंडसार्यमाणाः॥ कस्याश्चिद्वितततचलांश्चिपांगली
कोलक्ष्मीवानसरसिसरोजकोशस्तः॥२७॥उन्निद्रप्रियकमनोरमंतसाक्षात् संसरोजेसर
सिवपुःडकाशमेवं॥ युक्तानां विमलतयातिरस्क्रियायैनां क्रामन्नैयियिहिभवत्यलेंज
लौघः॥२८॥ किंतावत्सरसिसरोजमेतदारादाहोस्विन्मुखमवभासतेयुवत्याः॥ संशय्यक्ष
णंमितिनिश्चिकायकश्चिद्विब्बोकैर्बकसहवासिनांपरोक्षैः॥२९॥आत्मगागांङ्कुतक
नकोज्वलानिगंधाःकौसुंभंपृथुकुचकुंभसंगिवासः॥ माध्वीकंप्रियतमसंविधा
नमासन्नारीणामितिजलकेलिसाधनानि॥३०॥उत्तंगादनिलवलात्छुकास्तटान्त

स्वं॰ मा॰ तां
तान्नि पेतुः

57
५७

त्रियाणां निपेतुः तटान्नात्

चेतोभिः सह भयदर्शिनां प्रियाणां ॥ श्रोणीभिर्गुरुभिरलं निमुत्पतंत्यस्तोयेषु द्रुततरमं
गनानिपेतुः ॥ ३१ ॥ मुग्धत्वादविदितकैतवप्रयोगाः गच्छंत्यः सपदि पराजयं तरुण्य ॥ तां
कांतैः सह करपुष्करेरितांबुव्यात्युक्षीमभिसरणग्लहामदीव्यन् ॥ ३२ ॥ योमस्य त्रिन
यनलोचनानलार्चिर्निर्दग्धस्मरपृतनाधिराज्यलक्ष्म्या ॥ कांतायाः करकल
शोद्यतैः पयोभिर्वक्त्रेन्दोरकृत महाभिषेकमेकः ॥ ३३ ॥ सिंचंत्याः कपममथ प्रियं वाऽ
प्युन्नमय्य प्रेयांसं मनसिजदुःखदुर्बलायाः ॥ सौवर्णं वलयमवागलत्कराग्रा
ल्लावण्यश्रिय इव शेषमंगनायाः ॥ ३४ ॥ त्विष्यंतीं दृशमपरां निधाय पूर्णाम
चैनिघ्नाणायरसेन वारिणो व ॥ कंदर्पप्लवणमनाः सखीसिषिचत्याल्पप्राणां क्षतिषु
सेक्तु मिच्छयाजेन

स्मिति प्रकस्पा:

वंमेजलिंचकार ॥ ३५॥ आनंदं दधाति मुखे करोदकेन श्यामस्यादपितं तमेनोसि

तडिद्दामभिः स्फामाया:

च्यमाने ॥ ईर्ष्यान्त्यावदनमासितमप्यनल्पखेदाम: स्नपितमजायत तरस्या: ॥ ३६॥

उद्धीक्ष्य प्रियकरकुड्मलापविद्धैर्वक्षोजद्वयमभिषिक्तमन्यनार्या: । अभ्यभि

मुखरसिचंद्धधरमर्षा दात्मीयं पृथुतरनेत्रयुक्तै: ॥ ३७॥ कुर्वद्भिर्मुखरुचमुज्वल

मजस्रं यैस्तोयैः शसिचन वल्लभां विलासी ॥ तैरेव प्रति युवतीरंकारिद्वराल्कालु

ष्यं शशाधरदीधितिकूटाद्यै: ॥ ३८॥ रागांधीकृतनयनेन नामधेयं मत्यासा

दभिमुखमीरितं प्रियेण ॥ मानिन्या वपुषि पतन्निसर्गमंदो भिंदानो हृदयमम

भाहिनौदवज्र: ॥ ३९॥ प्रेमस्मोरं: आगापिनि सिंचति प्रियाया: संतापं नवद्

मा॰ लाविद्युद्योंगलीत्वा॥ उद्भूताः कठिनकुचस्थलाभिघातादुद्वेलंसन्नां भ्रशर्मिपरांगनानाम्
धाल्लु॥४०॥ संक्रांतं प्रियतमवक्षसीं गौरागां सा धूम्प्पाः सरसि हरिद्व तेषु नांभः॥
तुबद्धं सपदि हृतेपि तत्र तपे कस्याश्चित्स्फुटनखलक्ष्म॥ सपत्न्या॥४१॥
५८ हृतीयाः प्रतिसखिं कामिनान्यनाम्ना क्रीमत्याः सरसि मालभ्रुरवेंडुकांतेः॥ स्त्रि
त्तर्द्धिं कृतमिव कर्तुमंस्युवर्षैर्भ्रमानां गमयितुमीक्षिरे पयांसि॥४२॥ सिक्ताय
लाम्भवासिच्य पूर्वमन्या मन्यस्याः प्राणायवतां वितां वलायाः॥ कालिम्नां समधि
तमन्यु रेववक्त्रं प्राप्यांलोगीं त्तदपशब्दमंजनांभः॥४३॥ उद्धांदुकनकाविम्
चराणान्यं पाक्तः सधीचा वलयितपद्मनालसूत्रं॥ स्पाहूठ अति वानिता

58

जलमहितेगु
लेउरजगस्मे
रवलाकलापम
लसिमरू-

कटाक्षभारैः साधीयसोऽगुरुकरं भवद्भुजस्तरूपाः ॥४४॥ आबद्धजूटचतुरपरार्द्धकिं-
किरीटकोरामणीमनवरतोदगाल्हभाजां ॥ नीराजनं व्यतनु तिमिरबलाकलाप-
कासिन्नवासजलगुणानिरोपदुत्वं ॥४५॥ पर्यङ्कसरसि हृतं शुकपयोभिर्त-
लाह्लेसुरतगुरावपत्रपिष्टो ॥ सुश्रोणि पादलवसनेन वीचिरस्तन्यस्तेन द्रुत-
मकृतां कुचनीसखीत्वं ॥४६॥ नारीभिर्गुरुजघनस्थलाहतानामास्पष्टीविजि-
तविकासि वारिजानां ॥ लोलत्वादंपरतांतदंगरागसंजज्ञे सकलुषत्र्याश-
याजलानां ॥४७॥ सौगंध्यं दधदपि कुंकुमं गनानां द्दृत्वाकृतमहमाननोपमानं
नेदीयो जितमिति लज्जयेव तासां मौलोलेपयासि महोत्पलेमममज्जो ॥४८॥

मा

पर्व

५९

प्रग्रवैः स्तम्भसमं भसो वगाढस्त्री जाभीर्विदलितदर्पकापिशांगैः ॥ आकल्पैः सरसि

त्सिरामयैर्वधूनां मोर्वानिरुध्युतिशाकलैरिवव्याराजि ॥ ४८ ॥ आस्माकीयुवति

दृ शां भसैतं तनोति छायेवं स्त्रियं मन्यापियनी किंमैभिः ॥ मत्वेवस्वगुणापिधान

साभ्यसूयैप्यानीयैः रातीविदधाविरेजे नानाम्नि ॥ ५० ॥ निर्द्धौतसातिस्तरविंदनैजल

धैरांपांडोरीतिपरभागायांगिनायाः ॥ अभ्रकाम्यस्तनकलशद्वयांडुपत्वेविच्छेदं सुह

दयये वक्षारयथ्या ॥ ५१ ॥ अन्यःनंगुणाम्मिस्तस्य धारयंतीसंफुल्लस्फुरितसरोरुह

वतंसा ॥ ज्ञेयाभिः सहसरसीन्निषेव्यमानारक्तत्वं व्यधितवधूदृशां सुरेव ॥ ५२ ॥ आस्ना

तीनां हृदमनोदविंदुचित्रैः रेजातेरुचिरदृशां मुरोजकुंभो हाराणां मणिभि

स्वाऽऽत्म जीए

नटंश्रति
यत्कमलं=

रूपाश्रितोसमन्ताद्भुत्सत्रेऽगुणा वंडुपघ्नकाम्य थेवा॥५३॥प्रारूढः पतितइतिस्वसंभ
वौपिस्वच्छानां परिहरणीयतां मुपैति॥कार्येम्यपंक्कतमसितोत्पलंवधूनां वीचिभिस्त
टमनुयं न्निरास्यशं पः॥५४॥ दंतानामधरमयावकंपदानि ज्ञत्पान्नास्तनुमविल
पानां नखांकाः॥ प्राविन्दुः श्रियमधितोयमयुनानांशोभायैविपादिसदाश्रितामवं
ति॥५५॥कस्याश्चिन्मुखमनुधौतपत्रलेखं व्यातेने सलिलभरावलंबिनीभिः॥वि
जल्कव्यतिकरपिंजरान्तराभिश्चित्रश्रीरलमलकाग्यवल्लरीभिः॥५६॥वक्षोभ्योऽ
घनमनुलेपनं वधूनां मृत्तं सानरूरतवारिभिर्द्विजेभ्यः॥नेत्राणां मदरुचिरंजनं तत्स्यै
वत्सुच्छेः खलुमस्तुतां परेरगम्यः॥५७॥योवाह्यः सरवलुजलैर्निरासिरागोयोत्रान्त

नवीनाः
नखांकाः=३

मा° ६° ६०

सर्वतदवस्थएवतेषां॥धीराणांव्रजतिहिसर्वएवनान्तःपातित्वादभिभवनीयतांप
रस्य॥पद्याकिनानामुरसिरसेषुहारलीलांचेलश्रीजंघनतटेषुशेवलानां॥गंड
युसपुरस्चनाजपत्रवल्लीपर्याप्तंपयसिविभूषणांवधूनां॥पाणिव्राशपड्विजे
लमभिभूषणौविधूनांमंगभ्याउरसिदमाक्लितजयेव॥निर्माल्यैरपनन्दतेवधी
रितानामप्युन्वैर्भवतिलघीयसांहिधार्व्यं॥६॥श्रामृष्टास्तिलकरुचः स्रजोद्वि
रस्तानीरक्तंवसनमपाक्लतोगरागः॥कामःश्रीरनुशयवानिवंस्वपक्षव्याघातादितिसु
तरांचकारचारूः॥६१॥शीतार्तेविलवडुपेयुषेवनीरैरास्काभ्छिशिरसमीरकंपितेन
नारामाणांमभिनवयोवनोष्मभाजोरालेपिस्तनतटयोर्व्विबांशुकेन॥६२॥श्लात

द्भिः समधिकमात्तमंगसंगात्स्वर्वाणं पतनु मंद्दिवांउ वामसौतैः॥ उत्तरेतरलतरंगमाला
लीलानिष्णातैरपांसरसः ङियासमृहैः॥ ६३॥ दिव्यानामपि कृत विस्मयां पुरस्तात्
मलस्फुरदरविंद चारुहस्तां॥ उद्वीक्ष्य श्रियमिव कांचिदुत्तरंतीमस्मार्षीज्जलनि
धिमंथनस्य शौरिः॥ ६४॥ आस्नातांयत्परिहितमेतयोः किलांतर्द्धनार्थंतदुदकसेक ६६
सक्तमूर्वीः॥ नारीणां विमलतरौ समुल्लसंत्याभासां ततिरधरस्तदुकूलमिव॥ ६५॥
वासांसि न्यवसत याज्यनियोषितोत्ताम्मुभ्राभ्रव्यक्ततिभिरत्र हासितैमुदेव॥ प्रत्यादि
प्रवनगलज्जलानि याज्ञेस्पृष्टलांपुस्फुतिभिररोदितैः सुखेव॥ ६६॥ आस्द्रत्वा
दिति शयनीमुपर्युवद्भिः ससक्तिं स्पशमापि मरिशाविधत्ते॥ अंगेभ्यः कर्प

मा·

६१

मपिवामलोचलनानांविघ्नो पीवतनवरक्तकैः अपेदे ॥ ६४ ॥ अतपसंविलुलितमर्दं

जंचिरायस्त्नानाद्वेवपुरयं पयत्विलेकाः ॥ नांजानादपमतंमांतिकोपिवीक्ष्यस्व

दांबुद्भवमर्भवत्नरांपुनस्नातां ॥ ६६ ॥ सीमंतंनिजमेवव धूतीकराभ्यामालद्यस

नवटवाकुसूलभामा ॥ मज्जोन्यामुकुरामिलष्यतानिदध्येनैवालं विरमति

कौतुकंप्रियेभ्यः ॥ ६७ ॥ स्वच्छांभःस्नपनविधोतमंगमोष्ठस्तांबूलद्युतिविश

दोविलासिनीनां ॥ वासश्चप्रतनुविविक्तमस्त्वितीयानाकल्पोयदिकुसुमेषु

णानशून्यः ॥ ७० ॥ इतिधौतपुरंध्रिमत्सरान्सरसिमज्जनेनश्रियमाप्तवतोति

शायिनीमपविलागमासरः ॥ अवलोकयतदैवयादवानपरवारिराशेः शि

पश्चिमजलनिधेरपांनतीषु

शिशिरतरोचिषाप्यपां ततिषु मंक्षु मोघे ॥७१॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये
माघकृतौ जलकेलिवर्णनो नामाष्टमः सर्गः ॥ ॥ अभितापसंपदमथोष्णरुचि
र्निजतेजसामसहमान इव ॥ पयसि प्रपित्सुरपरांबुनिधेरधिरोढुमस्तगिरिमभ्य
पतत् ॥१॥ गतया पुरः प्रतिगवाक्षमुखं दधती रतेषु भृशमुत्सुकतां मुहुरंतरालभुव
मस्तगिरेः सवितुश्च योषिदमिमीत दृशा ॥२॥ विरलातपच्छविरनुष्णवपुः परितो वि
पांडु दधदभ्रशिरः ॥ अभवद्गतः परिणतिं शिथिलः परिमंदसूर्यनयनो दिवसः ॥३॥
अपराह्णशीतलतरेण शनैरनिलेन लोलितलतांगुलये ॥ निलयाय शाखिन इवाह्व ने =
यते ददुराकुलाः खगकुलानि गिरः ॥४॥ उपसंध्यमास्त तनु सानुमतः शिखरेषु तत्क्ष

मा·

ण्णमंशीतरुचः ॥ करजालमस्तसमयेऽपि सतामुचितं खलूच्चतरमेव पदं ॥५॥ प्रति
कूलतामुपगते हि विधौ विफलत्वमेति बहुसाधनता ॥ अवलंबनाय दिनभर्तुरभून्न
पतिष्यतः करसहस्रमपि ॥६॥ नवकुंकुमारुणपयोधरया स्वकरावसक्तरुचिरां
बरया ॥ अतिसक्तिमेत्य वरुणस्य दिशा भृशमन्वरज्यदतुषारकरः ॥७॥ गतवत्यरा
जतजपाकुसुमस्तवकद्युतौ दिनकरेऽवनतिं ॥ बहलानुरागकुरुविंददलप्रतिबद्धम
ध्यमिव दिग्वलयं ॥८॥ द्रुतशातकुंभनिभमंशुमतो वपुरर्धमग्नवपुषः पयसि ॥ व्यरुच
द्विरंचिनखभिन्नबृहज्जगदंडकैकतरखंडमिव ॥९॥ अनुरागवंतमपि लोचनयो
र्दधतं वपुः सुखमतापकरं ॥ निरकासयद्रविमपेतवसुं वियदालयादपरदिग्गणिका ॥

६२

62

अभितिग्मरश्मिचिरमाविषयादवधानखिन्नमनिमेषतया॥ विमुमुक्षुबद्धकुलायु

जालं न्यमिमीलदंबुनयनं नलिनी॥११॥ अविभाव्यतारकमदृष्टहिमद्युतिबिंबमस्तमि

तभानुनभः॥ विरतांशुतापमतमिस्रमभादपदोषतैव विगुणस्य गुणः॥१२॥ सुचिरा

म्निभर्त्रि रविरंशवो विमलाः परलोकमभ्युपगते विविशुः॥ ज्वलनं त्विषः कथमिवेतरथा

सुलभोऽन्यजन्मनि स एव पतिः॥१३॥ विहितांजलिर्जनतया दधती विकसत्कुसुंभकुसु

मारुणतां॥ चिरमुज्झितापि तनुरौज्झदसौ न पितृप्रसूः प्रकृतिमात्मभुवः॥१४॥ अप

सांद्रसांध्यकिरणारुणितं हरिदंतिकेषु मिथुनं पततोः॥ पथिकांगनापतितविरहाग्निद

लहृदयास्रुताग्रगलितमिव॥१५॥ निलयः श्रियः सततमेतदिति प्रथितं यदेवज

पतगयोः मिथुनं=

हा=

मा॰ ल्लजन्मं तथ्यादिवसात्ययेतदपिमुक्तमसौचपलाजनंप्रतिनचोघमंद॥१६॥ दिवसोनु

मित्रमगमद्भिलयं किमिवास्यतेवंतमयावलया॥ रुचिभर्तुरस्यविरहाधिममादिति

संध्ययापिसपदिव्यशमि॥१७॥ पतितेपतंगमगराजिनिजप्रतिबिंबरोषितइवांबु

६३ निधौ॥ अथनागयूथमलिनानिजगत्परितस्तमांसिपरितस्तरिरे॥१८॥ व्यसरन्नु

धरगुहांतरतःपटलेवहिर्वहलपंकरुचि॥ दिवसेवसानपटुनंस्तमसावहिरेत्यवाधि

63 कमंभ्रकारुरुचः॥२०॥ किमलंवतांवरवियन्मधःकिमवर्द्धतोर्द्धमवनीतलतः॥ प्रसर

रतिर्यगाथदिग्भ्यइतिमधुरीभवन्ननिरधारितमः॥२१॥ रथागितांवलितितलेपारं

तांस्तिमिरैजनस्यदृशमंधयति॥ धारिरसांजनमयत्वमतः अपवेश्मवद्यसुदृशो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चिरस्म
मनोभववो
धनंममर्

दृष्टुः ॥२२॥ अवधार्य कार्यगुरुतामभवन्न भयाय सान्द्रतमसं तमसे ॥ सुतनोस्तनौ
च दयितोपगमे तनुरोमराजिपथवेपथवे ॥२३॥ ददृशेऽपि भास्करकराचाँद्रिनयसा
वनीतमोभिरधिगम्यततां घ्रकातिमंगनलीज्ञहिमाणौलघवः प्रगटीभवंति मलिना
श्रयतः ॥२आ अनुलेपनानि कुसुमान्यबलाः कृतमन्यवः पतिषु दीपशिखाः
समयेन तेन [redacted] सुतबोधितस्मरमबोधिषत ॥२४॥ वसुधांतनि
र्गतमिवाधिपतेः पटलं फणामणिसहस्ररुचां ॥ स्फुरदंशुजालमपि शीतरुचः घे
ककुभं समस्फुरतमाधवजं ॥२५॥ विशदप्रभापरिगतां विवभावुदयाचलव्यव
हितेंदुवपुः ॥ मुखमंबकाशदशनं शनकैः सविलासहासमिव शक्रदिशः ॥२६॥

अजायत

कलयातुषारकिरणस्यपुरः परिमंदभिन्नतिमिरौघजटं ॥ क्षणमभ्युपेयघतजा
मा नैर्नभ्यभागगगनं गणाधिपतिमूर्त्तिरिवरिते ॥२७॥ नवचंद्रिकाकुसुमकीर्णतमःकव
रीभृतोमलयजार्द्रमिव ॥ दधशैललाटतटहारिहरेर्हरितामुखस्यं स्मिरशिम
६५ दलां ॥२८॥ अथपमंकलांमवदंष्ट्राद्विमपोलिमदीधितिमिसदंष्ट्रदुदितः ॥ दध
६४ तिधुवंक्रमतएवनतुअपितोजसोपिसहसोपचयं ॥२९॥ उदमज्जिकैटभजि
तःशयनादंपानिद्रपंडुरसरोजरुचा ॥ प्रथमंप्रवुद्धनदराजसुवदनेंदुनेव ता
तुहिनद्युतिना ॥३०॥ अथलक्ष्मणानुगतकंतवपुर्जलधिंव्यतीत्यशशिदा
शमाप्य ॥ परिवारितःपरितम्मलवतैस्तिमिरौघराक्षसवलंबिभिदे ॥३१॥ ॥

उपजीवति स्म सततं दधतः परिमुग्धतां वपुरगण्यगुणोडुपतेः॥ घनवीथिवीथिमव
तीर्णवतो निधिरंभसामुपजयाय कलाः॥३१॥ रजनीमवाप्य रुचिमाप शशी स
पदि व्यवच्छययदसावपि तं॥ अविलंवितक्रममसौ महतामितरेतरोपकृति
सच्चरितं॥३२॥ दिवसं भृशोष्णरुचिपादहतां रुदतीमिवानवरतालिरुतैः॥
मुकुरांमृशन्नमृगाङ्कचैः करैरुदपीपहत्स कुमुदिनीं वनितां॥३४॥ अति
कामिनीहृदयसुस्थकिताः स्मरजन्मघर्मपयसेव चितां॥ सुदृशोऽभिभक्तं
शशिरश्मिगलज्जलबिंदुमाणिगचारुवपुषः॥३५॥ श्रमतद्भवैर्विदधदं ३
द्रशमानमामामोपाधिपतिः स्मकरैः॥ पारितोविसार्यपरितापिमदांवपुषे

वतारयति मानविधं ॥ ३६ ॥ अमलात्मसुधी कलन्त्रीमितत्त्वरागीकपोलफलके

मा० घुमुकुः ॥ विरसारसांद्रतरमिंदुरुचामधिकावभासितदिशां निकरः ॥ ३७ ॥ उप

८५ गन्ध्वेलमैलघर्मिभुजेः सखिवामवृत्त्सुमदंधीशमापि । रजनीकरांकिमिवविचित्रम ३ गोलसः =

लोपयद्विरागिणां मागमनंगलघु ॥ ३८ ॥ भवनोदरेषुपरिमंदतयाशयतः स्फुर

द्वि५ त्स्फटिकयष्टिरुचः ॥ प्रबलंबजालकमुखोपगतानुदंतिषदिंदुकिरणान्मद

नः ॥ ३९ ॥ अविभावितेषुविषयः प्रथमं मदनोपि नूनमभवन्नमसा ॥ उदितेदि

श: प्रकटयत्यमुनायदधर्मभामिधनुरांचक्षे ॥ ४० ॥ युगपद्विकासमुदया

गमितशशिनः शिलीमुखगणोलभत ॥ द्रुतमेत्यपुष्पधनुषोधनुषः कुमुदैगन

अलिबाणोधन्मिनलो
खः

प्रमायन्नं

मनसिजांव सरमा॥४१॥ कुचकुंभाम्मुखानिसहसोज्ज्वलपत्ररदं दाकुलतमधिकं रतये॥ प्र
दिदीपयिंदुरपरोदकनः कुसुमसुमत्रि नयनभ्रमवा॥४२॥ इतिनिश्चितजियतमा
मतयः सितदीर्घतांवुदितवात्पवला॥ अतिकर्मकांतुमुपचक्रमिरेसमयोचितसर्व
मुपचारिकृतं॥४३॥ समंमैकमवेदघुत्नुसुतनारगुरुतारम्तघणामुराजघटौ॥ घय
तोलिसं तततयाजनितांमिदमैवानि विवुरतादधतोः॥४४॥ कदलीप्रकांडरुचिरो
रुतैराजघनस्यलीपरिमरेमतल्ति॥ रसनाकलापकगुणोनवध्रमकरध्वजद्विरद

बंधय
मांकलयत॥४५॥ अधरेष्वलक्तकरसःसुदृशांविशदंकपोलोधरजः॥ नवमं
जनंनयनपंकजयोर्विभिदेनशंखनिहितात्पयसः॥४६॥ मुरदुज्वलाधरदलै

लन्तुविर

वक्र पंक्तेः

मा विलसद्दशनांशुकेसरभरैः पूरितः ॥ धृतमुग्धांगपालैर्कौर्व्या रचनां विकशाद्भ्रियांस्म
कुसुमैर्भ्रमदाः ॥४७॥ भजतें विदेशमधिकेन जितास्तदनु प्रवेशमपवरकुशलाः
मुरवैमिदुरस्खलकपोलामंतः प्रतिमाकृतेन सुतनोरविशत ॥४८॥ ध्रुवमागताः
६६ प्रतिघातिं कठिनेमदनप्रवेः कुचतटे मरुतिं ॥ इतरां गवर्न्नयादिदंगरि मग्लापिता पीडिताः
वलनमंगमनुनुतां ॥४९॥ नमनेरमास्वपि विशेषविदां निरचेष्टयांगमपि
१८ दमेतादिति ॥ गृहमेष्यतिप्रियतमेऽसुदृशां वसनांचरागसुमनः सुमनः ॥५०॥
वपुरन्वालिप्तपरिरंभसुखव्यवधानभीरुकृतया नवधः ॥ त्वमममंस्यबाढमपि
मेवालिप्रियामिप्रियसंगमेष्वनवलेपमंदः ॥५१॥ निजयागोपल्लवतटस्खलना

स्मिनासिकाविवरमुल्लसितैः॥ अपरापरीत्यपशनकैर्मुमुदेसुखवासमोत्यकम
लखासितैः॥५२॥ विघतौद्विवासवयमारेपुरःप्रतिफलितोमंडलविकासभृतीति
मधाम्निदर्पणतलेचमुखः स्वमुखबध्यिममगदृशोद्दृशुः॥५३॥ अधिजानु
वल्लुममुखछायेनमत्करपल्लवार्पितकपोलतलां॥ उदकोठितांठपरिवर्तिकल
स्वरस्कृतयानापरयांपरया॥५४॥ जगाययकोर्मनविदोमधुराःसुतरामंभीच
जमुचितम्॥ घृजेंघायकांतमं मुग्धतरास्तरुणीजनोदृशांवांपसरवी॥५५॥
न जानाति नचमेवगच्छतियथारालघुनाकरणंयथाचकुरुतेममापे॥ निपुणंतथैव मुपगम्य
ववरेभिहृतिकाचिदिति सदिदृशे॥५६॥ दयितायमानपरयांपर

दोषमाविष्कृत्य
दोषाविष्करणं मति भेदः =२

मा. यात्वामिमां कथयांचकारादितोऽपि सखी ॥ किमु नोदितास्मि यदि तावदवकृतं कति नो भवंति
सुहृदः सुरंदो ॥ ५४ ॥ अतिमिद्ध कांतमपराधकृतं यदि तावदेव स्वपुतरव मय्य ॥ कि
ग्रहं करवेः यते नु वक्तिरिति चैत्तव ततः कलयेयमानमनसं समाविमं ॥ ५५ ॥ अवधीर्य धैर्यका
६७ लायितं विदधो विरोधमंघ तेन मलं ॥ तव गोप्यते किमिव कर्तुमिदं न सखायमि
सोऽधमर्मसंसृविकी ॥ ५७ ॥ तदुपेत्य मां मतमुपालभस्वा किल दोषमस्यं न्नलिवि
भवयं ॥ इति संव्रधार्य रमणाय वध विहितागसोऽपि विससर्ज सखी ॥ ५८ ॥ वि
मि. विशेषकं ॥ ननु संदिशेति सुहृच्छोदितया त्रपया न किंचन किलाभिदधे ॥ नि
जमौलिमंदमाननिशां निशितैः क्रोशितं शरीरमशरीरपीडैः ॥ ६१ ॥ ब्रुवते स्म दू

गर्भ

त्वमुपसृत्य नरान् नरवत्सगात्मभमतिवल्गुपिरः ॥ सुहृदं भीहितामजेन्द्राधियं सुकृतै

र्विरपूजितिं विरुद्धमपि ॥ ६२ ॥ मम रूपकीर्त्तिमहरद्भुवि यस्तमनु प्रसक्तहृदयेयमि

८= ति ॥ त्वयि मत्सराद्दिव निरस्तनयः सुतरां द्विषाणि तिरवलु तां मदनः ॥ ६३ ॥ तव सं

कथासु परिघट्टयति श्रवणं यदंगुलिमुखेन मुहुः ॥ घनतां ध्रुवं नयति तेन भव

द्गुणपूगपूरितमतृप्ततया ॥ ६४ ॥ उपतप्यमानमलघ [illegible] मिसिं श्वसितैः सिते ह्र ८=

तरसरोजदृशः ॥ द्रवतां मितेतनुमधुरं द्रुमते नवमाधवमल्लिदलप्रगरसः ॥ ६५ ॥ पाद रा=२

धाति स्फुरं रति पतैरिषवः शितता [illegible] यदुत्पलपलाशदृशः ॥ ह्र

दये निरंतरवलत्कठिनस्तनमंडलावरणमप्यमिदन् ॥ ६६ ॥ कुसुमादपि स्मि

मेरितवदः

मा॰ का॰ भवतो ३ ६८

तद्दृष्टा सुतरां सुकुमारमंगमिति नापरथा॥ अनिशं निजैरकरुणाः करणां कुसुमे
षु रुत्तयतीयद्धिशिरवेः॥६४॥ विषतां निष्वितमर्षपाक्रियया समुपैति सत्यमिति
सर्वमिदं॥ अमतवृत्तौ पिविरलाघरमंदहंति लिमररश्मिरुचः॥६५॥ उदितं प्रियाप्र
तिसत्सदीमतिस्मदधीयत प्रियतमेन वचः॥ विदितं गतिं पुरएव जनेसपदीरिता ३ हि
खलुं गातिगिरः॥६६॥ कुलवमा॥ दयिताहृतस्प युवभिर्मनसः परिमृढतामि
६८ ले वगतैः प्रथमा॥ उदितेततः सुपयिलब्धपदैः दूतादाकरेनुपधिभिः प्रययो ७०॥
निपपातसंभ्रमभृतः श्रवणादसितभ्रुवः आणयितालिकुलं॥ दयितावल्लो
कविसृन्नायनअसमभअनुन्नांमिवनेमिरुहो॥७१॥ उपनेतुमुन्नतिमतेवे
को

संबद्धां एगायं २ निवेशयामास

उपवेष्टितनवां धृतिर्नीपानि व्यारितवान्निति चार्थः ॥

प्रियं कुचयोर्युगेन तरसा कलितौ ॥ रभसोत्थिता मुपगतः सरससापरिरभ्य कश्चन वधूं मरु

धृतो ॥७२॥ अनुदेहमागतवतः प्रतिमां परिमार्ष्टिकस्य न गरमुद्धृता ॥ मुकुरेण वेपथु

मतो तिभरात्कपमेण पातितेन वधूः करतः ॥७३॥ अधुनैव मैव वद्धासिं निमानकुच श्रवनर्थ ३

द्वितयेन गाढमुपगूढवतां ॥ दयिते न तत्क्षणाचलद्रसना कलाकिंकिणीरवमुदा वधूः ॥

७४॥ करसज्जनीविदयितापगतौ [illegible] तत्त्वया विरहिता सनया ॥ त्रपयाद्दृष्टस्तटक

शिलासहस्रपास्फुरदूरुमिति विवसनं वधूवसो ॥७५॥ पिदधानमन्वगुणाम्यप [illegible] शोभुव

ते जनयेवदंकोर्यमितु ॥ अभिधातुमंघ्रपवसस्वनोनगरापुलकैः प्रियं नववधूर्न

गदत्तं ॥७६॥ अपितान्तसादमंतिवेपथुमत्सुदृशोभिमतं विधुरं त्रपया ॥ वपुरं

ऊरुस्तंभं यस्मिन् कयाचिदिति शेषः ३

न प्राभवत् = २

मा ६९ 69

श्रादरातिशयशंसि मुख रागादि लिंगै रादर विशेषव्यंजकम मृत

तन्यादरे किमुपचारैरितिभावः =

प्रतनु कुमनादि हृजा रंजितमपि =

दरातिशयिशंसि पुरः अतिपतिमुपस्थितं मपि वाढमस्मृत ॥७७॥ परिमं परराभिरलघु

कुभरादधिवेश्म पत्युरुपचारविधौ ॥ स्खलितामिरप्यनुपदं प्रमदाः अगाययाति

मामिमंगमनंगमतिमि ॥७८॥ मधुरा वधूतमलालितं बद्धशोः सकरवयोगवतु

चं वचः ॥ अकृतिस्थ मेव निपुणामितस्फुरन्नत्तलीलमभवत्सुतनोः ॥७९॥ नाट्यमपि नयलीलां

तदंयुक्तमंगतवविस्मयस्य जानंकृतं यदीलास सस्मितयं ॥ अकरी क्षिताङ्गगतिपे

न खलु स्फुटमिंद्रुताधमायि गोत्रभिद्व ॥८०॥ न विभाव पत्यनिशामं क्षिगतामपि देवेन्द्र दि

मां भवानंतिसमीपतया ॥ हृदयास्थितामपि पुरः परितः कथमीक्षते बहि गते इत्यमरः

मीप्सितमां ॥८१॥ इतिगंतुमिच्छुमभिधाय पुरः स्वाणा दूर्यपातविकम्पछदनो ॥ स्व

मी मा

न्नः
करावलंबनविमुक्तालतालकांचिकांचिदंकणाचेरुणा॥८१॥त्रिभिः विशेषवशं॥
अपयातिसरोरुहयानिरस्तेकुतकांकामिनिचुंबुवेमगाहुपा॥कलयन्नपिसव्यवल्गुरंघ्रि
शकुनेनंस्खलितः किलेतरेयं॥८३॥प्रालोक्यप्रियतमंमंजुकैविलग्नंय
त्रस्पृष्टनीमितमुखेंदुमानवत्या॥तन्वंगनांपदमवलोकयांबभूववैमानस्यांडुतमे
यानमांस्पृतत्प्या॥८४॥स्फुटशः शरसव्यलीकतत्सोत्तरसांक्षिप्रवतः सयौ
वनोष्मा॥कर्पणमंभवतस्मरानलोस्तः कुचभारोननरवंपचैः प्रियस्य॥८५॥
दृष्टपुरोजद्वयमंबर्षितलंभुवोगतेवंखयमुर्वशीतलं॥ब्भौमुखेनांडु
तिमेनकाचंप्रियांघ्रिंकांताजातिमेनकाचनं॥८६॥इत्थंनारीघटरपिंतुं
न

समर्थाः

मा० मलं कामिभिः कामं मांसन आलियं शीः सपदि रुजयः शान्तमानां तरायाः॥
आचार्यकं रतिषु विकसन्मन्मथश्रीविलासाः क्षीणलज्जः अशमकुशलाः सी
धवस्त्र रासा॥८७॥ ॥इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये श्र्यंकालंकृतस
र्गौ तिप्रदोषवर्णनो नाम नवमः सर्गः॥ ॥सा द्वितानिं सुरभीण्यपि यत्नात्
७० क्लृप्तमन्नयन वारिकलानि॥ आयथुः सुघटितानि सुराया पात्रतां अपि तम
१० वदनानि॥१॥ सोपचारमुपशान्तविचारं सानुतर्षमनुतर्षपदेन॥ तं मुहु
र्मुहुरपत्नमपीप्यन्प्रेममानमवधूय वधूः स्वाः॥२॥ कान्तकान्तवदन
प्रतिबिंबे भग्नबालसहकारसुगंधौ॥ स्वादुनिं आस्वादितालिनिशीतोनि

३ इंभजामीदं भजामीत्युभयलोभाद्दोलायमानमानसश्चासीत् =२

चर

र्ववारं मधुनींद्रियवर्गः ॥३॥ कापिशायनस्तुगंधिंकिंचित्र्नौन्मदोघ्रिशणपि
तुंसमशेतंपुल्लद्दृष्टिं वदनंवनितानामैकृवारंषकंचेषउंघ्रुि ॥४॥ विविंतंमं
तपरिस्तुतिजातनंभाजनेजलजंमित्यवलायोः ॥ घ्रातुमंहिपिनतिभ्रमरः एमं ९७ =
प्रीतिभाजिभवतिक्कविवेकः ॥५॥ दत्तमिष्टतमयामधुपत्तुर्वाछमीमपिपिवतो
नसवक्तां ॥ यत्नस्तुवर्णमिकुर्यास्तुमिरोसी चेतनाविरहितैरपिपीतं ॥६॥ स्वाद
नेनस्तनोरविचारादोस्यतः स्मम चरिक्षरसेर्षो ॥ अन्यमन्यदिवयन्मधुयः
नः स्वादमिष्टमततिष्ठतदेव ॥७॥ पीतवत्यपिमतौमधु तुल्यस्वादमोष्ट्वर
चकौविदंदसौ ॥ लम्पते स्मपरिरनतयातंमीयाप्रिकेनंवियतांपियुवत्याः ॥८॥

महा पात्र
पानपा
त्रं =

भक्षस्थाने गौ पात्रे

मा॰ कस्यचित्स्मदनं मदनीयश्रेयसीवदनपानपरस्य। स्वादितः सकृदिव वासवपु-
ष्पवत्पुटलापणविदंशपदे भृतः ॥ ... विभ्रतौ मधुरसं मणिपात्रे रागिणी युगपदे-
व पपाते। प्याननैर्मधुरसो विकसद्भिर्नासिकाभिरसितोत्पलगंधः ॥१०॥ पीतमी
७।दि मधुरैर्मिथुनानामाननैः परिष्कृतं चषकान्तः। व्रीडयाऽस्य दधिवाल्पि विरा
७१ वैनीलनीरजमगाहृदंधस्तात ॥११॥ प्रातिभं त्रिसरकेण गतानां वक्रवाक्पर त्रिवारं पानेन
चनारमणीयः। गूढसूचितरहस्यसहासः सुभ्रुवां प्रववृते परिहासः ॥१२॥
तावदाशिरसितं वचनानां कौशलं दधति विकारविशेषाः। चक्रिरे भृशमृजो-
रपि वध्वाः कामिनेव तरुणेन मदेन ॥१३॥ आस्यग्रसनवर्मपराद्धरिपत्यौ कोप

दीप्तमुररीकृतधैर्यम्॥ क्षालितं नु शमितं नु वधूनां द्रावितं नु हृदयं मधुवारैः॥१४॥
संतमेव चिरमप्रकृतत्वादप्रकाशितमदीदिपदंगे॥ विभ्रमं मधुमदः प्रमदानां धा
तुलीनमुपसर्ग इवार्थम्॥१५॥ सावशेषपदमुक्तमुपेक्षास्रस्तमाल्यवसनाभर
णेषु॥ गन्तुमुत्थितमकारणतः स्म द्योतयन्ति मधुविभ्रममासाम्॥१६॥ मध्यमेव
विगलत्त्रपमीषद्धसितल्लसितपक्ष्म दधत्या वीक्षितं स्म शनकैर्नवबध्वा कामिनो मु
खमधोमुखयैव॥१७॥ या कथंचन सखीवचनेन प्रागभिप्रियतमं प्रजगल्भे॥ व्री
डजाड्यमभजन्मधुपा सा स्वां मदात्प्रकृतिमेति हि सर्वः॥१८॥ छादितः कथमपि
त्रपयान्तर्यैः प्रियं प्रति चिराय रमण्याः॥ वामतामपि मदविशंकमपां विश्रब्धलुषो

मद्यपानादये

पश्चात्तापसहितेनचेतसा
तिया
अनयोस्तुनिह नीनां

मा॰
७२
भवदंसाविवरागाः॥१७॥आगतानंगणितप्रसीदकांतान्वल्लभानभिससारयिव
णो॥आणिचेतसिसविडतिसारेस्तुभ्रुवोमेंवसस्कःसरकेणो॥२०॥मापुनात्तमभिसी
सरैमागस्कारिणोमदविमोहितचेताः॥योपिपिदत्वमिलिलाषनसालोडुस्स्यज
खलुसुखायपिमान॥२१॥क्षीविमोहमहरद्यपितानांमतिकरतिसुखायविन
या॥मधुसादमितिसवितमासीत्सएववकुलदंमधुतासो॥२२॥दत्तमंतम
दनंदयितेनव्याप्तमातिशयकेनरसेन॥सस्वदेमुखसरंग्रमदानांनामरूढमं
पिचवकुदपादि॥२३॥लब्धसौरभगुणोमदिराणामंगनास्यकमलस्यचगंधः
मोदितालिरितरेतरयोगादन्यतामभजतातिशयंनु॥२४॥मानभंगपटुनास्

सुखतरं
मदिरागंडूषः
३३

रतेश्छां तन्वतां प्रपायतां दृक्शिरांगी ॥ लोभिरेसपदिभावयतां तेर्योषित आप्यायिनेव
मदेन ॥ २५ ॥ पानधौतनवयावकपंकं कामिनीनिभृतचुंबनदत्तं ॥ भर्तुरोष्ठद
लं रागरसेन स्वैकिलौ धरमपालिररंजि ॥ २६ ॥ घूर्णितैरसवतां पिनामगृह्णन्मन्मथ व ४
वतैर्दयितेन ॥ उत्कृतिस्ममदमप्यापिवत्तीवीक्ष्यमंघ्रमपरांघ्रमसाद ॥ २७ ॥ स्व
न्नयान्यपवतितागतचित्तं चिंतनापथमभिशंकितवत्यो ॥ पीतभूरिसुरयापि नमदे
निर्वृतिस्मि मनसोमयहेतुः ॥ २८ ॥ कोपवत्यनुनयानगृहीत्वा प्राग्गयोमधुमदापि
तमोहं ॥ कोपितं विरहखेदितचेताः कांतमेवकलयंत्यनुनिन्ये ॥ २९ ॥ कुर्वता
मुकुलिताक्षियुगानामंगसादमवसादितवाचां ॥ ईर्ष्ययेव सतां क्रियमासांतधुणाः

मा०

स्वयमंकारि मदिनां ॥ ३० ॥ गोभित्तिषु पुरा सदृशीषु व्यंजिनां प्रवितदृशां जातिमेंदुः

पानपाटलितकांतिषु पश्चाल्लोध्रचूर्णतिलकाकृतिरासीत् ॥ ३१ ॥ उद्धतैरिव परस्प

रसंगादीरितान्युभयतः कुचकुंभैः ॥ योषितामतिमदेन जुघूर्णुर्विभ्रमातिशयपुंषि

७३ वपूंषि ॥ ३२ ॥ चारुता वपुरभूषयदासां तामनूननवयौवनयोगः ॥ तं पुनर्मकरके

तनलक्ष्मीस्तां मदो दयितसंगमभूषः ॥ ३३ ॥ लीविताम्बुजपातास्वनुवेलं तासुरोषवति

ता प्रवतीषु ॥ अवसीन्न्यस्पारं धनुरध्यास्यामासक्लीकृतनिषंगमनंगः ॥ ३४ ॥ शंकयान्वय

युवतौ वनिताभिः प्रत्यभेदि दयितः स्फुटमेव ॥ ह्रीमं भवति तत्वाविचारे मत्सरणा हृत

संवृति चेतः ॥ ३५ ॥ आननैर्विचिकसे हृषिताभिर्वल्लभानभि तदाभिरंभावि ॥ व्याद्रितोष्ठ

स्यमैंपञ्जरगापोलोललतिस्मवचनेसुवधूनां ॥३६॥ रूपमप्रतिविधानमनोज्ञंप्रेमकार्य-
मनपेक्ष्यविकासि ॥ चाटुचकृतकसंभ्रममासांकार्मणत्वमगमद्रमणेषु ॥३७॥ लील-
यैवसुतनोःललयित्वाहारवाद्यमपिलापिताकौनौ ॥ मानवंचनविदावदनेनक्री-
तमेवनृपदंदयितस्य ॥३८॥ स्पर्शभाजिविशदध्वविचारौकालितेमृगदृशांसुर-
ताय ॥ सन्मतिंदधतिपकुरंजस्वंद्विष्टयःप्रियतमेशयनेच ॥३९॥ यत्निरंगतरले-
पितिर्यक्व्यापृतिभिःश्रुतिगाणैनयुतस्य ॥ दीर्घदर्शिभिरंकारिवधनंलंघनंनेत-
यनैःश्रवणास्य ॥४०॥ संकल्पधूमभिधातुमसांतवासम्मुखीनत्वेवभवंदिदृक्षुः ॥
स्पर्शनेनदयितस्यनतांगीसंगचपलापिचकंपे ॥४१॥ उत्तरीयविनयात्त्रपमाणा

७५
७४

नारुंधतीकिलतदीक्षणमार्गमे॥ आविरभ्यविकटनेविनिद्रकुविलसेवंकुचमंडलमन्या॥
४२॥ त्रासेमुकेविनयतातनुवाकुस्वास्तिकापिहितमुग्धकुचाग्रा॥ भिन्नशंखवलये
परिणेत्रयोपर्यंभिरंभसादविरेणन॥४३॥ संजहारवसनंसदयांपरिरब्धवध्वेयसीवु
विरस्यत्यविरोधं॥ संस्थितंरतिपातेः स्मितभिन्नकोधमाणुतरुणेषुमेरुषु॥४४॥
त्रिसमानमुपयन्तिविधाः श्लिष्टवत्युपसपत्रिसेन॥ आत्मनैववरुरुधेकृतिनेव
स्वेदसंगिवसनंजघनेन॥४५॥ पीडितेपुरंदरः अतिपेषंभर्तृरिक्तनयुगनेन्दुवत्याः॥
स्पष्टमेवदलतः प्रातिनार्यक्षतमयत्नमभवहृदयस्य॥४६॥ दीपितस्मरमुरोरुसु
पयोडेवक्षमेघनमभिव्यज्यमाने॥ वक्रतांनययतुः कुचकुम्भौस्तुभावंकाठिनता

तिग्मायने ॥ ४७॥ संक्रान्तेर्बुमिव योषितं दृष्टुः स्निग्ध्यतां हृदयं पिहितमानं ॥ त्रा
त्यमनः सततमेव तदर्द्व तीत्रिनो न खलु केन मन्ये ज्ञानत्वं ॥ ४८॥ पान्ने सुनिर्भरमंघ तवं
धनाम्प्रांद्रुतां वपुरसंसणय मंतः ॥ यन्निगाढ परिरंभिणि वसन्त कोण मेतु वक्ष यदं
नेन ॥ ४९॥ लेक्ष्यमाति वपुष्व: अन्यदानामन्तरिष्ठतमसं गामजन्मायद्दं कुं वीर्हे
स्वाप्य विकासं वनितो तनु रुहणं पंपि संस्थि: ॥ ५०॥ यत्प्रिय व्यातिकराद्धं नितान्तं
मांदुनेन पुलकेत वभूवे ॥ प्रापिते तं स्पर्श मुहुः सितामिनीविं पिः सपदि वंघनमो
दो ॥ ५१॥ श्रीमयादवनतं परिरंभे याग वानं वद्धुजेव वक्षणं स्याणि तो यद्द दलमेन
न पद्मे योषितां मुकुलितां हि मयासीद ॥ ५२॥ पल्लवायामिति सारसपसपर्द

दष्टवतधरविंबमभीष्टो ।। पर्यंकजितिंमरजेवंतमसायान्तरेलोलवलयेन कुरेणा ।। ५३ ।।
मा० केनापि चन्द्रमधुरं मुखमाननं वाष्पतसमधिकं विरहेषु ।। श्वोप्यद्यमल्लवमसेवास्यपुह
तैसिभ्रुवः सरसमंहिचुचुंबे ।। ५४ ।। रेचितंपरिजनेन नर्महीयः केवलाभिरतदंपती
75 धाम ।। सामयमाप कमलासरवविद्धवंसतेसविलयुगोतपयोधि ।। ५५ ।। श्री
७५ वताननीपि निरंतरसन्ने योषितामुरसि जाह्नितपेन ।। रागिणामितद्भुतोविमृश
न्द्रिः प्राणिणामिर्गीरहिरे हृदयानि ।। ५६ ।। कामिनामसकलानि विभुग्नैः स्वेद
वारिमृदुभिः करजाग्रैः ।। अक्षियंतकठिनेषु कथंचित्कामिनीकुचतटेषु पदानि ।
५७ ।। साध्वसेन गलितास्तनभिराकृत्रिवराननादौत्तघर्मसलिलैः स्तनराणान्नं ।। उक्तक

मलचारुसुस्तैर्निमग्ननाभिसरसीषु निपेततो ।। ५८ ।। भ्रमद्भिरभितो वलिवीचिलोलमा
नवितताङ्गुलिसल्लोसुभ्रुवो मैन्मुभवान्ध्रतिपदे मुच्यि मेघो मितिमध्यमभीर्ष्यैः ।। ५९ ।।
न्यस्तनाभिनदमज्जनमांसुश्रसिध्यतं निवसनग्रहणाय स्रोपनीविकामरुद्धकिलसुश्रीवम्
भस्यकारमात्मकराभ्यां ।। ६० ।। कामितः कृतरितालस्वकालसेपमाकुलवधूकरसंगि ।।
मेखलागुणावलग्नमंसत्यादर्धिसकत्नमकरोत्परिधानं ।। ६१ ।। अङ्गमिरे विनयनः श्रिय
यायोर्यो घितम्बकरयोः कलहस्य ।। कामिनामिव विधातुमभीलांकेचयाचवत
ये स्वसिसिजैः ।। ६२ ।। गंपिमुद्रयितुं हृदये शेवावासः सदृशाति मानधनायाः ।।
मध्यगानेम्मपदि ध्रतिपदे रोमाभिस्वसममेवविभेदः ।। ६३ ।। प्राप्तुलघिमवतीचवा

मा॰

76

७६

गेनीविमर्द्दमुकुलीकृतपक्ष्मा॥रक्तवैणिकहताधरतंत्रीमंडलक्वणितचारुकु
कूजे॥६४॥आयतांगुलिरभूददतिरिक्तः सुभ्रुवांकृशिमशालिनिमध्ये॥श्रोणिषु
प्रियकरःपृथुलासुस्पर्शमापसकलेनतलेन॥६५॥चक्रुरेवललनोरुषुराजीः
स्पर्शलोभवशलोलकराणां॥कामिनामनिशितान्यपिरंभास्तंभकोमलतरेषुन
खानि॥६६॥ऊरुमूलचपलेदृशामघ्नन्नेपथ्यैवतंसकुसुमैःशिरमिताः॥चक्रिरेसपदिता
न्यंयपार्श्वमन्मथसकुसुमायुधनाम॥६७॥धैर्यमुल्वणमनोभवभावावामतांचव
पुरर्पितवत्यः॥व्रीडितंकलितसौरतधार्ष्ट्यास्तेनि [redacted] रेभिराचित्रगुतराण्यः॥६८॥पाणिरोधमविरोधितवांछंभर्त्सनाश्चम

धुरस्मितगर्भाभ्यां। कामिनः स्मकुरुते करभोरु हारि सुष्कारुदितं च सुखेपि ॥६९॥ बा
ष्पाणापि पदगद्गदवाचा भीरुप्रियामुकुरपत्रपयाऽच ॥ कुर्वते स्म सुदृशामनुकूलं
प्रातिकूलिकतयैव युवानः ॥७०॥ अन्यकालपरिहार्यमजस्रं तद्वयेन विदधेऽधरम
एव ॥ धृष्टतारसि भर्तृयुता निर्निद्रयत्वं प्रतिरे रवलासु ॥७१॥ बाहुपीडनकु
चग्रहणाम्भोभिर्हतेन नखदन्तनिपातैः ॥ बोधितस्तनुशयस्तरुणीनामुन्मिमील
विशदं विषमेषु ॥७२॥ कान्तपार्श्वपदिकोप्युपगूढः प्रौढ आलिरिपनेतुमेयेष ॥
संहृतस्वनतिरस्कृतदृष्टिर्भूयमेवंनदु कूलमपसर्पत्व ॥७३॥ प्राप्तं कुचतटेन
तरुण्याः साधु सौढमननीति पपात ॥ उद्धतः प्रियतमोरसि हारात्पुरुपर्वृत्ति

५

रिवमौक्तिकवृष्टिं ॥७४॥ सीत्कृतानि मणितं करुणोक्तिः स्निग्धमुक्तमलमर्थवचांसि
मा० हासभूषणरवाश्च रमण्याः कामसूत्रपदतामुपजग्मुः ॥७५॥ उद्धृतैर्निभृतमेकमने
७७ कैश्छेदवत्स्मरगदं शमविरामैः ॥ श्रूयते स्म मणितं कलकाञ्चीनूपुरध्वनिभि
रक्षतमेव ॥७६॥ ईदृशस्य भवतः कथमेतल्लाघवं मुहुरितीरितेषु ॥ ह्रीशमाययतमं ९४
७७ दर्शयन्तु वधूः काञ्चिदाम्रजघनस्थमसत्वं ॥७७॥ आप्यते स्म गतचित्रकचित्रैः श्लि
ष्टमार्द्धनखलक्ष्मकपोलैः ॥ संदधिरे वरभसच्युतमाल्याः स्वेदबिन्दुकुसुमान्यपि
कान्ताः ॥७८॥ यद्यदेव रुरुचे रुचिरेभ्यः सुभ्रुवो रहसि तत्तदकुर्वन् ॥ आनुकू
लिकतयाहि नराणामाक्षिपन्ति हृदयानि तरुण्यः ॥७९॥ आप्य मन्मथम

दादृंतिभ्रमिंडुर्वसरुत्तनभराःसुरतस्य॥ श्राश्वमु: अमन्तुलाद्रुललाटम्भिष्टकेशमंसिता
यतकेशपः॥ ८०॥ संगताभिरुचितैश्चलितायिश्वागमुच्यतचिरेणसखीव॥ भूयएव
समगंस्तरतांतेक्लांविधाभिरसरूलंविरहस्य॥ ८१॥ प्रेंङ्खणीयंकामिवक्त्राणांमांसनरक्लांवि
भंगुरविलोचनपाता:॥ संभ्रमद्भुतगृहीतदुकूलश्लाघमानवपुष: सुरतांता:॥
८२॥ अभ्यरूतमंननीयसितन्वीकांचिदाभिनिपिहितैकतरोरु:॥ क्षौममंकुलकरा
विचचर्यक्रांतपल्लवमभीष्टतमेन॥ ८३॥ मृष्टचंदनविशेषकभांतिभ्रूर्यमूष
णाकदर्पितमाल्यं॥ सापराधवमंडनमासीदात्मनैवहृदशनमुप्तभोगा:॥ ८४॥
योषित: पतितकांचनकाचैमोसनातिरभसेननितंवे॥ मेखलेवपरित: स्म

मा॰

विचित्रोराजतेनवनाववसतलक्ष्मीः॥८५॥भातंनामंसहृद्यांदशनांकःपाटलोष्ठ

वलगंडतलेष्ठु॥दत्तवासांसिसमर्पितगुणाश्रीःसमुत्खोपिपरमांतामैवापाद्दै॥

सम्भुवामभिपयोधरपीठपीडनेच्छुरिवतवल्पिपिपल्लवः॥मुक्तमौक्तिकलघुर्गुण

शाखासुरयाश्रिरमभवद्भुरस्वा॥८७॥विक्रमार्पिमपरकमजास्रंयत्प्रियै॰अप

७८
78

मरत्यंवसानैः॥येविंचितामुदितमनस्यप्रमोदयेतांद्वितीयसुतरस्पवभूवा॥८८॥

श्रास्त्रतेभिनवपल्लवपुष्पेरम्यनारतरताभिरताम्यः॥यत्रीयतेस्मशायिंदु

शायनीयेनदृताःसारादयोपिवधस्यः॥८९॥योचितामंतितरांनखलक्ष्मी

गात्रमुज्वलतयानावलक्षौ॥सोभमासुहृदयंनयकृंतोमागवाद्भिमकरोन्म

यदूनां ॥९०॥ इतिमदमदनाभ्यांरागिणःस्पष्टरागाननवरतरतश्रीसंगिन
स्तानवेत्य ॥ अभजतपरिवृत्तिंसाथपर्यस्तहस्तारजनिरवनतेंदुर्लज्जयाधो
मुखीव ॥९१॥ ॥इतिश्रीशिशुपालवधेमहाकाव्येमधुक्रीडानामदशमः
सर्गः ॥ ॥श्रुतिसमधिकमुच्चैःपंचमंपीडयंतःसततमृषभहीनंभिन्नकी
कृत्यषड्जं ॥ प्रणिजगदुरकाकुश्रावकस्निग्धकंठाःपरिणतिमितिरात्रेर्माग
धामाधवाय ॥१॥ रतिरभसविलासाभ्यासतांतंनयावन्नयनयुगममीलत्ता
वदेवाहतोसौ ॥ रजनिविरमशंसीकामिनीनांभविष्यद्विरहविहितनिद्रा
भंगमुच्चैर्मृदंगः ॥२॥ स्फुटतरमुपरिष्टादल्पमूर्त्तेर्ध्रुवस्यस्फुरतिसुरमुनी

नोमंडलंव्याप्तमितस्तु॥ श्राकटामिवमहीयः श्रौवशेशर्द्दूःपाशोस्त्रवलचराणांका
मा· कुंजरस्तोत्रंमीताग्रौ॥३॥प्रस्तरवोमंतिनीयंस्वांतनिद्रासतोवैः श्रुतिपदंसुपरुतैः
केनचिन्नांगरहीति॥मुकुरंविशदवापीनिद्रयात्मनःस्वपंददर्पिसंचलुवाचंतु
तेनोमनुष्य॥४॥विपुलतरनितंबाभोगरुद्धेरमण्याः शयितुमनधिगच्छन्जीवि
१८९ तेशोवकाशं॥रतिपरिचयनश्यन्नैपुणस्तेनदेवः कथंचित्क्रमयतिशयनीयेशर्वरींकिं
७९ करोतु॥५॥क्षणशयितविबुद्धाः कल्पयन्तः प्रयोगानुदधिमहतिराज्येकाव्यवृ
त्तेद्वितीये॥ गहनमपररात्रेप्राप्तबुद्धिप्रसादाः कवयइवमहीपाश्चिंतयंत्यर्थजा
तं॥६॥क्षितितलशयनीयाउत्थितंदानपंकप्लुतवहलपरीरंशायपार्श्वेपमेस्य॥

मृदुचलदपरान्तोदीरितांघ्रिनिनादं गजपतिमधिरोहं पल्लवकव्यपायेन ॥७॥ द्रुततरकरद
ला:क्षिप्तवेशाव शैलेंदधातिं[illegible]दधिनिधीरानांरवान्नंवारिराशिं ॥ शशिनंमि
वसुरौघाः सारमुद्धृतुमतेकलिशिमुदधिमुग्धवी वल्लभामालोडयंति ॥८॥ अनु
नयमंगरहीलावाव्याजसुहापराचींद्युतमंपद्मकवाकोऽस्तारंमांकार्पिकल्पे ॥ क
प्यमंपिपरिवत्तांनिद्रयांधोकिलस्त्रीमुकुलिततनयमेवंविक्षिप्यतिप्राणानार्पे ॥
९ ॥ गतमनुगतवीरैरेकतांवेणुनादैः कलमविकलतालैंगायकैर्वोधहेतोः ॥ सम
कलंनवगीतंगीतमांकयंतः सुखमुकुलितमेघायांतिनिद्रांतरज्ञाः ॥१०॥ उदयमुदि
तदीप्तिर्यातियः संगतौमेपततातिनवरंपिंडुः सोऽपरामेषगत्वा ॥ स्मितरुचिरव

तिर

मा

४०

८०

सद्यः साध्वसस्तयं जमैतिस्फुरितिविशदमेषां पूर्ववार्थ्यसानत्याः ॥११॥ प्रस्थिशिथिलि
तकरणिग्नीवमामीलिताक्षः सणामैयमनुभवयंस्वप्नमङ्कर्जुरेषां रिरंसयिबतिमे
यः शय्यामध्ये विकीर्णापदुतरचपलाक्षः अस्फुटओघमैमर्धं ॥१२॥ विरतिपरि
खेदप्राप्तनिद्रासुखानां चरममपि शयित्वापूर्वमेवप्रबुद्धाः ॥ अपरिचालित
गात्रां कुर्वतेनं प्रियाणामांशिथिलिभुजचक्राश्लेषभेदंतरणेपं ॥१३॥ कृतध
वलिमभेदैः कुंकुमेनेव किंचिन्मलयरजोभिर्भूषयन्पाक्वमाशामुरु
हिमरुचिरिकरणाम्नाराजतेराज्यमानैर्जठरकमलकंदच्छेदगौरैर्मयूखैः ॥१४॥
दधदसकलमेकं खंडितामानमाङ्गि कोपं मम परमपराणां मुग्धसाङ्गिः पता

शैः॥ कालरवमुपगीतेंघपदौघेनधत्तेः कुमुदकमलखंडैस्तुल्यरूपामवस्थां॥
१५॥ मदकलचिर्मरुणानौ ऊछ्रुतानभितस्यत्यजतेद्र्वंचिरायस्थायिनीमा
फुलडोंवसनमिवमुखस्यप्रस्तेसंप्रतीदंसितकरकरजालंवासवाशं
युवत्याः॥१६॥ अविरतरतलीलायासजातश्रमाणामुपशयमुपयातं
निःसहैंगैंगनानां॥ पुनरुपासिविविक्तैर्मातरिश्वाविचाराद्ज्वलयतिमदनं
ग्निंमालतीनांरजोभिः॥१७॥ अनिमिषमविरामारागिणांसर्वरात्रैनवनि
धुवनलीलाः कौतुकेनाभिवीक्ष्य॥ इदमुदवसितानामस्फुटालोकसंप
न्नयनमिवसनिद्रंघूर्णतेदैपमर्चिः॥१८॥ विकचकमलगंधैरंधयन्

मा॰

भृंगमालाः सुरभितमकरंदं मंदमावाति वायुः॥ प्रमदमदनमाद्यद्यौवनोद्दामम
रामारमणरभसखेदस्वेदविच्छेददक्षः॥१९॥ लुलितनवघनताराः सामचक्रेंदु
विकारजनयद्भवनिद्राक्रांतनीलोत्पलाक्ष्यः॥ तिमिरमिव दधानाः स्रंसिनः
४१ केशपाशानवनिपतिगृहेभ्यो यांत्यमूर्वारवध्वः॥२०॥ शिशिरकिरणकांतं
८१ वासरांतेऽभिसार्य श्वसनसुरभिगंधिं सांप्रतं सत्वरं वा॥ व्रजति रजनिरेषा तन्म
यूखांगरागैः परिमिलितमनिंद्यैरंबरांतं वहंती॥२१॥ नवकुमुदवनश्रीहा
सकेलिप्रसंगादधिकरुचिरशेषामप्युषां जागरित्वा॥ अयमपरदिशांके मुं
चति कलहस्तः शिशयिषुरिव पांडुम्लानमात्मानमिंदुः॥२२॥ स्मरभसपरि

रंभासंभ्रमसंरंभभाजां यदंघ्रिनिशाम्ये यास्तं वल्लभेनांगनायां ॥ वसनमपि पोनिशांते नेष्य
ति तत्क्षदानुरेष्य जराणां विशालश्रोणिलोलेक्षणानां ॥ २३ ॥ सपदि कुमुदिनीभिर्मी
लितैः सह्लपापि हृत्य मंगमदं पेतास्तारकास्तां समस्ताः ॥ द्युतिदयितकलत्रं श्चि
यन्नौगामिंदुर्वैसंति कृशमशेषमथ्य शोभं मुचेवा ॥ २४ ॥ व्रजति विषयमंबुद्गा
श्रुमालीनयावन्न मिरमांविलमस्तं तावदेवां रयोनं ॥ परपरिभविते जो तन्व
तामंशुकं तु प्रभवति विपद हृद्य मग्नेन सरोपि ॥ २५ ॥ विगततिमिरपंकं पश्य
ति व्योम याव द्धुनति विरहखिन्नं पक्षतीयुव देवा ॥ २६ ॥ चरणासमाकं
वद्योतस्तु वपतन्नासीदवारंदं परतरांतां दांगनान्विक्रवाकी ॥ २७ ॥ मुदित

मा॰ युवमनस्कोऽल्पुलोमेव प्रदोषैरचमद्धुभयं कल्पितमभिषिताम्बे ॥ परिमल
रुचिराभिर्न्यकृताक्षक्रमाते युवतिभिरुपभोगान्वीरचः पुष्पमालाः ॥२३॥ वि
४२ लुलितकमलौघः कीर्णावल्लीप्रतानः अतिदिशमिव धूताशेषशाखिप्रसूनः ॥
८२ कोचिदयमनवद्यः स्वापस्तुतामेति वायुर्मधुकुसुमविमर्दोऽङ्घ्रिविशेषमातर
श्रु ॥२४॥ नखपदवलिनाभीसंधिभागेषु लक्ष्याः क्षतिसुखदशनानामंगनायं
सशेषः ॥ प्रणयपरिहासिकृतानां वाग्विहीनोपि जातः सुरतविलसितानां वेश्म
वो वर्णसंकोऽसौ ॥२५॥ प्रकरमलिनलक्ष्मा मच्छपत्रावलिवीरं धिगात रतिश्र
मैः पतुषः प्रोषितश्री ॥ उपहसितइवासौ चन्द्रमाः कामिनीनां परिणतश

रकाउ । ऊर्मिभिर्गं अभोगैः ॥ ४ ॥ सकलमपि निकामं काममलोलान्यानारीरत्नमसवि
मदं भिन्नवृत्तं गराणां ॥ इदमतिमहदेवाश्चर्यं धाम्नास्तव खलु मुख्यायोषिन्नं भेदं
प्रयातः ॥ ५ ॥ प्रकटतरमिमं प्राद्धुरन्यारमणपं सुरमिति सविशंकं को
तयानुल्यवर्णः ॥ चरणतलसरोजकांतिसंक्रांतयासौ ॥ वपुषि नखविले
षोलाक्षया रंजितस्ते ॥ ६ ॥ तदनुचितमपमवादीय मम त्वं द्वियेतिं डियजन
परिभुक्तं यदुकूलं दधानः मदधिवसति मागाः कामिनीनामुनश्री व्रजतिहि
सफलत्वं वल्लभालोकनेन ॥ ७ ॥ नखनखपदमंगं गोपयस्यं शुकेन स्फुमाय
सि पुनरोष्ठं पाणिनादंतदष्टम् ॥ प्रतिदिशमपरस्त्रीसंगमं शीवि सर्पन्नं

मा·

यपरिमलगंधः केनशक्योवरीतुं ॥ ३४ ॥ इतिकृतवचनायाः कश्चिदभ्येत्यविभ्यद्
लितनयनवारेर्यातिपादावनाम्रम् ॥ कलामपिसमयेमानिनीमानभेदोहृदितमु
दितमस्याश्चिंतयाश्चितांविरस्तु ॥ ३५ ॥ कुलकम् ॥ मदमदनविकाससस्यबद्धाद्धौदया
नोरतिकलहविकीर्णैर्यचितेषु ॥ विदधातिनखरदेशैरुत्फुल्लपुष्पापसारंविफल
विनयपत्रः कामिनीनांवयस्याः ॥ ३६ ॥ करजदशनचिह्नंनैशमंगेन्यनारीज
नितमितिसरोषांभीर्ष्ययाशंकमानां ॥ स्मरसिनखलुदत्तंमत्ययैतत्त्वयैवेत्यप्रियम
नुनयतीत्थंव्रीडमानांविलासी ॥ ३७ ॥ कृतगुरुतरसारम्भेच्छयालिंगनत्वैषापारि
शिथिलितगात्रेगाढमाप्लुमाने ॥ विगलितनवमुक्तास्थूलवाष्पाम्बुविंदुस्तन

युगाँसे वलायास्तन्क्ष्रणाँरोदितीव ॥ ३८ ॥ व्रजजनगादपुरस्तत्तिस्यसमत्ताकिलांस्थवका
संकिल चाटुप्रोक्तयाभिकृदस्य ॥ विदितमिति सखीभ्यो राजिवक्त्रां विविक्त्वव्य
पगतमदयाक्लिष्ट्वीडितं मुग्धवध्वा ॥ ३९ ॥ अभ्युपरा ॥ जलजराजीमुग्धमदस्तमगग्रप
दावकुलमधुपमाला कज्जलेन्दीवराक्षी ॥ अनुपतितविरावैः पत्रिणां व्याहरन्ती
रजनिमचिरजाता पूर्वसंध्यासुतेव ॥ ४० ॥ प्रतिशरणमशीर्णज्योतिरग्न्या
हितानां वि[illegible]विहितविरवैः सामिधेनीरधीत्य ॥ कृतगुरुदुरितौघध्वंसमध्व
र्युवर्यैर्हुतमयमुपलीढे साधु सान्नाय्यमग्निः ॥ ४१ ॥ प्रकृतजपविधीनामा
श्रयं प्राश्रमैस्तं मुहुरपिहितमोक्षैर्लसैर्लक्ष्यमन्यैः ॥ अनुकृतिमनुवेलं

मा·

घट्टितोर्द्ध्वं द्धितस्य व्रजति नियमभाजो मुग्धमुक्तापुरस्तात् ॥४२॥ नवकनककपिशं
गं वासराणां विधाय ककुभि कुलिशयष्ट्यो भीति भासां वितानं। जनितभुवनदा
होरम्भमम्भांसि दग्ध्वा चलितमिव महत्सुधीरुद्धः मौर्वानलार्चिः ॥४३॥ विततत

८५

पृथुवस्त्रानुल्यरूपैर्मयूखैः कलश इव गरीयान् दिग्भिराकृष्यमाणः। कृ

८४

तवकुलविहगालापकोलाहलाभिर्जलनिधिजलमध्यादेष उत्तार्यते वः ॥४४॥
पयसि सलिलराशेर्नक्तमन्तर्निमग्नः स्फुटमनिशमतापि ज्वालया वाडवा
ग्नेः। यदयमिति मिदानीमङ्गमुग्घपृथुधातिज्वलितखादिरकाष्ठांगारगौरं
विवस्वान् ॥४५॥ प्रनुउत्सितस्तचिनासौ केवलं नोदयाद्रेः लग्न हुंपरिग

तेनच्छ्रमाम्भः सर्वएव ॥ नवकरनिकरेणास्पष्टबंधूकसूनुस्तबकरचितमेते
शेखरं बिभ्रतीव ॥ ४६ ॥ उदयशिखरिशृंगप्रांगणेष्वेव रिंगन्सकमलमुख
हासं वीक्षितः पद्मिनीभिः ॥ मृदुविततकराग्रः शब्दयन्त्या वयोभिः परिपत
ति दिवोऽङ्के हेलया बालसूर्यः ॥ ४७ ॥ क्षणमपमुपविष्टः क्ष्मातलन्यस्तपादः
प्रणतिपरमवेक्ष्य प्रीतमर्त्यलोकं ॥ भुवनतलमशेषं प्रत्यवेक्षिष्यमाणः
क्षितिधरतटपीठमुद्गतः सप्तसप्तिः ॥ परिणतमदिराभं भास्करेणांशुबा
णैस्तिमिरकरिघटायाः सर्वदिक्षु क्षतायाः रुधिरमिव वहन्त्यो भान्ति बालात
पेन च्छुरितमुभयरोधोवारितं वारिसिन्धोः ॥ ४९ ॥ दधति परिपतन्त्यो जा

मा·

९५

८५

लघातायनेभ्यस्त्वरतपनभासोमेदराभ्यंपरिखु॥अ॥ायिसुवनितानांप्रातरिक्ष
त्सुगांतंकुपितमदनमुक्तोत्तप्तनराचलीलां॥५०॥प्राधिरज्ञनिवध्राभिः पीतमे
रियमुक्तेकनकचषकेमतल्यातरौलोसितेन॥उदयदासिमस्योचिज्योतिषाक्रां
तमंतमैधुनइवतप्वेवापूर्णामधंविभाति॥५१॥सितरुचिशयनीयेनक्तमेका
तमुक्तांदिनकरकरसंगव्यक्तकौसंभकांति॥निजंमिलिरंतिवधोर्जानतीसुत्तरी
यंपाहितिसखीवीक्षुमांदृदानांदिनादौ॥५२॥स्नुतमिवशिरशिरांशोरैयुभिर्यं
त्रिधारासुस्फाटिकमयमेरराजद्राजताद्रिस्थलाभे॥छ्रस॥तमेकठोरैर्वैस्म
काश्मीरजांभःस्नपितमिवतदेतद्धानुभिर्भातिभानोः॥५३॥सरसनखप

दान्ताः स्निग्धकेशप्रमोक्षे प्राणयिनीं विदधानेंयोषितां मुक्तसंतत्यैः ॥ विदधति दशना
नां सीत्कृताविः कृतानामभिनवरविभासः पद्मरागानुकारं ॥ ५४ ॥ अविरतंय
यितां गासंगसंचारितेन घुसृणितमभिनवाम्रद्युकान्तिना कुंकुमेन ॥ कनकनिक
षरवाकोमले कामिनीनां भवति वपुरेवा स्वच्छायमेवां तवैषो ॥ ५५ ॥ स्मरासिजव
वनकांतंविधद्भ्रांतवृत्तिः कर नयनसहस्रं स्तुमो लोकशक्तेः ॥ अखिल
मतिमहिम्नालोकमाक्रान्तवंतं हरिरिव हरिदश्वः साधुवृत्तो हि नास्ति ॥ ५६ ॥
अवतमसभिदायै भास्वतोभ्युद्गतेन प्रसभमुडुगणानां सोऽदर्शनीयोऽधपास्त ॥
निरसितमरिरिम्योमौर्ये हृदीयाऽस्त्रियमधिगतप्रवृत्तस्तापिहृतव्यापदो ॥ ५७ ॥ प्रति
अयेन ।

मा कलतिं करौघैः संमुखानीष्यतायां रजतकटकभित्तौ सांद्रचंद्रांशुगौर्यां । बहिरं
भिसृतमद्रेः संसृतं कंदरस्तगतमपि तिमिरौघं घर्मभानुर्भिनत्ति ॥ ॥ बहिरैरपि
४६ विलसंतं कामिनीनां निरिन्ध्येरेवमुद्दिवसकरस्य चांतं ध्वांतमंतर्गृहेषु ॥ नियत
८६ विषयवृत्तौ रूपं न तत्र प्रतापः सकलविपक्षे तेजसः स्वभावः ॥ ॥८॥
चिरमतिरसलौल्याद्बंधनं लंभितानां पुनरयमुदयाद्य प्राप्य धामस्वमेव ॥
दलितदलकपाटः षट्पदानां सरोजे सरभसइवगुप्तिस्फोटमर्कः करोति ॥९॥
युगपदयुगसप्तिस्तुल्यसंख्यैर्मयूखैर्दश शतदलभेदं कौतुकेनांशुमत्वा ।
श्रियमलिकुलगीतैर्लालितां पंकजानां भवनमधिशयानामादरात्पश्यती ।

वं॥६१॥अदयंमिवकरारौरेषनिः पीअसुधःशशधरमेरूशैदौरागवानुंहर
शिमें॥अवनिरितिंनितांतंकान्तिनिर्जसमन्धूरत्नतनवलुलपांडुपुंडरीकाद
रेषु॥६२॥प्रविकसतिचिरायंद्योतिताशेषलोकेदशशतकरमूर्तावंलगैव
द्वितीयै॥शितरूचिवपुषांसौलक्ष्यतेसंप्रतिद्यौर्धिगलितकिरणानंव्योमगतेके
ह्लोवं॥६३॥कुमुदवनमपश्रीश्रीमदंभोजषंडंत्यजतिमुदमुलूकःप्रीतिमां
श्चक्रवाकः॥उदयतिदिननाथोयातिशीतांशुरस्तंवतविधिललितानांह्रीव
चित्रौविपाकः॥६४॥द्वारामंसुहृद्निधाम्निप्रोष्यमस्यःपुरस्ताडुपगतवनति
वाणिग्रास्तवांद्रुगवधनां॥द्रुततरमपयातःसंसमानामुकोसावुंपपतीरि

लद

मा. वंनीतैः पक्षिभिः मांत्वेनचंद्रः ॥६५॥ अलयमखिलतारालोकमाक्रम्यनीत्वाश्रियमन
तिशयश्रीः सानुरागंदधानः ॥ गगनसलिलराशिंरात्रिकल्पावसानेमधुरिपुरिव
भास्वानेषएवोधिशेते ॥६६॥ कृतसकलजगद्विबोधोःविधूतान्धकारोदयः क्षपि
६७ तकुमुदतारकश्रीर्वियोगंनयन्कामिनः ॥ गुरुतरगुणरन्ध्रदर्शनाभ्युपेताल्पदोषः
८७ कृतीतववरदकरोतुसुप्रभातमह्नामयंनायकः ॥६७॥ इतिश्रीमाघकृतौशिशुपालव
धेमहाकाव्येप्रभातसंध्यावर्णनोनामैकादशः सर्गः ॥ ॥इत्थंरथाश्वेभनिषा
दिनांप्रगेगणोनृपाणामथतोरणाद्बहिः ॥ प्रस्थानकालक्षमवेषकल्पनाकृ
तक्षणक्षेपमुदैक्षताच्युतं ॥१॥ स्वलंसैसुपत्रंकनकोज्ज्वलध्वातिंजवेननागानेजि

त्वेतमुच्चकैः॥ आरुह्य तार्क्ष्यं नभसी विभूतले ययावनुद्यातसुखे बोधनो ॥२॥ तत्राखि
तार्खंडितचक्रशालिनो द्विजेंद्रकांताः श्रितवक्षसः श्रियः॥ सत्यानुरक्तां नरकस्य जिष्ण
वो गुणैर्नवाः शार्ङ्गिणो मन्वयासिषुः ॥३॥ शुभाः सतारैर्मुकुलीकृतैः स्थलेकुमुद्वतीनां
कुमुदाकरैरिव ॥ वपुर्भूयाणां बवियोगवेदनाविदूननारीकमभूत्समंततः ॥४॥ उदस्थ
स्तनाग्रं समं विडंबयन्नभः समुत्पतिष्यंतमगेंद्रमुच्चकैः॥ आकुंचितैः प्रोसितनिस्पत
क्रमं करेणरोरोरुह्यतैर्निषादिनां ॥५॥ स्वैरं कृतास्फालनलालितान्मुनां स्थूरन्नतन्वरद
शितलाघवक्रियाः॥ विंकावलग्नैककलापपारायपानुरंगमानान्कृतुरंगिणीं ॥६॥
ग्रहाय यावलंघवाराह्यसेनिषादिवानास्ति नवं घर्मं घनो ॥ तीक्ष्णागिस्थितास्ताव

मा

रंसह्यंरंहसोकिम्पंरवलंभेंखलकांब्रातिस्थिरो॥१४॥गंडोज्वलामुज्वलनाभि चक्रयांविरा
जमानांनवयौवदराजियां॥कश्चित्तुखेब्राह्मनाःसुसारथीरंपीयुयोज विधुरौवध
मिवां॥उत्थातुमिच्छुर्विधृतः पुरोवलान्निःश्वीयमानेभरभाजिपत्रकैः।म्यद्दैधितोऽ
रविजर्जरस्वनःस्वनामनिन्येखगाः स्फुटार्थताम्॥ ॥नाप्यागसीतोपिधुवं विपण
योर्युगंससत्कारविवर्तितंत्रिकं॥गोत्राणिजनेनस्माविधानुमेर्दुतामनुद्गाणोर्नोहल
रः अतीक्ष्णति॥१५॥नानाविधाविः कृतसामजाः स्वरः सहस्रवत्मोचपलैर्दुरध्ययः॥
गांधर्वमभ्ययिवः तयासमानंतांसेसामवेदस्यददर्शौवलादथि॥१६॥जत्यनयनांचति
तांत्वरावतानिरस्यांकं गंदधतान्यमं शंस्कानमेंद्धायतदंतमंडलंधुवंरोधि

८८

द्विरदो निपातितो॥१२॥ संमर्द्द उत्कूलपंखविनिस्वनः स्वनः अयातेपरहस्य शार्ङ्गिणः॥स
त्वा निनिन्ये सुतरां मतं त्यं पिव्य पांछ्य येषां पिमेदनी भर्ताम॥१३॥ कालेयकस्तोय
विलेपनश्रियं दिशाद्धि शामुल्लसदंसुम घाति॥ खातं बुरैर्मुरू भुजां विपञ्चपैगि
रैर्घः कांचनभूमिजैरजः॥१४॥ मंदुर्गजानां रणमंडलस्वरैर्विज्जुकृवेतां हृष्टमेवं
लि॥ ततोऽस्य भूवेपरभागलाभतः पारिस्पृयैस्ते वृतु रंगालि पिते॥१५॥ अन्वेतुकामो
वमतां कुशाग्रबुद्धिर्भान्ते तं सां कुशं सुद्धचरः॥ स्थलोच्चयेनामभदंतिकागतं गजो
ग्यतां पचकः केरेणुकां॥१६॥ यांतोस्य शंतस्वरणोरिवांत निजवात्स्कीरोपरभितः
अकीर्णिकैः॥ यूथाधिपि सेनातुरागाः सविस्मयैर्दन्तनपल्लाइव मेनिरेजनैः॥१७॥स

मा

८१

उच्चैर्द्धावैरैरवतत्यकंधराग्रैर्लालाच्चलाकुलघर्घरारवैः ॥ भूमिर्भ्रमत्तत्वत्वविलंबितक
मंकमेलकैस्तलानामिवचिच्छदे ॥१८॥ कर्णान्तिकोत्कीर्णकतनादैर्मुखवैः अचोदितंस्वरखुरम वे
धनिाग्रातकीपनेष्मिकातसांद्रमेदिनीरजश्चयक्रांतिभयादिवाद्रवत ॥१९॥ वात
तवक्त्रैरगविलैस्वम्नुचरैर्वृनर्जङ्घैर्वहणालहितानना: ॥ चलन्नरीयः कृचकप्रकेतुकैय
युक्त्तुरंगायसरत्नवरोधिका: ॥२०॥ पादैः पुरः कूबरिणां विदारिता: प्रकाममभ्याक्रांतला
त्ततोगजैः ॥ भग्नोन्नतानंतरपूरिता: नवांचभूर्भुवः कृच्छसमीकृतद्रुवा ॥२१॥ उद्दाम
मत्प्लुत्यनिरस्तसादिनं सत्वासत्वकारमेलोकपञ्चुतं: ॥ पर्याणतत्रस्तमुरोविलं
विनं स्तुरंगामंश्रद्धुतमेकयाप्रिया ॥२२॥ अन्नम्प्रद्रैरपपर्यस्खलितारवल्लकेलैरपद्रुवान

सरितः पपूरे रविः ॥ अनवद्यसंगाद्यपरं त्रिमार्गगायया वसंरवैः पयोभिः स्वमूरसौ ॥
२३॥ त्रस्तैः समासन्नकरेणुसूत्कृतान्नियंतरि व्याकुलमुक्तरज्जुके ॥ क्षिप्तावरोधां
लो॥ २ गनमुत्पथेन गां विलंघ्य लघ्वीकरभैर्बभंजिरे ॥ २४॥ स्वतावसंघौ विगताहतपादवे
रुजां निकामं विकलीकृतरपौ ॥ आहीनतेहत्सां भिषजेनं तन्द्वाणां प्रचक्रमे घेलंन
पूर्वनैः क्रमेः ॥ २५॥ धूर्भंगसंलोभविदारितो च्छिकागलन्मधुस्नावितदूरवर्त्मनि ॥
स्पन्दणैर्विषंगिणं पंनासि हेलांपुरः प्रभोर्वलाभाय व्रतजियो वणिग्वे ॥ २६॥ भेरी
भिरों कृष्यगुरुमुखो मुकुंधध्वजांशुकैस्तर्जितकंदलाननः ॥ उत्तेगमातंगजिताल
घूपलोवलैः सपक्षाक्रिपतेस्मभूधरः ॥ २७॥ बन्धेभदानानिलांधधुर्धराः स

मा. णां तरुच्छेदविनोदितक्रुधः॥ व्यालद्विपायन्तृभिरुन्मदिष्णवः कथंचिदारादपथेन
न्निन्यिरे॥स्ता॥ निम्नानि दुःखादवतीर्य सादिभिः सयत्नमाकृष्टकशाश्वैः शनैः॥
उत्तेरुरुत्तालखुरारवं द्रुतैः श्लथीकृतप्रग्रहमर्वतां व्रजाः॥ण॥ त्रस्यद्धर्ममारू
90 ढवतैवेकेन विस्मृतीलमारोपजनं मुक्तधृतं॥ दासेरकेहि सघः पलदं यदग्रतस्थ
स्वादद्रास्मरयुवाबनावनी॥३०॥ तैर्वैजयंतीवनराजिराजिभिर्गिरिप्रतिष्ठ्रमत्त
मतंगजैः॥ वक्त्रं प्रसर्प्यजनतानदीशातैर्भुवोवलैरतरयांबभूविरे॥३१॥ तस्थे
भकृतैः हरिणीविलोचनैः सहं शिदृक्ष्वानयनानियोषितां॥ मत्वांघसंभ्रासमंन
कविभ्रममाकियाविकारगणिमंगः पलाय्यत॥३२॥ शौरेः प्रतापोपनतैरितं

स्तैः समागतैः अध्ययनस्मृर्तिभिः ॥ एकातपत्रां पृथिवीभर्तारं गां तौरभ्र देउऊ

त्रलयापताकिनी ॥ ३३ ॥ स्वगच्छतोंत्कचिगजस्यघंटयोः स्वनं समाकर्ण्य समाकु

लांगनाः ॥ दूराद्व्यावर्तितभारवहणाः पप्रौपसस्त्रपलं चाकुचराः ॥ ३४ ॥ छत्र

जसिवासोऽमलवत्तशालिनः प्रसादिनोऽनुकृतागत्रसंविदः ॥ स्तोकान्तुपेंद्र

स्य पुरः समभ्ययसोगुणान्समुद्दिश्य पठंति वंदिनः ॥ ३५ ॥ निःशेषमाक्रांतम

हीतलो जलैश्चलन्समुद्रोऽपि समुक्तिं स्थिति ॥ ग्रामेषु सेनापरं करोद्वारितै

किमस्य वक्ष्यां वलितोऽपि केशवः ॥ ३६ ॥ कोशातकीपुष्पगुलुच्छकांतिभि

र्मुखैर्विनिद्रोऽल्वणाचलसुचः ॥ ग्रामीणवध्वस्तमलालसिताजने प्रिवर

मा॰ वतीनामुपरिस्खलल्लोयनं॥३७॥गोचकुंगोष्ठीकृतमंडलासनान्सनादमुत्थायं
मुकुं:स्वकलातः॥ग्राम्यानॅपश्यत्कपिशांपिपासतः स्वगोत्रसंकीर्तिनभावितो
११ त्मनः॥३८॥पश्यन्कृतार्थैरपिवल्लवीजनो जनाधिनाथंनंयेयौवितृष्णतांस्त्र
एकान्तिमौग्ध्यानवबुद्धविभ्रमैःप्रसिद्धविस्तारगुणैर्विलोचनैः॥३९॥प्रीत्यं
८१। विचक्ताक्षिरुतीस्तनधयांविग्रस्यपात्रीमुभयेनजानुनोः॥वधिस्तु
धाराध्वनिरोहिणीपयश्चिरंनिदध्यौदुहतः सगोदुहः॥४०॥अभ्यायतो
भागतनुतीतस्मकोनिर्याणहस्तस्यपुरोदुधुक्षतः॥वर्गीकृयांकृकृतिचारपि
यतीपारमेधीरैस्ततेगामततिकौ॥४१॥सबीहिणांयावदपास्तितुं कृतः

मुकानम्रगैस्तावदर्द्धपाकृतत्रियामं॥ केदारिकाणामभितः समाकुलाः सह
सर्मालोकयतिस्मगोपिकाः॥४२॥ व्यासेकुंभसमाधूर्वधानतः पुरांचलत्पम्मा
विद्युत्पकारीयन्नसौ॥ गीतानिगोप्याः कलमंभगवुजोनन्दनमंत्रीतिहरि
र्व्यतर्कयत॥४३॥ लीलावलत्त्रीचररागरसौत्कलस्वलन्नलोकारितिनिनाद
कोमलः॥ श्रौरैरुपानन्दमुखाञ्छिनन्मनः स्वनांतराद्युन्मदसारसारवः॥४४॥
उच्चैर्गतामस्खलितांगरीयसीं तद्वीति द्वादपितस्यगाकृती। एकांगसीबुवल
रिएउसंहृति शिराभिरांहात्मांसपरमहितवैभ॥४५॥ आपेरातानीचानीपिमदेन
भतोजनः समैनैवपण्याधिरोहति॥ सिनामुररे पथ्ये एवसापुनर्मिलमाधान्न

मा० परितो धरेसौय्यत ॥ ४६ ॥ दंताग्रनिर्भिन्नपयोदमुक्तैर्मुखैः शिलोच्चयानोस्फुर
न्ति यत्सः ॥ तिर्यक्कुठाराविमर्दभुनिम्नगाविपर्ययमाणोऽवपोदरैर्द्विपाः ॥ ४७ ॥
स्रोतन्मदांभः कणकेनकेन चिद्रुनस्यजन्मितकंभु [redacted]
९२ कधुता ॥ नागेन नागेन गरीयसो च्चकैररोधि पंथाः पृथुदंतशालिना ॥ ४८ ॥
भग्नद्रुमांश्चक्रुरितस्ततो दिशः समुल्लसत्केतनकाननाकुलाः ॥ विच्छाद्रि
९२ पच्छास्तरसा विदंतिनः स्खलन्निजांगाचलतुंगमाभुवः ॥ ४९ ॥ आलोकयां
मासहरिर्महीधरस्थधिस्रयंतीर्गजताः परः शतोः ॥ उत्पातवातप्रतिकूल
पालिनीरुपत्यकाम्भोरुहतीः शिलाइव ॥ ५० ॥ शैलाधिरोहाभ्यसनाधि

कौतुकैः पयोधरैरामलकीवनाश्रिताः॥ तं पार्वतीयाः प्रमदाः स्वबाणैर्विक्र
सविस्मारितविभ्रमेक्षणाः॥५१॥ सावरोधानुन्मील्य विलोचने सकृत सार्द्रं
म्रोडेणांस्तव स्तनापुनः॥ सैन्यानि यातं समयापि विश्वचेकपेसुराज
भवमन्यपोपका॥५२॥ उत्संधानिधूतमसीरुतां ध्वजैर्दियोपरज्ञोद्धृतासि
धुरेरसां॥ नागैरधिछिन्नमलाशिलं मुकुलं वलंबमवेपारितं महीभृतां॥५३॥
रसन्क्रयमाणो मधुजालकेतरो जनं गाडं कषतां वधानिते॥ त्वद्वाभिर
ह्वद्धतराभिराकुलं विदप्पपानेन जनेन दुद्रुवे॥५४॥ नीते पलाशिन्युचि
ते शरीरव जातकेन तेमंदानकमेणा॥ स चेरतन्मानइवांपरंसाणात

मा॰

स्मारसंद्रसामिवप्लवंगमाः॥५५॥ प्रक्रुद्धनंतीवखाचिडेद्धतिस्त्रिभिः क्वचित्स्र
काशानंघ्यागकूरानपि॥ साम्यादपेतातिविगाहिनीहरेस्तदातिचक्रामगिरी
न्गुरूनपि॥५६॥ सव्यापत्तवत्पापरितापयान्यांपिखसेनयसर्वपपीनया
पि
तया॥ शुभ्रोर्द्धघितत्तुंगरोधसः प्रतीपनाम्नीः कुरतेस्मनिम्नगाः॥५७॥ या
१८३
वद्भ्रमाहृतनंदंतिनांघटास्तुरंगमैस्त्वदुदीरितैःखुरैः॥ ह्रियंतेंसमीरैः सरितो
पुरः पतज्जलात्यनैषीद्रजएवपंकतां॥५८॥ रंनुसंतीन्तुंगानितंवभसमयोधुकुं
९३
ब्रजंतो भ्रमदंमदोद्धताः॥ पंकेकरापातितपोवलांस्तुकाः समुद्रगाणामुदयां
दपांनिधिं॥५९॥ रोगमोकरोघः परिपरितांभसः समस्थलीकृतपुरातनी

नदीः॥ कलंकयोघाः सरितस्तथापराः प्रवर्तयामासुरिभाम्मदांबुभिः॥ ६०॥ पश्चि
रैनन्वीतवधूमुखश्रियो गतानहंसैः प्रियमात्मपत्रजाः॥ द्रुतैर्भवानोभाजवेलस्य
गच्छतः शिलोच्चयातीतगजस्य निम्नगाः॥ ६१॥ स्निग्धांजनश्यामतनूभिरीरि
यतैर्निरंतरालैः किरतां कदंबकैः॥ मेनासुधाक्षालितसौधपुरं बहूनां पर पदं
भागमापयत्॥ ६२॥ प्रासादशोभातिशयालुभिः प्रविडभोर्निवासाः पाटवेश्मभि
विभुः॥ न्यूनं सहासीन्न वियोगविक्लवा पुरः पुरश्रीरपि निर्ययौ तदा॥ ६३॥ सर्वद्विप
नां विरूवंतमुन्नकैर्वनेचरेभ्यश्चिरमाचचक्षिरे॥ गंडस्थलाघर्षगलन्मदोदकद्रव
द्रुमस्कंधनिलायिनो लयः॥ ६४॥ अयाम्य वाद्भिः करिणां घटाशतैरधः

मा॰ कृतावलानकंपमानैरुदग्रैः॥ दृष्ट्वैर्जितोद्यत्करसातिगा॥ साचमूरैंतीत्यभूपांसिपुराएपॅव
र्तते॥६५॥ उद्धृतंमुखैर्ध्वजिनीभिरंशुभिः अतस्तमभ्यर्णतयाविवस्वतः॥ स्वाह्लादि
९५ कह्लारसमीरणाहृतेपुरःपपातांभसियामुनेरजः॥६६॥ याधर्मभानोस्तनया
९४ पि शीतलैःस्वसायमस्यापिजनस्यजीवनैः॥ कृत्वापिसुद्धैरधिकंविधातृभि
र्विलंघ्नमहैसिद्धैलेपरीयसी॥६७॥ यस्यामलनीलतटीरिवद्रुताःप्रयातिपी
त्वांसितिमपिंडपांडवः॥ कालीरपांस्तम्भिरिवानुरंजिताःस्रोतोनभिन्नांजनवर्णि
तांघनाः॥६८॥ व्यक्तवलीपान्नयदिस्तुरागमादपूरयत्प्राजलधिंजाह्नवी॥
गंगौघनिर्भिन्नितशंभुकंधरासवर्णतामर्हतिःकथमन्यथास्यतत्॥६९॥ स्वभ्या
न

नतस्य योगीमितुंजवेनाथ तमालनीलानितरां धुतायतैः॥ सीमेव सा तस्य पुरः स्थितां
वभौ वलांबुराशेर्महतीं महापगा॥७॥ कालापकम्॥ लोलैररिक्तैरम्बरगौरिवाभि
तो जवाद्दूरतं तिमिरस्रोतसरिद्गुनैः॥ नोर्मिः अत्यैरनुचितस्रवादितभ्रमीनिमील
त्नलनावलंवितैः॥७१॥ तत्पूर्वमंसद्वयसं द्विपाधिपाः स्थाणसहेलाः परितो जगा
हिरे॥ सद्यस्ततेस्त्रैरनारतं च्युतस्वदानवारिप्रचुरीकृतं पयः॥७२॥ ग्रावैस्सु
रद्भिः स्फुरशब्दमुन्मुरवैस्तुरंगमैर्यायतकीर्णवालधिः॥ उत्कर्णमुद्वास्तित
धीरकैधरैस्तीर्यता गतरदत्तदृष्टिभिः॥७३॥ तीर्त्वा जवेनैव नितान्तदुस्तरां न
दीं प्रतिज्ञामिव तां गरीयसीं॥ भौरेयस्त्वीर्षिव स्फाटीभुवा मंशो भतां वै

मा॰

95

९५

द्दितंककुद्मतां ॥७४॥ सीमंत्यमानांयदुम्भूम्नतांवलैर्विभोतरङ्गैर्विलासितधुमीः॥
सिंदूरितानेकपकंकिणांकितांतरंगिणींवेणिरिवायतांभुवः ॥७५॥ अव्याहता
स्त्रिस्रोतैःसमुच्छ्रितानन्नुमितद्राघिमभिर्गरीयसः॥ नाव्यंपयःकेचिदतारिषुर्भु
जैःक्षिपद्भिरूर्मीनपरैरिवोर्मिभिः॥७६॥ विदलितमहाकुलाममुष्यांविषाणविघ
ट्टनैरलघुचरणाकृष्टग्राहांविगाह्यतिमिरैन्मदैः॥ सपदिसरितंसाश्रीभर्तुर्व्यस
द्रूपमंडलस्खलितसलिलामेनांजित्वाजगामवरूथिनी॥७७॥ इतिश्रीमाघ
कृतेशिशुपालवधेमहाकाव्येद्वादशःसर्गः॥ ॥ यमुनामतीतमथसंशु
श्रुवानमुंतपससूनुरजडनाधुनोच्यते॥ मयधाचलान्निजपुरादुदस्तनिर्विशं

नृपतेस्तदादिसमवारिवार्त्तयां ॥१॥ यदुभर्तुरागमनलब्धजन्मनः प्रमदादमानि
वपुरेमसीयपिति ॥ सरसाधनः ससहितोनुजन्मभिः सुधाधिपोभिमुखमस्यनि
र्ययौ ॥२॥ रभसप्रवृत्तकुरुजनदुंदुभिध्वनिभिर्जनस्यबधिरीकृतश्रुतेः ॥ समया
दिवंकुभिरंभीषसंकणाप्रकृतार्थशोभमण्णंस्तैः संनतयां ॥३॥ अथपदातिरंचंपरी
वंः सितिसिताभ्रंपतनं द्रुतभ्रान्तिसिमनेमयः ॥ नविमारुतोच्छ्रितपरस्परोपमाति
तिरेणुकेतुवसनापताकिनः ॥४॥ द्रुतमध्वनन्नपरि प्राणिवर्त्तयः प्रणवांश्च
वंश्यचरणहतांभुवः ॥ नन्ततुंगवारिधरधीरवारणध्वनिरूपकूजितकं कला २
लापिनः ॥५॥ व्रजतोरिपुग्राणपूर्वमिकतां कुकुराधिनाथकुरुनाथसैन्य

मा

या:॥रूरूवै विभातिभिरन्तुद्धतोमिषोमिदस्रू छबुद्धिर्बु विवेकताकृतं॥६॥अवलोकी

वनपतेः स्मदूरतोरमसादुपांद्ववतरीकुमिक्कृतः॥अवतीर्णवान्अपयसमोत्म

नास्त्रिर्विनयंविशेषयतिसोत्कदेनमः॥७॥वपुषापुराणपुरुषःपुतःस्त्वितोप

१५६ ५८ रिपुंज्यमानपत्पुलारयष्टिना॥भुवनैर्नतोपिविहितात्मगौरवःशरणानामंतस्म नाम४

यंपित्ववसुः॥८॥मुकरंमुरंजितपारांमगतः संनयावदापिपारसामहीतले॥

स्थितिरपि नतावदनयस्थितक्रमंभुजपंजरेण॥रभसाददंगरक्षत॥९॥नंममे

कपाटतटविस्तृतंतनोमुरवैरिवत्संउरसिस्समाभुजं॥भुजयोस्तयोरपिपुगले

नदीर्घयोर्विकटीकृतेनपरितोभिषस्वजे॥१०॥गतयांनिरंतरंनिवासमंधु

ः पारणमिमंत्तमेवमुच्चवारिजं॥ कुरुराजनिर्दयनिपीडनाभयान्मुखमप्यसौ हि सु
रविद्विषः श्रिया॥११॥ शिरसि स्म जिघ्रति सुरारिबंधनच्छलवामनं विनयवामनं
तदा॥ यशसेव वीर्यविजितामरद्रुमप्रसवेन वासितशिरोरुहं नृपः॥१२॥ सुखवेद
नाप्रचितरोमकूपयं शिथिलीकृतं पि वसुदेवजन्मनि॥ कुरुभर्तुरंगमलतयानं त
त्य जने विदलत्कदंबनिकुरंबचारुता॥१३॥ इतरानपि क्षितिभुजोऽनुजन्मनः प्रम
ना: प्रमोदपरिफुल्लचक्षुषः॥ संयथोचितं जनसभाजनोचितं प्रसभोद्धतासुरसभा
सभाजयत्॥१४॥ समुपेत्य तुल्यमहसः शिलाघनान् घनपद्दीर्घतरबाहुशालिनः॥
परिषस्वजे क्षितिपतीन् क्षितीश्वराः कुलिशात्परे गिरयो गिरीनिव॥१५॥

श्रकुंभतुंगकठिनेतरेतरस्तनभारदूरविनिवारितोदराः॥ प्रतिफुल्लगंडफलका॥ पर
मा॰ स्परैपरिरेभिरेकुकुरकौरवस्त्रियः॥१६॥ रथवाजिपत्तिकरणीसमाकुलंतदनीक
योःसममागतद्वयमिथः॥ दधिरेपृथक्करिणांएवंद्रुततांमहतांहिसर्वमेणवांजनानि
६७ गम्॥१७॥ अधिरुह्यतांमितिमसीमतोदितं कपिकेतनार्पितकरोदयंहरिं॥ अथ
वलंव्रिवैतैलविलपाणिपल्लवः अयतिस्मभेधामिवमेघवाहनः॥१८॥ रथमास्थित
स्यचपुराभिवर्तिनस्तिसृणांपुरामिवरिपोर्मधुद्विषः॥ अथधर्ममूर्तिरनुराग
भावितः स्वयमादितंप्रवयाणंप्राजापतिः॥१९॥ शनकैश्चतस्यतनुजालकांतरखुर
तद्वपाकरकरोत्करकृतिः॥ पृषदश्वसूनुरधुवत्प्रकीर्णकंपृथुफेनकूटमिवनिम्न

गायते ॥२०॥ विकसत्कलंबकुसुमासितच्छतैरलघुपांडुजगतामधीशलुः ॥ यमुना
दे परिगतैः सममूलच्छुतिजितसुरिस्तुरमतोऽपवारिणां ॥ २१॥ पवनात्मजेंद्रसुत
मध्यवर्तिनां नितरामसौ विरुरुचिरे चक्रिणां ॥ दधते वपोगमुभयस्यकांतस्थिति
कसितं कुरुधुराख्यमिंदुना ॥२२॥ वशिनं हितैरपरयां विवेश्वसं नियमो [illegible]मस्थानि
यतं याति यथा ॥ विजयस्त्रियावतमिवार्कमह तावनुसस्रतुस्तमपृथक्त्वयोः
सतो ॥२३॥ म[illegible]तैस्ततैरितिदितिजन्मनो हरियाववविनीयसंभ्रमविकासिभिर्भति
भिः ॥ उपसेदिवद्भिरुपदेष्टरीवतैर्व्यवतो विनीतमविनीतशासिभिः ॥२४॥
गतयेऽपरेऽभ्युदयमीतिसैन्ययोस्तयोरपयोभानुजाङ्कतनयां भसोऽरिवं ॥ प्रतिनादितं

सेतिशेषः २

मरविमानमौक्तिकैर्नितरां मुदां परमयेव दृध्वनेः ॥२०॥ मरुवांपीत्सितुं द्विजपतेरूपकुंभांपरि
प्रा· तः अकालितानिकेतनं वहिः ॥ उपरुध्यमानेपिव भ्रमतो वलैः पुरमेदनं दनुसुतारि
रैलत ॥२१॥ प्रतिशब्दपूरितदिगंतरः पतनेयु रगोपुरं प्रतिसैसैन्यसागरः ॥ रुरुचे गृहमार
९४ लगुहामुखोन्मुखैः ॥ पयसांप्रवाह इवसोरसैंधवः ॥२२॥ अथ सत्कृहीतवरूपे देहसंभ
१५८ वस्तदसौविभक्तनवगोपुरांतरं ॥ पुरुषः पुरं प्रविशतिस्म पंचभिः समुपेयिवद्भिरिव
नरेंद्रसूनुभिः ॥२३॥ तनुभिस्त्रिनेत्रनयनानवाप्तितास्मरविग्रहद्युतिभिरंघ
तर्करा ॥ भ्रमदाश्च यत्र खलु राजपद्मगाः परितो निशाकरमनोरमैर्मुखैः ॥२४॥
प्रवलोकनाय सुरविद्विषां द्विषः पटलस्रगादविहितोपकृतय ॥ प्रवधीरि

तान्यकरणीयसत्वराः प्रतिरथ्यमीयुरथपौरयोषितः ॥ ३० ॥ आपिबीद्धमापिक्षत
मंडनं यतीः करसङ्गनीविलसदंशुकांचयः ॥ दधिरेधिभित्तिपटलप्रतिस्वनैः मु
टमिंदहासमिव सौधपंक्तयः ॥ ३१ ॥ रभसेन हारपददत्तकांचयः प्रतिमूर्द्धजं नि
तकर्णपूरकाः ॥ परिवर्त्तितांबरयुगाः समापतन्वलयीकृतश्रवणकुंडलाः
यः ॥ ३२ ॥ व्यतनोदपास्यचरणं असमाप्ति काकर पल्लवार्द्र सवशेन काचनाद्रु
तयावकैकपदचित्रितावनिं पदवीं गतेव गिरिजा हरार्द्धतां ॥ ३३ ॥ व्यालनिव
शंकटकटीरकस्थलीशिखरस्खलन्मुखरमेखलाकुलाः ॥ भवनानि तुंगत
पनीयसंक्रम [illegible] पाद्धाकालिनकनूपुराः स्त्रियः ॥ ३४ ॥ अधिरुह्य मंदिरग

प्रा॰ वाहामुल्लसदुदू॰ रसाअमुरुजिघृक्षया ॥ वदनामिषेविंदमुदयाद्रिकंदराविव
रोदराक्षिप्तमिंदुमंडलं ॥ ३५ ॥ अधिरूढयाम्नि जनितमुच्चकैः पवनावधू त
५१ वसनांतयैकया ॥ विहितोपशांतिमुपयातिमाधवेनागरेक्षराचतपताकयै
केतनं ॥ ३६ ॥ करयुगमपघ्न मुकुलापवर्जितैः प्रतिवेश्मलाजकुसुमैर्यवांकि
रैः ॥ अवकीर्णशुक्तिपुटमुक्तमौक्तिकप्रकरैरिवंप्रियरथांगमंगनाः ॥ ३७ ॥
निमुक्तचंद्रसाचिरैः सपप्रकोमंदयन्द्विजान्जनितमीनकेतनः ॥ प्रभव
प्रसादितसुरोमहोत्सवः प्रमदाननस्यसविधेयरौमाधवः ॥ ३८ ॥ धराणींधरें
द्रदुहितुर्भयाद्दसौविषमेक्षणः स्फुरमंमूर्नपिपश्यति ॥ मदनेनवीतभयं

मित्यभिप्रय तान्हसाणां भीत्त तेस्मरं स पुरो विलीसिनी ॥ ३ ॥ विपुलेन समागरशायस्य
कालिप्रभुवनानि यस्य पापिरे युगान्तके ॥ मदविभ्रमासकलया पपे पुनः स
पुरारिपे कतमयैकया दृशा ॥ ४ ॥ अधिको नमदूनपयोधरं मुहुः डवल
त्कलापिकलसंरवकस्वना ॥ अभिकस्तमंगुलिमुखेन काचिनेद्रुतमेककं
तीविवरं व्यघदृयत ॥ ४१ ॥ परिपाटला कुवलचारुणांसकच्छवंलितांगुली
किसयैलेनपाणिना ॥ मषिरः प्रकंपमपरारिपुंमधरोरुवल्लीणांवर्णिनिभ्य
तार्थमाकृपत ॥ ४२ ॥ नलिनांतकोपहितपल्लवश्रिया व्यवधायचारुमु
खमेकपाणिना ॥ स्फुरदंगुलीविवरसृतोल्लसद्दशनप्रभांकुरमंजनम

मा॰

तांयकां॥४३॥ वलयार्पितसितमणिउपलप्रभावल्लीकृतशतनुरोमराजिनां॥ हरि

वीसाणाह्नाणि कच्चस्तुषान्ययाकरपल्लवेन गलदेवरंध्रे॥४४॥ निस्तुसौर

भप्रुमितभंगापल्लतिव्यजनानिलक्षपितघर्मवारिणा॥ स्वमिसोरैकाचिदनि

100 मेषदृष्टिना पुरदेवतेव वपुषा व्यभाव्यत॥४५॥ अतियातिनः सतृष एव च

१०० लघोलरिरित्वरिविघ्नतंनितंविनीजनं॥ नविवेदयः ससत मेनमीक्षते नविव

स्ततांव्रजति खल्वसावपि॥४६॥ स्वकृतस्वसङ्गमनादरः स्वएं लिपिक

र्मनिर्मितइवव्यतिष्ठत॥ गतमुच्यतेन सहस्त्रन्यतां गतः अतिपालयन्मन

इवांगनागणं॥४७॥ अलसैर्मदेन सुदृशः शरीरकैः स्वगृहं प्रति प्रतिययुः

शनैः शनैः ॥ अलघुप्रसारितविलोचनांजलिद्रुतपीतमाधवरसौघनिर्भरैः ॥
४८ ॥ नवांधवारि चिरजीकृताः पुरोघनधूपधूमकृतरेणुविभ्रमाः ॥ प्रचरोद्ध
तध्वजविलंबिवाससः पुरवीथयो पुरस्त्रिणा तिपेतिरे ॥ ४९ ॥ उपनीयविंदुसरसो मृ
येनयां मणिदारु चारां किल वार्षपार्वणाम् ॥ विदधे वधूत सुरसद्मसंपदं समुप
सदत्स पदि सैव दैवतां ॥ ५० ॥ रुचिरा त्रिपत्रनिपतन्नभो लिहां कलधौत धौ
तशिलवेश्मनां रुचः ॥ पुनरप्यवाप दिवदुग्धवारिधिस्थलगर्भवाससमनिदाघ
दीधतिः ॥ ५१ ॥ लयनबुले हितकानिर्मितां भुवं शितिरत्नरश्मिहरितीकृतां
तराः ॥ जामदग्निस्रनुंपितन्तर्प्यारिंप सन्नुतेस्मयां विरलपैवलाद्भिवं ॥ ५२ ॥

मा· विशदाश्मकूटघटिताः सपाकृतः सान्द्रासु यत्र च ककैकतां गताः ॥ ग हपकयष्टिरं
मीतीश्विरैर्जनैस्तमसीव हस्तपरिमर्षसूचिताः ॥५३॥ निलयेषु नक्तमसितास्मनां
चयैर्विसितीवधूपरिभव स्फुटागसः ॥ मुकुरत्रसंक्रांतिप्रियत्रगौरवाक्ष शलांछनां
१०१ शव उपांशु जध्विरे ॥५४॥ सुखिनः पुरोभिमुखतामुपागतैः प्रतिमासु यत्र गगनेर
त्नभित्तिषु ॥ नवसांपरैरविभरूः प्रियाजनैः डामरंत्रपाभरपराङ्मुखैरपि ॥५५॥
तरुणांशुकभ्रममुकुरैर्वांछितानननान्निचये सुयत्र स्मिरता क्षमवेश्मनां ॥ रसनाग्र
लग्नविसांकुरान्जनो हरिणान्तराली तकवलानि वेत्त ॥५६॥ विपु
लालवालभृतवारिदर्पणप्रतिमागतैरभिनिरैः जुरात्मभिः ॥ यदुपांति

केयूरंदधतोमहीरुहः स्वपल्लवाग्राग्रालिमिवप्रवालसंहतिम्॥५७॥उरस्थोऽद्भुमूर्द्धरूरुरत्नसोनि
धेर्मुकुरून्नतस्यवासिसितैः पयोमुचः॥अभवन्नपद्मरागाभुवां समुद्भुसन्नववालव
यजमणिस्थलांकुराः॥५८॥नलिनीनिवरूढसलिलाचयत्रसांस्थलमितयंध
पततिर्यासुयोधनो॥अनिलात्मजदृशस्मांकुलैखिलाद्वितिपसयागामनि
मिवतांपयो॥५९॥सलिलंपरेणापरितःपरिस्फुरत्कवालकोमलरुचाबुपैदि
तैः॥उदकर्षियन्नडलसेकयाजनैर्मुकुरिडुंनालभुविदूरमंबरं॥६०॥अभितःस्फटि
सरिपांडवौरवादंमलांशुमंडलांशुमुल्लसन्नद्रा॥अवतेरन्नुर्नयन्नेदनौनभःश
मिभांगिवांबुकंपपर्वताद्दिवा॥६१॥तदलंत्वरत्नमयकुड्यमादरादभिधातरी॥

नर

मा.
१०२
२०२

नद्धतांचयोन्तरे ॥ धवलाश्मरश्मिपटलाविभावितजातिरूपरसौविशदंसोसदः शशै
६२॥ नवहाटकेष्टकचितं ददर्श सः क्षितिपस्य पस्त्यमथ तत्र संसदि ॥ गानस्य ए
मणिरत्नांचयेनयत्सदमान्युदस्मयत किंनो नामिव ॥६३॥ उदयाद्रिमौलिकयुग
पद्मकासतोर्द्दिननाथपद्मशशिनौ रसे भवौ ॥ रुचिभिःसनेरचिरधाम्निविभ
तावलघुन्यपदंन्यपदत्तां नपाच्युतौ ॥६४॥ सुतरां सुखेन सकलक्लमच्छिदा
निदाघमंगमिव मातरिश्वना ॥ यदुनंदनेन तदुदन्वतः पयः शशिनेव राज
कुलमाययं नदपुं ॥६५॥ अनवद्यवाद्यलयगामिकोमलं नवगीतमप्यनव
गीततां दधत् ॥ स्फुटमालिकांगिकमनल्पमुज्वलं साविलासकाविला

लासि

नीजनं ॥ ६६ ॥ सकलैच तत्र नगरे हरौ गतान्तः ॥ तवतत्पकालमहमादिदेशसः ॥
सततोत्सवं तद्यितिन्न न मुमुक्षुरेभस सं विस्मृतं मम महीभृतः ॥ ६७ ॥ हरिराकु
मारमहेखिलाभिधानवित्स्वजनस्यवार्तमपृच्छयुक्तं च ॥ महतामपि श्रियमवा
प्य विस्मयः सुजनो न विस्मरति जातु किंचन ॥ ६८ ॥ मर्त्यलोकदुरवापमवाप्त
रसोदयेन कृतवत्सविरक्ततयानुपदं दधले ॥ श्रीपतिः पतिरसावचनेश्वपरस्परं
संकथाभिरमतं मनेकमसौ स्वदत्तामुभौ ॥ ६९ ॥ इति श्रीमाघकृतौ शिशुपालवधे
महाकाव्ये पुरप्रवेशो नाम त्रयोदशः सर्गः ॥ ॥ ॥ तं जगाद गिरमुत्फिनरान्नि
वश्मेरु माहितविकाशयादृशा ॥ यज्ञकर्मणि मनः समादधद्धर्मविदांवरमकद्रुदोनृपः ॥ १ ॥

मा०

103

१०३

लब्ध्वातेनमदितःप्रियंपरोवकुरेवभवतित्रयीधिका॥ब्रूमोमेतिनतवाङ्गियंवदनंक्षीम

तानुभवतैवभूयसे॥२॥तोषमेतिविततैःस्तवैःपुंस्तेचतस्यसुलभाःशरीरिभिः॥

अस्तिनस्तुतिवचोन्नतंतवस्तोत्रयोगपरत्वंतेनलुब्धासि॥३॥वकुपिप्रियमयंत

वभुवनत्रयुजत्पन्नतवादितांजनः॥संभवंतिय[illegible]दामम[illegible]घतेसाविसर्वगुणास्सं

पदस्त्वयि॥४॥सांविभातिरनुभावसंपदांभूयसीतववयर्दायतायतिः॥एतदूर्ध्व

गुरुभारभारतंवर्धमेघममवर्ततेवशे॥५॥लब्धतंलमधिगंतु[illegible]मिक

तःकुर्वन्नुराजन्मनुरतायामम॥नृलतापुष्पगतेरवलुत्वयिआपिधर्ममयवत्सला

मया॥६॥संभतोपकरणेनानिर्मलांकर्तुमिच्छितिमभिवांछितामया॥तांसमीरणं

इवप्रतीक्षितः कृषीवलजनैःपुष्करघता ॥७॥ वीतविघ्नमनघेनभावितासन्निधे
स्तवमखेनमेधुना ॥ कोविहंतुमलमास्थितोदयेवासरश्रियमपास्तदीधितौ ॥
८॥स्वापतेयमधिगम्यधर्मतःपर्यपालयमवीवृधंचयत् ॥ तीर्थगामिकरवैविधान
तस्तज्जुषस्वजुहवानिवानले ॥९॥ पूर्वमंगजुहुधित्वमेववास्नातवत्यवभृथेतत
स्त्वयि ॥ सोमपायिनिभविष्यतेमयावांछितोत्तमवितानयाजिना ॥१०॥ किंविधेयम
नयाविधीयतांत्वत्प्रतापजितयार्थसंपदा ॥ शाधिशासकजगत्त्रयस्यमामा
श्रवोस्मिभवतःसहानुजः ॥११॥ तंवदंतमितिविष्टरश्रवाःश्रावयन्नथसम
स्तभूभृतः ॥ व्याजहारदशनांशुमंडलव्याजहासशबलंदधद्वपुः ॥१२॥ साधितावि

मा॰ लनयँमहन्महसंअतिस्वनयसंपदेवते॥ किंपरस्यसंग्णाः समुन्नतेपण्यवत्तिरपिय
चरोपितास्म॥१३॥ तत्सुरात्तिभवतिस्थितेपरेपुरः कःक्रतुंयनुजराजलक्षणां॥ उद्
तौभवतिकस्यवाभुवः श्रीवर्रहमपत्यपयोन्नतां॥१४॥ शासनैपिगुरुणांविवक्षित
१०५ तंकृत्यवत्सुपुनियुक्त कामतः॥ त्वत्प्रयोजनधनंधनंजयादन्यएषइतिमांचमाव
१०४ गाः॥१५॥ यस्तवेहसवनेनभूपतिः कर्मिकर्मकरवत्करिष्यति॥ तस्यनेष्यतिवपुः
कबंधतांवधुरेषजगतांसुदर्शनः॥१६॥ इत्युदीरितगिरंनपंत्वयिश्रेयसिस्थि
तवतिस्थिरामम॥ सर्वसंपदितिशौरिमुक्तवान्दहन्दमुदाख्यितक्रतौ॥१७॥
आननेनशासिनः कलांदधद्दर्शनेनदपतिकामविग्रहः॥ आद्भुतः संविमसे

जैलैरभ्रदं च मूर्त्तिधरमूर्त्तिरंबमी ॥ १८ ॥ तस्यां सर्वपुरस्थेरा तुल्यतां विधृतः स्वयं म
कुर्वतः क्रियां ॥ कर्तृता तदुपलंभतोऽभवद्वह्निभाजि करणं यथार्त्विजि ॥ १९ ॥ शब्दि
तामिनय शब्दमुच्चकैर्वाक्यलक्षणविदोऽनुवाक्यया ॥ याज्यया यजनधर्मिणीं त्यजन्
द्रव्यजातमपदिश्य देवतां ॥ २० ॥ सप्तभेदककरकालितस्वरं साम साम विदसंगमुद्ग
गौ ॥ तत्र संस्कृतगिरस्तु संस्मरन्पुण्यपंगपनुषमेघ्यगीयत ॥ २१ ॥ बहुदर्भमायिकां
चिदामयावीक्षितानि यजमानजायया ॥ [illegible]ण्यानादिसंस्कृतैस्तैर्हवी
षि जुहवां बभूव विरोः ॥ २२ ॥ मौञ्जसानिनादितैर्विभक्तिभिर्वर्णभिश्च निखिलानि
रागमो ॥ तत्र कर्मसु विपर्ययं मीनमन्मन्त्रगमस्तु कुशला: प्रयोगिणां ॥ २३ ॥ संशया

यद्दधतोः सरूपतां भिन्नफलयोः क्रियां प्रति॥ शब्दशासनविदः समासयोर्विग्र
मा. हं व्यवससुः स्वरोत्ते॥२४॥ लोलहेतिरसनाशतप्रभामंडलेन लसता सुसन्निधिं॥
प्राज्यभाज्यमससकद्दृषद्रुतं निर्मलीमसमलीढ पावकः॥२५॥ तत्रमंत्रपवितं ह
१०५ विः क्रतावस्त्रतो न वपुरेव केवलं॥ वर्णसंपदमतिस्फुटां दधन्नामवोज्वलमनूद्ध
विभुंजः॥२६॥ स्पर्शमुक्तमुचितं दधत्क्षितीयद्ददासक्षविरहुतं नतत्॥ गंधतोपि
जातहव्यसंभवाद्दिवि नामदत्तदौ मंत्रसां॥२७॥ उन्नमन्नसपदि धूमयन्नदिपाः
संघतां दधद्दधः कृतांबुदः॥ धूमिपायदक्षनस्यकेतनः कीर्तयन्निव दिवौक
सां क्रियां॥२८॥ निर्जिताखिलमहार्णवौषधिस्यंदसारममृतं ववल्गिरे॥ नावि

नःकथमपिडालीह्लितंकृष्यमानमनलेर्विधेहिरे॥२८॥तत्रमित्यविहितोपहलीषुप्रे
षितेषुपतिषुच्युयोषितां॥गुंफिताःसिरसिवेणयोमवनेऽफुल्लसुरपादपस्रजः॥२९॥
प्राप्नुरास्मुहवनीयमन्नयन्तेनदीर्घममरत्वमध्ययः॥३०॥तानधिकमेधितौजसो
दानवांश्चविबुधाविजघ्निरे॥३१॥नोपचारमागमनरःक्वचित्क्रियाःसर्वमंत्रसमपादि
साधनं॥अल्पशोरतपरस्परेधियःसत्रिणांनरपतेश्चसंपदः॥३२॥दक्षिणीयम
धिगम्यपंक्तिशःपंक्तिपावनमथद्विजवृजं॥दक्षिणांतुतितपतिर्व्यशिश्रणद्दृवि
णासद्दसिराजसूयकीः॥३३॥वारिपूर्वमाखिलाह्सत्क्रियालब्धस्तुद्विजधना
निबीजवत्॥भाविविभ्रतिफलंमहाद्विजदेशसूमिषुनराधियोवपत्॥३४॥

शासनसमान?

समान

106

९६

विक्रान्तं चित्रमधिविदधे भूपतिर्द्रव्यसंपन्नं द्विजगणानां प्रपूर्यते ॥ राजतं पुत्रविरौ निरेनसः आप्य

तौ पितृविमले ग्रतिग्रहे ॥ ३५ ॥ सत्वकृतकवितानतचिह्नशासनः पाकशासनः ॥ व्याशशांक

तूपनार्गावस्थितौ द्विजसात्कृतभूपसीमभुवः ॥ ३६ ॥ अद्य मे श्रुतिविरोधिविभ्रतं शास्त्र

संज्वलमवर्णसंकरे ॥ पुस्तके समर्मसोगणां मुकुर्वाच्चपर्नमस्थलोद्विजन्मनां ॥ ३७ ॥ त

त्वतीतिमनसामुपेयुषां द्रष्टुमालवनमग्रजन्मनां ॥ आतिथेयमनिवारितातिथिं कल्मा

अमगुरुः सनाश्रमत ॥ ३८ ॥ भ्रमपमाणामपियद्दुरासदं भूरिसारमुपनीयतत्स्वयं ॥ अ

ननावसरको ह्रिणो विहितस्वपरत्वमुपदीकृतं न पोषः ॥ ३९ ॥ एक एव वसु यद्ददौ

नृपो तत्समायकमलं स्वतं क्रतोः ॥ त्यागशालिनि तपः सुतेयुयुः सर्वपार्थिव

धनान्यपि हृतं ॥४०॥ प्रीतिरस्य ददतोभूत्त्याये न तत्प्रियचिकीर्षवो नृपाः ॥ स्पर्शितैर्
धिकर्मगामन्मुदं नाधिवेश्म निहितैरुपायनैः ॥४१॥ यं लघुं न्यपि लघूकृतां हितां
शिष्यभूतमशिक्षयत्स कर्मणि ॥ सस्यहं नृपतिभिर्नृपापरैर्गौरिवाण्डद शेतरां म
सो ॥४२॥ व्याघ्रकोलतुलितां कुपितैः कंपितं मुकुरनीद्यगात्मनो ॥ वाग्भिरापि
तवतामुना मतीराजकार्यविषया विभेजिरे ॥४३॥ व्यामताच्छ वसितेन चेतसा स
त्वसंपद विकारिमानसः ॥ तत्र नामृदु सोमहलसव शास्त्रवादिवपरङ्मुखोर्थिनः ॥
४४॥ नैहितार्थिनमवज्ञया मुकुर्याचितस्तु न च कालमाक्षिपत् ॥ नादितोल्पम
पनन्यकत्थत द्रतामिव मत्पि नान्वशेत सः ॥४५॥ निग्रहोपि विमुखो नमूपते

मा॰ दीनशेऽउमनसः पुरोभवत्। वर्षकस्य किमकल्पितोन्नतैः खुदस्य परिजार्यमुच्चरम्॥
४६॥ अमितस्य नगुणोसु नीधि वंनसमवेदनगुणांतरं चसः॥ दितस्य यास्य यदि प्रार्थिवो र्थि
गुणप नागुणपूर्तिनव्यजीगणात्॥ ४७॥ दर्शनानुपदमेव कमातः स्वं वनीपकजने धिगाह
107 ति॥ प्रार्थना धिरहितं तदप्यवद्धीयतामितिविचोतिसर्जने॥ ४८॥ नान्नवाप्तवसुना
१०७ र्थकाम्यतानां चिकित्सितगदेन रोगिणां॥ इकृतोपि नुमेनाभुधान चधत्यमामि
तिडुंपयुषासदः॥ ४९॥ वद्भितारमितित्रं कर्माणि न्यस्य दुष्यदमनस्य मंहसिम्म॥
सुहृतानिनिरवर्त्तयत्तदा दानसिमयजनानि भूपतिः॥ ५०॥ एकएव सुसभासुनन्व ५२
तां शेरिरित्यभिनयो वितन्वन्मीयपमंगलि [illegible] खालकूलि
[illegible]

तांगुलीयकं ॥५१॥ इत्थं मंत्रं विततत्क्रमेक्रमोवीद्धपधर्मर्मेप्पधर्मेजन्मनः ॥ अर्घदान
मंनुचोदितो वचः सम्यग्सम्पाधितं शंतनोसुतः ॥५२॥ स्वादयन्नं रसंमनेकसंस्कृतप्रा
कृतैरकृतपात्रसंकरैः ॥ भावशुद्धिविहितैर्मुदं जनैनाटकैरिवविभारमोजनैः ॥५४॥
आत्मनैवगुणदोषकोविदः किन्नवस्तकरणीयवस्तुयुयत्नपर्यापि नृगुरुत्वंयस्व
सित्वंक्रमोपमितितत्रकारणं ॥५५॥ स्नातकं गुरुं समभीष्वमं त्विजं संयुजां चसं
मेदिनीपतिं ॥ अर्घभाजइतिकीर्तयंतिषदृवैतंयुगपदागमंमस्पदः ॥५६॥ शोभयं
तिपरितः डभाविनोमंत्रपूक्तिविनिवारितापदः ॥ त्वन्मखंवंमुखंवमुवंस्वयंमुवोभं
मुजंस्वयंपरलोकजिष्णवः ॥५७॥ आभजंतिगुणिनः पपकंपपचक्रोपार्थसत्कृ

मा
108
१०८

तिमेवकविमाहमनी॥ एक एव गुणावनामां धेवाप्रजपई त्वंयमपीष्यते विधिः॥५७॥
अत्र चैषहकलौपिभातिमोत्रत्यं शेषगुणान् वंधुरं हिति॥ भपियवनरदेवसंग
मेपूर्वदैवरिपुरहेहांणांहरिः॥५८॥ मत्यमात्रमवदीधरङ्गवान्यमेमानमितदे
त्यमानवम्॥ क्लेशएषजनतातिवर्त्तिनोविधसः आतिजनंकृतस्थितेः॥५९॥
धेयमेकमपप्येष्यितं धियः स्तुत्यमुत्तमम तीतवाक्पथं॥ आमनंतियमुपा
स्यमादराद्दूरवर्त्तिनमतीवयोगिनः॥६०॥ पञ्चभूरितिसृजन्नजगद्भजः सत्वमुच्य
तइतिस्थितिंनयन् संहरन्हरइतिश्रितस्तमः सैषधामपञ्जजातित्रिभिर्गुणैः॥६१॥
सर्ववेदिनमनादिमास्थितं देहिनामनुजिघृक्षयावपुः॥ क्लेशकर्मफले

भोगवर्ज्जितंपुंविशेषंमंमुमीश्वरंविदुः॥६२॥भक्तिमंतंइहमक्तिवत्सलेतंतंतस्मरणा
रीणांकल्मषचाः॥यान्तिनिर्दहनाणांमस्यसंसृतिक्लेशनाटकाविडंवनाविधेः॥६३॥
ग्राम्यभावमपहातुमिच्छवोयाममामपिपतितेतेन॥वेतसाद्रुगमैवकंमपुनर्नविदंत्वयं
यंविशंतिविशांतिवशिनोमुमुक्षवः॥६४॥ग्राहितामजननायदेहिनांमतंतंचदधतैः
नेपरिपिने॥विभ्रतिमुवमधःसदांचंवेत्राणोप्युपरितिष्ठतेनमः॥६५॥केवलं
दधतिकर्तृवाचिनःप्रत्ययानिहनजातुकर्मणि॥धातवःसृजतिसंक्रिशास्तयं
सोपितिस्त्रविपरीतकारकः॥६६॥पूर्वमेषकिलसृष्टवानपःतासुवीर्यमनिं
वार्यमादधौ॥मकारणमभूद्धिरण्मयंब्रह्मणोसृजदसांविदंजगत्॥६७॥

मत्कुणाविवपुरापरिप्लवौसिंधुराजशयनेनिषेदुषः॥६८॥कृतःस्मसमधुकैटभौविभो
मा. र्यस्यनेंदुसुखविघ्नतांगतौ॥६९॥श्रोतमार्गसुखगामकोविदब्रह्मषट्पदगणागर्भमु
ज्ज्वलम्॥श्रीमुखेंदुसविधेपिशोभते यस्यनाभिसरसीसरोरुहम्॥६९॥सत्यवृत्त
109 मपिमायिनंजगद्वृद्धमप्युचितानिद्रमर्भकम्॥जन्मविभ्रतमजंनवंनवंयंपुराण
१०९ पुराणपुरुषंप्रचक्षते॥७०॥स्कंधधूननविसारिकेसरक्षिप्तसागरमहाप्लवामयं॥
उद्धृतामिवमहत्त्विमैस्मतस्यपुलनासिकवपुर्वसुंधराम्॥७१॥दिव्यकेसरिवपुः
सुरद्विषोनैवलब्धशममायुधैरपि॥दुर्निवारणकंदुकोमलैर्वक्षएषनिखा
पपन्नखैः॥७२॥वारिधेरिवकराग्रवीचिभिर्दिग्मतंगजमुखान्यभिघ्नतः॥यस्यचा

नावमुक्तापस्फुरन्मौक्तिकप्रकरगर्भितां दधुः ॥७३॥ दीप्तिनिर्जितविरोचनादयं गां विरोचनसुतादभीप्सतः ॥ आत्मभूरवरजो विलज्ज ओः स्वर्पतेरवरजत्वमीयिवान् ॥
७४॥ किं ग्रामिष्यति किलैष वामनो यावदित्थमहसन्न दानवाः ॥ तावदस्य नभसि
नभस्तले लंघितार्कशशिमंडलं ॥७५॥ कामलोऽस्य ददृशुर्दिवौकसो दूरमूर
मलिनीलमीयतः ॥ व्योम्नि दिक्षु पदमस्य पद्धतिः ...
तम् ॥७६॥ गच्छतोऽपि गगनाग्रमुच्चकैर्यस्य ... यस्य सांध्रिणो ॥ क्रांतवद्ध
रइवोच्चलो बलिः स्वर्गभर्तुरगमत्स्वबंधतां ॥७७॥ यस्य किंचिदपकर्तुमक्षमः का
यनिग्रहगृहीतविग्रहः ॥ कान्तवक्रसदृशाकृतिं कृती राहुरिंदुमधुनापि बा

धृतां ॥७८॥ संजगाद पवित्रिगामाडुवेपुषीरेषना शर्मीविनाशिविग्रहः ॥ स्मरलुमें जाति
मा॰ त्तसमृतिः श्रुतीद्धृतद्रूपभवदा त्रिगोत्रजः ॥७९॥ रेणुकातनयतामुपाग
110 तः शान्तितप्रबुरपत्रसंहृतिः ॥ नन्मकृरिभुजशाखमुज्झितज्ञापमर्जुनवनं
व्यधादयं ॥८०॥ एकदा परापिभावमेत्य च ध्वंसितोद्धतदशाननामपि ॥ रा
१०१ क्षसीकृतराक्षितप्रजं स्तेजसाधिकविभीषणां पुरीं ॥८१॥ निघ्नसं तु मे स्मरेश
म॰ विद्विषामर्पितः स्वयमेण्य स्वयंभुवा ॥ संजातोऽयतिपुत्रतामयं कश्यपस्य
वसुदेवरूपिणः ॥८२॥ तातमौदधि विलोडनं प्रतित्वद्दिनार्घवय सुत्सव
मसो ॥ [illegible]ः लुरैरपिसुरोघ वक्षभो वल्लवेष्टजगदे जगत्पतिः ॥८३॥

नांह्नगंधमवधूयशत्रुभिःछाययाचशमितामरस्रमम् ॥ योभिमानमिववृ
त्रविद्विषः पारिजातमुदमूलयद्दिवः ॥ ८४ ॥ यं समेत्य च ललाटलेखया बिभ्रतं
सपदि शांतविभ्रमं ॥ चंडमारुतमिव प्रदीपवच्चेदिपस्य निरवाद्धिलोचनम् ॥
८५ ॥ यः कोल्खतां वल्लवतां च बिभ्रदुच्चामुदस्याशु भुजां च गुर्वीं ॥ मुरनस्प
तोयापदि दुस्तरायां गां गोमंडलस्योद्धरणं चकार ॥ ८६ ॥ धन्योसि येस्य
हरिरेष संसद्यएवं दूरादपि क्रतुषु यज्वभिरिज्यते यः ॥ दत्वार्घमत्रभव
ते भुवनेषु यावत्संसारमंडलमवाप्नुहि साधुवादं ॥ ८७ ॥ भीष्मप्रोक्तं तदि
वचोनिशम्य स सम्यक् सम्राज्यश्रियमपविभ्रतानपणा दत्तेर्घेमहति मे

सीमन्तां पुरोपि त्रैलोक्यं मधुभिदः पदं नयेव ॥ ८७ ॥ इति श्रीमाघकृतौ शि
मा॰ शुपालवधे महाकाव्ये चतुर्दशः सर्गः ॥ ॥ ॥ अथ तत्र पांडुतनयेन स
दसि विहितं मधुद्विषः ॥ मानमसहत न चेदिपतिः परवृद्धिमत्सरि मनो हि
॥। मानिनां ॥ १ ॥ पुर एव शार्ङ्गिणि सवैरमगत्पुनरमुं तदर्चया ॥ मन्युरभजदव
११२ गाढतरः समदोषकाल इव देहिनं ज्वरः ॥ २ ॥ अप्रतितर्जयन्निव समस्तनृप
गुणमसावकंपयत् । लोलमुकुटमणिरश्मिशिखैश्शनैः प्रकंपितजगत्त्र
यं शिरः ॥ ३ ॥ आस्वेदमन्तररुषांघनघर्मविगलदुरुगंडमंडलः ॥ स्वेदजलकण
करालकरो विभिन्न इव कुंजरस्त्रिधा ॥ ४ ॥ सनिकाममघर्मितमभी

त्वामंधुववदंवंधृतराजकं:।। क्षिप्तव कुलजालविंडुवपु:प्रलयाग्निवोत्थितस्व
दिस्तकर:।।५।। त्वामम्बां क्षिप्रघटितशैलशिखरकठिनांसमंडलां।। त्वमंबु
पाहितविधृतिमसावंचिकावधनितसमस्तमंसदं:।।६।। कानवांपाद्यघाति
भिरघ्रमभितमरुच्चात्यंशंगतामां।। क्रोधमयशि।। खिशिखापटलै: परित:प
रीतमिव वाडवमंडलं।।७।। कृतसन्निधानमिव तस्यपुनरर्पिततीयचक्षुषा।।
क्रूरमंजनिकुटिलभ्रुगुरुभ्रकुटीकरोरितललाटमाननम्।।८।। स्फुरितरक्ताभाव
त्युपगम्य कृतमतिरंभुच्छयसाहसे।। द्दष्टिरंभीतिमयामिलतामवलंबते स
समयासावीमिव।। सीत्कारकुज्जलेननिजस्मरमुतरनगाश्रमकर्कशं।। त्रास

चपलचलमानजनकृतभीमनादमैयमाहतौ सुवेकैः॥१०॥इतितुरुष्केषुश्रमेनेननतनु
मा. मरुद्वाप्यविद्विषां॥याति विकृतिमपि संवृतिमल्किमुयन्निसर्गजुषमात्रहंमनः॥
११॥प्रथमंशरीरजविकारकृतंमुकुलवंधमथ्सपि॥भाविकलसफलयोगमसौ
॥१२ वचनेनकोपकुसुमंव्यचीकरत॥भ्रनयनसभामपासवरिघनरवगंभीरवागभी॥
११२ वचमंवक्ष्यतियेप्रवशादतिनिष्ठुरस्फुटतराक्षरामसौ॥१३॥दर्पपुंजःसदासिपार्थ
मुरजिततमपूजितंततां॥श्रमविलसतितेमहत्तदहोदयितंजनःखलुगुणीति
मन्यते॥१४॥यद्राज्ञिराजवदिहास्यपूजवकृतमिदंमुरद्विषि॥मामामन्मद्भुवकृ
चिस्तदयंबजतिउवलतसुनमसीशवक्रिमुं॥१५॥प्रनतांपिरंनगायमीतिज

अपवानंधर्म्मंसुबोधसमयामंवयाप्यंवालिशाः।कामंमंयं ४

गातिपरहैर्विधुष्यते॥ नियंचामंप्यस्यचहरिमंचयतत्त्वकर्मणैवविकसल्प

सत्पता॥१६॥ तवचधर्मराज इतिनामकथमिदंमपधुपद्यते॥ मोमदिनमंपि

दधत्यंचवाभशमंत्र शस्त्रमंपिमंगलंतुनाः॥१७॥ यादिगर्चनीयतमएषकि

मंपिभवतांपरथासुताः॥ शौरिरेवनिपतितिभिर्निखिलैरपमानतांर्पसमिहवत्थौपलि

तोहतबुद्धिरशाणिहितःपरित्यक्तः॥१[illegible]॥ स्वयमेवसंतननतनजयमंपिशरणमं ॥ तिंनिमंत्रि ते ४

धर्मंम[illegible]यया॥ तत्रमुररिपुरयंकृतमोयमनिघृवंदिवदसिधुषमहम॥२०॥ स्व

वनीभूतांत्वमंपरापांणामतिजडःसमुन्नतो नीचैर्निपतंतमिहयच्चपलो नि

रतःस्फुरंभवसिनिशिसुत॥२१॥ इति पञ्चमः॥ घटतेजनतत्त्वपयोगपंमर्म

मा

113

११३

णामं॥ कृत्स्नं कलयन्ननु को हामितिस्फुरं मापदां पद्मनाभ वेदिता॥ २२॥ आत्मसुरं त्वयां
न्यवधिं कोपि मधुं रिति कथं प्रतीयते॥ दंष्ट्रालितसरघं प्रथमे मधुसूदनत्वमि
ति सूदयन्मधु॥२३॥ मुचुकुंदतल्पशरणस्य यवनपतिं शातितोजसः॥ सिद्धमबल
सबलत्वमेतदेतवरोहिणीतनयसार्च यति॥ २४॥ कलयन्त्वजातमनन्ततन
कपटुपटुरैंद्रजालिकः॥ श्रीतिमनुभवासि न परामितुं वनये बहुसत्प इतिसं
प्रतीयसे॥ २५॥ धृतवान्नं चक्रमपरि चक्रभय चलितम् [illegible] देवनिजं॥ चक्रधर
इति रथांगमद्य सततं विभर्षि भुवनेषु रूढये॥ २६॥ जगतां क्रियां विरचनां पि
य कुंददधि सुतामुपायया॥ ज्ञातिजनजनितनामपदां त्वमहो श्रियःपतिरिति

प्रणतोऽस्मि ते ॥१७॥ अपि शम्भुः संयति कदाचिद् विहितपराक्रमोऽपि यतः । व्याप्तिं कथं
मापि च कर्षं पदं व्यपदिश्यसे जगति विक्रमीति ततः ॥१८॥ पृथिवीं विमर्द्य यदि
परवानिदमभ्युपगम्यवर्तत । भूमिभृदिति परिहारितम्मुदास्ततस्तु पके
मन्यपश्चाज्जने ॥१९॥ तव बन्धमिति यमिति सर्वजनस्य तिकलितोऽपि यज्ञभागा ॥ कलि
तकरतलधृताचलकः पृथिवीं तुलितम्भमकुंचसे ॥२०॥ त्वमेव शाकुनं विस्मुभ
कर्मनियतं परिपाकदारुणम् । जितमकुशलं मतिर्नरकं यशसेऽधिलोभजयः कं३
श्रुतं भुवः ॥२१॥ सकलैर्वपुः सकलदोषसमुद्रिवमिदं गुरोस्तव । त्यक्तमपगुणा
गुणान्वितयत्यजनश्रयासमुपयासि किमुधा ॥२२॥ त्वयि पूजनं जगति जाल्म

तले ४

कृतंमिदंमपाकृतेगुलैः॥तासकरमंघरतेंनितांशिरसीवंकंकतांमपोण्मूर्द्धिजे॥
मा· ३३॥मत्तोविद्धिषांमिवंयदिस्यमंजनिमिषतांपप्यासुतैः॥अस्यवनमुनइवां
114 पचतिःपरिभावएषभवतांभुवांधिपाः॥३४॥अवधीत्तुनंगामइवेषंयदिहत
वषोंवषंनंतु॥स्पर्शमंशुच्चिवपुरकृतिं[redacted]प्रतिमानसांतिंनितरांनपो
११४ चिता॥३५॥यदिनांगनेतिमतिरिस्यम्कुरंजनिपूतनांघ्नति॥स्तन्यमंघ
णामनसःपिवतःकिल्धर्मतांभवतिसांजननंपि॥३६॥शकटवुदासत
स्मंगाधरणिाधरधारणादिकम्॥कर्मयंदमंकरोत्तरलः॥स्थिरचेतसांक
इवतंनविस्मयंः॥३७॥अयंमुग्रसेनतनयस्पनपम्पुरंपरःपमनवंन॥

स्वामिवंधर्मसुकरंपुरुषैः कुतोस्मयत्परमंमेतदद्भुतम्॥३९॥इतिवाचमुच्च
तमुदीर्यसंपदिसस्ववेणुदारिणा॥सोढरिपुवलमदोसंहननःसंजगामसद्
त्र करतालमुच्चकैः॥३५०॥नतुसर्वएवंसमवेदरूपकमपिगुणामितिप्रजल्पतां॥
[redacted]कु[redacted]रुनरेंद्रकोगुणाः॥४०॥नमहानयंनचविभ
र्निर्गुणास्समतयाप्रधानतां॥स्वरूपकंप्रययतिचिरायपप्रागजनतांजगात्य
नभिमानतांदधत्॥४१॥रहितंकलाभिरकृतरसभावविदं॥द्वेषवि
रमुपदिशंतिजनाःपुरवाह्यमेननमंगतंविदधतां॥४२॥प्रतिभूयसोपिसुव
तेनंदुपचरंएषणाकृपतो॥भक्तिसुचिभिरुपचारपरैरवनेयसाद्भुमभियोगि

सर्वगुणविरहितोसौ॥५ रिहलाभि३ सं ३

मिंटीभिः ॥४३॥ व्रजतिस्वतामनु चित्तोपि समाविनयमुपासितोज्ञनैः ॥ नित्यमेवपरि
मा चितचित्ततयामसा एवंसर्वजगातं तस्यपाध्येयम् ॥४४॥ उपकारिणां निरूपकारमेन
रिमं श्रियं श्रियं ॥ साधुमितरिमं बुधं बुधं मित्यं विशेषतः ॥ ततमेषपक्षपाति ॥
115 ४५॥ उपकारिकस्पंदधतोपिवकुण्णतयाप्रधानतां ॥ कुःस्वमानिशमेयमं ।
११५ प्रवतोनपरस्यकिंचिदुपकर्तुमिच्छतीं ॥४६॥ स्वयमेकियः कुटिलमेषलप
मपिविधातुमक्षमः ॥ भोक्तुमविरतमेलज्ञतयाफलमीहतेपरिकृतस्य
कर्मणः ॥४७॥ यइमंसमाश्रयतिकश्चिदुदयविपदोनिराकुलं ॥ तस्य
भवतिजातीस्यपुनः कुतउद्भवौविकरणाच्चमीयुषः ॥४८॥ एवंतमप्य

यंमंपास्यजनंमारविलंमव्यवाप्यितैः॥ यातिंसुचिरंमतिबालतयाघटतिमेकंए
वंपरितोजलैः॥ ४८॥ सुकृतोपिसेवकजनस्यवकृदिवसाखिन्नचेतसः॥
वारि सर्वजनविस्मितनिर्विदंयंसकथैवंदर्शनमुपैतिकस्यचित्॥ ५०॥ स्वजनेस
॥ विषंनुगतेपुनियतंमनुरणावतापि॥ निःस्पृहस्यकुहृदयः स्वयनिरपेक्ष
एषसमुपैतिनिवृतिम्॥ हृणंमपरंराजसतयैवजागुर्दयदर्शितोद्यमः॥ सत्व
स्थितकृतमतिंस्तमसासहसाविनाशयतिसर्वभावतः॥ ५१॥ अभिसन्यतेयदं
भिहंतिपरितपतियश्चतप्यतेः॥ नोस्यभवतिवचनीयमिदंचपलात्मिकाश्च
कृतिरेवहाहंषी॥ ५२॥ अतिसत्वयुक्तइतिपुंभिरयंमितिप्रायच्छनवाप्यते॥

मा॰ स्वस्वमतिभिर्भेयचाँवगतेसमुपेतिनोल्पमपिसत्वसंकरं॥५४॥प्रलयेपिवस्परमस्ता
तोपिनियतेमिह्मनिःस्वखगुणोन्नायंतितादपिसदोषमदःस्वरूचैवपश्यतिग्य
ोन्नद्विमद्वयं॥५५॥द्वितिपीठमेभेसिनिमग्नमुदस्तरतयः परः पुमान्॥१५
116 ११६ किलसइतिकेरवुधैरभिधीयमानमपितत्प्रतीयते॥५६॥ध्यानरासेह्म्मार्तैरयमे
वादितिस्तत्पदारयनवे॥ आप्तजनवचनमेतदपिप्रतिपन्नमोपितिजनो
यमर्हति॥५७॥व्यपलायनुमर्पिमानमुचितमववलंव्यनीचतां॥स्वार्थे
करा॥ [redacted] पदुरेषपुरावलेनापरेणामहसंप्रयुज्यते॥५८॥क्रमतेनभोत्तमस
येवचिरस्त्वयतिविश्वकरूपतां॥सर्वमेतिशायगतंकुरुतेस्फुटमिद्रजा

लमिदंमेघमायया॥५९॥किलरावणारिरयमेवकिमिदमियंदेवकष्ट
ते॥सत्वमधिवलमधिपुतियत्रदपोघमेघइतिध्वस्तसुव्रतो॥६०॥चलते
ऽपाद्युगलेनगुरुशाकटमीषदस्पृशत॥देवकलितमपवोदलसद्धलि
तोरुभांडचयमात्मनैवतत॥६१॥स्खवतामुनास्तनयुगेनजनितजननी
जनादरा॥स्त्रीतिसद्यमविधायमन्नास्त्वदकारिसाधुयदघानिपूतना॥६२॥
अभिवकनकवपुषमिवैषकृतधरणीपरि[illegible]तृणावर्त॥वाढमिदमपिनवा
लकृतंननुदेवताविधिरयंविजृंभते॥६३॥विलसन्ननेविजनएवमहति
दधिकेषुगोपतां॥नामजातिमधुसूदनइत्यगमस्तेनमधुनामसीय

सा॥ ८४॥ अविमथ्यगोवधस्सुधामघमयममभीमरक्षः पां॥रियमुपगुप्तमपोढमंदं
भा॰ सैाकिल॥ ८५ इति ग्रमार्क्षितल॥ ८५॥ मुखकंदरांतरगतोपिविकटदशनेनके
शिना॥ नास्यसपदियदरबादिमुजस्तदहोतिराम्यिमहजवैमकृता॥ ८६॥ यदु
117 दस्यवाङमपमेकमसृता गिरिमच्युतंनतल॥ भूरिसलिलमविषास्य भियं
१७ जलदेविमुंचतिगवांसभागपत॥ ८७॥ किमिवात्रचित्रमयमल्पमचलमल
कल्पितंयदि॥ आशनिरिवलमरिवलोपिजगत्युदरंगतेवकमुजोस्यनव्यथा॥
८८॥ अमुनाकरेणपष्टुदंतमुसलमुदरवानिदंतिनः॥ तेनयदबाधिसएवपु
नवलमालिनांकवत्रविस्मयः॥ ८९॥ शिष्युरेवशिक्षितनियुद्धकरण

मकृतक्रियः स्वयं॥ मल्लमल्लघु वल्गिनां सततं न्यवधीद्यदेष तदद्भुतकारितम्॥७०॥
यद्युद्धपमानमपिसंतमुपहितसुरौघसाध्वसं॥ कं समभियममयमम्य भवत्समुदी
ज्जेनेन तदपि जपास्पते॥७१॥ इति निंदितुं कृतधियापि वचनममुनाप्यदादृढं॥ स्तो
तुमनिशमुचितस्य परैः स्तुतिरेव सा मधुनिघातिनो भवत्॥७२॥ यदुवाच दुष्टमिति
रेवपरिविवदिषुर्मुरद्विषं॥ धर्षमपि सदसि चेदिपते र्वदतोपराधगणनामगा
द्वचः॥७३॥ कटुनापि चैद्यवचनेन न विकृतिमगान्मनो माधवः॥ सत्यनियतवचनं
वचसा सुजनं जनाः स्खलयितुं क ईशते॥७४॥ न च तं तदेति शपमानमपि प्र
उनृपाः प्रभुं चुक्रुधुः॥ शौरिसमयनिगडीतधियः प्रभुचित्तमेव हि जनोनुव

नैतौ॥७५॥ विहितागसो मुकुरस्वलं धत्स्व निजवचनदामसंयतः॥ तस्य कीर्ति प्रद्युतितं सत्य
मा· मंमनसा स्मरामि कृदंपराधर्मच्युतः॥७६॥ स्मरति वर्त्मतस्य न समस्तमपकृत
मिपायं विहितं॥ स्मरतेमधुघातगुणास्मरणाः परवो न दोषमखिलं खलु
॥४ त्तमाः॥७७॥ न पतावं विधिद्विपपतिवैरिदिं मया सुरसरित्सुतो वचास्तोत्स्वलयति
१८ मुवंमरुतिल्लुभितस्य नादमनुकुर्वदंबुधौ॥७८॥ अपगोरणं परिवादमप
रिगालं त्वमंमात्मनः॥ याच्यसुरारिपुतिरस्करणात्प्रत्युभितं सर्वाचमितिजा
ह्नवीसुतः॥७९॥ विहितं मयाघमसदसीदं ममपमर्षितमच्युतार्चने॥ यस्य
नम्रपतल्लसंचा पंमर्षचरणाः कृतशिरसि सर्वमत्स्तवंम्त्वा॥८०॥ इति भीष्म

भाषितवचोर्थमपि धातवतामिव दृशागातं ल्लोभमैनामदंतिमात्रमर्थोत्सिश्उपा
लपद्मायत्स्विवीभ्रतांगणः ॥८१॥ शितितारकाकुमितताम्रनयनंमरुणीकृतं
रुषा ॥ बाणावदनमुदद्वीपिभिर्यज्ञातः सकीलमिव सूर्यमंडलं ॥८२॥ अनिशं
तैवैरदसनेनविरहितवतीतराद्भुतां ॥ कोपमाहपभिहतेनभ्रशंनरकात्मजानं
तस्तोवंजज्वले ॥८२॥ अभिधितस्ततः [illegible] किमपिराकुवदनविकृतंव्या
भाषतं ॥ ग्रस्तशशधरमिवोत्पलस्तत्सितदंतपंक्तिमुखमुत्तमौजसः ॥८३॥
अविदारितारुणातरोग्रनयनंकुसुमोज्ज्वलः स्फुरद्रौ ॥ प्रातरेहिमकरता
म्रतनुर्विद्युविद्रुमोपरड्वाभवधुम्रः ॥८४॥ कुपिताकृतिंमुखमेभवंहसि

मा॰
११९
११९

तमसनैरसहचयन्तं॥ कुद्धमेशनिर्दलिताद्रितटध्वनिदंतवक्रमरिचक्रभीषणं॥
८५॥ अतिघः कुतोपि समुपेत्य नरपतिगणां समाश्रयत्॥ जामिहरणाजनि
तानुशयः समुदाचचार निज एव रुक्मिणः॥८६॥ चरणेनहंतिसुबलं
सपिपिलितनमस्रीधुर्वं घनायैः॥ तीरतरलजलराशिजलामिवमुग्नम्भो
णिफणामण्डलां भुवं॥८७॥ रुषितेमुराजसुतपांपिरपचरणपाणिपदजया
चित्तकलितकलहागमनोमुदमाकुतिः सुहृदिवोधिकां दधौ॥८८॥ ...
रुकोपरुद्रपदमौपदर्शितयवनस्परोद्रतं॥ व्याप्तमंशितेमिवसर्वजग
द्विकरालमांसपकं हरैविबद्धतं॥८९॥ विदितोरुवाकृपारिघिणां संरभ

नि

स्पर्धं विधित्सतां ॥ कुलं भविलन नृपतीन् वसुना वसनै विलं विनिर्जि वीचसन्त
लीं ॥ ८ ॥ इति तं चंदौ विकृतरूपं भजद् विभिन्न चेतसां ॥ मा स्वर्वालं मिवं
यं करतां हरि वो [illegible] धिसत्वं मं भिराज मंडलं ॥ ८९ ॥ रमसाडुं दस्पुर
पयं पुद्वं मंत्रु चित मिर्यै भिलाषुका: मंद्र मुकुट किरण छलित स्फटिकां
शुव: सदसि मेदिनीभृतः ॥ ९० ॥ स्फुरमाणनेत्र कुसुमोच्छ दलमम्मतम्भस्य
क्रि३ वं [illegible] ये: ॥ घन पत्रु भुजलतं [illegible] चालितं द्रुतवात पातवन विभ्रमं सद ॥
९१ ॥ आललरसं [illegible] मं सततं ॥ णाप कुरुपतिं भजीगणन्न वं ॥ मानवुलितभुव
नत्रितव्यां सरितः सुतादविभयुर्नभ्रमं तं ॥ ९२ ॥ गुरुं निम्ब सत्रं पविलं ॥

लसद्वक्षवपुर्वै चाविषं॥ कीर्णाद्दशनाक्किरणानिकणाः फाणावामिं वेति विसस
मा· र्जं चेद्दिपः॥ ७॥ किमेहोनिपाः समं मीभिरूपपतिम्कुतैर्न पंचमिः॥ विधमे
१२० भिस्ततमुजिष्यमं मुं सहचानियाः स्थविरराजकन्यया॥ ८॥ अपवांध्रुमि
वांवलुसयंमगणितमरुद्गणौजसः॥ वाक्तुं किंचदिदंमयं नमंधेममके
१२· वलसंमुखं मीक्षितुं क्षमे॥ ९॥ विद्धुं यमं नमंमेषावपरिषदिनदी
डाधमर्जा॥ पातुं निमके मधि युद्धं मसौ वचनेन किंभवति सा ध्रुसा ध्रुवं॥
१०॥ अचिरान्मयासहगतस्य समरमुरगारिलक्ष्मणाः॥ तीक्ष्णा विशिखमु
खपीतमेस्य कंपततताग्रणेः पिबतु सार्द्धंमुर्वरा॥ ११॥ अभिधायकस्त

पतिर्हर्षमगमदितिप्रयाप्सुतोपितांबाल्यमेनतनयंपरांसंततः सससांवकार्पित्रि
रियायसंसदः ॥१२॥ गतसमागताप्कण्ठयाचकथमपिनिसर्गदाक्षिण्यात्
सांगति स्मितमनसो जननीस्वसुरात्मजायपुनर्नपाडवा ॥१३॥ चलि
तंततोनिभिन्हितेक्षमवनिपतियन्नमपितः ॥ तत्पामथपयुमिवान्वयु
दिमद्योपमन्नुमेवनीयवसन्नवः ॥१४॥ विशिरव्यातराणर्पितिपण्णा तस्यादि
जवनैः सवाजिभिः ॥ द्रष्टुमत्तुद्धुरमसपातितावनितांश्चकारनसकाम
चेतसः ॥१५॥ सपाणिपीडितांपरिजनेनकिमिदमितिजल्पतामिष्वः ॥ प्राप्य
शिविरमविषाकिमनाः समनीनहृद्धृतमनीकिनीमसौ ॥१६॥ त्वरमा

गणेशांशविकसद्वीरकटकस्वनाभिपूरितः॥ शैलकटकतटभिन्नरवः प्रणनादसा
मा· मलनिकोशस्य वारिजः॥१७॥ जगदन्तकालसम्भवतस्थिषदविषमेरितारवो॥
धीरनिजरवविलीनगुरुप्रतिशब्दमेषपंसणाकयमांविद्धो॥१८॥ सहसा सम
१२१ भ्रमभविलोलसकलजनता समाकुलं॥ ध्यानमेमयबदंप्रतत्यरितश्च्युति
१२१ तांडुमंडलनमस्तललोपमर्मा॥१९॥ दधतो भयानकतरत्वमुंपगतवतः
समानतां घनपटलपिच्छितस्य गिरेः समवर्मियन्स्पवदि मेदिनीभृतः॥
२०॥ परिमोपि हि॥ परिजनेन कंपमपि चिराडुपकृतम्॥ वर्मकरतल
युगेन महत्तेन चूर्णोपि यं नीयपदुं घापरः॥२१॥ रणसंपदोदयविकाशि

वलकलकलाकुलीकृते ॥ शारिमशाकदाधिरोपयितुं द्विरदेमदच्युतिजनः
कर्पंचनं ॥ ११२ ॥ परितश्चद्योतमुखरवनविलसद्दाहिमांसुमंडलातेनुर
तनुवपुषः पश्चिमीस्फुरल्लक्ष्यतेजसः द्वात्मजाः श्रियः ॥ ११३ ॥ अधिमंड
लोच्छ्वतपरागघनवलयमध्यवर्त्तिनः । चतुरःशशनयद्वोष्टनकैर्गुरुनि
स्वनबद्धपितजन्तवोरयाः ॥ ११४ ॥ दधतः शशांकितशशांककरविलस
दुरस्थदंवपुः । चतुरःपासरत्पुरंध्रिजनैरयपार्श्वसिद्धिस्वरकंमहीभृ
तं ॥ ११५ ॥ दयितांयसासवमुदस्तमंपतद्वहसादिनः करालं ॥ कांस्य
मुपलितस्तराजपतद्भ्रमरौघभरः पुराजयाचितः ॥ ११६ ॥ मशमंगस

मा· दंसणान्तम्मंविशददृशः कपोलयोः ॥ वाक्यमंसलमंपासामदं विद्धुस्त्वत्रीय
गुणांमात्मनांम्मुच ॥११७॥ सुदृशः शामीकगमनाय युवभिः स्वसंवभक्षिरे
122 शोकपिहितगलरुद्धगिरस्त्वरमा[illegible]गता श्रुजलकेवलोत्तराः ॥११७॥ वि
पुलाचलस्थलघनेनजितामिवुभिरंगनाः श्रियै ॥ पीनकुचतटनिपीड
१२२ दलद्धरवारवाणमुरसालिलिंगिरे ॥११८॥ नमुमो चलोचनजलानि दयि
तजायमंगलैकिरीयातमवनिमवसन्नमुजान्मालिद्धिवुंदवलयांवि
लासिनी ॥११९॥ अविवत्सतः प्रियतमस्यनिगडमिव चक्षुरहिपत ॥ नी
लनलिनदलदामरुचि [illegible] ॥ प्रतिपाद्युगमम्मचिरो

नसुंदरी॥१२१॥व्रजतः क्व तात व्रजसीति परिचयगतार्थमस्फुटम्॥धैर्यमीय
नमुद्रितं प्रियशुनाजननीनिभर्त्सनविवृद्धमन्युना॥१२२॥ शठनाकलो
कललनाभिरश्वितरसं रिरंससा॥ तेन वहसि मुदस्मितं प्रवद कुमारागिणांदम
णामीर्ष्ययापरा॥१२३॥ध्रियमाणमप्यगलदश्रु चलति दयिते नतभ्रुवः॥
स्निग्धमकृतकरसं दधतामिदमेव युक्तमतिमुग्धचेतसां॥१२४॥ सहक
ज्जलेन विकिराजनयनकमलांबुसंततिः॥ गंडफलकं प्रमितः स्तनोपदवी
वेशाकमयकृत्तवर्त्मनः॥१२५॥दातामात्ररोधि चलितेन कतिपयपदं
नतभ्रुवः॥ हस्तभुजयुगलद्वलस्वनितं प्रतिस्फुटमिवांघ्रिसुस्तवे॥१२६॥

क२

अनुवर्त्मवल्लभतमस्यविगालदमलायतांशुका॥ भिनामासिरभसेनयवावि
मा· रराजकांचनसमंमसेल्लिकया॥१२७॥ समरोन्मुखपगतोऽपितदनुमसोमाल
तैकधीः॥ दीनपरिजनकृतश्रुतुलोनभरीजनः। स्थिरमनाविचलकांचो॥१२
123 विदुषीवदर्शनममुष्ययुवतिरतिदुर्लभंपुनः॥ यातमनिमिषिमवक्षमनाःप
१२३ तिमीलितेसमक्षणामाहशः पप्तः॥१२९॥ संघलुपेयांकुशलीपुनर्युधःस्तनस स
मार्शीतितिभर्तुरीमिता॥ सघः असह्यविच्छितयनेनतयोः अल्पाचचन्द्रेगलता
भटास्त्रियः॥१३॥ काचिल्कौर्णरजोभिर्विमनुविदधुर्मदवक्त्रकोडुलल्मी
निःश्रीकाः काश्चिद्दत्तर्दिशद्रुवदाभिरधात्समुज्ज्वलसत्वा॥ प्रेमुर्वान्यो

साम२

रवान्या: प्रतिपदमपराभूमि वल्कमपभीयु: स्वस्थाने प्रार्थ्यवानामशिवमितिपुरो
भाविनार्थै: शशंसु:॥१२१॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये माघकृतौ व
स्त्रविंदाभिषस्तुतिवर्णनो नाम पंचदश: सर्ग:॥ ॥दमघोषसुतेन कश्चन
प्रतिशिष्ट: प्रतिभानवानथ। उपगम्य हरिं सदस्यदः स्फुटभिन्नार्थमुदार
मुच्चकै:॥१॥ अभिधाय तदा तदप्रियं शिशुपालोनुशयं परं गत:॥ भवतोभि
मना: समीहते सरुष: कर्तुमुपेत्य माननां॥२॥ विपुलेन निपीड्य निर्दयं मुद
मायातु नितान्तमुन्मना:॥ प्रचुराधिगतांगनिर्वृतिं परितस्त्वां खलु विग्रहेण
स:॥३॥ प्रणत: शिरसा करिष्यते सकलैरस्य समं नराधिपै:॥ तव शासनम

मा॰ मांम्भुभूपतिः परवानघ पततस्त्वयेवसः ॥ ४ ॥ अघिवक्रिप तं गतिश्च सोनियत त्वात
समर्थकर्मणा ॥ तव सर्वविधेयवर्त्तिनः अणोतिं विभ्रान्ति केनभूरम्रतः ॥ ५ ॥ जनतां
१२५ भयस्तन्नयधीः परैः परिरम्भणा भवलंवसेयत ॥ तवकत्तगुणालतोनरैरसमानस्यद
धत्मगाणपतां ॥ ६ ॥ अहितादनपत्रपत्रसन्नतिमाम्पोकितभीरनास्तिकश्चाविन
१२४ यापाहितस्त्वयाकृतसद्गुणान्योगुणावानविस्मयं ॥ ७ ॥ कृतगोपवधूरतेर्धुताव
घमुग्नेनरकोपिसंप्रति ॥ प्रतिपत्तिरधः कृतेनसो जनताभिस्तव साधुवर्ण्यते ॥ ८ ॥
विहितापचितिर्महीभुजां द्विषितां माहितसाध्वसो वलेः ॥ भवमानुचरस्त्वमु
च्चकैर्महतामप्युपरिस्त्तमाम्रतां ॥ ९ ॥ घनजालनिभैर्दुरासदाः परितोनागकदं

ल३

वकैस्तव। नगरेषु भवंतु वीथयः परिकीर्णा वनजैर्मृगादिभिः॥१०॥ संकलापि
हितसंधयोरुषो नियतव्यापदवर्द्धितोदयः॥ रिपुरुन्नतधीरचेतसः सततं
व्याधिरनीतिरस्तु ते॥११॥ विकचोत्पलचारुलोचनः स्तव चैद्यच्छन घटाम्मुप
पुष्पः॥ यदुपुंगवबंधुगौरवाद्भिपातात्सुरैनवासवः॥१२॥ चलितानक
दुंदुभिपुरः सबलस्त्वं सह सारणेन तं॥ सामितोरभसादुपागतं समरायः प्रत्य
ति पतुमर्हसि॥१३॥ समरेषु रिपून्विलिघ्नता शिशुपालेन समेत्य संप्रति
सुचिरं सह सर्वसात्वतैर्भव विश्वस्तविलासिनीजनः॥१४॥ विजितक्रोधमी
हतांमैसोमहतां त्वम्मानितं मदीभतां॥ असकृज्जितमेयतं पुरो मुदितः॥१५

मा· मदं महीपतिः॥१५॥इति ओषमेवचस्थितेद्विषः अभिधीमांममभिधाय सात्वकिः॥
वदति स्म वचोभिनिदितः चलितैकनकुंडलाननः॥१६॥मधुरं बहिरंतररप्रि
1.25 यं कृतिना वाग्विवचस्तथा त्वया॥सकलार्थतया विभाव्यते प्रियमंतर्बहिरप्रि
यं च यत्॥१७॥अतिकोमलमेकतोन्यतः सरसांभोरुहवृंतकर्कशं॥वदति
१२५ स्फुटमेकमेव ते वचनं शाक्रपलाशपादपतां॥१८॥अकलंकमृदुनामजल्पतः
परुषं सूचयतांघ्र मितरा॥शकुनादिव मार्गवर्तिभिः पुरुषाद्उद्विजितव्यमी
दृशः॥१९॥हरिमर्चितवान्महीपतिर्यदि राज्ञस्तव कोत्र मत्सरः॥नास
नाय समीरमपस्य सम्मुकस्तनत्यपशिरस्य समपतितो॥२०॥सुकुमारमहोल

मध्यमः =

धीयसां हृदयं तं कृतमप्रियं यतः ॥ सह सैव समुत्क्षिरं त्यज्ये जरस्यं तत्येवं हितम्य
नीकृताः ॥२१॥ उपकारपरः स्वभावतः सततं सर्वजनस्य सज्जनः ॥ असत
ामनिशं तथाप्यहो गुरुहृद्रोगकरी तदुन्नतिः ॥ २२ ॥ परितप्यत एव नोत्तमः प
रितप्तोऽप्यपरः सुसंवृतः ॥ परवृद्धिभिराहितव्यथः स्फुटनिर्भिन्नदुराश
योऽधमः ॥२३॥ अनिराकृततापसंपदं फलहीनां सुमनोभिरुज्झितां ॥ ख
लतां खलतामिवासतीं प्रतिपद्येत कथं बुधो जनः ॥२४॥ प्रतिवाचमद
दत्त केशवः शपमानाय न चेदिभूभुजे ॥ अनुहुंकुरुते घनध्वनिं न हि गो
मायुरुतानि केसरी ॥२५॥ जितरोषरया महाधियः सपदि क्रोधजितो

जितेन

माः लघुर्जनैर्विहितस्य कुमितैर्मितिमद्भिः सह का विरोधिता ॥२६॥ वचनैरसतां म

हीयसो न खलु व्येति गुरुत्वमुद्धतैः ॥ किमपैति रजोभिरौर्वरैरवकीर्णस्य मणे

र्महार्घता ॥२७॥ परितोषयिता न कश्चन स्वगतो यस्य गुणोस्ति देहिनः ॥ परदो

126 षकथाभिरल्पकः स्वजनं तोषयितुं किलेच्छति ॥२८॥ सहजान्धदृशः स्वदुर्ण

१२६ ये परदोषेक्षणदिव्यचक्षुषः ॥ स्वगुणोच्चगिरो मुनिव्रताः परवर्णग्रह

णेष्वसाधवः ॥२९॥ प्रकटान्यपि नैपुणं महत्परवाच्यानि चिराय गो

पितुं ॥ विवरीतुमथात्मनो गुणान्भृशमाकौशलमार्यचेतसां ॥३०॥

किमिवाखिललोककीर्तितं कथयत्यात्मगुणं महामनाः ॥ वदि

वक्ता

७ सर्गः

तानलंघीयसोऽपरंस्वगुणैस्तेनैव दत्तं सौख्यं ॥३१॥ विसर्जनं त्वविकारिणः
परेविषमाशी [redacted] विषं नराङ्कुधीं दधतोऽन्तरं सारक्षपतो ध्यानिस
नः परमाईवांपरे ॥३१॥ नवकल्पिर्भिमिन्ध्वतो द्विर्त्तु विधिनाऽयनस्वैचे म
यिभूपतिः ॥ कुतमेतुर्मलापयिष्यन्तेसदृशंतस्यैव विधातुमुत्तरं ॥३३॥
समनद्धकिमेताभूपतिर्यदि संधित्सुरसौ महामुनः ॥ हरीरंकमणेन
स्मिन्तिं किल विश्रुतं प्रियेत्यसंभवः ॥३४॥ मरुतस्तरसा विलंघन्निजद
र्पणकुधीर्विनयपतिः ॥ कुरुतेनांवनुत्ववक्ष्यया शलभानिं घ्नन्निम्विद्धद
धितिः ॥३५॥ यदपूरि पुर्वांमलीभुजानमुखेन स्वयमागमांशतां च्यर्थ

मा· संप्रति पर्युपस्थितं रसोद्धृतमुखेन शार्ङ्गिणः ॥३६॥ यदनर्गलगोपुराननं
त्वमितो वहासि किंचिदप्रिये ॥ विवरिष्यति तच्चिरस्य नं समयो द्वीहा ॥
रहितानां (?)धी ॥३७॥ निशम्य तदूर्जिताशिनेर्वचनं [illegible]र नाशु [illegible] रेर
सो ॥ पुनरुक्तिता [illegible] सं द्विषामभिधत्ते स्म वचो वचोहरः ॥३८॥ विविनक्ति
न बुद्धिदुर्विधः स्वयमेव स्वहितं पृथग्जनः ॥ यदुदीरितमप्यदः परैर्न
१२७ विजानाति तदद्भुतं महत् ॥३९॥ विदुरेष्यदपायमात्मना परतः श्र
द्दधते ऽपरे बुधाः ॥ न परोपहितं न च स्वतः प्रमिमीते ऽनुभवादृते ऽल्प
धीः ॥४०॥ कुशलं खलु तुभ्यमेव तद्वचनं कृष्ण यदभ्यधामहं ॥ उप

सदा दुर्बेश
श्रीतिरदेव
तुभवादृज्ञानी
नेनइष्टं स्वतः
परतो वा

पेशपरः परेष्वपि स्वविनाशाभिमुखेषु साधवः ॥ ४१ ॥ उभयं युगपन्मम
योचितं त्वरणाप्नोत्वमप्येतरक्षमि ॥ ज्ञविभज्यपपप्यङ्क्तनीषयासगुणांय
त्किलतत्करिष्यसे ॥ ४२ ॥ अपवर्गिणि विध्वि बुद्धिषु व्रजति व्यर्थकतां
सुभाषितैः ॥ रविविरागिषु शीतकरोऽपि विषैः करजालं कमलाकरेष्विव ॥ ४३ ॥
अनपेक्ष्य गुणागुणौ जनः स्वरुचिं निश्चयतोऽनुधावति । अपहाय महीशमर्
चिषं स दधीति वान्ननु भीमप पूर्वजः ॥ ४४ ॥ त्वयि भक्तिमतां नमस्कृतः कुरुराज्यं गुरुरे
वेचयिषः ॥ प्रियमांसमृगाधिपोज्झितः किमवद्यः करिकुंभजो मणिः ॥ ४५ ॥ कि
यतेष्व वलः स्वलू खकैर्ध विलैरैवसिततमैरघः ॥ शिरसो हामेंदु शंकरः सुखासिधो

स्वयं छिराऽनम
स्मालेननतलु
जीतः

हमैः धवल:

प्र॰

१४८

१२८

मधुशत्रुरंघ्रियुगलं ॥४८॥ अबुधैः कृतमानसैर्विविधैस्तवपार्थैःकृतं एवं यो भवता ॥ स
त्वसि स्तवगेषु पापसितं न स्थिरं युंजा फलमेति सोऽभवतां ॥४९॥ अपराधशतक्षमं नृपः
त्वया यो तिभवंतमेकया ॥ कृतवत्यपि भीष्मकात्मजां त्वयि पिद्धे चैमसम
र्थ एव यल ॥५०॥ कृकृभिः प्रतिपादितां वधूमयस्त्वत्यस्वजनस्य भूपतेः ॥
जनकौ सिजनर्द्दिनस्फुरं हृतधर्मार्थतवामनोऽभवः ॥५१॥ अभिकृपितत्व
पसंपदस्तमसो वान्यमतद्भवदेव वैः ॥ तवसर्वगतस्य संप्रति त्विति वैः द्वि
रं भीषुमानिनं ॥५२॥ चतुभितस्यमस्त्री भवतां स्तव यिप्रशमाय गोमनं चरणा मम ॥
प्रलयान्निवासितस्य वारिधैः परिवाहो जगतः करोति किं ॥५३॥ अस्ति

अधुनात्वंमाधवानेहमोंकास्थितुंमहीभृता॥ नेच्छेषुमहोजासः कलादर्पकुर्व
तिमलिम्लुचाइव॥ परातादृग्यंसमुपेतिभूपतिः पथसंपूर्वंनिवारितः॥
अविलोवितमैर्द्धिबेतसंसत्त्वरूवन्माधवमासमभजष्या॥ ५५॥ परियातिसैको
वलोपिशम्भुनितितन्नामपिमास्मैविष्णुली॥ तरुणान्योपिरचतिहमीसश
कथन दूतघस
रणपशरणागतान्देहिष॥ ५६॥ नविदधुरैपंकमैंश्रियैमहतः स्वार्थपराः
दूत: परेकथंभजतेकुपितोप्पुदारधीरनुनीतिंनंतमान्नकेनच॥ हितमैश्रिय
मिक्तसिकृतंयदिसंधतत्वपुरांविनशप्पसि॥ व्यन्ततैरपतुच्छसिश्रियैर्जीप
ताज्जीवमवाचनीश्वरः॥ ५७॥ इतिपदाजिदंय्यसेशयंत्विपुपालिनमवा

मा॰ निर्जित्य तौ गमसतें [redacted] हितमोपसमुद्रनि

कि॰2 तुरां क्रमेण स्वपतिं निन्ये ॥५७॥ अथ चिराद्धितमीनकेतनो विलासदक्षितागौ इत्ति॰

नमस्कृतः ॥ क्षितिपः स्वपितोद्धृतां धकोसलश्रियं स विंडवयिष्यपत्तिं ॥५८॥

129 निरुतो नमद्युद्धकुंजराद्धृतो महीरिपयशः क्रमार्जितो ॥ न विभ्रतिर्दशतो हरेरयिं द्विति

१२९ पः कोगणानसौ स्वदक्षितेषु ॥ न तं तद्भुतं मस्य सपनमुरवं युधि पश्चतिर्भियानप्रा

त्वं ॥ प्रवृतां मनु पूर्वमीहते वदनं सोपि न जातु विक्रमी ॥६०॥ प्रतनूकृतासित

चिरघशालिः शरदं प्राप्य विवर्धिता युधा ॥ दधतैरिभिर्रसपत्नुल्यतांयदितां

सारभृतः पयोमुचः ॥६१॥ मालिनेरशोबेराभिर्मुकुंद्धिपतांसांत्वितौमानाः

समर

क्रमिः॥ नृपमौलिमरीचिवर्णकैरपि यस्यांघ्रियुगं विलिप्यते॥६२॥ समर
पणिकाम कर्कशं हृदा मां कृपामुपैति यस्य च॥ धनुषां मम मुक्तिविद्विषं कुलमा
शंकितभंगमानतिं॥६३॥ तुलितां मम भूभृदूर्जनः कलमेव कुलं विरोधि
नां॥ कतिभिः कृतहव्यविभ्रमाः सुजनैर्भुजगैः प्रचायिरे॥६४॥ दधतो सुलभं
यागमां तनुभेः कृतरतां मम मानुषी॥ भुवि संभ्रतमेव तांतिकृतां सहृदा परिस्पर्शसुरैरसर
तयः॥६५॥ अतिविस्मयनीयकर्मकैः तोन्नृपतेः पर्यविरोधिचेष्टितौ॥ यदि
भृत्यनयोनयत्पथं सार्वहितानां कुलमहायं हि मयं॥६६॥ चलितोपि किं विधं संपदो
मकरवारनिरूढवर्त्मनः॥ अतरत्स भुजौजसा मुकुंदेन्दैः सागरसागरानसौ॥
६७॥ न चिकीर्षति यः समयेष्ठतो नृपतिः सचरणौपकृतिं सरैः॥ चयानकुरुते

मा॰

चक्रेसेनाश स्वच

130

१९२

तस्मयं स्वर्मे सावेवतद्दीपम्हर्द्धि मिं ॥ १८ ॥ स्वभुजद्वयकेवलायुधं स्वकरोमामैप

त्तायवासिनी ॥ बभूकृशं सहपंशत्रायदेति नीतांस्वतुद्दैत्यमगाद्दांरुवं ॥ १९ ॥ छ

विचालितचानुवक्रयोरनु मायाडुरुयहृदयोः क्रिया ॥ युवयोरपि देवभिद्य

तेयदुपेंप्रक्षनीती द्रएवसः ॥ २० ॥ भतमतिरहीनमेगामभाकविपुलतानिक

पुरौपिविघ्नसंरूचिंभिंदु [illegible] लेकरीतपंडः परिपूर्णोदुरुचिः महीपतिः ॥ २१ ॥

नयतिद्रुतमुद्धतिश्रितं प्रसमं गामें भगम्प्रोदयः ॥ गामयतावनीतलस्फुर

दुजशारवामतमन्यमुन्नीति ॥ २२ ॥ स्वपित्राम्य चरेद्यं प्रतराजनयन्मंडल

मदमंन्नतः ॥ [illegible] वनतिलतसंहतिः स्वाणादपिम्लानिमहां

स्तोमं कुर्व नः

वाद्न
तिकस्यचित्॥७३॥घनपत्रभृतोऽनुगामिनःसरसाँकृष्णकरोतिकोऽध्वनांह
कर्मण्यपरेअतिष्ठितंप्रतिकूलंनितरांनिरस्यति॥७४॥इतिपरइवोदकस्यं
यःसरितांआवाप्यवल्लटकुमैः॥क्वचनापिमलानवंचितःअसरःक्रीडतिभू
राज्ञां पर्वतानां वा
भृतांगतौ॥७५॥चतुर्भिःकालापकम्॥फलधूपलपंक्तिशालिनीःपरितो
रुद्धनिरंतरांबरा॥अधिरूढनितंबभूमयोनविमुंचंतिचिरायमावलाः॥७६॥
करकानिभृतंतिचारुभिर्नवमुक्ताफलभूषणौर्भुजैः॥नियतंदधतेचचित्रकैं
रंचितागांपृथुगंडशैलतः॥७७॥इतियस्यससंपदःपुरायदवापुःसदनेषु
निखिलाः॥मुकुरमिवसमस्तमाँपदांवदध्यानीमंवनीधमूर्तधैर्यमु॥७८॥निभि

मा. विशेषकं ॥ मसृतः कुंकुरंधं कङ्कुमानीति मात्रं देव वदेहस्तनौ पि ॥ ७ ॥ प्रतिस्वितंमि
यं मस ॥ पतिर्यदिदं कस्नामेवं नीकरिष्यति ॥ ७ ॥ परितः प्रपिता ह्लावांपि संर्व
विमर्पं प्राप्नुवती गताप्रतिष्ठां ॥ न खलु प्रतिमन्यते कुतश्चित्परिभाम्येवं गरी
131 यसी सदहित्वा ॥ ८० ॥ यांमकवौमेह वरा स्मराति मुक्तिमादौ पुरुषः स्तुता ॥
१३१ पाः ॥ ते नौ हयतेसां ग्रतमेस्तैवं स्तता रिता ॥ सम्पर्गसोपुनर्भवः ॥ ८१ ॥ भूयोस्तं
कचिदपि कामं संस्खलन्त्या स्तुत्यावेदधाति चयं धंपि ह्यर्पिकल्लोला ॥ स
लिलनिधरं वाप्यपारं शीर्यंते नगुणमालोमिपस्तदीयाः ॥ ८२ ॥ लोकालो
कव्याहतं घर्मरश्मेः शालीनां बाधाम नालं प्रसतुं ॥ लोकस्यो

पश्यतो धच्छ मैं प्रभुर्जगाम लघुच्चैर्मूर्धतो यशस्वं तेजः ॥८३॥ छिद्यतिर्नवचं दनेन
वपुषो भिन्नो धरोत्तं ककूदगाध्र पतितां जनैश्च नयने आलोलसन्मेरवलाः
आप्तौ मौक्तिकसारसंनतकुचाभोगास्तवीयद्विषामित्यां निर्विघ्नणाः पुवत
यः सैंप व दौप ल्पापि ॥८४॥ विनिहत्य भवंतमूर्जितश्रीर्युधि संघः शिशुपाल
तां यथार्थां रसतां भवदंगनागणानां करुणां ततः करणः करिष्यतेसौ ॥८५॥
इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये माघकृतौ श्र्यंके दूतवाक्यानाम षोडशः
सर्गः ॥ ॥ इतीरिते वचसि वचस्विनामुना युगान्तवातभिदमंक्षरयाखिलं ॥ आ
चुक्षुभे सपदि तदंबुराशिना समं महाप्रलयसमुद्यतेः सदः ॥१॥ ॥

प्रा॰ समागयांसुलघुंघुर्मितोयसांकराहतिध्वनितपपूरुपीठयां ॥ मुकुर्मुकुर्ध्वशनावि
खेंडितोष्ठ्यारूपान्यां: प्रियतमयैवेभजरे ॥२॥ स्थलस्पतसणास्वलितंगदेगादेक
132 रोदरअहतानिजांसधामनि ॥ समुच्छलन्नकालितपाटलोपलेस्फुलिंगवान्
स्फुरद्भवेकोपपावकः ॥३॥ स्वबज्जयायंपदं हसदुंष्वकैविलः समुल्लसद्धसनमय
१३२ रवमंडलः ॥ तषारूणीकृतमर्पितेनतत्क्षणोनिजंवपुः पुनरंयपद्मजां रवौ ॥४॥
यदुत्पनतपपुतरहारमंडलैव्यवर्त्ततद्भुतंमुकुं: ॥ वरक्षलाललाटकठिनांस
घट्टितंततोभ्रवद्भुमितमिवांखिलंजगत् ॥५॥ प्राकुप्यतप्रसितसमीरणा
हतिस्फुटोष्मभिस्तनुवसनांबर्महतैः ॥ युधाजितः कृतपरिरक्षणोविनंपु

मभिद्रुतं

नान्तरां वदनसरोजमास्थितं ॥ ५ ॥ प्रजापातिक नु निधनाय पुर्भुत्थितं व्यतर्कयद्वरमिव
रौद्रमैन्दुतं ॥ समुद्यतं सपदि विधाय विद्विषामधिज्य धन्विनिषधमनोजधंजनः ॥ ६ ॥
स्फुरं परिकुपितस्य पिंषतः सतोर्मिकाकनकपरागपंकिलं ॥ करद्वयं सपादि
धन्वनो द्वितुल्यैर्नारतश्रुतिभिर्धा... तां बुभिः ॥ ७ ॥ निरायतामनलशिखो
ज्वलज्ज्वलन्नवप्रभाकृतपरिवेषसंपदा ॥ अविभ्रमद्भ्रमदनलोल्मुकाकृतिं
प्रदेशिनीं जगदभिवंद्यधुर्यां कृत्या ॥ ८ ॥ उरीकृतामिभजननम...पक्ष्मयावि
पाप्युपरिचितदास...धाम्रया ॥ ध्रुवं पुनः सशरं मर्मुत्वतीया...पिनं
...स्तत्वीसितुं दृशा ॥ ९ ॥ विचिंतयन्नुपनतां ॥ हवं रसाउः स्फुरन्...

मा·

स्मर्मगनपाणिना॥ परामृशत्कोठिनतरोरुकामिनीकुचस्थलप्रमुखितवेदन
एष्पुः॥११॥ विलंघितस्थितिमीमिभिर्वीक्ष्य रूपरूपारिपोर्गिरांगुरुमंबिकांगांदि-
सुतं॥ जनैस्तदाङ्गपरिक्तैर्वापुभिर्विवर्तिताःपरिपतयः प्रतीयिरे॥१२॥
137 चिवत्तियन्मदकलुषीकृतेष्टशोकराहतचितिकृतभैरवारवां॥ कुधां धत्ते
१३३ नुमंतिलोप्तिनीमिमंमत्सरसेनजिल्जईश्वरीरिकारणां॥१३॥ सकुंकुमैरविरलं
मंबुबिंदुभिर्गवेषणाः परिस्नातदाडिमारुणौ॥ समत्सरस्फुरितवक्त्रविनिर्गते
तैर्वमैौ चिरंनिचितंदूर्वांसलौलवैः॥१४॥ ससंभ्रमस्त्वरनतलाभिताडनस्फु-
टन्मही विकरविर्ततौर्णि वर्त्मभिः॥ रवैः वरैः समुच्चितनापितारांप्रकाम-

तं शिखरैर्नय क्ष्मातलं ॥१५॥ इति हतमिव विधुवति मारसोपि रं: शिखिच्छत: कनक
किरीटरस्मय: । स्मरणांकितं युधि प्रद्युम्ना विशंत्वं मीहसमापती निति रराजयनि
व ॥१६॥ दधौ चलत्पपुरसनविवत्तया । विदारितं विततवत्कुजालतां विद
व: ॥ इति भयमीशस्यकं दरं चलत्फणाधर मिवकोरकं तनुं ॥१७॥ समाकुले
सरसितस्याथापि विक्रियां मनो न मनागुर भिद: परोदितै: ॥ घनांबुभिर्विहलि
त निम्नगाजलैर्जलं न हि व्रजति विकारमंबुधे: ॥१८॥ परानमीचदर्पवदं तन्त्रा
त्सनस्तुवंति वहिप्यति रंसतामसां विति ॥ निमाघनो [redacted] विकृतिमिवविस्मि
त: स्मितं मुखं दधच्छ्वशाधरमुग्धमुज्ज्व: ॥१९॥ निराकृते यदुभिरितिप्रकोपि

मा· भिः स्वशेषैर्नैर्गतवति तत्रे विद्विषां ॥ मुरद्विषः स्वनितभयानकानकं बलं हेलाणादर्धं स
मनस्यतां जये ॥ २० ॥ मुकुः प्रतिस्खलितपरायुधायुधैः स्पवीयसीं चलनितंबवि
भेदाः ॥ अदंशयन्नरहितशौर्यदंशनाक्षतं नरं यं नयद् इति विशिन्न भग्न नः ॥ २१ ॥ उरः
134 वसुः सा परैः स्तदंत रोगोत्तमवाडुपचय मीशुविभ्राति प्रहीणतां मुंसमगुमदो हिमभ्रतां
१३४ न्तरां वपुषि विहिस्त्रकंचुकं ॥ २२ ॥ सकलपिं द्विरदगणं विरूपिनं स्फुरगोतो जय न ४
नयुङ्क्षवाजिनं ॥ नरावतेः स्वयमपि ... कुर्वतां नृपाः पुनास्तदधिकृतान्तं
त्वरन् ॥ २३ ॥ आयुधैः परैः सहहंडवज्रकत्तर्यकलधाणान्मधुपकुलोपगीतया ॥
अदीयत द्विपघटया सवारिभिः करोदरैः स्वयमपदानमंदया ॥ २४ ॥ सम

पुन: ३

खला: सिततरदन्तचारव: समुल्लसत्तनुपरिवारसंपद:॥ रोषेबिणांपुलककम्पतौधि
कंधरैलंलंबिरिसर्दैस्सलता: प्रिया: द्वारपा॥ मनोरमै: प्रकृतिमनोरमाकृतिर्भय
प्रदै: समितिषु भीमदर्शन:॥ सदैवतै: सततमंषांनयाभिमि: निजांगवन्मुरजि
दैस्तवता युधे॥ रद्धा प्रवारितंगतमुं भयेषुभृरिश: तमाभता मेषंकरकांतर
वांपि॥ मुकुंयुधिष्ठिरसुरपात्रुशोणितप्लुतप्रधिरंपमेधिरो हतिस्मस:॥ ७॥
उपेत्यचक्रमगुरूपच्छमारुतं दिवाल्लिप्राकंपिणितद्रूरदिक्षुरव:॥ प्रकंपितास्थि
रत्नयचिंतन्नाणोपतत्पति: पदंमधिकृतनंदघो॥ ५९॥ गभीरयांविद्रितमद
गनादयांस्त्वनात्रियांस्ततारिपुं हस्त्रिया॥ प्रमादयन्तं पंमुखराकलापिन:॥

मा॰

प्रतीषृतेन वा घनवद्रुय क्ससः॥२७॥ निरंतरं स्पगितदिगंतरं ततस्तदुच्चैलद्वल

मवलोकयज्जनः॥ विकौतुकं प्रकतमस्त प्लवे भवद्भिः संलग्न चलितसिंधुवारि

पीतैः॥२८॥ वव्र्ह्रि हरिमेज पतयामक्त नकाः प्रध्वनुर्धयल रगाजिहेषि रौ म्र

संभवद्भूतमिरिगा रौर्मत्तदारवैः दलितद्रवस्वभ्रा श्रयः॥२९॥ अनारतं रस

तिजयावधुद्भौमधुद्धिषः फलनदलघुप्रतिध्वनैः॥ विनिष्पतन्नमगपतिभि

ग्रहामुखैर्गताः परामुन्मं हसन्निवांद्रयः॥३०॥ जडीकत श्रवणपथे दि

वौकसां चमूरवैर्विशति सुराद्रिकांदया॥ अनन्पकैरंजनि विदग्धकामि

नीरतांबर क्राणित विलासकोशलैः॥३१॥ अरातियुधिसस्पृधताम

135

139

स्तानुं जिघृक्षु स्वकरात्तरलात्तुर्यनिस्वना:॥ अकुर्वन्नवप्रथमसमागमोचितं वि
रोधिकृतं सुरगणिकाः प्रसाधनं॥३४॥ प्रचोदिताः परिगतयेतकर्मभिर्निषादि
भिर्विदितमतं कुसज्जिये:॥ गजासिकत्करतललोलिकाहतामुखेषणादित
घंटमायुः॥३५॥ सविक्रमक्रमणचलैरितस्ततः प्रकीर्णकैः क्षिप्तइव
क्षितेरजः॥ व्यसंसिषुर्न नैवलं जनस्पर्शे पंक्तुरंगमादभिनवभांउधारि
णः॥३६॥ चलांगुलीकिसलयमुद्धृतैः करैरनल्पतां स्फुरत्कटकीतालया
नदोदक द्रवककरोभित्तिसंगिभिः कलस्वनं भ्रमणरगौरगीयत॥३७॥ अलि
व्रतप्रशमितसांसुभिर्महीमदंबुभिः भृतनवपार्किकुंभयोस्त्रवाघतस्त्र

मा॰

136

१३६

बाणासनं समुन्नम्य त्वयोघरध्वनिग्यकृत्तूर्यमौन्नतैः ॥३५॥ उदासिरेपवनवि

धूतवाससत्तं तत्त्वतोगगनलिहं कुमेतवः ॥ यतः पुरः प्रतिरिपुश्शाङ्गिणः

स्वयं वधीयतं द्विपघारपैति नगालीं ॥३६॥ विशेषकं ॥ न स्त्रन्यतां मा

मदंसैविविवेश्वभः प्रभृततां दधाति वलेच यस्य चेपति मुवं युगावघोसवि

त्यतिर्निसिं समुपैति रिक्ततां ॥४०॥ यियासितां मपथमधुभिच्छिवस्ववताजनो

जस्त्रमाहिषविषाणाधूसरां ॥ पुरः पतत्पवलरेणुमालिनीं मन्त्रस्त्वयद्धि

शामपि धूपितामिव ॥४१॥ मनरविनामुद्यतपुरु प्रतिश्रुतः स्तुतास्वप्या

नोनिजामदं गानिस्वनां ॥ यथ्यापुरः समरसमुद्यतद्विषमुखो द्वलानकै

लए ५ पयपाभि ५

तथा ३
ध्वनिर्भिन्नेद्वकार्षिपर्यन्मनेः ॥४२॥ यथा यथा परहस्तवः समीमतामुपागमत्सरुहृद्विरि।
मतः स्मरः ॥ तथाहृतामितवपुस्तथामुदाकुलां द्विषां चमूरंजनि जनीव चेतसा
४३॥ जमारिणीसिंपदिनेमसलोत्ततः समीरणाज्जनितपरागरूषितां ॥ वाभा
व्यतंजलपजकालिकाकृतिः विदूरतः प्रतिवलकितनावली ॥४४॥ तातो
नं च प्रतिमुखलिगमदीधितिज्जतिप्रभास्फुरद्दासिडुः खदर्शना ॥ भयंकरा
शमपिदर्शनीयतां यथा वसरं वसुरवमण्स्वममतां ॥४५॥ पयोमुचामभिप
ततां दिवि द्रुतं विपर्ययः परितद्वांतपांसवः ॥ समक्रियः समविषमेष्वपां
सणात्तमातत्तमातलं वलजालशाशिरांतुशो ॥४६॥ ममौपुरः त्राणांमिवं

137

१३७

पश्यतो मनस्विनो रूद्धारक्षितभुवनत्रयं ततस्ततो विशालतां दधति नितान्तमायते
वलं द्विषां मधुमथनस्य च क्षणि॥४७॥ भशस्विदः पुलकविकासमूर्त्तयो रसा
धिके मनसि निविष्टसाहसाः॥ मुखेयुधः समपादि रतैरिवाभवत्ससंभ्रमाहि
तिपच्चक्षचक्षुषाणां॥४८॥ ध्वजांशुकैर्धुवं मनुकूलमारुतप्रसारितैः अशभक
तोपक्षतयः॥ यदृच्छया निवृत्ततमुघतायमाक्रुधापरं स्वयंमस्य यंजपादिरे॥४९॥
तरे सपि प्रतिपरकीयवाहिनीमं धिस्पर्यंप्रवर्त्तिरे च मृत्चराः॥ विलं विदुं
केवलं सतामनस्विनौ विधित्सवः कलहमेव दूर्पविद्विषः॥५०॥ उपाहितैः
वपुषि निवातवर्मभिः स्फुरन्मणिप्रसृतमरीचिभिः निरंतरं नरपतयो रणा

जिरैराजिरेशवनिकाराचिताइव ॥५१॥ अप्यौ बुकौंजठरैकयोतकंधरातम्रु
द्प्रकरविपांडुरधाति ॥ वलैश्चलच्चामरएगविधतमुं व्वलच्छ्रनावलीस्फुरदैच्चरतहेमार
जः ॥५२॥ विषंगिभिः क्वचिदंसितोनिरंतुरंगमैरुपरिनिरुद्धनिर्गमाः ॥ चलाच
लैरनुपदमाकृताः खुरैः विवसमुः क्षिरंम्भ एवधूलयः ॥५३॥ गरीयसः
प्रचुरमुखस्यरागिणोरजोभवद्धवहितसत्वजंमुत्करं ॥ सितस्तुतः सरसिजा
जन्मनोजनंवलस्यतंत्त्वयमुपनेतुमिकृत: ॥५४॥ पुराशरत्तुतिजामितानि
संपुगेनयेतिनः प्रसभमंसंजिपंकतां ॥ इतिध्रुवंव्यलगिषुरात्तभीतयः ॥
खमुच्चकैरनलसखस्यकेतवः ॥५५॥ समुन्नमच्छुनानिकुरांचकर्बुरः क्वचिद्वि

मा॰ रागमयकणपुंजपिंजरः क्वचिदिक्षुकुलधरखंडपांडुरः स्तनस्तनं द्वितितलरेणुरेष
चौ॥५६॥ महीयसां महतीं दिशां तदंतिनामनीकजैरजसि मुखानुषंगिणि॥ वि
सारितां मंजिष्ठकोकिलावलीमलीमसा द्वीक्षमयांबुराजयः॥५७॥ शिरो
138 रुहैरलिकुलकोमलैरमी मुधा मृधे मृगतयुवानएवमी॥ वलीकृतं धवलितमू
१३८ र्द्धजान्निति ध्रुवं जनाज्जरतइवांकयोद्ररजः॥५८॥ सुसंहतैर्दधदपिधाम नीयतैर्भि
रस्कृतिं वधूभिरेसंसेव्यंपरः॥ यतः क्षितेरवपवसंपदो णावे स्विषांनिधेरपि
वपुरावरीमतं॥५९॥ डुतद्रवदपयचरणात्स्तत्समातत्लोल्लसद्ध रूलरजोवगुं
ठितं॥ युगसत्यपत्त्राणानिरखगरहे ज्ञातपयोनिधिर्जलइवमग्नमांवभौ॥६०॥

अतुलसद्दिनकरवक्त्रकांतयारजस्वलाः परिमलितांवरश्रियः॥ दिगंगनाः स्र
णोर्मांवलोकनक्षमाः शरीरिणां परिरक्षणीयतां ययुः॥६१॥ निरीक्षितुं वियति
समेत्य कौतुकात्प्रयाणसंभ्रममुखेमत्तीभतां॥ रजस्ततावनिमिषलोचनो
त्पलव्यथाकृति त्रिदशगणैः पलाय्यता॥६२॥ विषंगिणोऽतिपदमापित्वया
हताच्चिरं घनितनसमीरलक्ष्मणि॥ शनैः शनैरुपचितपंकभारिकाः पयोमुतः
प्रययुरपेतवृष्टयः॥६३॥ नभोनदीव्यतिकरधौतमूर्तिभिर्वियद्गतैरनघ
गतानि लेभिरे॥ चलत्तुरंगखुराहतोत्पलन्म्र रजःस्नपनसुखानि
दिग्गजैः॥६४॥ गजव्रजक्रमणभरावनम्रया रसातलं यदवनिमौनशे

गमत्रिभुवन १

मा·

वा॥ नभस्तलं वसल्लतरेणरेणुनास्फुटं ततो [redacted] मेकतो॥ ६८॥ सम (मिव)

स्पलीकृतविविरोणपरिताः सामाभ्रतां वलरजसा महागुरुस्तो॥ रक्तस्त्रियां

१३९ विधुरतार्थिनां नभः सद्भांभुपकरीसीयतां वपुः॥ ६९॥ गते मुखच्छदपरसा

दृशां दृशः पपात्तिरोदधतिघनैरजस्यथि॥ मदानिलैरघिमधुचूतगंधि

भिद्धिपा द्विपानभिययुरेवरंजसा॥ ७०॥ मदांप्रसाविगलितेन सघ्रधी

गजान्नुतनः शमितरजश्चपांसुधः॥ उपर्यवाप्यपितघनपंसुमंडलानलोकाय

तातपत्रमंडपानिवा॥ ७१॥ प्रजन्यनोन्नतयाति भात्रपष्पवः पप्पीधस्त्रीम

तस्त्लवंतः कनकावलीभिरूपमां सोदामिनीनामभिनीं वभ्रतः। र्मिर्मानयन्तु

पलसद्धृगारलेखा युधाकालीं कालियकायकालवपुषः पांसूनाजांमोमु
चः ॥ ६६ ॥ इतिश्रीशिशुपालवधेमहाकाव्येमाघकृतौश्र्यंकेमुरारिखलदौर्मो
नामसप्तदशःसर्गः ॥ ॥ संग्राममातेताग्रेणायनेपछौसेनांभोधी धीरनादैरयेण
ण ॥ पस्त्रछ्छिदात्पूर्वमेकत्रंदेशेवंक्षितौसह्यविंध्यौ जिलेतुं ॥ १ ॥ पत्तिः पत्तिं वाह
मेयाय वाजी नागोनागं स्पंदनस्थोरथस्थं इत्थं सेना वल्लभस्येव रा
गादंगेनांगंप्रत्यनीकस्यभेजे ॥ २ ॥ रथ्याघोषैर्बृंहणैर्वारणानामैक्यं गच्छन्वा
जिनां हेषया वा ॥ व्योमव्यापी संततं दुंदुभीनामव्यक्तोभूदीशितेव प्रणादः ॥ ३ ॥
नैर्मल्यवेणाद्भावतः प्रत्यमित्रं दूरे क्षिप्तस्याल्लवाडध्वजस्य ॥ दीर्घीगोलिर्यक्के

त३

मा. वैजयंतीसहस्रूपः पार्दतस्यभ्रेजिरेवकुलेस्वा ॥४॥ वध्राविद्धाघोरितेन प्रयातामश्वीया
नामुच्चकैरुच्चलंतः ॥ रोवध्रीरेणुस्यायास्वकामृत्तिभाजोदर्पस्येवेवश्वापदेहस्यशेषाः ॥५॥
१४० सांद्रलक्ताल्पलाक्षिपिष्टवास्यामांगीशोभामंधवेतश्चतुर्थी ॥ कलयस्याँतेमारु
तेनप्रनुन्नाश्चेलक्ष्यंडगंडशैलाइवेभाः ॥६॥ संकीर्णतीतेजिताह्वयस्वरागाउंघमप्तां
140 रामगजकायोत्थितस्य ॥ रंहोभाजामद्यघूः स्पंदनानांतात्कारंतुप्राजितुंप्रत्यनंदत् ॥७॥
कुर्वाणानांसंपरायेंतरायंभूरेणूनांमत्युनामप्रतिनाये ॥ संमार्जिन्योंदूनमुध्
यमानांभांतिस्मोच्चैः केतनानांपताकाः ॥८॥ उद्घन्नोद्दधान्विभिर्निष्ठुरास्तोस्थू
लान्युच्चैमंडलत्वंदधांतीत्यास्फल्यंतेकार्मुकानिस्मकामं सल्याराहे ॥ कुंज

मारणांशिरांसि ॥ घंटानादो निस्वनो डिंडिमस्यं गैरवेषाणामौरवो व्यहितानि ॥ स्वामतीवअल्प
वोवन्भजानन्मुत्साहार्थैर्वा च मां घोराणस्य ॥ १० ॥ यालैस्वातविंध्यमस्वादि भेदाद्का
सौः सोद्य वाल्लाघवाद्य … सा … प्राहरन्दर्शयंतोमुक्तामुक्तैरायुधैरवधीयां ॥ ११ ॥
रेषावेषाद्भिमुख्येन कौचित्रिज्ञाणि ग्राहरंहसैवोपयातौ ॥ हित्वाहतीर्मिल्वक्लमुवि
घातेर्घूतौ वा कु वाहविव्यासजेतौ ॥ १२ ॥ मुद्धासंगं न क्वचित्प्राप्नुवंतौ दूरान्मुक्तौ
शीघ्रतां दर्शयंतः ॥ प्रांतः सेनांविधुषामाविशंतौ युक्तं चक्रुः सायकावाजितापाः ॥ १३ ॥
आक्राम्याजेरंगनमस्कंधमुद्धेरास्थायांस्थो वीतशंकं धिसंख्य ॥ हेलालीलावल्गमानूवी
तिमत्यैघामौर्स्तिरहन्मानभाजः मुखेन ॥ १४ ॥ रोदोरंधं व्याप्नुवानानि … लैरगा

माघ स्पर्धा तं मार्ध्यिना स्थावराणि ।। केचित्पूर्वी मित्यमपन्निबद्धा कीर्णानतिस्मप्राणानुत्यैर्य
शांसि ।। १७ ।। वीर्योत्सेकश्लाघि कृत्वावदानं संग्रामाग्रे मानिना लज्जितानां ऋ
तानां मन्ये रन्ये तीक्ष्णाकौक्षेयकाना ।। वक्षः पत्रि राहत्य वीरो मनैवं क्रोधेन नो
धांशा विशन्नुच्चारराणि ।। १८ ।। दिष्टा भूतिं तत्र सैन्यद्वये वि प्राकारणां येव्यस्तवासी
१४१ द्विशेषसंख्यात्मीयान्यस्त्रैः ये परे चः पुरस्तादस्यावर्ती सन्मुखे वायः परोहीं ।। १९ ।।
सद्वंशत्वाद्दोस्संहतिं नीत्वं नीत्वा कामं गौरवेणा ववन्धा ।। नीता हस्तं वंचयित्वा
141 परेणा द्रोहं चक्रे कस्यचित्खाङ्गपाणी ।। २० ।। नीते भेदं धौतधारासिपा
ताद्देभो दाभे शात्रवेणाप रस्य ।। साक्षात्प्राजिक्षीक्षणा मार्गस्य मार्गेविक
शङ्काप्रयुक्तमवेः आमान्नामप्याप्यतिस्मांगनाः ।। २१ ।। स्वाभावतः सन्मुखं धारितानां ।।

द्वीपः कंकटिलस्पतेस्म ॥२०॥ आम्रलाता त्सापकेनांयतेन स्फुतेबासौ मंडुक
शिलवमुष्टेः ॥ आप्यस्तेयं वेदनामं स्त्त धैर्याद् व्याघ्रस्पच्चर्मनीन्यास्यपालोः ॥२१॥
भिल्लाघोणाभाय सेनाधिवक्त्रः स्थूरापच्छो शार्ङ्गपक्षणां विद्धः ॥ शिलाहतो
गाढिरज्ज्वेवबद्धो स्तनं बकं नांपाक कुमुरवौप्पि ॥२२॥ कृतेनोच्चैः साहिना
संतु मिथ्यान्नाजानेयो द्वेतिनञ्जस्पतिस्म ॥ कर्मोदारं कीर्त्तियेकल्कवा
माल्किं वाजात्याः स्वामिनो क्षिपयंति ॥२३॥ जेतुं जैत्राः शोकिरेनारिसैन्यैः प
शंपतो धालोकमत्तेषु जालाः ॥ नागारूढाः पार्वतानि श्रयंतो दुर्गाण्यावं
त्रासहीनास्त्रसानि ॥२४॥ विध्वद्राची विच्छिपत्सैन्यवीचीराजवंत त्काप्पि

मा.
१४२

द्दूरेऽजयातां विभ्रामैकौ बंधुमिवांदिद्दृक्षुः सिंधावोघैर्मेडलंगोवरा हः ॥२५॥ याव
च्चक्रेनौ जनं बोधनाय प्रस्तारस्तौ सस्तिचारिमदस्य तेना [illegible] ध्वनामं दंतिना
मात्मनैवं स्फूलास्तावलोकावृहानकुल्पाः ॥२६॥ कुध्यनं घा[illegible] दन्यनागायद्दूरा
दौरोऽनरं धृतमस्तं विमत्यः ॥ घोरारावे ध्वानिताशेषदिक्कौ विक्रेनागो[illegible]पर्य
णां सीत्वं एव ॥२७॥ प्रत्यासन्ने दंतिनि प्रातिपक्षे यंता नागं प्रास्तवक्राक्र
दोपि । क्रोधाक्रांतः क्रूरनिर्दारितास्यः प्रेक्षां चक्रे नैव किंचिन्मदांधः ॥२८॥ व
र्णायावन्नौयानि[illegible]पीनिषादी वा सस्त्रच्छवारणां वारणास्य । तावत्प्र
गौरन्यनागाधिरूढः कादंवानामिकपातैरसीव्यत् ॥२९॥ प्रस्याद्दृष्टे

वारणानां

राक्षपि चांप्रमतां पंतायातुः अत्यरीभंछिपस्वं मग्नस्योच्चै विर्हमारेणाशंको
राव प्रातेवीह्वाणांचवह्नाणेन॥३०॥यत्नाद्दत्तस्तुहिषितत्वाद्दनाश्गांनिश्चिवत्व
न्यः श्वेतसाभावितेनात्र्यत्वावस्थाकालयोग्योपयोदधुभीषंनागम
पक्वनंवा॥३१॥अन्योन्यपेषंपुष्करैरामसंतोदनो द्विदानुबंकैर्भग्नवालाः॥
उन्मुक्तानः संनिषधोपरां सैप्रापुघंतस्यच्छदंतच्छनीभा॥३२॥द्राघीयां
सः संसक्तास्प्रेपिमाजश्चरूदग्नाल्लिताभंत्यजंतः॥दंता दंतैराहताः सामजा
नांभंगंजग्मुर्नैव्यवयंसामजाता॥३३॥मातंगानांदंतसंघद्दजन्मा सिमब्ब... ८२
याचंचच्छिखाग्रः॥लिग्नेष्वप्यग्निश्चा मेरेद्धप्रकामंमांजिष्ठेस्तुव्यज्यते नेसमोरि

ला१३

मा॰
१५३
२४३

नैः॥३४॥ओघामासेमत्सुरीत्पातवातश्लिष्टपद्वंतहस्मारुसंघर्षणोत्थैः॥यो
गांतेवावह्निभिर्वाविपिनानांमुचैर्मूर्द्धवंयोम्निरंनहस्त्रमालां॥३५॥सांद्रांभो
दश्यामलेस्यामजानांवर्षैनीताःशोणितैःशोणिमानं॥दंताशोभामामाधुरंभो
निधीनांकंदोद्भेदावेदुमावाप्तणीवा॥३६॥आकंप्राग्रैःकेतुभिःसैनिपातंता
रोदीप्तैरेवंनादंवृजंतः॥मग्नानंगेगाढमन्यद्विपानांदंतापुष्वाउत्थनं
तिस्मनागाः॥३७॥उद्दीप्यौच्चैःअस्फुरंतैरयाम्पामीक्ष्यावृत्ताःकुंजरंशात्र
वीयं॥स्यंगज्ञातस्रावषेणपांबुदस्येस्यवंप्रापतेसाम्यमुर्वीधरस्य॥३८॥भ
ग्नैर्भीभैस्तैपरावृत्यदैसैयाघ्राधुंभ्रीउमुंचतैषन्द्र॥सर्वकेयंतुःसंमदेनानुबं
ना या

धीहृद्यौभीहृद्राणां वारणाः प्रत्यरोधि ॥३९॥ व्याप्तं लोकैर्दुःखलभ्यापयसारं संरंभिलव्
दैत्यधीरो महीयः ॥ सनाम घंटागाहस्ते वारणाः स्म प्रवृत्तेर्वंश्रागांप्रियदेवाद रंतः ॥
४०॥ भंगस्थोणिश्यामभासां समस्तैर्नाराचानां विद्धनीरं ध्रदेहः ॥ निर्भीकत्वा
दाहवेनाहृते द्वौ हृष्यन्हृत्तीहृत्वरोमं वरेजे ॥४१॥ प्राप्ता तां प्राप्तामारोपमाद्यः
करांताद्दांश्रूतं वातेमार्गणौघं गतेने ॥ निष्प्रोतं तीनागराजस्यजत्तेदानस्यली
२३ लितस्यैधारा ॥४२॥ क्रामन्दंतौ दंतिनः सहसा सकपादीप्रादंडोमत्स्यु शायप
तलस्य ॥ सैन्यैरन्यं सम्हृत्यांदोशाग्रं केस्वर्गस्यौ चैरं द्रुमागां धिरूढः ॥४३॥ कुर्वन्द
ज्योत्स्नाविद्धुं चांतुल्यरूपं स्तारं रस्नाराजालशारिमिव घोरंव ज्रघाते

मा दारितां द्धतिकुंभाद्दाँभातिस्म प्रोच्छलन्मौक्तिकौघः॥४४॥दूरोत्क्षिप्तं क्षितिपचक्रा
वक्रं तं मत्तोहस्तं हस्तिराजः स्वमेवा॥भीमं भ्रमैर्लोलमानं सरोषः पादेनास्य
१५५ कूपं कपिर्बंपिपिपे॥४५॥आप्यस्वरालं नागात्तस्य भूमिं निःसाधूं गच्छतीं
२४४ वाङ्गुरवस्य॥लध्वा व्यामं दंतयोर्युग्ममेव स्वं नागस्य प्रापदुत्तमनत्वा॥४६
लध्वस्पर्शं भूस्वाधाद्वृष्चेनांस्थित्वा किंचिद्दंतयोरंतराले॥उद्धाधीसि
तुसंदंतपदेषंजित्वोत्तस्थेनागमत्वेनसद्यः॥४७॥हस्तेनाग्रेवीतभीतिं
गृहीत्वा कंचिच्छात्वः क्षिप्तवान्दूर्धमुच्चैः॥आसीनानां व्योम्नि तस्यैवहृतोः
स्वर्गस्त्रीणामर्ध्यमासन्न नं॥४८॥कंचिद्दूराद्धावतिनद्रवीयः प्रासमत्ता

तस्मिन्नसांतः स्तितेन ॥ तत्त्वाग्ने णांआत्तमेव्यंगतांभ्र त्वानैश्वर्यवाराणस्यंग्रनीतुं
४९॥ तत्त्वापुंसोनंदगोपात्मानायाः कैमेनौवोत्पादितायागजेन ॥ दिव्या
मूर्त्तिर्व्योमगोरुत्पतंतीवीक्षामासेविस्मितेश्वात्रिकै ॥ ५० ॥ स्वाकम्यैकामयन्
पद्धेनंजंघामन्यामुन्धैरुंदधानः करेण ॥ तास्यिस्वानंदारुबद्धांसलात्मां
कंचिन्मध्यात्पारयामासदंती ॥ ५१ ॥ शोचित्वांग्नेमत्तयोमत्तुभाजोरवैः
श्रेष्ठानीतयावल्लभस्यप्रवंकृत्वानेतेरस्यप्रसादंपश्चात्तापादांपदास्
पणांतैः ॥ ५२ ॥ उत्प्लुत्यपारादर्धचंद्रावलनेवक्रोनापस्यक्रोधदग्धोष्टपंक्ता
सैन्यैकंठच्छदलीनंकंबधाङ्गयोविम्येवलात्सासिपाणिः ॥ ५३ ॥ तूर्यारावै

मा

145

१४५

र्गापितो तालतालैर्गायंती भिः पक्कफेला लंकास्तलाभिः ॥ नृत्ये चल्लुः स्तूनम
स्तस्तयोर्णा कायेक्कूजत्कंतुरूजैर्ग्रहासा ॥५४॥ उत्पावत्तं भंग भाजिस्वसैन्ये
तुल्यं मुक्तैरपि किरंति स्म कंचित ॥ एके घनत्वर्णाप्रविद्धिः सिद्धामाल्यैः सा
धुवादैर्ह्वियैत्पि ॥५५॥ वालादितिम्नारोहन्मन्यैसनानां प्रक्रांतानामन्यसैन्यैर्ग
हीतुं ॥ संरब्धानां भ्राम्यतां माजिभूमौ वारीवारैः संस्मरेवारणानां ॥५६॥
पौनः पुन्यादस्त्रगं धेनमंत्तो मत्ता कोपात्लोकमोयोघनो वांपादेलग्नां
मंत्रमालामिभेंद्रः पाशीकल्पामापतंमोचकर्ण ॥५७॥ कश्चित्मूर्छामितव
गाढप्रहारः सिक्तः शीतैः शीकरैर्वारणस्य ॥ उच्छ्वासास्याख्यितां तजिघ्रकु

नाक

व्यर्थीकृतां नारीमुम्रर्थां ॥ ८८ ॥ लग्नगीवा तस्या पके नागपरस्यघां मां स्त्वेरानन्तां कुतपति
स्मो ॥ ते से समुग्धे सैंहिकेयानुकारा द्रौ ग्राकाराद्देस्सरोवंक्र वंदु ॥ ८९ ॥ वृत्तं तं स्वं
स्मरं मां स्निग्ध्यकान्त्वं द्रलुंलतां मिरकुंजं जगाम ॥ तपस्त्वा नागनौदेहं मेतिं स्मयावत्प
लीस्य स्तद्दिव्यो गात्समर्थी ॥ ९० ॥ त्यक्तप्राणं संयुगे हास्तिनी स्याविवीक्ष्य प्रेम्णा ॥
वतन्मर्णं दुःखितास्तु ॥ आप्यां खंडं देव भूयं सतीत्वाद्दोशिश्लेषं स्वैवं कंचित्पुरंध्री ॥
९१ ॥ स्वर्गे वासं कारयं त्वाचिराय प्रत्यागत्वं गत्य हं धारयं त्वा ॥ या [illegible] जो
व्यनार्यां परस्मिन्कले लोकं प्रीणायं त्ये हकी तं त्वा ॥ ९२ ॥ गत्वानन्तं वैवुधं स
रम्यं स्मरन्मां जाम जगाम सा त्वरात्मा ॥ भूयो द्दिव प्रतपत्याः प्राप्य संज्ञां समाधी

मा. यत्नेयप्राणायाध्रियंतः॥६३॥कश्चिद्ब्रह्मापातमूर्ध्नोपवोकुंलाध्वाभर्येक्षेतन्मा
मात्सवाय॥व्यानर्हिपक्रोशतःसरवुरक्षेस्यक्तमात्माकाचल्लोकानुवर्तिः॥६४॥
भिन्नोरत्कोप्राडुणाकश्यहूरादासन्नत्वाल्कोचिदेकोमुणोव॥अन्योन्यावबं
१४६ भसामप्यभोगाद्भूमौचैवस्वर्गतावप्यभूत्॥६५॥भिन्नानस्त्रेर्मेसिभाजो॥भि
जातान्हस्तुकैःलोभारयंतःस्ववांजीवग्राहंग्राहयामास्करन्ययोगयेनार्घ्यःक
स्यनस्याङ्गनेन॥६६॥भग्नैर्दंडैरायतैस्त्राणाभिर्मौयर्यस्तानिप्रोदध्वंप्रकतीति॥
आरारायब्रेतराजस्फोटोपस्थालानीवस्थापिवानिभ्रमंतीति॥६७॥रज्जुर्भ्रष्ट
वद्गःकुंभमान्कश्चकालस्य॥प्रापिवानोव्यसनं॥६८॥तासामालद्वाःपूर्णका

मस्यमन्येमृत्योर्दूतारीतरक्ताम्बरवस्या॥६॥ निर्मग्नोच्चपीभूतमस्त्वततानाम्
स्तंभयोयस्यकासांचकार॥६॥गार्ग्यंतत्किन्नु कौसुंममंभः स्वानानामत्तक
तःपुनरस्य॥६८॥रामास्त्रिःसप्तकृत्वोद्गादानचित्रंचक्रोधंचक्रेक्षत्रियास्त्रैः॥
रक्तांभोभिस्तत्तदात्ताद्देवतस्मिन्संख्येसेव्याः अवागाहन्द्वीपवत्यः॥७०॥संदानंदा
रत्निभिःशिक्षिताभिरविश्रपाद्यःशातपात्रावज्रनाः॥क्रम्योपमंव्यक्तामंतर्नि
दीनामीमाःप्रापन्नघ्नंत्वौमज्जसधीनां॥७१॥पद्माकोसैर्योधवक्त्रैरभानांव
गाक्रैषैश्चम्बरवसैः॥तापस्कराःआवसन्नपतोयासोताक्षिन्योवीचिव
चैस्तराक्षिः॥७२॥उत्क्रांतानांमिषायोपरिष्टद्धपाकाशंवश्रमुपत्रवाहाः॥

मा॰ मर्त्ताप्राणेन्नूनमघाप्यवेलामासुः कार्यं त्वाजिनादारुणान्तैः॥७३॥ प्रातन्वद्भिर्दिग्
पलाग्रनादं प्राप्तैर्द्धूरादाख्यतीघोरमुग्रोषैः॥ प्रादौरक्तैः सैनिकानामजीवैर्जीवैः प्रत्य॥
त्युत्क्रियकोरपापि॥७४॥ तेजोभजांखड्गोत्सृष्टानामाददती व्रीडार्द्धमंगोनन्ते॥
१६७ ज्वालात्याजपाठुद्धमंतीत्यंतहत्सेजस्तारंवी प्रतिजिह्वावराशे॥७५॥ नैरंतर्यच्छन्न
१४७ पिह्नांतरालं पूर्णेर्द्व्यैस्त्व ज्वालिनावासितेन॥ योद्धुर्वाक्ष्वातमादीप्यमांसंपा
कापूर्वंस्वादमाद्विषिवदामिः॥७६॥ ग्लानिच्छिदेयेचुत्क्रबोधायपीत्वारक्ता
रिष्टं शोणितजीर्णेर्घोषं॥स्वच्छंकारंकालखंडोपदेशं कोष्णर्द्धिं व्यष्कणाद्
स्वनच्चा॥७७॥ क्रव्यात्स्फर्गे पुष्कराणपानकानां प्रत्याशातामिर्मेदशोदारिताति॥

आमीलानि प्राणिनां अल्पवशप्कालोन्नतं व्यादधावाननानि ॥७५॥ कीर्णाहारिजेस
जिभ्रूमिः समंताद्गाणोङ्घ्रि आणभाजां प्रतीकैः । वज्रारक्षैरदृष्टसंयोजितैर्वा स्थ
ले: सखुः खचितिकर्मान्तशाला ॥७६॥ आयांतीनामविरतरयं राजकानीकि
नीनां इत्थं सैन्यैः सममलघुभिः श्रीपतेरूर्मिमद्भिः । आसीत् लोलैर्मुहुरभिम
खं वारिधराणां दोलायुद्धं कृतगुरुतरध्वानमौद्धत्यभाजां ॥ ॥इति श्रीशि
शुपालवधे महाकाव्ये माघकृतौ श्र्यंके संग्रामवर्णनो नामाष्टादशः सर्गः ॥
अथोत्तस्थेपराणारव्यासमसुहृद्वेणुदारिणा । नृपांघ्रिपजौघसंघर्षादनिर्वेणुद
रिणा ॥१॥ आपतंतममुं दूरादूरीकृतपराक्रमं । बलोवलोकयामासमातं

मा॰ पिवकशरी॥२॥जजौजोजाजिजिज्जाजीत्तततोतिततलातितत॥भाभोभीभाभिभूभारभी
रिररिरीररः॥३॥चलुरस्सरः॥भवन्नयायलोकानामाकंपितमहीतलः॥निर्वृतज्जव
निन्नोघभामत्तस्यापतद्रथः॥४॥रामेरिपुशरानाजिमहेष्वासविचक्षणाः॥कोचर
148 दंपैनंशितयामहेष्वाक्षिचक्षणाः॥५॥दिशामर्कमिवावाचीमूर्ध्वीगतमपास्तरन्॥
१४८ मंदजतासंतस्ततः शीघ्रमाजिविहारयस्सः॥६॥कात्वाशाने शात्वचमूंसप्रभावाच
मूर्जितां॥सस्तुर्वच्चोःपुल्लाजुसप्रभावाचमूर्जितां॥७॥उल्पकेन कुमंप्राप्यसंकुच
तानसंपदंतेजः प्रकीरिताच्छिन्नसप्रतापमदीप्यत॥८॥च्छयोरछच्छिवद्धकमीय
याचापमुदायुध॥९॥ससंसमंततोमुह्नाभापातंतानीकिनीः॥कार्तिःअत्यग्र है

देकैः सरस्वानिव निम्नगाः ॥१०॥ दधानैर्घनसादृश्यं लसद्दायसदंशनैः ॥ तत्र कांच
नसच्छायास्सन्नद्धैः तैः शरासनैः ॥११॥ निरीक्ष्यद्भिः ॥ नरवांशुमंजरीकीर्णामसौत्फ
रिवोद्भवैः ॥ वपौ विभ्रद्धनुः शार्ङ्गमाधिरूढशिलीमुखं ॥१२॥ प्राप्य भीमं मसौजना
सौजन्यं दधदानतैः ॥ विघ्नन्मुमोच नरिपून्रिपूगात्तकः शरैः ॥१३॥ स्वंतादियम
कं ॥ कृतस्य सर्वद्वितीयपि विजयाशासस्यापुरः ॥ अनेकस्य च कोरासौ वाणौ वी
णस्य खंडनं ॥१४॥ यावमारकृतानेकमायासेनासमारतां ॥ धनुः सकषन्विहि
मायासेनासमप्तं ॥१५॥ ओजो महौजाः संत्वाधत्त रणाद्भुतमोजसः ॥ कवि
न्राजावमुखलमयत्नामसुव्यतां ॥१६॥ दूरादेव च मर्म्मल्लैः कुमारो हंति सन्न
याः ॥

नपुन सांयुगीतासकुमारोहमितिसमभवान्॥१७॥ निपीड्यतरसातेनमुक्ताकाम्मभल्लाख्य
याः॥ उपाययुर्विलक्षत्वं विच्छिन्नानशिलीमुखाः॥१८॥ तस्यावदानैः समरे सहसारो
महर्षिभिः॥ सुरैः रपांसिवव्योमसंस्थैः सस्मारोमहर्षिभिः॥१९॥ सुगंधयन्दिशः स्थुल
मन्दानिकुसुमैर्दिव॥ अक्सितयाप्ततत्सम्मुखंपातदिवंयथा॥२०॥ सोद्भुतस्यच्छिन्ना
नालमध्योधरवारणं॥ ओर्णनाववप्रताः श्वघामपयोधरवारणां॥२१॥ केशप
चुम्बलोकस्यपर्यस्कारिविकाशिना॥ प्रोचरोविवयुद्धस्य शिरः कुसुमलक्ष्मणोपरा॥
सादरंयुध्यमानापितेनान्यनरसादरा॥ सादरंचततानिन्येहीयमानासमादरे॥२३॥
इत्यालिंगितमालोक्यपत्नीयैहम्याकुचध्वजं॥ क्रोधैकरोपासघः अपेदेचेदिमत्पतिः॥२४॥

अञ्चितानभिनवस्तिन्यामुमानीकृतुरंगया॥ च चालकलाकालमसमानीचतुरंगया॥ रथा॥तत
त्ततधनुर्मौर्वीविस्फारस्फारनिस्वनैः कर्तैर्युगत्त्रयव्यस्मदकूपारानुसारिणी॥ रथ॥
सकारनानाकासकायसा दूसायका॥ रथाहवावाहसारनादवादवादना॥ रथ॥ सर्वे
वोधकः॥ लोलासिकालियकुलायमस्येवस्वसास्वयं॥ किंकीर्णकल्पसल्प स्वर्भवया॥
मामहायतां॥ रथा॥ सासेनागमनारम्भेरसेनासीनादरता॥ तारनादजनामत्तधी
रनागमनामया॥ रथ॥ मुरजबंधः॥ कालापकं॥ धौतधारासयः प्रच्छा; आति
र्यंतक्षमाभ्रतांसोऽर्थानुरागनिकषः साहिवेलानुजीविनां॥ ३॥ दिवमिछन्नुयुधागंतुं
कोमलामलसंपदं॥ दधोदधानोसलिलां॥ कोमलामलसंपदं॥ ३॥ क्लतान्कोंयुग

मा०

पद्मजिगीषंतसैनिकाः॥ विपक्षंवाकुपरिधैर्जंघाभिस्तिरस्तं॥३१॥ बाल्हनजनिमाना
स्रसारजावनमातताः॥ मत्तसारंगराजेभभारीस्तावज्जनध्वनि॥३२॥ प्रतिलोमप्येना
150 पृथ्वीतरस्सोकः॥ निध्वनद्दुवसारीभाभेजे रागरसात्तमः॥ ततमानवजारासासेना
मानिजनाह्वा॥३४॥ प्रभागनवृत्ता: डासभादाकृष्यायेवनद्भुते॥ चक्रं उरुचवैर्मुष्टि
१५० मात्रास्यमध्यमाधनुर्लताः॥३५॥ करेणुअस्थितानेकारेणुर्ध्वंयः सस्त्रसः॥ करेणु
शीकरोयज्ञैरेणुस्तेनसमं ययौ॥३६॥ धतत्रतपगभृंगारस्मरांगेशविद्विपैः॥ तरो
षसंभ्रमेर्वभ्रेरौड एवरणोरसः॥३७॥ ततस्थोभर्वतवाह्यमानसंघातिपत्तिषु॥
रत्नौकसर्गैर्बृभयमानसंघातपत्तिषु॥३८॥ वाणाल्हिपसर्गतपीरकोटरैर्धन्वि

शारिवाभिः॥गोधाश्लिष्टभुजाशाखैरभङ्गीमारागाटवी॥३८॥नानाजावबजानाना
साजनौघघनोजसा॥परानिहासानिराप्तता न्वियाततयान्विता॥४०॥प्रतिलोमा
नुलोमपादः॥विषमंसर्वतोभद्रचक्रगोमूत्रिकादि॥न॥श्लैकैरिवमहाकाव्यं
व्यूहैस्तदभवद्बलं॥४१॥संस्त्यासाव्तांचैघंप्रतिभास्वरसेनया॥प्रचेलेयो
धुमुपन्नप्रतिभास्वरसेनया॥४२॥विस्तीर्णामायावतीलोलल्लोकैर्निरंतरा॥नि
रुद्धमार्गरण्येवपपातद्विषतांबलं॥४३॥वारणागगभीरासासारा भीगणारणा
रवा॥कारितारिवधासेनानोसेधावारितारिका॥४४॥प्रतिलोमानुलोमार्द्धं
युग्मं॥प्राघिनागंप्राजाविनोविकसत्पिक्वारवः॥पेतुर्वीसिताद्देशीयाः शंकव

मा॰
१५१

प्राणिनां रिपुणा॥ ४५॥ अवन्तो विलसद्धानं साधने प्यविधाधिभिः॥ नव चेविकसद्धानं

बुधमाप्यविचाणिभिः॥ गोमूत्रिकाविधः॥ ४६॥ पुरः प्रयुक्तैर्युद्धं तच्चलितैर्हिन्ध्रम

द्धिभिः॥ आलापैरिवगांधर्वमयी प्यतपद्गतिभिः॥ ४७॥ केनचित्त्वासिनान्येषां

मंडलाग्रावघ्नता॥ आत्मकीर्ति स्तुतमसी मंडलाग्रानवघ्नता॥ ४८॥ विहंतुं विद्विष

स्तीव्राः समममेव समुत्सृतेः॥ पश्चिवारात्प्रपक्षकोरवश्वात्मा च केनचित्॥ ४९॥

अन्येन विदधे रीणां मतिमात्राविलासिना॥ उद्धूर्णनचमूत्स्तूर्णामतिमात्रविला

सिना॥ ५०॥ सरूत्तपराणः कश्चिल्लनमर्ज्जासिनाद्विषः॥ तदोद्धं एवकावंधी म

भजन्नर्तनक्रियां॥ ५१॥ शास्त्रव्रणमयश्रीमदलंकरणभूषितः ॥ प्रभुभेन्यो

रवणेन दलं कराणां भूषितः ॥ ५२ ॥ द्विषद्द्विपशासनेऽच्छेदनिरस्तोरुयुगोपरः ॥ सिक्तस्वास्रै
रभयपावभूवारुणाविग्रहे ॥ ५३ ॥ भीमतामसरांभोधिमग्नमोघितमहास्त्रवे ॥ दा
नेकोपः शिवस्येव समेघितमहास्त्रवे ॥ ५४ ॥ दंतौ चिच्छेद दिग्द्विकोपात्प्रतिपद्दं
गजाद्भुतम् ॥ परनिस्त्रिंशनिर्लूनकरवालाः पलायत ॥ ५५ ॥ घोरारभसनिर्भिन्नद्वि
पपट्टविकाशिनि ॥ न तत्र गातभीः कश्चिद्द्विपपट्टविकाशिनि ॥ ५६ ॥ याव
न्न सक्तु तैर्भर्तुः स्नेहस्यातत्वमिषुभिः ॥ अमर्षाध्यितैरेस्तावत्तस्य पतत्युधि जी
वितं ॥ ५७ ॥ अथ यशोभिदुरालोके कोपधामरणाहते ॥ अथ यशोभिदुरालोके
कोपधामरणाहते ॥ ५८ ॥ समुद्रयमकबंधः ॥ स्वालंतीनच्छकच्चितीचाणाद

मा·
152
पर

भग्नफलशालिनी॥ अमोचि शक्तिः शाक्रकैः लोहजानशरीरजा॥ प॥८॥ आप
दि व्यापृतनया तथा युयुधिरे नृपाः॥ आपदि व्यापृतनया विश्वमयं जनताय
या॥६०॥ स्वर्गौरी फलप्राप्तैः काव्यागमोऽकायथा॥ कामुकानि वनालीको
त्रिगुणोता सत्ससामुचन्॥६१॥ वारीनः शत्रुसैन्यस्य समारब्धनवाजिनः॥ वा
जिनश्च शरा मध्यमाविशन् द्रुतवाजिनः॥६२॥ पुरस्कृत्य फले प्राप्तैः सत्पत्राश्र
यशालिभिः॥ कृतपुंखतया लेभे जनप्राणाशुमार्गणैः॥६३॥ सक्तस्तुति जपासु
न समरगामिषु व्यधात॥ कश्चित्पुरः सपत्नेषु समरागामिषु व्यधात॥६४॥
रयनेजयकामं तो ह्वाय्यडुपगता विभो॥ यता पुरं तरादंती वरं डकज्जवभो॥६५॥

भारिभिर्भीरिभिर्भीरैर्भाराभिर्भिरेभिरे ॥ भेरीरेभिभिरभ्राभैरभीरुभिरिभैरिभाः ॥
६६ ॥ ध्वदरः ॥ निशितासिलतालूनैस्तथापरैर्न्नदन्तिनः ॥ युध्यमानायप
दे तैर्भिन्नैरायुविरुत्तितां ॥ ६७ ॥ निपीडनादिव भिण्णोदानतोयमनारतं ॥ वपुषा
सद्यपातादिभानमभितोगलत् ॥ ६८ ॥ अश्रसंयोगः दशाणांगणां स्मरइव ह्लावि
तंमदवारिभिः ॥ गजः पृथुकराकृष्णपातपत्रमलोडयत् ॥ ६९ ॥ शरक्षतेगजे
मंत्रौ सविषादेनिषादिनि ॥ रुतव्याजेनरुदितं तत्रासीदतिसीदति ॥ ७० ॥
सुंतकास्पप पोतत्राणाघनीयस्वासवो ॥ दशाददव्यशादीखुमल्कुणात्वमतंग
जाः ॥ ७१ ॥ अभीकमतिकेनेद्धे भीतानंदस्यनाशकः ॥ कानत्यकाम्मसेना

मा॰ केमंदकामुकमस्यति ॥७२॥ अर्द्धभ्रमकः ॥ दधतोपिरागोभीमभासांभावस
सुरं ॥ स्तुताः परैरभिमुखाः सुरभयमुपाययुः ॥७३॥ युग्मं ॥ यिनांगमस्तेखुगा
153 वतस्त्रचापरतोम्परैः ॥ समलंसयपोवक्रत्सरचापरतेम्परैः ॥७४॥ निपातित
५३ सुलक्षवामिपिलभाभानमानुलं ॥ पाणिनीयमिवालोकि धीरैस्तत्समरा
जिरं ॥७५॥ श्रभाविसिंह्यासंघ्याभ्रासहस्रधिरतोयया ॥ कृतयोक्तुं अनः पा
सोसहस्रधिरतोयया ॥७६॥ विदलत्पुष्कराकीर्णा पतत्कंरवसमाकुलाः ॥
तरत्पत्वरणानघः आसपर्वकृत्ता वारिजाः ॥७७॥ अस्त्रसत्जनोत्सृत्तलिमानवम
जवसादनं ॥ रक्षःपिशाचंमुमुदेनवमज्ञवसादनं ॥७८॥ चित्रंचापैरपै

तज्येस्फुरदुक्तशातकुंदं॥ प्रोद्भ्रालमिवतद्दीर्घांसंनमावध॥ ७५॥ वंद्योवि
पक्षैर्नैकेनरणेनहतदंतिके॥ अशोचिसैन्यघंटाभिर्नरैणाहतदंतिके॥ ७६॥
मूर्तौ: कीर्णाप्महीरजेद्धौ॥ श्रेष्ठदंतिनं॥ सुसलोकासुमि[redacted]॥
मूर्त्यासुरलीजूपलेरिवा॥ ७७॥ युधामिध्यं विधनानमानवानभियोगतः
चैषः परानप्रराजिन्नमानवानभियोगतः॥ ७८॥ अथवशीभा॥ छायाकुरि
तापीतवाससा॥ स्फुरद्भिंदुध्वभिन्नतडितेवतडित्वता॥ ७९॥ नीलेनानाल
नलिननिलीनालक्षनालिना॥ ललनालालनेनालंलीलालालेनलालिना॥ ८०॥
रा॥ अपर्वयैवतत्कालसमा॥ मसकामया॥ दृष्टैनरजनवपुषा कटाहैः

मा

154

नयामे

१५४

विजयश्रिया॥८५॥ विभावी विभवी भाभो विभाभावी विवो विभीः॥ भवाभिभावी

भावावो भुवो विभुः॥८६॥ यमकं॥ उपैतुकामैस्तत्वारं निष्क्रितैयोगिभिः क्वेशैः॥ दिस्

त्यागाक्तलोघोगी रदृश्यतप्रमानपरः॥८७॥ पंचमि॰ कुलकं॥ तंत्रिपघनपान

स्तरचासारतयो॥ पातपातरसावानुक्तनयानघयात्रितं॥८८॥ प्रतिलोमानु

लोमः॥ विद्युषो युद्धुराद्वीदृतपापासन्ननिरस्तः॥ अरच्यमपितोगाघ्रंनि

सर्गादेवभेषजं॥ युग्मं॥८९॥ विदितेदिविकीनीकितंजातं निजितानिजिनी॥

विगादंगाविरोधारोयोज्ञायोमेतितनः॥९०॥ प्रतिलोम्येन स एव श्लोकः॥ विपी

ज्यमानेनपुरः कार्मुकेपमितारीयमितो॥ आरोप्यमाणोरुग्यहो भग्नाकार्मुकमानम्रः॥

१०१

तत्रवाणाः सपरुषाः समधीयंतचास्व: ॥ द्विषामभूत्सुप्रकर्षस्तस्याकृष्टस्यचा
७१२ रव: ॥ पश्चात्कृतानामप्यस्यनराणामिवपत्रिणां ॥ योयोगुणेनसंयुक्तः स
सकर्णतामगमन्न ॥ ७३ ॥ आपेरूपीपुरःसीपापपरिपरीपरां परैः ॥ रोप्यौपैरे
परि पूपुरेपिपुरोपरैः ॥ ७४ ॥ सास्तर: ॥ दिक्षुखव्यापिनस्तीक्ष्णान्स्तादिनाम
मिमोचिन: ॥ चित्रैपेकतूणेनेवसायकानितितांप्रवस: ॥ ७५ ॥ शरवर्षीमहानादः
स्फुरत्कार्मुककेतनः ॥ नीलच्छविरसौरेजेकेशवच्छलनीरदः ॥ नतुचतुर्थपा
द: ॥ नकेवलंजनैस्तस्यलघुसंधायिनोधनुः ॥ मंडलीकृतमेकांतात्बलमेवद्वि
द्विषामपि ॥ ७७ ॥ तौकालौलोकीविलोककलिलोलिकुलालक: ॥ कालोक

मा· लोकलिंकाले कोलिकेलिकिलः किल॥ घत्तरः॥ अद्भितासमस्तविद्याधाद्धि
घतःसत्तनुस्त्रिणाः॥ यानेकस्यफललत्स्यत्वं नार्हतस्य शराशने॥ ए॥ कुम्भं॥
करोविवरो वेरिविवारीवारी सरव॥ विवरवारवरो वैरंवीरो रविरिवो र्करः॥
155 घत्तरा १०॥ मुक्तानि कणरं वाणानस्य डूपसांद्विषां॥ तदीयं धनुरन्यस्य न कि
१५५ सेहेसजीवितं॥ १॥ राजराजीरुरोजाजेर जिरेजोजरोरजाः॥ रेजारिजक्षरजोजो
जीररराजर्ज्जुरजर्ज्जुरः॥ २॥ घत्तरः॥ उद्धतान्विपक्षाणां तस्य निघ्नतोद्धितयं ययुः॥
पानार्थे रुधिरं धातोरत्नार्थे भुवनं प्रराः॥ ३॥ कारारिकारी कोरेकः का
रकः कारिकार्दिरः॥ कोरकाकार करकः करीरः कर्करोर्ककरुक॥ ४ घत्तरः॥

विधात्वमवतीर्णोपि धीलैर्मानमसौ भुवः ॥ अनेकरिपुसंघातमममकरा
मिवर्द्धनं ॥ ५ ॥ दारी दरदरि द्रोपिदारूदारोद्रिद्रुरदः ॥ द्रूराद्दौद्रोददरदारुद्रो
दोरादरी ॥ ६ ॥ द्व्यक्षरः ॥ एकोभुणाणासघतिध्यानद्विबोभिद्रिद्रुरदः ॥ सजन्मांतर
ग्रामस्य चक्रे सद्धामात्मनः ॥ ७ ॥ स्मरः प्रोरिरिरापापिरैराप्शतापैराभुराप्मिशः ॥ श्री
गारुः श्रीसरीरिपाः भुम्भरेरिपीपारः पोपे ॥ त्र्यक्षरः ॥ व्यक्तासीदरितारीणायत
दीयात्तदाशुकः ॥ मनोहृतोपि हृद्यो ले गुरेषांतपत्रिणः ॥ ९ ॥ नामाक्षराणां
मलनामाम्ऊर्ज्जरत्नस्फुरः ॥ प्राग्कृतपदांगानामक्षनक्षं नगणाभाक्षतः
नवः ॥ श्वाक्षिचयोधसार्धस्य आस सर्वक्षमाः शुगः ॥ एकाग्रिरिकवद्ध

मौक्तराङ्गमुरदर्शनं ॥ ११ ॥ भीमास्त्ररजिनस्तस्य बलस्य ध्वजराजिनः ॥ कृतो घोरा
मा. सीनञ्चक्रे भुवः सरुधिराजिनः ॥ १२ ॥ मांसव्याघ्रोचितमुखैः भ्रन्पतां दधदक्रियं ॥
शकुलिभिः शत्रुबलं व्यापितस्पष्टभिन्नभः ॥ १३ ॥ दादादीदोदुद्ददुद्दादीदादादे
१५६ दुददीद्दोदे ॥ दुद्दादंददवेदुद्देदद्दाददददोद्दः ॥ १४ ॥ एकाक्षरः ॥ स्तुतिमकुंभोर
156 सि जैस्तदपदातिजन्मभिः ॥ आवर्त्तयन्नवदीरत्नौ द्विपतीर्थोचितांजसः ॥ १५ ॥ मद
मदबलप्रापः समुद्भूतरसो नमौ ॥ प्रतीतविक्रमः श्रीमान् हरिर्हरिरिवापरः ॥ १६
स्वर्पत्तिपवाची ॥ द्विधा त्रिधा चतुर्द्धा वा मेकमपि शत्रवः ॥ पश्यंतः स्पर्द्धया
सद्यः स्वयं पंचत्वमाययुः ॥ १७ ॥ सदैव संपन्नवपरेणा बुमहोदधेस्तारिमह

न्वितात्तां॥ सदैवसपत्नवपुरसोकुमहोदधेस्तानिमहानितांतं॥१८॥ हर्षकल्वाप
त्रिणः शार्ङ्गपाणेरित्याघोमुखांडाविशनमस्मिमाप्तु॥ मुख्यापेक्षानांवैरिम
गस्यमध्येभर्त्राच्चिप्तानामेतदेवानुरूपं॥११७॥ सत्वंमानविशिष्टमाजिरभसा
दालंब्यभव्यःपुरोलब्धोद्धर्षचयःसदुर्धरतरःश्रीवत्सभूमिर्मुदा॥ मुक्ताकाममपा
स्तभीपरमसव्याघाःसदादेहिनेकेचैःसमकालमभ्रममुदयीयोपैक्षतदातमी
रोऽस्त॥ ॥इतिश्रीशिशुपालवधेमहाकाव्येमाघकृतौश्र्यंकेयुद्धवर्णनो
नामैकोनविंशतिः सर्गः॥ ॥मुखमुल्लसितत्रिलेखमुच्चैर्भिदुरभ्रूयुगभी
षणांदधानः॥ समितावितिविक्रमानमृष्यन्गतभीरह्वतचेदिराण्मुरारिं॥१॥

मा॰ षितवक्रान्त्रिकाभिनिपातसंप्रति हंर्वर्सितः स्कंधगतं वतस्वमस्तुं ॥ अभिशौरिध्याघ्य
चोदिताश्वगुप्र पयोसारण्पिरूपान्नियत्पा ॥ २ ॥ अभिवैघममाद्रव्योपिशौरेरवनि
जाण्डकुंकुमाभिताम्रैः ॥ गुरुनेमिनिपीडनाच्चदीर्णाब्धपुदेसमुतंशोणितैर्विलिपत ॥
15 ३ ॥ सनिरायतकेतनांशुकांतः कलनिष्कारणाकरालकिंकिणीकः ॥ विराजरिपन्ड
१५७ तिश्चामुखरोमुक्तशिखः स्वयंनमस्तु ॥ ४ ॥ सजलांबुधरारवानुकारीध्वनिरापरि
तद्दिमुखवारणस्य ॥ प्रणतीकृतकेकमूर्द्धकंठैशितिकंठैरुपकार्णयांवभूवे ॥ ५ ॥
अभिवीह्यविद्धभराजपुत्रीकुचकाश्मीरजचिह्नमच्युतोरः ॥ चिरसंचितया
पिचोदिरजः सहसावापरुषातदैवयोगं ॥ ६ ॥ जनिता शनि शब्द शंभुयैर्ध

नराभ्यकालितमधन्वनेषा ॥ चपलानिलवोध्यमानकल्पक्षयकालाग्निशिखानि
भस्फुरन्तं ॥ ७ ॥ समकालमिवाभिलक्षणीयग्रहसंधानविकर्षणापवर्गैः ॥ अथ सा
भिशरं शरं शरैस्त्वरक्षी सतिरस्कर्तुमुपेन्द्रमप्रवर्षेत् ॥ ८ ॥ सज्जतापफलयोगशुद्धि
भाजामुरुपक्षाश्रयिणां शिलीमुखानाम् ॥ गुणिनानतिमागतेन संधिः सहचापेन
समंजसो बभूव ॥ ९ ॥ अविषह्यमेकताधिकारं बलिनाक्रमिणा चेदिपार्थिवेन
अरसद्धनु चकैर्दृढात्तिभिसभाकर्षणवेपमानजीवं ॥ १० ॥ अनुसंततिपातिनः
पटुत्वं दधतः शुद्धिभृतो गृहीतपक्षाः ॥ वदनादिव वादिनोऽथ शब्दाः क्षितिभ
र्तुर्धनुषः शराः प्रसस्रुः ॥ ११ ॥ गवलासितकांतितस्यमध्यस्थितघोरायतवा

मा· ऽऽद्भुतनासं॥ ददृशे कुपितो तत कोन्नमकूपगा भीमाकृति कार्मुकं जनेन॥१२॥ ज्वलतद्धु
ज्वलजातरूपपुंखैः व्यम पश्यामुखैरभिधानैर्द्विः॥ जलदैरिव निरंह्सापतद्भिः पिद
धे संसृति शालिभिः शरोघैः॥१३॥ शितशल्यमुखावलीरमिघस्रदंभः स्फुरतीव्र
वेदनां॥ अवकृतततीव चक्रवालं ककुभां ओर्णोविवुस्त्वरामुखाः॥१४॥ भ्रमनोरमतां
यतीजानानां ह्यमालोकपतां नभः सदांवा॥ रुरुधे पिहितः हिमद्युति द्यौर्विसिवे
रंतरिता च्युता घरित्री॥१५॥ विनिवारितभानुतापमेकं सकलस्यापि मुरद्विषो बल
स्य॥ वयसामिव चक्रमक्रियाकं परितो रोधि विपाटयं जरेरा॥१७॥ स्फुवर्ममनि
वीरस्तदरि अस्तुतमच्युतः पतत्रैः प्रयणवादिष्वतं भ्रमाराणामन्यैः सन्निरासं
१५८ शरजालमूर्धततः समन्ताक्रमप्रेवनरा धि विनिवेशितेन॥१८॥ स विविदिष मितोतदानीतदक्षिकरन्नु मनुमस्कदनम
158

तिवद्दिवत्क्रमाप्तोः॥१९॥ अतिकुंचितकूर्परागतेन स्रवणोपांतिकनीयमानाव्यं॥
धनातिविधेनुयेनोऽमु प्रवुरवो प्रखावन्तुकारमुच्चैः॥२०॥ उरसा चितततन
पातितां ससमयरोधितमस्तकस्तदानीं॥ तणमा‍ितावितोनुसोऽवधेवतस्मि रपवीप
रभाषितावभासो॥ सा स्वनतानि ततां रथाणांग्र्यस्त्ताडिताकार चलत्कुणादवेरव्या॥इ
षवोधनुषः सशाखमाशुन्यपतत्संबुधरादिवोंबुधाराः॥२१॥ शिखरोन्नततनिष्कुराम
पीठः स्वगायन्नेकादितांतमायतांतः॥ निवसीतोंसिकसमारितास्पदितिमर्त्ते वचम्रूभि
रकवाकुः॥२२॥ तमकुंठमुखाशुवर्णिकितोरिषवः क्षिप्रमिषुवजं परेण॥ विभिद्यामन
यन्नवात्यपतत्पंनपतेर्नितु रिवायपार्ष्यवाणो॥२३॥ क्षयितेस्खविवोडितामुरात्म

मा॰

159

१५९

विशिखैः सन्मुखमुज्ज्वलांगलखैः ॥ लघिमानमुपेत्य बीप्य[illegible]िध्यं विफलाः शत्रुशराव
लिः प्रपात ॥२[illegible]॥ अमुखैरभिहतास्तपकावास्त, ग्रसमं माधवमुक्तवत्सरैस्तैः ॥ परियन्त्री
तरं भुवो गतायाः परतः कातरवत्प्रतीपमीयुः ॥२५॥ इतरेतरसंनिकर्षजन्मा फलसं
घट्टविकीर्णविस्फुलिंगः ॥ पटलानि लिहन्न्वलाहकानां समरेषु दहनमुज्वलन्क्षणम्
नुः ॥२६॥ शरदेव शरा[illegible]याविभिन्नेविमुता शरशिलीमुखौघजालैः ॥ विलस
मुखवारिजाः प्रकामं वसुधाशाड्गवयाप्य वध्वाजिनयः ॥२७॥ सदिवं समचिच्छदत्कवी
धैः शतातिमघातिमंडलायलात्वे ॥ ददृशे च च तस्य चापयष्टाभिषुरेकैकघज
नैः स्फुरद्भिः पिच्छ्वा ॥२८॥ भवति स्फुरसमागतो विलासान्वसपत्तोपि हिनिवर्तविधिता ॥

।शिशुपत्त्रबलानिकृत्तमुक्तः शतशोतेनततापतोमरौघः ॥२९॥ उरुगोविरावपिः पतत्रौरि
चवः कांचनपिंगलांगभासः ॥ विनतासुतवत्तलं भुवः स्मव्यपतधांतभुजगामविशंति॥
३०॥ शतशः परुषाः पुरोपशंकांशिशुपालेनशिलीमुखाजयुक्ताः ॥ परमर्मभिदोपिदा
नवारिरयराधाइवनव्रणंवितेनु ॥३१॥ विहिताञ्जु ततोकसृष्टिमायेजयमिच्छ
न्किलमाययामुरारौ ॥ भुवनक्षयकालयोगनिद्रेन्द्रपतिः स्वापनमस्त्रमाजस
या ॥३२॥ सलिलाद्रवराहदे सनीलोविदधज्ज्ञास्त्वारमर्ण्यन्यसंज्ञं ॥ अचलापत
नारविंदं विदधेतदचलमंधकार ॥३३॥ गरवोपिनिविघायन्निद्रदुधनुषिक्ष्मा
पतयानवाच्यमितत ॥ स्मपितमपादिजाग्रतोमनिनीपंन्ननुतत्रैवविहितेमवन्द्रिणा ॥३४॥

मा॰ स्नाप्यतां व्रजनतस्त्वणया परेषामेगालझारणे शक्तिमुक्तितस्त्वं॥ अगृहीतमपि प्रमादभाजां
मनसः प्राक्प्रिवाक्यमंग पाणी॥३५॥ अचितस्त्वपनोपि नीरराशेर्वलयादोनिधिम
ध्यगात्तदानीं भुवनत्रयकार्यजागरूकः सपरतंत्रपरः पुमान्नुजागौ॥३६॥ अपल
र्यरुचीवितस्पदस्ताबुदभल्कौस्तुभदर्पणं गतायां प्रभुधामततोनवांबुजं तदि
१६० मुरिहं कविलोचनकिलासो॥३७॥ मत्तः प्रीतिविवप्रसादः समगारमुच
यः कंबुरबुरविंदु॥ चकसद्धिकसद्विलोचने भ्योददलोकमनाविलं वलभः॥३८॥
160 प्रकृतिः प्रतिपाद्य कोऽस्य पादैस्त्व रूपभावमतपुनः प्रसर्गो॥ तमसोभिभवादवा
प्यमर्त्यां मुदजीवत्सलसैव जीवलोकः॥३०॥ गतसंत प्रभैर्जिवेनमस्यायु

द्य रवि:
योधैर्युधि रिपुधिरैर्द्विषंतां ॥ ननु वारिधरौघैरोघमुकं सुतरां मुदा परिप्लुतवपुः शुभमणा ॥ ४० ॥
व्यवहारद्भवान् तामि योगांतिमरं निर्जितवत्यप्यजकाषे ॥ रिपुकृतकरणाभीमभो
गजाभीत्युजगानां जननीं जनाय यविघ्नां ॥ ४१ ॥ पशुदर्विभितलताः फणीन्द्रा वि
षमाशीभिरनारतं वमंत ॥ अभवन्युगयाद्विलोलजिह्वायुगलीढविभयस्त्वदा भा
वि: ॥ ४२ ॥ कृतकेशविलविनोर्विलयो विजयंतल्लगामि कुंभिकुलेन ॥ घ्नस्तता
गमसुवः पुरेव पुंकं चउवाभर्तुरवारिकाद्रवे पैः ॥ ४३ ॥ दधतातनिमानुपर्व्याद्वि
मवद्विजवसोमुरवो विशाल ॥ भिरतरांकविजगीतकाव्यप्रापितां द्रुमाउ
वनाटकाग्रवंधाः ॥ ४४ ॥ सविषस्ययानो द्युतोसु धमवव्यवाधेस्नानमरीचिप

स्तूयमानं॥ उपरागवतेव तितामभासमान[illegible]रौ कुंदवरमंडलासमस्ते॥ ४५॥ शिशिरविपिक
कृतधूजाव कृ ज्जलालमालेवस विवर्तमानभोगैः॥ यमपाशवदाशुवंधनायन्य
१६। पतनद्दविवलेषु लेलिहानाः॥ ४६॥ पृथु वारिधिवीचिमंडलांतां विलसत्फेण
वितानपांडुराणि॥ दधातिस्म भुजंगमांगमध्ये नाविनिर्मोकरुचिं ध्वजांशुकानि॥
१६१ ४७॥ कृतमंडलवंधमुल्लसद्भिः सिरसि व्रतपुरसंविलंवमानैः॥ व्यरुचज्जनता
भुजंगभोगैर्दलितेंदीवरमालभारिणीवा॥ ४८॥ परिवेष्टितमर्त्यसंश्रयैमल्लाउर
गैराशिशसः सरत्नपुष्पैः॥ पुरापतवल्लिवेष्टितानामुपमानं मनुजामहीरुहाणां॥
४९॥ वलसलांजनपंकपुंजनीलच्युतयादेहमितस्ततः श्रयंतः॥ दाधिरफाणिन

स्तुरंगमेषु स्फुटपर्याणानि बद्धवल्गुलीलोपपन्नाः॥ अस्मतं रभसाद्ययोभिर्निलाञ्छितपा
दं पविता विव्ययंती॥ तन्त्रायतशालिनाम्महोर्सिजभद्रविवानिष्फलं चकार॥
५१॥ अथ पक्षस्थितवीक्षिताद्ध्वजाञ्चलितैकोन्नमितक्रमाधवेन॥ निजकेतु
शिरः श्रितः सुपर्णः उड्डुपधन्वयुतानितानिपाक्षिराजं॥ परान्द्रुतहेमरुचं रव
गारवगैर्द्राद्दलघुद्दिरितनादमुत्पतंतं॥ तं प्रैक्षिषत ध्वके च भूमिर्ज्वलत
सप्तरुचो रविस्फुलिंगाः॥ ५३॥ उपमानमलाभि लोलपक्षप्रणविसप्तमहांबु
वाहमुक्षेपेः॥ गगनात्रिच मत्तराघुमेये कुलनानांगारउरिलाघरातां॥ ५४॥
पततां पविताः परिस्फुरद्भिः परिपिंडीकृतदिग्भिर्मयूखैः॥ सुतरामभवज्जलीरप

मा-

१६२

162

विंवस्त्वपनस्तत्किरणैरिवात्तदर्पः ॥५५॥ दधुरवुधिमंथनाद्रिमंथमतां यदलप

र्णीद्रुपितजनौ ॥ रुचिमुल्लसमानवैनितेय घातिभिन्नाः फणाधारिणाम्पीन

पङ्क्तिः प्रभ्रमितं स्तुभितांबुराशिररघुनिराकृष्टसमलपादजौघः ॥जेनय

न्नभवघकागांत शंकामनिलोनागविपक्षपक्षजन्मा ॥५६॥ अचलस्तपतोद्भव

न्नवातअसमोन्मूलिशैलदत्तमार्गैः ॥ भयविद्भुलमाशुदंदश्कैर्विविशेया

विविशेष्वमेवधाम ॥५७॥ रविचारैः स्वयमन्यपेहि सैन्ये मुक्तैर्दुः कतक्तता

यनीतां प्रभुगार्चिरिवज्वलनुपास्यैरिपुरौदर्चिषमान्नुस्वमंत्रैः ॥५८॥ सह

सादधकुद्धतादृशाद्यक्षियमुक्तास्वितजंतुनाक्ष्वनेन ॥ विततायतहेतिव

ऊरुच्चैरणवेतालइवोत्पपातवह्निः॥६०॥ चलितोद्धतधूमकेतनोसौ
दंवरसोधिरोहितास्थः॥ द्रुतमारुतसारथिः शिखावान् कनकस्यंदसुंदर
स्वचालयः॥६१॥ ज्वलदंबरकोटरांतरालं वहलाद्रीम्बुदपत्रवद्धधर्मा॥ प्रदि
पितदीर्घकाष्टमुखैर्घनवह्निश्च मुखोपजातवेगमासा प्रकृताथ विशुष्कव
ऋतुपुष्याः स्वर्णमालमनकृशानुतानप्रभासः॥ स्वमसारतयमसीभवंवः पुनरा
कारमवापुरेवुबाहः॥६३॥ ज्वलितानललोपपल्लवांताः स्फुरदच्छपवा
ऋपीतभासः॥ चाणमात्रमुवाममावकाञ्जनितरामयुरिख्यापातिपताकाः॥
६४॥ निखिलामितिकुर्वतश्चिराय द्रुतचामीकरसारितामिवद्यां॥ प्रति

मा·
१६३
163

धातसमर्थमरुत्रमाग्नेयमेघकारमस्मरन्मुरारिः॥६५॥ चतुरंबुधिगर्भधीरकुक्षेरवपुषः
संधिषु लीनसर्वसिंधो॥ उदयः सलिलात्मनस्त्रिधाम्नो जलवाहावलयः शिरःस्थ
स्यः॥६६॥ अकुम्भकाननादमासराणां तास्तिरयंतः पटलानि भानुभासां॥ उदनां सिषु
रसंघाः प्रपयि श्यामलिमानमानयंतः॥६७॥ तपनीयनिकषराजिगौरस्फुरदुत्ताल
तडिल्लतादृशालाः अनुबद्धसमुद्धतांबुवाहध्वनिताडंबरसंबरं बभ्रुवः॥६८॥ सवितुः
परिभावि कौमरीचीनचिरायत्नमतंगजंगमाभिः॥ जललैघ्रमितस्फुरद्भिरुच्चैर्विदधे
केतननवधूमकेतोः॥६९॥ ज्वलतः शमनाय चित्रभानोः प्रलयस्येवमिवाभिद
र्शयंतः॥ नववर्षुवर्षनादिनोनदीनामतटारोपिवपुरिवासुः॥७०॥ मधुमैरपि

ऱ्यसासप्रघेः अश्चैमैअच्युतवारिभिर्दिदीपे॥ पवमानसखोस्ततः क्रमेणाअणायको
धइमाशामद्विवादैः॥७१॥ परितः असमेन नीपमानजलवर्षैरवसायमाश्रयाशु॥
प्रचलेषु कतीचकारविपक्षपदेशेन घनेषुवृष्वेशं॥७२॥ अयतः अशमंऽ
ताशनस्य वक्ता दिदालक्ष्यतमुक्तम्मलमार्चिः॥ वलभित्अहितायधाताच्छुरितंप
क्षिपतेरिवैकपत्रं॥७३॥ व्यामनसहसादिशांमुखेभ्यः शामयित्वाशिखिनेघान
घघनोघाः॥ उपकृत्यनिसर्गतः परेषामुपरोधंनहिकुर्वतेमसंतः॥७४॥ कृत
दाहमुदर्चिषः शिखाभिः परिरिप्तिकंसुकुरंभसानवेन॥ विगतांबुधरब्रजांबपयो
गानंतापितपायितासिलक्ष्मीः॥७५॥ इतितत्रपतिरस्त्रंवघदाविश्वकारक्षकुपि

मा.

तद्वरेण: क्षिप्रकारी विकारं ॥ मित्रीव गुरु दोष छिद्दि नोपक्रमेणाकूमिति दपमुरा

रि: अत्यर्थं स्तनतदाम्बु ॥ ७६ ॥ स्तुद्धिंगते रवि परामृजुभिर्विंदित्वा बाणैरकार्य्यमत्विव

१६४ द्धितमर्पभिस्त्वं ॥ मर्मातिगैर्नन्वृजुभिर्नितरामसुद्धैर्वा कशायकै रकतु नोद्यतदप

त्त: ॥ ७७ ॥ राज्ञस्त्रीस्तनयोप्रकारिसहसा येनास्त पालिंगनव्यापारैक विनोद दुर्ले

लितयो: कार्कास्फल स्त्रीवृष्वा द्विनाकोषात एवतस्य मुरजित्तत्कारललोलानल

ज्वाला पल्लवितेन मूर्द्धविकलं चक्रेण चक्रे वपु: ॥ ७८ ॥ श्रियात्तुर्व्यं दिव्यैः सपरह

चैरान्वितं पुष्पवर्षैर्वपुष्षै घस्य दाणाम्बधिमापोस्त्वथमानं निनीयाप्रकाशे

नाधिनवकरकरान्विक्षिपद्भिः स्मिता स्रैर्नरेंद्रैरीपेंद्रं वपुरस्य विशद्धामवीक्षां

मा
165
१६५

वभूव॥२८॥ सर्वाधिकारी सुकृताधिकारः श्रीधर्मराजस्य वभूव राज्ञः॥ अस्पृशक्तिर्विवादि
विरजाः सदैव देवोपरः सुप्रभदेवनामा॥८॥ कालेमितंतथ्यमुदर्कपथ्यंतथा
गतस्येवजनः सचेताः॥ विनानुरोधात्स्वहितेच्छयैवमहीपतिर्यस्यवचश्चकार॥८१॥
तस्याभवद्दत्तकइत्युदारक्षमीमृदुर्धर्मपरस्तनूजः॥ यंवीक्ष्यवैयासमजातशत्रोर्वचो
गुणग्राहिजनैःप्रतीये॥८२॥ सर्वेणसर्वाश्रयइत्यनिंद्यमानंदभाजाजनितंजने
न॥ यश्चद्वितीयंस्वयमद्वितीयोमुख्यःसतांगौणमपास्यनामा॥८३॥ श्रीशब्द
रम्यकृतसर्गसमाप्तिलक्ष्मलक्ष्मीपतेश्चरितकीर्त्तनचारुमाघः॥ तस्यात्मजःसुक
विकीर्त्तिदुराशयादः काव्यंव्यधत्तशिशुपालवधाभिधानं॥८४॥ इतिश्रीशि
शुपालवधेमहाकाव्येमाघकृतौश्र्यंकेमायायुद्धनामविंशतिसर्गः॥ संवत १६
मः

नचैतद्विम